

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Академія економічних наук України
ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України
НДІ праці і зайнятості населення МСП України і
НАН України
Академічне товариство ім. М. Балудянського (Словаччина)
Природнично-Технологічного університету (Польща)
НУО ВПО «Камський інститут гуманітарних та інженерних технологій
(Російська Федерація)

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

**“МЕХАНІЗМИ, СТРАТЕГІЇ, МОДЕЛІ ТА
ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ
СИСТЕМАМИ ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА”**

2-4 жовтня 2014 року
Хмельницький

УДК 330.342

ББК 66.01

М 33

Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2-4 жовтня 2014 р., м. Хмельницький). – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. П., 2014. – 345 с.

Дане видання містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика», що відбулася 2-4 жовтня 2014 р. у м. Хмельницький. Із надісланих матеріалів редакційним комітетом конференції до друку рекомендовано 167 тез від авторів із 56 установ, організацій, компаній та вищих навчальних закладів України та зарубіжжя. Набір здійснено з готових оригіналів-макетів, які були надані авторами доповідей в електронному вигляді. Відповідальність за зміст окремих публікацій, їх орфографію та якість рисунків несуть автори тез.

Редакційний комітет конференції:

Відповідальний редактор:

Хрущ Ніла Анатоліївна – завідувач кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України.

Члени редакційного комітету:

Квасницька Райса Степанівна – професор кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету; докторант кафедри банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, кандидат економічних наук, доцент;

Михайловська Ірина Михайлівна – професор кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Форкун Ірина Валеріївна – заступник декана факультету заочно-дистанційного навчання, післядипломної освіти та довузівської підготовки; доцент кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, кандидат технічних наук, доцент;

Ларіонова Катерина Леонідівна – доцент кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Матвійчук Леся Олексіївна – доцент кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук;

Доценко Інна Олексіївна – доцент кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук.

Технічний секретар редакційного комітету:

Антонюк Павло Петрович – старший викладач кафедри фінансів та банківської справи Хмельницького національного університету, магістр.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ,
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ТА ПІДПРИЄМСТВ,
СПІВРОБІТНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Академія муніципального управління
2. Буковинський державний фінансово-економічний університет
3. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
4. Державна екологічна академія післядипломної освіти
5. Державний науково-дослідний інститут митної справи
6. Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
7. Донецький національний технічний університет
8. Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
9. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
10. Інститут економіки промисловості НАН України
11. Інститут економіки та прогнозування НАН України
12. Камський інститут гуманітарних та інженерних технологій
(Російська Федерація)
13. Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
14. Київський національний торговельно-економічний університет
15. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
16. Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)
17. Луцький біотехнічний інститут Міжнародного науково-технічного
університету ім. академіка Юрія Бугая
18. Луцький національний технічний університет
19. Львівська комерційна академія
20. Львівський державний університет внутрішніх справ
21. Львівський національний університет ім. Івана Франка
22. Національний університет «Львівська політехніка»
23. Національний університет «Одеська юридична академія»
24. Національний університет біоресурсів і природокористування України
25. Національний університет державної податкової служби України
26. Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова
27. Одеський інститут фінансів УГУФМТ

28. Одеський національний економічний університет
29. Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова
30. Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
31. Полтавська державна аграрна академія
32. Полтавський університет економіки і торгівлі
33. Полтавський університет економіки і торгівлі
34. Природнично-Технологічний університет (Польща)
35. Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
36. Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
37. Тернопільський національний економічний університет
38. Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя
39. Ужгородський національний університет
40. Українсько-американський гуманітарний інститут «Вісконсінський Міжнародний Університет (США) в Україні»
41. Уманський національний університет садівництва
42. Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ)
43. Університет економіки та права «КРОК», м. Київ
44. Управління міжнародного співробітництва Вінницької ОДА
45. Харківський інститут банківської справи УБС НБУ
46. Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
47. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
48. Харківський регіональний інститут Національної академії державного управління при Президентові України
49. Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»
50. Херсонський державний університет
51. Херсонський національний технічний університет
52. Хмельницький інститут МАУП
53. Хмельницький університет управління та права
54. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
55. Чернігівський національний технологічний університет
56. Beijing Xinwei Telecom Technology Inc. (Китай)

1

СЕКЦІЯ

*Процеси формування
стратегії і тактики
управління
фінансами суб'єктів
підприємництва*

Давиденко Н.М.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
доцент кафедри фінансів і кредиту, доктор економічних наук, доцент*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Формування, розподіл та використання фінансових ресурсів є одним із головних етапів фінансового менеджменту на підприємстві. Суб'єктом господарювання приймаються управлінські рішення щодо обсягу фінансових ресурсів та структури їх джерел із визначенням питомої ваги кожного джерела в сукупності. Тобто визначається якісний та кількісний склад джерел фінансових ресурсів. Від прийнятого рішення залежать майбутні доходи та витрати підприємства, що впливає на результати його фінансово-економічної діяльності та фінансове становище [1]. Основним індикатором оптимального управління фінансовими ресурсами підприємств АПК виступають показники ефективності використання фінансових ресурсів. Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання нами використано показники рентабельності, ділової активності та структури руху грошових потоків. Рентабельність – не просто статистичний, розрахунковий параметр, а складний комплексний соціально – економічний критерій. На відміну від прибутку, він характеризує ефективність фінансової діяльності будь – якого конкретного економічного суб'єкта, щодо всіх інших (індивідуальних підприємств, організацій, регіонів, окремих країн і миру загалом), незалежно від розмірів і характеру економічної діяльності. Дана якість додає рентабельності, з одного боку, форми економічної категорії, що виражає економічні відносини між економічними суб'єктами з приводу результативності використання чинників капіталу, а з іншого – характер об'єкту й інструменту фінансового менеджменту.

Ділова активність – це комплексна характеристика діяльності підприємства, яка містить в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану по всім видам показників діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку [2].

Одним із факторів забезпечення ефективності господарювання є

управління грошовими коштами, які надходять від різних видів діяльності. З огляду на вітчизняний і зарубіжний досвід ефективне управління грошовими ресурсами має здійснюватися за критеріями, побудованими не теоріях: грошових потоків, вартості грошових ресурсів, підприємницького і фінансового ризику. На нашу думку, особливої уваги заслуговують методи, в яких критеріями управління грошовими ресурсами використовують грошові потоки. На основі дослідження руху грошових потоків вирішується ціла низка фінансових проблем підприємства, зокрема, визначають: фінансовий стан суб'єкта господарювання, темпи розвитку і фінансову стійкість, раціональне використання грошових ресурсів на різних стадіях виробничих процесів, потреби в кредитуванні, обґрунтування можливостей зниження підприємницьких ризиків. Таким чином, спроможність підприємства своєчасно реагувати на зміни в тенденціях розвитку економічної системи, зокрема при здійсненні фінансового менеджменту, дозволяє йому забезпечувати високі показники рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості, а значить сприяє його ефективній роботі.

Література

1. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент: підручник / Н.М. Давиденко. - К.: ТОВ «Задруга», 2013. – 534с.
2. Чайковська О.В. Шляхи та проблеми впровадження фінансового менеджменту на українських підприємствах / О.В. Чайковська, К.С. Котенькова // Торгівля і ринок України. – 2009. – №28. – Т.1. – С.344 – 348.

Донченко Т.В.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів та банківської справи*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

Особливим учасником та однією з головних фігур в процедурі банкрутства є арбітражний керуючий. Через нього здійснюється зв'язок між сторонами, господарським судом та іншими учасниками у справі про банкрутство. Роль, повноваження та правовий статус арбітражного керуючого

знавав чималих змін в процесі еволюції інституту банкрутства.

У зв'язку з набуттям у 2013 році чинності нового Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»[1], відбулась повна «трансформація» правового статусу арбітражного керуючого. При виконанні своїх повноважень в справах про банкрутство, на арбітражного керуючого, як на службову особу у різних процедурах Законом та судом покладаються організаційно – розпорядчі та адміністративно – господарські повноваження, порушення яких тягне за собою відповідальність, відповідно до діючого законодавства.

Відкриття процедури санації змінює правовий статус органів управління боржника та керівника. Частиною 4 ст.28 Закону про банкрутство [1] встановлено, що з моменту винесення ухвали про введення процедури санації: керівник боржника звільняється з посади у порядку, визначеному законодавством; управління боржника переходить до керуючого санацією; припиняються повноваження органів управління боржника – юридичної особи щодо управління та розпорядження майном боржника, повноваження органів управління передаються керуючому санацією, за винятком повноважень, передбачених планом санації.

Арбітражне управління у нашій державі знаходиться в процесі становлення, тому й етичні принципи, які можна розглядати як сукупність прийнятих в цій діяльності норм поведінки й моралі, також лише починають формуватися. Існує думка, що в зв'язку із прирівненням арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) до службової особи підприємства-боржника наразі кожен крок арбітражного керуючого може кваліфікуватися як невиконання або неналежне виконання ним своїх обов'язків.

Однак, крім відповідності вимогам закону слід враховувати його досвід, обізнаність у специфіці галузі економіки, в якій працює підприємство-боржник. Доцільним буде призначення на посаду арбітражного керуючого спеціаліста відповідного профілю, який має досвід роботи з підприємствами-боржниками даної галузі та зуміє використати специфічні галузеві особливості для оздоровлення підприємства. Тому відбір кандидатів арбітражних керуючих для їх призначення господарським судом у справах про банкрутство здійснюється автоматизованою системою з додержанням принципів черговості, вірогідності, рівної кількості справ про банкрутство, з урахуванням навантаження кожного арбітражного керуючого та коефіцієнту складності справ, спеціалізації, територіальності, особливостей провадження у справах

про банкрутство окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.

Натомість, крім відповідальності та досвіду необхідно звернути увагу на мотивацію в роботі керуючого санацією, адже саме від реальної системи заохочення та потреб, його зацікавленості в досягненні позитивного результату залежить ефективність досягнення цілей санації - проміжних і стратегічних.

Внесені зміни у Закон, щодо діяльності арбітражних керуючих дозволять удосконалити та підвищити ефективність усіх процедур банкрутства.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України [прийнятий Верховною Радою від 22.12.2011 № 4212-VI]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

Доценко І.О.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
кандидат економічних наук*

НЕФІНАНСОВІ КОРПОРАЦІЇ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки значну увагу потрібно приділяти нефінансовим корпораціям, які виступають могутнім засобом побудови ефективної фінансово-господарської системи держави. Перебуваючи в нерозривному зв'язку з різними сферами фінансової системи країни, фінансовий ринок здатен мобілізувати тимчасово вільні фінансові ресурси та ефективно перерозподілити їх. Таким чином, забезпечення ефективного функціонування нефінансових корпорацій на фінансовому ринку є однією з проблем, розв'язання якої дозволить вирішити низку соціальних і економічних проблем.

Участь нефінансових корпорацій у процесах формування і використання заощаджень в економіці зумовлює особливу увагу науковців та

практиків до питань їх діяльності на фінансовому ринку.

Відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки України, затвердженої наказом Державного комітету статистики України від 18.04.2005 р. № 96, інституційні одиниці резиденти групуються у п'ять секторів економіки [1]:

- фінансові корпорації;
- нефінансові корпорації;
- сектор загального державного управління;
- домашні господарства;
- некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства.

До сектору нефінансових корпорацій відносяться корпорації, основним видом діяльності яких є виробництво товарів чи надання нефінансових послуг, тобто це суб'єкти підприємницької діяльності реального сектору економіки. Нефінансові корпорації розподіляються на підсектори [2]:

- державні нефінансові корпорації (до яких належать корпорації та квазікорпорації); п
- риватні нефінансові корпорації; нефінансові корпорації під іноземним контролем.

Досвід країн із розвинутою ринковою економікою переконує, що найчисельніші та найактивніші інвестиції на фінансовому ринку спрямовані в сектор нефінансових корпорацій, а їхні ресурси здатні значно підвищити інвестиційний потенціал держави. Тоді як у Україні відсутність необхідних інвестицій у сектор нефінансових корпорацій виступає однією із перешкод стійкого довгострокового економічного зростання країни та підвищення рівня добробуту населення. Погіршення стану багатьох видів економічної діяльності, зокрема зношеності основних засобів, технічної та технологічної відсталості, низького рівня використання виробничих потужностей, відсутності або незначного рівня впровадження інновацій призводить до зниження конкурентоспроможності українських підприємств та послаблення конкурентних позицій вітчизняної продукції на зовнішніх ринках.

З проведеного дослідження виявлено, що значною проблемою залишається низький рівень дохідності пайових інструментів нефінансових корпорацій в Україні. Це свідчить про необхідність законодавчих змін стосовно дивідендної політики акціонерного товариства.

Література

1. Класифікація інституційних секторів економіки, затверджена наказом Держкомстату від 18.04.2005 р. № 96. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/baseot/ua-smtmxt.htm>.

2. Шевалдіна В.Г. Нефінансові корпорації як об'єкт банківського кредитування / В.Г. Шевалдіна // Фінанси, облік і аудит. - 2012. - №19. - С.230-237.

Журавльова Т.О.

*Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,
зав. кафедрою економіки й моделювання ринкових відносин, кандидат
економічних наук, професор*

Назаркіна Л.І.

*Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, старший викладач
кафедри економіки й моделювання ринкових відносин*

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ: СУТНІСТЬ ТА ПРОЦЕДУРИ

Спостерігаючи за навколишнім світом, неможливо не помітити взаємозв'язку і взаємозалежності багатьох предметів, явищ та процесів. Інакше кажучи, системного характеру нашого оточення. Вибір між двома методами пізнання світу: індуктивним і дедуктивним, звичайно, визначається культурою, в якій ми народилися. Так, східний підхід, сприймаючи будь-яку систему як цілісний організм, вивчає взаємозв'язки між компонентами цілого і направлений на підтримку зв'язуючих ланок для якісного функціонування системи. Традиційний західний погляд передбачає, що ефективність і продуктивність кожного окремо взятого елемента системи забезпечує необхідний рівень її функціонування. Метод управління підприємством вибирається, виходячи з розуміння поточної ситуації, чинників, що на неї впливають, а також здатності оцінити імовірність зміни ситуації в майбутньому. Управління сучасним підприємством вимагає вибору найбільш надійних і в той же час гнучких засобів оцінки і прогнозування, як внутрішньо

фірмової середи, так і зовнішніх умов [1].

Сьогодні найбільш оптимальним методом управління підприємством можна назвати той, який об'єднує декілька галузей знань (економіку, політику, філософію, технології, список може бути продовжений), а також дозволяє негайно реагувати на зміни. При цьому маються на увазі зміни всередині і за межами безпосереднього впливу менеджменту компанії.

Сучасна організація являє собою відкриту систему, не здатну існувати ізольовано від зовнішнього світу, тому налагодження ефективних внутрішньо фірмових процесів не завжди веде до успішного функціонування. Внутрішня ефективність — необхідна, але не достатня умова. Правильна оцінка навколишнього середовища, його впливу на організацію — один з визначальних моментів в управлінні підприємством. В середовищі, що оточує підприємство, можна виділити декілька закономірностей, які з течією часу стають все більш помітними (отже, вимагають ретельної підготовленості).

По-перше, — це посилення взаємодії, взаємовпливу та і взаємозалежності складових частин сучасного суспільства — воно стає більш цілісним, інтегрованим (при наявності різноманітних, часто суперечливих цілей окремих його членів).

По-друге, — це динамічність, яка полягає в постійному пошуку і впровадженні технічних нововведень, підвищенні якості і розробці нових продуктів і послуг. Від цінової конкуренції, компанії переходять до завоювання нових ринків на основі модернізації і залучення клієнтів за допомогою нецінових критеріїв.

Наростаючий вплив цих двох чинників в середині століття призвів до усвідомлення необхідності діалектичного підходу до об'єктів, що досліджуються. Однак, коли мова йде про управління підприємством, загально філософського рівня виявляється недостатньо[2]. Виникла необхідність зв'язати філософське бачення ситуації з практикою, тобто, — був потрібен підхід, в якому реалізовувалася б «прикладна діалектика». Галузь економічних знань, що зайняла це місце, отримала назву «системний аналіз».

Література

1. Игнатъева А.В. Исследование систем управления финансами: Учеб. пособие для вузов / А.В. Игнатъева, М.М. Максимцов. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010 –.157 с.

2. Bertalanffy L. von. General System Theory – A Critical Review // General Systems. – 1962. – Vol. VII. – P. 1–20

Казакова Т.С.

*Херсонський державний університет,
асистент кафедри економіки підприємства*

СУЧАСНІ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Слід зазначити, що провідним зарубіжним компаніям було потрібно десятиліття, щоб розвинути і довести менеджмент до того стану, який визнається корпоративним управлінням, накопичений багатий досвід. Виділяють базові моделі корпоративного управління: англо-американську, японську і європейську (німецьку). Американська модель корпорації формувалася в рамках ринкової фінансової системи за наявності обширного ринку капіталу і безлічі інструментів в XIX і XX ст. «Розвиненість» виробничих корпорацій полегшила залучення потрібних капіталів. Капіталізація корпорацій через нову емісію не вимагала використання довгострокових кредитів. У США діють два типи корпорацій: корпорації з ядром – банківським холдингом; компанії з кластером у вигляді виробничо-технологічного комплексу. Внутрішньокорпоративні стосунки формуються через гнучкі зв'язки і вільне перетікання капіталу між галузями [1, с. 24]. Характерним для Європейської (німецькою) моделі корпоративного управління є тісне з'єднання банків і промисловості. На цій основі побудована міжгалузєва інтеграція промислових концернів і фінансових організацій і створені горизонтальні промислово-фінансові організації. Банки як центри корпоративного будівництва фінансують промислові фірми і керують ними. У європейських корпораціях висока координація діяльності порівняно незначним числом працівників, що входять в корпоративне управління компанії. Японські корпорації (сюдани) є універсальними багатогалузєвими економічними системами, в структуру яких включені фінансові, торгівельні, виробничі підсистеми. Кластери Японії широко використовують залучення засобів вкладників. У їх склад обов'язково входить банк, контролюючий всю корпоративну мережу банків, страхових і інвестиційних компаній. Кредитно-фінансові інститути корпорацій додають мобільність розвитку і реалізують сукупний технологічний потенціал за рахунок підвищення інвестиційних можливостей і потрібних об'ємів корпоративних капіталовкладень [3, с. 92]. Найважливішою підсистемою корпорацій є торгівельні фірми. Промислові компанії

корпорацій вертикально інтегровані під керівництвом головної фірми, де домінує високий рівень централізації. Величезному числу дочірніх фірм підпорядковані всілякі субпідрядники. Контрактні зв'язки і обмін в корпорації включають фінансову, матеріальну і інформаційну сфери. Внутрішні взаємини побудовані на спеціалізації. Стосунки постачальник-споживач монополізовані і не ринкові [2, с. 5]. Три схеми корпоративного управління взаємодоповнюючі і жодна з них не є універсальною. Вони потенційно допускають комбінування ряду елементів. Їх взаємне поєднання сприяє вдосконаленню корпоративної діяльності. Отже, аналіз існуючих моделей корпоративного управління дозволив виявити суттєві відмінності у підходах до вирішення проблеми відділення права власності від права контролю. Її вирішення визначає тип моделі корпоративного управління й залежить від структури власності, рівня розвитку фондового ринку, впливу фінансових установ, системи представництва акціонерів в управлінні тощо. Жодна із зазначених моделей не є досконалою. Використання тієї чи іншої моделі потребує її адаптації до політичних, фінансових та правових особливостей певної країни. Тому використання в Україні закордонного досвіду можливо лише при узгодженні його з українською специфікою.

Література

1. Блюмгардт А. Модели корпоративного управления / А. Блюмгардт. – Киев: Наук. думка, 2003. – 160 с.
2. Євтушевський В.А. Стратегія корпоративного управління /В.А. Євтушевський, К.В. Ковальська, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2007. – 287 с.
3. Кукура С.П. Теория корпоративного управления / С.П. Кукура. – М.: ЗАО «Издательство экономика», 2004. – 478 с.

Квасницька Р. С.

Хмельницький національний університет, професор кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук., доцент

Дерикот О. М.

провідний спеціаліст, Головне управління юстиції у Хмельницькій області

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Ефективне функціонування будь-якого підприємства є підґрунтям для його сталого розвитку як сьогодні, так і у майбутньому, що особливо важливо в умовах гострої конкурентної боротьби. Зважаючи на це, науковці значну увагу приділяють розробці шляхів удосконалення системи управління підприємством та підвищення обґрунтованості управлінських рішень. Виняткову увагу слід звернути на удосконалення методів оцінки ефективності управлінських рішень з точки зору показників рентабельності як індикаторів якості управління підприємством загалом. Такий аналіз дозволить на аналітичній та інформаційній основі забезпечити гнучкість та ефективність діяльності господарюючої одиниці та дасть можливість її подальшого існування у ринковому середовищі.

При розгляді економічної оцінки ефективності управлінських рішень було виявлено, що більшість науковців звертаються до узагальнених показників, а саме до приросту прибутку чи загального ефекту від впровадження.

Зокрема, дослідники зазначають, що реалізоване у вигляді інформації управлінське рішення формує умови для створення продукції (товару, послуги, інформації чи знання). В реалізації управлінського рішення приймає участь, як правило, велика кількість виконавців та підрозділів, які можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на кінцевий результат. Через це, пряму вартість доданого прибутку (прибуток від реалізації управлінського рішення) розрахувати важко. А витрати на підготовку та реалізацію управлінського рішення можна досить легко визначити по калькуляції витрат. Позитивний економічний ефект від виробництва та реалізації продукції, безперечно, пов'язаний із позитивним економічним ефектом від управлінського рішення [1, с.131]. В той же час, на нашу думку, дослідження лише прибутку та витрат як абсолютних величин є недостатнім, адже лише їх співвідношення дозволяє

оцінити ефективність діяльності в загальному та окремих елементів.

Рентабельність означає прибутковість, виробництва і реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів; дохідність підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки. Показники рентабельності вимірюють прибутковість підприємства з різних позицій і групують відповідно до інтересів учасників економічного процесу, ринкового обміну. Вони є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (доходу) підприємства. З цієї причини дані показники є важливими обов'язковими елементами порівняльного аналізу й оцінки фінансового стану підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики і ціноутворення [5, с.109].

Отже, оцінка рентабельності показників діяльності підприємств є підґрунтям для ефективного управління ними та забезпечення сталого розвитку у майбутньому. У зв'язку із цим виникає гостра потреба у формуванні системи показників рентабельності, що у повній мірі відобразять різні аспекти діяльності. Така система дозволить створити дієвий управлінський механізм та стане основою для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Література

1. Прохоров Ю.К. Управленческие решения: учеб. пособие /Ю.К. Прохоров, В.В. Фролов. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб: СПбГУ ИТМО, 2011. – 138 с.
2. Руда Р.В. Аналіз ефективної діяльності підприємства: необхідність та методика / Р.В. Руда / Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – №4(20). – С.109-111.

Квасницька Р.С.

Хмельницький національний університет, професор кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

Джерелейко С.О.

Хмельницький національний університет, аспірант кафедри фінансів та банківської справи

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Специфіка діяльності вітчизняних підприємств легкої промисловості, яка, на фоні занижених ресурсних можливостей та переважної неготовності керівництва до кардинальних змін, виявляється у високому рівні матеріаломісткості, вимагає використання нових інструментів управління, зокрема, бюджетування.

Фундаментальним елементом системи бюджетування є блок інформаційно-технічного забезпечення, зокрема, в його інформаційній частині, оскільки результативність функціонування підприємства значною мірою залежить не лише від чітко визначених форм бюджетів, обраних показників, критеріїв оцінки, а й від повноти, оперативності та достовірності інформації, що є вагомою базою управління, аналізу та контролю. Таку інформацію доцільно ранжувати відповідно до джерел надходження, а саме: інформацію про зовнішнє середовище, про внутрішнє середовище, про результати аналізу та контролю за виконанням бюджетів. Отже, інформаційно-технічне забезпечення бюджетування діяльності промислових підприємств здійснює підтримку прийняття управлінських рішень за допомогою сукупності інформаційних ресурсів шляхом безперервного інформаційного моніторингу діяльності суб'єктів господарювання та його зовнішнього середовища.

Основу функціонування інформаційної системи підтримки прийняття рішень в бюджетуванні підприємств становить інтегрована база даних, що забезпечує наявність єдиного інформаційного простору підприємства, синхронізацію процесів обліку договірної діяльності, бюджетування та бухгалтерського обліку, що дозволяє значно скоротити термін підготовки звітів у системах управлінського та фінансового обліку [1, с.2].

Вона представляє собою чітко визначений, логічно структурований взаємозв'язок бюджетних форм системи бюджетування, першорядну

важливість серед яких для підприємств легкої промисловості, на думку авторів, має бюджет доходів та витрат, в якому відображено сукупність доходів від реалізації продукції відповідно до запланованих на цей період витрат з виокремленням найбільш вагомих з них. Формування даного бюджету та аналіз його виконання дозволяє спрогнозувати фінансову ефективність випуску запланованих виробів, розрахувати точку беззбитковості, визначити структуру витрат та їх якісний склад. Додаткова аналітична інформація для формування бюджету доходів і витрат міститься у відповідних операційних бюджетах: бюджеті реалізації (в частині доходів), бюджетах закупівлі матеріалів та витрат на оплату праці робітникам, бюджетах загальнопромислових, адміністративних та комерційних витрат тощо (в частині витрат). Вміле управління аналітикою операційних бюджетів дозволяє варіювати межі прийняття управлінських рішень, що безпосередньо вплине на бюджетне управління підприємством в цілому.

Таким чином, ефективне впровадження бюджетування на підприємствах легкої промисловості повинно передбачати формування відповідного інформаційного забезпечення за рахунок безперервного збору інформації про: зовнішнє і внутрішнє середовище, результати виконання бюджетів та іншу інформацію, яка потрібна для планування, організації, аналізу діяльності виробничих структур та здійснення відповідного контролю за цією діяльністю.

Література

1. Новіков Д.Г. Моделювання системи бюджетування підприємства в умовах трансформаційної економіки: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / Д.Г.Новіков. – Донецьк, 2003. – 15 с.

Корпан О.С.

*Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
доцент кафедри товарознавства, експертизи та торговельного
підприємництва, кандидат економічних наук*

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблема ефективного корпоративного управління стала останнім часом об'єктом обговорень і дискусій. Посилення уваги до корпоративного управління спостерігається на тлі зростання значення комунікаційних та інформаційних проблем, а також інституційного і нормативно-правової інфраструктури. Сьогодні корпоративне управління виступає стимулюючим чинником національного розвитку та є необхідною вимогою існування в умовах міжнародного конкурентного середовища.

Аналіз літературних джерел та практики становлення корпоративного управління у світі дає підстави стверджувати про існування декількох моделей корпоративного управління.

Англо-американська модель діє в тих країнах де сформувалася розосереджена структура акціонерного капіталу, тобто переважає безліч дрібних акціонерів. Ця модель передбачає існування єдиного корпоративного «штабу» - ради директорів, яка здійснює наглядові і виконавчі функції. Належна реалізація обох функцій забезпечується за рахунок формування цього органа з не виконавчих, у тому числі й незалежних директорів («контролерів») і виконавчих директорів («управлінців») [3].

Німецька модель розвивається на базі концентрованої структури акціонерного капіталу, тобто коли існують кілька великих акціонерів. За такої моделі, система управління компанією є дворівневою й містить у собі спостережну раду (в її складі представники акціонерів і співробітників корпорації та профспілки) і виконавчий орган (управління), членами якого є менеджери [1].

Японська модель корпоративного управління передбачає соціальну згуртованість на рівні компанії і ділову згуртованість на рівні індустріальної групи. Для неї характерно об'єднання бізнесу з боку окремих компаній в групи, що передбачає високу концентрацію власності в руках середніх та великих інвесторів з перехресним їх володінням компаніями-учасницями групи [2].

Французька система корпоративного передбачає не тільки можливість мати дворівневу систему корпоративного управління, але й сильну владу президента, що, безсумнівно, відображає і політичну структуру французького суспільства. Відмінною особливістю французької моделі корпоративного управління є можливість мати як моністичну (дворівневу), так і дуалістичну (трюхрівневу) структуру управління (до неї у Франції належать лише трохи більше 2% всіх компаній) [3].

У світовій практиці господарювання виділяють також сімейну модель корпоративного управління. Така система корпоративного управління застосовується в країнах Азії і Латинської Америки, в Канаді, Швеції, Італії і Франції. Особливостями її є те, що управління здійснюється членами однієї сім'ї, капітал концентрується і розподіляється по родинних каналах, а контроль над бізнесом повністю належить сім'ї [3].

Література

1. Редькін О.С. Сучасні стратегії та технології корпоративного управління: [Текст] / О.С.Редькін, В.Реген, Н.А.Хрущ. – Одеса: Евен, 2004 – 216с.
2. Корпоративное управление. Владельцы, директора и наемные работники акционерного общества: [Текст] / Пер. с англ. - М.: Джон Уайли энд Санз, 1996. - 240 с.
3. Корпоративне управління в Україні: процеси формування та розвитку [Текст] / [за наук.ред. Н.А. Хрущ]. – К.: Кафедра, 2012. – 300 с.

Мантур-Чубата О.С.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри фінансів та банківської справи*

АВТОМАТИЗУВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Управляти ризиком – це означає виконувати дії, направлені на підтримку його на такому рівні, який відповідає поставленим цілям підприємства. Практичним кроком, що пропонується нами для покращення управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємств є

розробка програмного продукту, який допоможе менеджерам підприємств при розрахунках основних економічних показників зовнішньоекономічної діяльності та визначення зони ризику ЗЕД, яка характеризує дане підприємство.

Здійснення розрахунків, під час управління ризиками на підприємствах, без залучення комп'ютерної техніки є досить трудомістким, і водночас займає багато часу, що призводить до небажання працівників підприємства слідкувати за рівнем ризику на підприємстві і, таким чином, до відсутності чіткого управління ними. Тому розробка програмного продукту по розрахунку інтегрального показника ризиків ЗЕД є надзвичайно актуальною та необхідною, з метою впровадження розрахунків інтегрального показника ризиків ЗЕД на підприємствах.

Отже, дану програму ми назвали «Ризикозахищеність». Вона може використовуватися як самостійне програмне забезпечення в діяльності фахівців у сфері ЗЕД, так і, як надбудова до відомих бухгалтерських програм, як приклад «1С: Бухгалтерія».

Розглянемо основні параметри програми «Ризикозахищеність». Початкова вкладка дає нам змогу ввести основну інформацію про підприємство. Вона має назву «Налаштування» і містить наступні поля: назва підприємства, код за ЕДРПОУ, прізвище та ініціали керівника та прізвище та ініціали головного бухгалтера. Дві функціональні кнопки «Зберегти» та «Завершити роботу» допомагають відповідно зберегти введені дані про підприємство, щоб при кожному відкритті програми не потрібно було їх вводити знову та завершити роботу натисканням кнопки.

Наступна вкладка «Експортно-імпортні операції» дасть змогу менеджеру із ЗЕД або іншому фахівцю підприємства, що буде займатися розрахунками по зовнішньоекономічній діяльності обчислити суму експорту та імпорту за конкретний термін.

Наступна вкладка має назву «Індикатори ризику ЗЕД». Вона містить чотири складових: фінансові, юридичні, комерційні та виробничі індикатори, які дають змогу розрахувати основні показники ризикозахищеності підприємства, і на основі яких визначається зона ризику ЗЕД, в якій знаходиться дане підприємство.

Вкладка «Розрахунок зони ризику ЗЕД» містить однойменну кнопку, натискання якої призводить до розрахунків коефіцієнта ризику та відповідно виводить в якій зоні ризику ЗЕД знаходиться підприємство.

Вкладка «Архів» дозволяє вносити масив отриманих даних для

збереження за розраховані роки.

Отже, ми сподіваємося, що дана програма як самостійна, або як надбудова до вже існуючих, допоможе фахівцям підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю зокрема, в розрахунках основних економічних показників ЗЕД підприємства.

Ларіонова К.Л.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

Капінос Г.І.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри економіки та менеджменту промислових підприємств, кандидат економічних наук, доцент

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ САНАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із найважливіших інструментів загальної концепції управління санацією підприємства, виступає санаційна стратегія. Санаційна стратегія представляє собою комплекс управлінських підходів, рішень і заходів, які направлені на оздоровлення і відновлення ефективного функціонування підприємства та економічного зростання в перспективі. Необхідність розробки і реалізації даної стратегії пояснюється насамперед, тим що від успішного проведення санації в цілому залежить, чи зможе в подальшому підприємство ефективно продовжувати свою діяльність на ринку, або його об'являть банкрутом і ліквідують, що підкреслює стратегічний аспект основної мети санації.

Теорія санаційної стратегії досліджує об'єктивні закономірності ринкових умов господарювання, розробляє способи і форми виживання підприємства, яке опинилося у фінансовій кризі, порівнюючи його фінансово-економічні, виробничо-технічні, організаційні можливості з очікуваними результатами.

Вибір санаційної стратегії розвитку підприємства має бути спрямований на підвищення ефективності діяльності підприємства як на внутрішньому, так

і на зовнішньому ринках, зміцнення та підвищення санаційного потенціалу підприємства, забезпечення стійкого подальшого розвитку підприємства. Крім того в процесі фінансового оздоровлення необхідно враховувати вплив, як зовнішнього так і внутрішнього середовища, глибину кризи в якій опинилось підприємство, а також фактори які комплексно впливають на результати санації.

Оснovo даної концепції складає система санаційних стратегій, яка передбачає чотири етапи її виконання:

- розробку стратегії забезпечення платоспроможності (повний або частковий розрахунок з кредиторами);
- розробку стратегії забезпечення ефективного функціонування (прибутковості);
- розробку стратегії відновлення фінансової стабільності на тривалій період;
- розробку стратегії економічного зростання підприємства.

Виконання кожного наступного етапу системи санаційних стратегій передбачає обов'язкове виконання попереднього. Реалізація санаційної стратегії, крім досягнення мети, – погашення зобов'язань і відновлення платоспроможності сприятиме підвищенню рівня санаційного потенціалу, а отже, й антикризового потенціалу підприємства в цілому. Зростання санаційного потенціалу буде свідчити про досягнення глобальних цілей санації, а саме, створення конкурентних переваг, розширення ринків збуту, диверсифікації бізнесу та поновлення інвестиційної діяльності підприємства.

Література

1. Білоконь Т.М. Удосконалення механізму управління фінансовою санацією підприємств / Т.М. Білоконь // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2009. – № 2. – С. 40–45.
2. Булович Т.В. Управління санаційною спроможністю підприємства як передумова його виживання / Т.В. Булович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – Т. 2. – С. 161-167.
3. Карвацька Н.С. Формування організаційно економічного механізму фінансової санації підприємства / Н.С. Карвацька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2005. – Т. 1. – № 6. – С. 62–66.

Параска С.Г.

*Хмельницький національний університет,
молодший науковий співробітник науково-дослідної частини,
аспірант кафедри фінансів та банківської справи*

СКЛАДОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні підприємства згідно зі своєю місією та із врахуванням динамічності і мінливості зовнішнього середовища «виробляють» цілі отримання стійких прибутків, конкурентних переваг та виживання у довгостроковій перспективі. Засобами досягнення окреслених цілей (стратегіями) є інтенсивний розвиток всіх елементів виробничо-господарської системи підприємства, це забезпечує поступове наростання потенціалу і його збереження та інноваційний розвиток цих елементів, що дає можливість різко підвищити рівень, подолати технологічний розрив, набути нової якості потенціалу суб'єкта господарювання.

Формування складу і змісту складових стратегій інноваційного розвитку підприємства визначається видами передбачуваних нововведень: створенням і освоєнням нових продуктів (послуг), технологій, способів організації виробництва, ринків, структури, систем управління [1].

Слід зазначити, що для всіх підприємств не існує єдиної за змістом стратегії та і не може її існувати, оскільки кожен суб'єкт господарювання виступає унікальною відкритою системою зі своїми індивідуальними характеристиками. Наразі існує безліч підходів, що містять рекомендації щодо побудови процесу розробки та реалізації інноваційної стратегії підприємства.

На основі систематизації існуючих літературних джерел слід зазначити, що інноваційна стратегія підприємства містить такі основні структурні елементи:

1) місія підприємства (призначення підприємства, причина його існування; визначення орієнтирів для вибору мети і завдань на різних організаційних рівнях);

2) ціль інноваційної діяльності (визначення бажаного кінцевого результату інноваційної діяльності при цьому ціль не має суперечити місії і загальним цілям розвитку підприємства а має враховувати існуючий потенціал підприємства та перспективи його розвитку);

3) задачі інноваційної діяльності (кроки направлені на досягнення цілей інноваційної діяльності, конкретизація поставлених цілей);

4) програма інноваційної діяльності (комплекс дій і заходів, який спрямований на досягнення поставленої цілі, узгоджений за термінами, результатами і виконавцям);

5) ресурси (людські, фінансові, інформаційні, матеріально-технічні та ін.);

6) витрати на реалізацію цілей (заробітна плата, придбання матеріалів, сировини, комплектуючих, оплата кредиту, оренда приміщень, обладнання тощо).

Інноваційна ціль являє собою бажаний результат діяльності організації (конкретних виконавців та відповідальних керівників) у вигляді певного нововведення (інновації), що реалізується в обмежені терміни і з обмеженими ресурсами, спрямованого на якісний (істотний або радикальний) розвиток організації (одержання додаткового прибутку для підприємства) [2].

Необхідно відзначити, що інноваційний потенціал підприємства є мірою його готовності виконати завдання, які забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто міра готовності до реалізації проекту або програми інноваційних стратегічних змін. Від стану інноваційного потенціалу підприємства залежить вибір його інноваційної стратегії. Саме тому оцінка інноваційного потенціалу підприємства є однією із головних складових процесу розробки стратегії інноваційного управління.

Література

1. Соколова О.Н. Инновационный менеджмент: учеб. пособие / О.Н. Соколова.– М.: Кнорус, 2013. – 208 с.

2. Сухарев О.С. Инновации в экономике и промышленности: монография / О.С. Сухарев, С.О. Сухарев.– М.: Высшая школа, 2010. – 324 с.

Петришина О.В.

*Хмельницький національний університет,
ст. викладач кафедри фінансів та банківської справи*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Саме оподаткування є та завжди залишатиметься дієвим фіскальним інструментом, який має значні можливості щодо регулювання економічних процесів. Тому від наукової обґрунтованості управлінських рішень в податковій сфері залежить збалансованість державних фінансів, добробут населення та економічне становище в державі.

Предметом теорії податкового менеджменту є загальні закономірності виникнення, функціонування і розвитку управління процесом оподаткування, його сутність, особливості суб'єктів та об'єктів управлінської діяльності у вказаній сфері, а також особливості податкових механізмів управлінського впливу. Податковий менеджмент є різновидом державного фінансового управління, тобто йому властиві насамперед риси останнього. У вітчизняній та зарубіжній літературі ще не склалося сталого і загально визнаного поняття податкового менеджменту.

Окремі науковці трактують його з точки зору змісту, інші — форм, в яких він функціонує. В системі вітчизняного державного управління термін «податковий менеджмент» використовується дуже рідко, а в українській фінансовій науці він став поширений буквально в останнє десятиріччя. Тому зрозуміло, що поки немає загально визнаного трактування даного поняття, а тим більше його законодавчого визначення.

На нашу думку, перше деталізоване авторське трактування податкового менеджменту надала російська вчена Т. Юткіна, яка його визначає, як процес вироблення правових засад оподаткування, забезпечення умов функціонування конкретного податкового механізму та створення обліково-аналітичних, звітних правил, документів [1, с.186]. Вона виділяє три його взаємодіючі між собою сфери: податкове планування та прогнозування, податкове регулювання та податковий контроль і два його рівні: державний і корпоративний податковий менеджмент [2, с.244–245]. А. Крисоватий та А. Кізіма вважають, що податковий менеджмент слід розглядати у трьох аспектах [3, с.33]:

- як систему управління податками;
- як визначену категорію людей, соціальний прошарок тих, хто здійснює роботу з управління податками;

– як форму підприємництва, що стосується корпоративного і персонального податкового менеджменту.

М. Скворцов визначає податковий менеджмент як елемент державного управлінського менеджменту, який виконує специфічні функції щодо організації податкової системи й діяльності щодо збору податків, відтворенню і розширенню податкової бази [4,с.28].

Водночас науковці, фахівці і громадськість у сфері організації процесу оподаткування повинні оперувати однозначними поняттями і не допускати різнобічних трактувань, що тільки посилить ефективність податкової роботи. Тому розробка теоретико-методологічного підґрунтя розвитку податкового менеджменту і в подальшому залишатиметься актуальним напрямом досліджень у сфері оподаткування.

Література

1. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение : учебник / Т.Ф. Юткина. – М.: Инфра-М, 1998. – 429 с.
2. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: Учебник / Т.Ф. Юткина. – М. : ИНФРА- М, 2002. – 460 с.
3. Крисоватий А.І. Податковий менеджмент: навч. посібник / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 304 с.
4. Скворцов Н.Н. Налоговый менеджмент: стратегия и тактика: в 10 кн. Кн.1. От стагнации к стабилизации: практическое руководство / под ред. В.П. Давыдовой. – К. : Вища школа, 2002. – 222 с.

Пойда-Носик Н.Н.

Ужгородський національний університет, доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

Численні зміни законодавства, наслідки світової кризи 2008 року й очікування нової кризи внаслідок політичної нестабільності негативно впливають на економічні прогнози суб'єктів господарювання в Україні. У таких умовах ефективно управляти фінансовою безпекою на основі лише

накопиченого досвіду і традиційних методів фінансового менеджменту неможливо. Відсутність стратегії фінансової безпеки, адаптованої до можливих змін факторів зовнішнього середовища, можуть, як зазначає Бланк І.О. [1, с.185], привести до виникнення протиріч і зниження ефективності фінансової діяльності загалом. Успішне функціонування вітчизняних акціонерних товариств (АТ) в умовах мінливого середовища можливе тільки при наявності стратегії фінансової безпеки, завдання якої – спрогнозувати хід значущих подій, відреагувати і попередити загрози. У зв'язку з цим стратегія повинна займати важливе місце в системі забезпечення фінансової безпеки АТ. Її суть зводиться до формування довгострокових цілей безпечного розвитку АТ, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, а також адекватного коригування форм та способів захисту фінансових інтересів при зміні умов функціонування АТ внаслідок впливу зовнішніх факторів.

Менеджмент акціонерного товариства повинен бути проінформований та має розуміти, які ризики фінансової безпеки АТ впливають на досягнення стратегічних цілей акціонерного товариства. Усі рішення повинні прийматися посадовими особами АТ з урахуванням існуючих та потенційних загроз і можливостей, а також інтенсивності їх впливу. Так, у період прояву небезпек в застосовується методика обліку «слабких сигналів» [2, с. 188-189] та вводиться «фонове спостереження» за джерелом небезпеки, здійснюється комплекс заходів, спрямованих на недопущення поширення небезпек.

У період локалізації загроз фінансовій безпеці АТ система контрольних заходів підсилюється – запроваджується оперативний моніторинг джерел виникнення загроз, проводяться оперативні засідання наглядової ради, правління АТ для колегіального вирішення завдань, які потребують негайного реагування. Найбільш важливі задачі передаються для глибшого та всебічного вивчення спеціально створеними комісіями (групами) висококваліфікованих фахівців. Показники, які характеризують загрозу банкрутства, аналізуються з більшою періодичністю. Формується адекватна система заходів щодо недопущення потрапляння АТ в зону банкрутства. У період фінансової кризи управління характеризується зниженням керованості підприємством, високим рівнем невизначеності, конфліктністю акціонерів та інших зацікавлених осіб. У такому випадку потрібно розробити комплексну програму виведення АТ з кризи у формі двох альтернативних документів: цільової програми заходів по виведенню АТ з кризи або інвестиційного проекту фінансової санації. Також може бути запроваджений режим жорсткої економії фінансових та матеріальних ресурсів, спрямований на скорочення поточних потреб, які

викликають зростання зобов'язань. У період затухання кризових явищ (адаптації) запроваджується поточний контроль (моніторинг) результатів управлінських рішень, вносяться необхідні корективи в поточний процес управління фінансовою та господарською діяльністю з урахуванням ужитих заходів на попередніх етапах. Отже, стратегія фінансової безпеки є невід'ємною основою адаптації до зовнішніх умов та базисом успішного розвитку будь-якого підприємства.

Література

1. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А.Бланк – К.: Эльга, Ника – Центр, 2004. – 784 с.
2. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.

Скоробогата Л.В.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри обліку і аудиту, кандидат економічних наук, доцент

ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ОБЛІКОВІ НАСЛІДКИ ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Зобов'язання, як економічна категорія, сформувались в процесі дослідження проблем контрактних відносин та механізмів їх регулювання. На засадах інституційної теорії контрактів сформовано декілька напрямів, але актуальним на сьогодні визнано теорію агентів, в основу якої покладено принципи оцінки асиметрії інформації. Ці питання були досліджені у працях відомих науковців: Дж. Акерлофа, М. Спенса, Х. Істербука, П. Мілгрона, Б. Холстрома та дозволили виявити наслідки інформаційної асиметрії, які обумовили виникнення агентських витрат: витрати на контроль за діяльністю агента з боку капіталодавця, витрати на моніторинг і контролінг: діяльність ревізійної комісії; юридичний супровід кредитних договорів; призначення тимчасової адміністрації; гарантійні витрати агента, що переконують принципала в доцільності діяльності агента: витрати на аудит; оцінка кредитоспроможності, ліквідності, платоспроможності; часткові збитки за рахунок несумлінної, девіантної, деліктної поведінки агента.

Інституційна теорія дала значний поштовх для розвитку і пізнання категорії зобов'язань та об'єднала економічні та юридичні аспекти, які визначили облікову концепцію їх формалізації. Як зазначав проф. Я.В. Соколов «традиційно в юриспруденції виділяють три джерела виникнення зобов'язань: договір, закон і делікт», будь які зміни у вказаних джерелах призводять до зміни самих зобов'язань, що визначає тип їх трансформацію.

Отже, трансформація зобов'язань – це правочин господарської діяльності, що змінює юридичний, економічний або обліковий аспект зобов'язання. Визначення закономірностей проходження процесу трансформації зобов'язань слід проводити в контексті джерел виникнення таких зобов'язань, зокрема, тих, що виникли на підставі дії закону (як правило податки), умов договору або деліктних зобов'язань. Трансформація зобов'язань обумовлюється змінами норм чинного законодавства та умов господарських договорів. Узагальнення причин змін зобов'язань дозволяють формалізувати облікові наслідки їх трансформації (табл. 1).

Таблиця 1

Трансформації зобов'язань: обліково-юридичний аспект

Джерела зобов'язань	Причини трансформації	Облікові наслідки
Нормативно-правові (законодавчі)	- зміни норм чинного законодавства щодо нарахування та сплати податків; - зміна базових економічних показників (мінімуми, облікова ставка НБУ); 1. реструктуризація податкового боргу.	Зміна суми зобов'язання та визнання витрат від знецінення або відстрочення податків
Договірні	- зміна курсу для погашення зобов'язання; - надання чи втрата знижок; - зміна умов комерційного кредитування.	Визнання витрат чи доходів іншої операційної діяльності в результаті коливання курсу; отримання чи втрати знижок
Деліктні	- зміна базових економічних величин, що визначають обсяги штрафів, пені та неустойки	Зміна суми нарахованого деліктного зобов'язання у зв'язку з відстроченням або порушенням строків погашення

Підставою визнання зобов'язань в обліку є первинний документ, який має включати економічну та юридичну складові. Економічна складова відображає відомості про здійснення господарської операції: оцінка в грошовому вимірнику; економічний зміст правочину; персоналізація виконавця правочину. Юридична складова відображає факт здійснення господарської операції, що відповідає правовим вимогам та має доказову силу при вирішенні спорів щодо господарської діяльності. Формування в обліку достовірної інформації про зобов'язання суб'єкта господарювання

відбувається за етапами його життєвого циклу: виникнення; виконання; припинення. Такий алгоритм є основою ефективного управління фінансовими ресурсами за рахунок підвищення маневреності зобов'язань, уникнення порушень умов договору і нарахування штрафних санкцій та усунення інформаційної асиметрії в обліку та звітності.

Стеценко Н.А.

*Хмельницький національний університет
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
кандидат економічних наук*

ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

За сучасних умов розвитку підприємств важливим завданням підприємства є визначення найбільш прийнятної для даного підприємства політики формування оборотних активів.

Відповідно Є. Брігхему, Дж. К Ван Хорну існує три альтернативні підходи, що стосуються визначення загальної суми поточних активів. Існує послаблена, середня та обмежена політика інвестування поточного активу. При послабленій інвестиційній політиці щодо поточного активу (політика «товстосума») задіяні відносно великі суми готівки, ліквідні цінні папери і оборотні фонди і збут стимулюється через використання кредитних ресурсів, що забезпечується ліберальним фінансуванням клієнтів і відповідним високим рівнем дебіторських заборгованостей [1;2].

З інвестиційною політикою обмеженого поточного активу (або «бідного-і-середнього») пов'язане мінімізоване утримання готівки, цінних паперів, оборотних фондів і дебіторських заборгованостей, коли інвестиційна політика середнього поточного активу знаходиться між двома крайніми значеннями.

Обмежена інвестиційна політика (бідна-і-середня) поточного активу взагалі забезпечує найвищий очікуваний обіг з інвестиції, але це зумовлює найбільший ризик. Протилежне спостерігається в умовах послабленої політики. Помірна (середня) політика знаходиться між двома крайніми значеннями за строками очікуваного ризику і обігу [2, с.233].

Г.О. Крамаренко та О.Є.Чорна процес підтримання визначеної суми

оборотних активів на підприємстві називають політикою правління оборотними активами і виділяють три види: агресивна, консервативна, поміркована [3, с. 256].

Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. розрізняють дві тактики вибору величини оборотних активів залежно від їх співвідношення з обсягами реалізації: обмежуючу тактику та гнучку тактику [4, с. 192].

При використанні обмежуючої тактики підтримується обсяг оборотних активів на мінімально можливому рівні, тобто підприємство не створює додаткових резервів, підтримує сувору дисципліну розрахунків з постачальниками. Гнучка тактика полягає у забезпеченні високого рівня співвідношення між поточними активами й обсягом реалізації, тобто підприємство збільшує такі статті балансу, які забезпечують можливість збільшення обсягів виробництва при відповідній змінній кон'юнктури ринку і дають змогу стимулювати обсяг продажу за рахунок надання відстрочки платежу.

Таким чином, відмітимо три види політики визначення обсягу оборотних активів на підприємстві: консервативна, помірна та агресивна. Кожен з зазначених видів має свої переваги та недоліки і обирається підприємством індивідуально, зважаючи на багато факторів. Деякі вчені вважають, що нерозривно з політикою визначення обсягу оборотних активів пов'язана політика визначення обсягу поточних зобов'язань.

Література

1. Брігхем Е.Ф. Основи фінансового менеджменту: підручник / Е.Ф. Брігхем пер. з англ.: В. Біленький, О. Медвідь, С. Лазаренко. – К.: "Молодь", КП «ВАЗАКО». – 1997. – 1000с
2. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахнович. 12-е изд.: Пер. с англ. – М.: ООО «И. Д. Вилямс», 2008. – 1232 с.
3. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – Київ. Центр учбової літератури, 2006. – 520 с.
4. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.

Титарчук І.М.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
доцент кафедри фінансів і кредиту, кандидат економічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Процес виробництва, незалежно від його суспільної форми, в кожному випадку повинен бути безперервним. Для здійснення процесу відтворення повинні бути в наявності всі фактори виробництва: земля, капітал, робоча сила та четвертий фактор - підприємливість. Для їх поновлення має бути в достатній кількості капітал, тому, що потрібні витрати: для відновлення родючості ґрунтів, для підготовки та перепідготовки кваліфікованих спеціалістів і для поновлення самого капіталу. Наприклад, відновлення машинно-тракторного парку на рівні технологічної потреби вимагає великих обсягів інвестицій: для забезпечення проведення комплексу польових робіт щорічна потреба у світлих нафтопродуктах становить 1,8 млн тонн дизпалива та 600 тис. тонн бензину.

Основним показником інвестиційної привабливості кожного окремо взятого підприємства є його конкурентоспроможність. З огляду на членство України в СОТ та можливу асоціацію з ЄС, досягти конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва можливо тільки на інвестиційно-інноваційній основі. Однак на перешкоді технологічному оновленню аграрного виробництва постала головна проблема – відсутність фінансових ресурсів і можливості накопичення капіталу, що зумовлює необхідність практичної реалізації комплексу заходів державної підтримки, позитивний досвід якої накопичений у світовому аграрному секторі. Зокрема, вважаємо за необхідне як стратегічний захід підтримки зберегти на довгострокову перспективу часткову компенсацію витрат на придбання товаровиробниками техніки вітчизняного виробництва та мінеральних добрив. Крім того, в усіх країнах держава забезпечує здешевлення дизельного палива для сільськогосподарського виробництва, як правило, на 50% за рахунок або компенсаційних виплат або обмеження оподаткування для підприємств, що реалізують його. При цьому слід зауважити, що участь товаровиробників у програмних заходах, які стосуються матеріально-технічних ресурсів, має здійснюватися за умов дотримання оптимальних норм витрат пального на 1 га землі згідно з технологічними картами. Введення такої норми необхідне тому,

що в Україні на виробництво 1 тонни сільськогосподарської продукції в умовному зерні витрачається 200-240 кг паливно-мастильних матеріалів, тоді як у Франції – 50, Німеччині – 22, Великобританії – 17 кг.

Крім вагової ролі держави в інвестиційному забезпеченні сільськогосподарських підприємств важливою є оцінка самого підприємства з точки зору конкурентоспроможності. Для залучення фінансових ресурсів підприємство повинно зацікавити потенційних інвесторів, його фінансовий стан повинен бути винятково стабільним, та прибутковим. Якщо планується здійснювати довгострокові фінансові вкладення то інвестором перевіряється факт наявності у компанії постійних контрактів на реалізацію продукції великим виробникам. Ну і наприкінці уточнюється наявність виробничих активів у доброму стані, а також сільськогосподарської техніки з терміном експлуатації не більш як 5 років. Якщо всі перераховані показники в нормі, то підприємство можна вважати надійним і в нього можна вкладати гроші [1].

Останнім часом в нашій країні залучення капіталу здійснюється за допомогою приватного розміщення акцій, оскільки публічний вихід на IPO під силу далеко не кожному сільськогосподарському підприємству. У цьому випадку провідниками капіталу разом із фондами прямих інвестицій – фінансовими інвесторами – можуть бути також стратегічні інвестори – корпорації, що діють в аналогічних, що і об'єкт інвестування, або суміжних сферах бізнесу [1].

Література

1. Степанюк О. Фінансування в усіх його проявах [Електронний доступ] / О. Степанюк. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2013-03-29-14>

Тюріна Н.М.

*Хмельницький національний університет,
професор кафедри економіки та менеджменту промислових підприємств,
кандидат економічних наук, професор*

Карвацка Н.С., Назарчук Т.В.

*Хмельницький національний університет,
доценти кафедри економіки та менеджменту промислових підприємств,
кандидати економічних наук, доценти*

УПРАВЛІННЯ САНАЦІЄЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розбалансованість економічної системи, неможливість підприємств базових галузей промисловості не тільки ефективно розвиватися, а й продовжувати функціонувати є, на сьогодні, наслідком політичної та фінансово-економічної кризи в Україні. У цій ситуації доволі успішні раніше підприємства країни не лише втрачають свою інвестиційну привабливість, але й перетворюються у неплатоспроможні, нерентабельні та збиткові виробництва. Для покращення існуючої ситуації необхідно застосовувати сучасні технології антикризового управління на промислових підприємствах з метою подолання та запобігання кризових явищ у їх діяльності. Основними завданнями такого управління має бути: оздоровлення національних економік шляхом ліквідації неефективно діючих та безперспективних суб'єктів господарювання і допомога підприємствам, що мають потенціал та можливості виходу з кризи через відновлення їх діяльності засобами санації.

Санація підприємства, на думку авторів, є складовою антикризового управління, що передбачає застосування системи фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових, соціальних та екологічних важелів, спрямованих на досягнення узгодженості пріоритетних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища та внутрішньої гармонізації його діяльності з метою відновлення платоспроможності та створення передумов для сталого розвитку підприємства у майбутньому.

В сучасних умовах нагальною є розробка таких методів санації, що можуть мати практичну реалізацію на промислових підприємствах. Це має бути упорядкована система санаційних важелів, що охоплюватиме процес відновлення діяльності підприємства комплексно: від моменту визначення кризи до контролю за виконанням санаційної процедури, використання яких

сприятиме ефективному оздоровленню суб'єкта господарювання. Цю систему можна представити через механізм управління санацією підприємства, який передбачатиме: виконання всебічного ґрунтового аналізу діяльності; визначення основних цілей та розробку концепції санації; формування системи прийняття раціональних санаційних рішень та важелів контролю за виконанням санаційної процедури. Процес менеджменту санації підприємства передбачатиме реалізацію таких умовних етапів: виживання (передбачає реалізацію оперативних заходів для відновлення платоспроможності підприємства); забезпечення прибутковості (відновлення фінансової стійкості шляхом економного режиму роботи та накопичення максимально можливої суми коштів для проведення інвестиційних проектів); економічне зростання (забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді). Послідовне виконання цих етапів має сприяти росту ринкової вартості підприємства.

Для забезпечення результативності процесу необхідне створення моделі моніторингу за поточним виконанням санаційних заходів. Процес моніторингу має передбачати виконання порівняння та фіксацію відхилень фактичних тенденцій зміни економічних показників діяльності підприємств від сформованої еталонної системи. Еталоном для порівняння може слугувати аналітично визначене співвідношення темпів зміни показників, які відображають еталонні тенденції розвитку підприємства в результаті виконання заходів плану санації.

Хрущ Н.А.

*Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри фінансів та банківської справи, доктор економічних
наук, професор, академік Академії економічних наук України*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Нові економічні відносини, які створюються на засадах інформаційної економіки, зумовлюють потребу у прогресивних способах і методах управління підприємствами. Звичайно, що для досягнення визначеної мети можна рухатись різними способами, проте вибір конкретного способу її досягнення є рішенням стосовно стратегії розвитку.

Організаційно-економічні процеси формування функціональних стратегій в системі корпоративного управління підприємством подібні. В основі загального організаційно-економічного механізму формування функціональної стратегії підприємства лежать доміанти формування стратегії (основні структурні елементи) та організаційна модель формування стратегії.

Домінантами формування стратегії підприємства (основними структурними елементами) виступають: принципи формування; характеристики; доміантні напрями; критерії вибору; науково-методичне забезпечення (важелі, засоби, інформаційне забезпечення, методи, моделі).

Організаційна модель формування стратегії підприємства включає низку етапів, а саме:

Блок I. Визначення ключових елементів стратегії.

Блок II. Діагностування та оцінка стратегічних можливостей підприємства.

Блок III. Розробка, вибір та оцінка складових елементів стратегії.

Блок IV. Реалізація та контроль виконання стратегії.

У ході розробки стратегії підприємства значна увага приділяється її вибору та оцінці складових елементів [1-3]. Вибір стратегії підприємства здійснюється на основі визначення, аналізу і оцінки ключових чинників, які характеризують її стан. Процес вибору здійснюється з урахуванням результатів аналізу портфеля бізнесів, а також характеру і суті стратегій, які вже реалізуються підприємством. При виборі стратегії враховується безліч ключових чинників, в першу чергу мають бути враховані наступні:

- поточний стан галузі і позиція в ній підприємства;
- ключові цілі і місія підприємства;
- інтереси і відношення вищого керівництва до вибору (перегляду) стратегії;
- наявність і стан фінансових ресурсів; рівень трудових ресурсів (кваліфікація працівників, досвід роботи і ін.);
- зобов'язання по діючих стратегіях; ступінь залежності від впливу зовнішнього середовища;
- часовий чинник (часові межі вибору і реалізації стратегії).

Оцінка вибраної стратегії проводиться на основі результатів аналізу і оцінки основних чинників, що визначають можливість її здійснення. Основним критерієм процедури оцінки вибраної стратегії є висновок про те, приведе ця стратегія до досягнення підприємством поставлених цілей чи ні. У

випадку відповідності вибраної стратегії поставленим цілям підприємства проводиться її подальша оцінка за такими напрямками:

1) проводиться оцінка відповідності вибраної стратегії стану і вимогам оточення підприємства. Встановлюється, наскільки стратегія пов'язана з вимогами з боку основних суб'єктів оточення, в якій мірі враховані чинники динаміки ринку і динаміки розвитку життєвого циклу продукту, чи приведе реалізація стратегії до появи нових конкурентних переваг і т.д.;

2) проводиться оцінка відповідності вибраної стратегії потенціалу і можливостям підприємства. Оцінюється, наскільки вибрана стратегія пов'язана з іншими стратегіями, чи відповідає вона можливостям персоналу, чи дозволяє існуюча структура успішно її реалізувати, чи вивірена програма реалізації стратегії в часі і т.п.;

3) встановлюється ступінь (прийнятність) ризику, закладеного в стратегії.

Оцінка виправданості ризику проводиться за трьома напрямками:

– наскільки реалістичні передумови, закладені в основу вибору даної стратегії;

– до яких негативних наслідків для підприємства може привести провал даної стратегії;

– наскільки виправдує можливий позитивний результат ризик втрат від провалу у реалізації даної стратегії.

У ході аналізу практики розробки стратегій окремими підприємствами нами встановлено, що на практиці виникає дві інтерпретації стратегії: проголошена і реальна [1-3]. Реальна стратегія – стратегія, яка складається з потоку нових товарів, послуг, процесів в які інвестуються ресурси. Якщо цінності або критерії, на яких ґрунтуються рішення про інвестиційні пріоритети, не співпадають з проголошеною (спланованою) стратегією (як часто і буває на практиці), то проголошена підприємством стратегія і його реальна стратегія сильно відрізняються.

Піраміда ієрархії «стратегічного набору» включає забезпечуючу функцію функціональних стратегій, що є першочерговою для управління підприємством і реалізації його загальнокорпоративної стратегії.

Література

1. Редькін О.С. Сучасні стратегії та технології корпоративного управління / О.С. Редькін, В. Реген, Н.А. Хрущ. – О. : Евен, 2004. – 216 с.

2. Хрущ Н.А. Конкурентні стратегії: процеси створення та реалізації:

[монографія] / Н.А. Хрущ, М. В. Желіховська ; за ред. Н.А. Хрущ. – К. : Освіта України, 2010. – 315 с.

3. Корпоративне управління в Україні: процеси формування та розвитку [Текст] / [за наук.ред. Н.А. Хрущ]. – К.: Кафедра, 2012. – 300 с.

Чукурна О.П.

*Одеській національній політехнічний університет
доцент кафедри маркетингу, кандидат економічних наук, доцент*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ

Розвиток економічної науки сприяв еволюції концепцій ціноутворення, в основі яких центральним ланцюгом було розуміння закону вартості. Серед найбільш науково обґрунтованих можна виділити наступні концепції ціноутворення:

1) витратна концепція, в основі якої витрати виступаю основою формування вартості. Ідеологію цієї концепції складають трудова теорія вартості, теорія факторів виробництва та теорія витрат виробництва;

2) маржиналістська концепція, в основу якої визначає ступінь корисності товару для споживача, тобто його цінність. Цей концептуальний підхід щодо ціноутворення базується на теорії граничної корисності.

3) неокласична концепція, яка є проміжним, комбінованим варіантом теорії витрат виробництва та теорії граничної корисності;

4) інформаційна концепція, яка з'явилась внаслідок розвитку постіндустріальної або інформаційної економіки.

На сьогодні існує декілька напрямків у трактуванні ціни: витратний, ринковий (взаємодії низки факторів) та ціннісний (обумовлений вибором споживача). Витратний підхід концептуально не відображає маркетингову спрямованість розуміння ціни, тому будемо вважати два останніх напрямки притаманними маркетинговому ціноутворенню. Найбільш поширеним поглядом на ціну серед сучасних вчених є ринковий, тобто формування ціни залежить від результату взаємодії попиту та пропозиції. В той же час, твердження про формування ціни, як результату взаємодії між попитом та пропозицією є дуже вузьким та не відображає всієї багатоваріантності, яка притаманна ринковій економіці.

Аналізуючи наукові погляди щодо факторів маркетингового ціноутворення можна зробити висновок, що основу маркетингового підходу до трактування концепції ціни створює цінність товару. На думку автора, існують різні підходи щодо розуміння цінності послуги та цінності товару. В деяких випадках цінність товару підвищується від послуг, які надаються при використанні даного товару. Це створює додаткову цінність товару для споживача, хоча й одночасно сприятиме її підвищенню. Саме тому, не можна розглядати процес створення цінності товару та послуги, як ідентичні. Пропонується авторське розуміння цінності товару, як різниці між сумою вигід споживача від користування товаром та ціною споживання цього товару. Цінність товару пов'язана з конкурентоспроможністю товару: чим вище цінність товару для споживача, тим більш конкурентоспроможним є товар.

Враховуючи вищезазначене, пропонується визначення ціни, як грошового виразу споживчої цінності товару або послуг, яка формується на основі його конкурентоспроможності. Відносна споживча цінність (ціна одиниці споживчої цінності) розраховується за наступною формулою:

$$q_n = \frac{Z_n}{ПЦ_n}, \quad (1)$$

де q_n – відносна споживча цінність товару n -ої фірми, грн./ од.; Z_n – ціна товару n -ої фірми, грн.; $ПЦ_n$ – споживча цінність товару n -ої фірми, од. Визначається на основі опитувань споживачів і розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності у балах (одиницях); $q_n \geq 0$, при $q_n = 0$ – товар пропонується безкоштовно і має максимальну відносну споживчу ренту (наприклад, роздача зразків товару безкоштовно).

Різниця між відносними споживчими цінностями товару фірми і її конкурентів покаже рівень питомих споживчих рент, наявних на ринку. Різниця між максимальним і мінімальним значенням відносної споживчої цінності товарів, які досліджувалися покаже максимальне значення існуючої на ринку питомої споживчої ренти.

2

СЕКЦІЯ

*Страховий ринок:
сучасні реалії
та перспективи
розвитку*

Внукова Н.М.

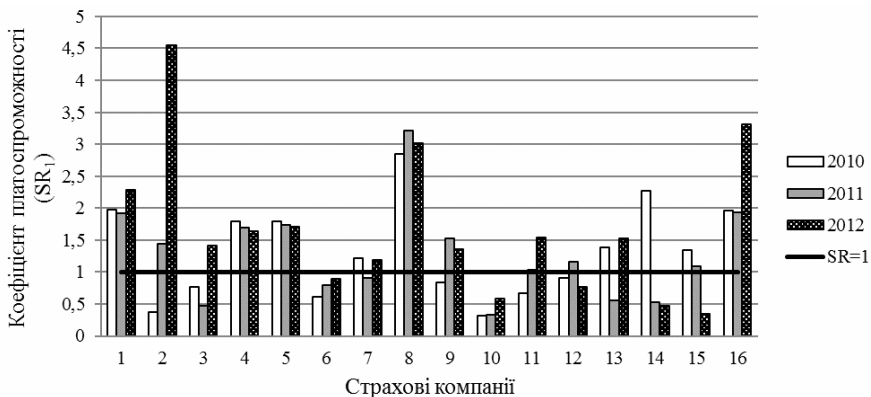
*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, завідувач кафедри управління фінансовими
послугами, доктор економічних наук, професор*

ОЦІНКА ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ SOLVENCY II

Питання євроінтеграції потребують оцінки достатності капіталу страхових компаній України відповідно до вимог Директиви ЄС Solvency II [1], які запроваджуються в ЄС з 01 січня 2016 року, і вимагають визначення платоспроможності страхових компаній через показник необхідного платоспроможного капіталу (SCR), який визначається як сума коштів, що здатна покрити збитки страхової компанії за умови реалізації всіх ризиків, що виникають у процесі її діяльності.

Відповідно до Директиви 2009/138/ЄС Solvency II необхідний платоспроможний капітал повинен покривати принаймні такі ризики, як страховий ризик, не пов'язаний із життям; страховий ризик життя; страховий ризик здоров'я; ринковий ризик; кредитний ризик; операційний ризик [2].

Для оцінки достатності капіталу відповідно до вимог чинного законодавства та через розрахунок показника SCR і коефіцієнту платоспроможності (SR) використані річні звітні дані, що включають баланс, звіт про фінансові результати, а також дані інтернет - журналу Форіншурер за 2010-2012 роки 16-ти страхових компаній України, які входять у рейтинг 100 страхових компаній за обсягом активів і валових страхових премій. За обсягом активів ці страхові компанії займають 23,6% страхового ринку України, а їх частка у загальному ринковому обсязі валових страхових премій становить 35,4%. Результати оцінки достатності капіталу страхових компаній відповідно до вимог Solvency II за 2010-2012 рік наведено на рис.1. Дані свідчать, що 2010 року 7 страхових компаній, а 2011 року 4 страхові компанії були неплатоспроможними. 2012 року у 5 страхових компаній значення коефіцієнту платоспроможності є меншим за 1.

Рис. 1. Результати оцінки достатності капіталу страхових компаній відповідно до вимог Solvency II

Таким чином, здійснено оцінку достатності капіталу згідно вимог чинного законодавства та розраховано коефіцієнт платоспроможності за стандартною методикою розрахунку необхідного платоспроможного капіталу (SCR). За результатами оцінки достатності капіталу відповідно до вимог Директиви 2009/138/ЄС Solvency II встановлено, що не всім страховим компаніям достатньо власних фондів для покриття ризиків діяльності. Для покращення рівня достатності капіталу страхові компанії можуть запровадити ефективну систему ризик-менеджменту, що дозволить збільшення розміру власних фондів.

Література

1. QIS5 Technical Specifications [Електронний ресурс] / CEIOPS 5.07.2012.[Electronic resource]. – Mode of access: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/qis5/201007/technical_specifications_en.pdf
2. Risk - Based Capital General Overview [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.naic.org/documents/committees_e_capad_RBCoverview.pdf

СПЕЦИФІКА ВРЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВИХ ВИПАДКІВ ПРИ СТРАХУВАННІ ЗДОРОВ'Я

Страховий випадок – це подія, передбачена договором страхування, із настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити страхову виплату. Страхувальники (юридичні особи та дієздатні фізичні особи) мають право призначити вигодонабувача(-ів) для отримання страхових виплат за згодою застрахованих осіб. Розмір страхової виплати обмежується розміром страхової суми, що може бути встановлена як по окремому страховому випадку, так і по групі страхових випадків або по договору страхування у цілому.

До основних етапів врегулювання страхових випадків слід віднести:

1. Повідомлення страховика про настання події, що має ознаки страхового випадку (надання страховику заяви щодо настання страхового випадку (далі - Заява) за встановленою страховиком формою). Професійна оцінка Заяв та їх експертиза (незалежна перевірка) має великий вплив на: результат діяльності страховика, публічне сприйняття страховика потенційними клієнтами та іншими особами, здійснення продажів, продукт-менеджмент та андеррайтинг.

2. Надання всіх необхідних документів, що визначені умовами договору страхування;

3. Якщо у страховика виникають сумніви щодо визнання події, що сталася із застрахованою особою, страховим випадком, він має право провести власне розслідування (в тому числі здійснити письмовий запит щодо надання додаткових документів в залежності від передумов, причин та обставин настання події, що має ознаки страхового випадку);

4. Прийняття рішення щодо визнання події, що сталася із застрахованою особою страховим випадком. Якщо страховик визнає подію, що сталася із застрахованою особою, страховим випадком, представник страховика (спеціаліст у сфері врегулювання страхових випадків (здійснення страхових виплат) (далі – Спеціаліст)) складає страховий акт, що підтверджує факт настання страхового випадку та розмір страхової виплати. Справа йде до бухгалтерії для перерахування грошових коштів на розрахунковий рахунок

вигодонабувача у розмірі страхової виплати (можливо за вирахуванням комісійної винагороди банку та/або податків відповідно до чинного законодавства України). Якщо страховик не визнає події, що сталася із застрахованою особою, страховим випадком, вигодонабувачу(-ам) буде відмовлено у здійсненні страхової виплати. У такому випадку Спеціаліст повідомляє вигодонабувачу про причини відмови у здійсненні страхової виплати.

Основними вимогами до спеціалістів є: відповідна освіта на навички (наприклад, виявлення неправдивості наданої інформації щодо застрахованої особи), націленість на вдосконалення власного досвіду, повне розуміння характеристик страхового продукту та умов страхування, достатнє розуміння медичних термінів та хвороб (захворювань) тощо. Спеціалісти є оберненим зв'язком між страховиком та громадянами країни, вони здійснюють виявлення недоліків у відповідному бізнес-процесі, управління грошовими ресурсами та приймають участь при розробці інновацій та вдосконалень в процесі андеррайтингу та/або впровадження нових програм страхування. Базисом для якісного врегулювання страхових випадків є: професійного створення страхової програми, професійного їх продажу (в тому числі надання консультативної підтримки тим, хто має намір укласти договір страхування) та професійного здійснення андеррайтингу.

Література

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 року № 85/96-ВР із змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

Михайловська І.М.

Хмельницький національний університет, професор кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВОГО ТА БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Процеси глобалізації спричиняють зміну формату взаємовідносин та механізму функціонування сучасного фінансового ринку. Глобалізація проявляється в лібералізації фінансових ринків та універсалізації фінансового посередництва, що реалізується через інтеграційні процеси, і, зокрема, банківського та страхового бізнесу.

Взаємодія банків і страхових компаній характеризується давньою історією, проте стрімкого розвитку це я вище набуло з 1990-х років у зв'язку:

- зі зміною характеру фінансово-економічних відносин між банківським та промисловим секторами, з виникненням альтернативних послуг комерційному кредитуванню в ряді країн (фінансування за допомогою інструментів фондового ринку та ринку боргових зобов'язань);

- із введенням нових, більш жорстких правил регулювання банківської діяльності;

- із втратою монопольної позиції банків у сфері надання фінансових послуг як приватним, так і корпоративним клієнтам;

- із формуванням стимулів до зміни стратегічної поведінки банків на ринку фінансових ресурсів;

- з активним розвитком приватного пенсійного страхування, страхування життя в ряді країн Західної Європи, Північної Америки, Східноазійського регіону.

Це дає підстави стверджувати, що сучасні тенденції розвитку фінансового ринку неможливі без визначення відповідних факторів спрямування розвитку взаємодії страхового та банківського бізнесу.

Банківські установи та страхові компанії ведуть свій бізнес в умовах глобалізації світової економіки, взаємного проникнення та інтеграції міжнародних ринків капіталу, стрімкого розвитку інформаційних технологій.

Проаналізувавши існуючі науково-теоретичні напрацювання [1, 2, 3, 4], ми стверджуємо, що основні фактори розвитку взаємодії банків і страхових компаній необхідно розглядати в контексті чотирьох блоків: мега-, макро-, мезо- та мікрорівнів.

Таким чином, викладене дозволяє сформулювати наступні висновки:

- для розуміння фінансового механізму та специфіки формування сучасної банківсько-страхової інтеграції необхідно враховувати підгрунття, історичні особливості та фактори впливу;
- систематизацію факторів розвитку взаємодії банківського та страхового бізнесу необхідно розглядати в контексті чотирьох блоків: мега-, макро-, мезо- та мікрорівень.

Література

1. Арутюнян Р.Р. Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній: автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Р.Р. Арутюнян. – Одеса, 2007. – 22 с.
2. Багмет К.В. Ризик-менеджмент у системі банківського страхування // К. В. Багмет / Актуальні проблеми економіки. –2011.№4(118). – С.203-210
3. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика / Ольга Олексіївна Гаманкова: монографія / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
4. Єрмошенко А.М. Інтеграція страхового сектора з банківською сферою як фактор розвитку національної економіки : монографія / А.М. Єрмошенко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 449 с.
5. Клапків Ю.М. Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури / Ю.М. Клапків: дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – 249 с.

Нестерова Д.С.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
аспірант кафедри страхування та ризик-менеджменту*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Зарубіжний досвід функціонування національних страхових ринків свідчить про вагомую роль страховиків як інституціональних інвесторів, що забезпечують надходження інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки. Проте ситуація на фінансову ринку України та сучасний стан розвитку страхового ринку свідчать про недостатнє виконання страховиками інвестиційної функції.

Недостатній розвиток інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні пояснюється багатьма причинами:

– страховий ринок України є недосить капіталізованим (станом на 01.01.2014 року рівень капіталізації українського страхового ринку склав 65 млрд грн.) [1];

– невідповідність структури активів та зобов'язань страховиків (недостатні обсяги надійних безпечних довгострокових інвестицій);

– у даний час український фондовий ринок працює неефективно, а вибір надійних фондових інструментів обмежений. Гарантовану мінімальну прибутковість і відносну ліквідність забезпечують лише державні та муніципальні цінні папери, цінні папери фінансових інститутів з державною участю;

– державне регулювання інвестиційної діяльності є досить неефективним, в результаті чого в країні зберігається нестабільний інвестиційний клімат;

– на відміну від західних страхових компаній, що працюють в умовах розвиненого страхового ринку, українські страхові компанії ще не мають значних обсягів коштів, якими можна оперувати в інвестиційному процесі. Обсяги реального довгострокового страхування життя (частка зібраних премій з довгострокового страхування життя в період 2008 - 2013 рр. не перевищувала 10% від сукупного обсягу страхових премій за всіма видами страхування) також не сприяють підвищенню інвестиційної активності;

– орієнтація страховиків на короткострокові інвестиції. Довгострокові інвестиції займають порівняно незначний обсяг у загальній структурі

інвестицій вітчизняних страховиків. Причинами такої низької активності страхових компаній на ринку довгострокового інвестування є нестабільність українського ринку і структура страхового портфеля, в якому переважають короткострокові види [2, с. 181].

Існує ряд інших факторів, що також мають негативний вплив на розвиток інвестиційної діяльності. До них можна віднести недостатність інформації про потенційні об'єкти інвестування, що призводить до розроблення неправильних прогнозів ефективності вкладень, нестабільність в банківському секторі української економіки, відсутність багатьох соціально значущих видів страхування [3, с. 6].

Недостатньо розвинена інвестиційна діяльність страховиків є однією з основних перешкод для проведення страхового маркетингу в частині формування попиту і його задоволення за різними видами страхування, у тому числі довгострокового страхування життя.

Література

1. Інформаційне агентство УНІАН. Капіталізація страхового ринку становить 65 млрд грн. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://economics.unian.net/stockmarket/932475-kapitalizatsiya-strahovogo-ryinka-ukrainyi-sostavlyayet-65-mlrd-griven.html>
2. Грідасов В.М. Інвестиційна діяльність страхових організацій в сучасних умовах / В.М. Грідасов // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2013. – № 1 (30). – С.180-183
3. Ткаченко Н.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Гроші, фінанси і кредит» / Н.В. Ткаченко ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 20 с.

Орлова О.В.

*Одеський інститут фінансів УДУФМТ, доцент кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту кандидат економічних наук, доцент*

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НАСК «ОРАНТА»

Розвиток українського страхового ринку об'єктивно супроводжується хворобами росту, які на різних етапах були характерні для провідних страхових ринків зарубіжних країн. Це в першу чергу недостатній фінансовий потенціал українських страховиків, низька технологічність здійснення страхових операцій, відсутність нормального конкурентного середовища як фактора постійного підвищення якості страхових послуг.

Позитивним прикладом розвитку страхового ринку України може бути досвід роботи Національної акціонерної страхової компанії (НАСК «Оранта»), яка розширює географію своєї діяльності і зміцнює зв'язки з великими страховими фірмами-партнерами з Великобританії, Франції, Німеччини, Швейцарії, Польщі, Росії, Молдови та інших держав.

У процесі переходу до ринкових відносин НАСК «Оранта» враховує досвід європейських країн по страхуванню і визначила для себе чіткі стратегічні цілі: розвиток та розширення всіх видів страхування завдяки впровадженню європейських та світових технологій; реалізація страхових продуктів у прямій залежності від потреб ринку; максимальний обсяг охоплення ринку, повне обслуговування потреб клієнтів, лідерство у питаннях зниження собівартості страхових премій; побудова розгалуженої мережі індивідуального обслуговування, пошук та розробка нових видів страхування; зміцнення та вдосконалення організаційно-територіальної мережі; зміцнення матеріально-технічної бази, всеохоплююча комп'ютеризація, створення локальної мережі зв'язку. Стратегічна мета НАСК «Оранта» на перспективу полягає в тому, щоб бути достойним партнером в світовому страховому бізнесі.

Сьогодні можна сказати, що страховий ринок ще не має чітких важелів регулювання та розвитку, тому відбувається уповільнення розширення діяльності страхових компаній.

Таким чином можна навести слідуєчі пропозиції щодо покращення страхового ринку України на прикладі роботи НАСК «ОРАНТА», а саме: забезпечення захисту споживача, захисту економіки в цілому, повинні бути

встановлені відповідні в розумних межах регулюючі положення; страховики повинні допускатися на ринок, згідно з суворими ліцензійними критеріями; держава не повинна перешкоджати виходу на національний ринок іноземних страховиків; страхові компанії, здійснюючи страхову діяльність, повинні мати достатній запас платоспроможності і працювати на адекватних тарифах; страхові посередники, які працюють на ринку, повинні бути зареєстровані за відповідними вимогами (за рівнем кваліфікації, рівнем капіталу і т.п.); обов'язкове страхування повинно здійснюватися в галузях, і в першу чергу в соціальній сфері, де страхові ризики мають масовий характер, а страхові фонди формуються достатньо великою кількістю страхувальників на ринку страхування і перестраховування повинно бути чесне конкурентне середовище; держава повинна всебічно розширяти міжнародне співробітництво в області обміну інформацією про діяльність страхових компаній.

Література

1. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія / Н.В. Ткаченко // Нац. банк України, Ун-т банків. справи. – Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ», 2009. – 570 с.
2. Шірінян Л. Конкуренентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах / Л. Шірінян, А. Шірінян // Економіка України. –2011. –№ 7. – С. 37-48.

Пивоваров О.В.

Харківський регіональний інститут Національної академії державного управління при Президентові України, аспірант

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ПОІНФОРМОВАНOSTІ ПРО РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний стан фінансування охорони здоров'я в Україні є недостатнім і не створює передумов для надання якісної медичної допомоги населенню в необхідних обсягах, тому Гострим залишається питання щодо медичного страхування. Для формування напрямів державного управління запровадженням медичного страхування проведено опитування, в якому взяв

участь 121 респондент (36% – чоловіки, 64% – жінки, представники 35 професій). За віком – це молодь. 25,62% опитаних віком до 21 року, 52,89% – від 22 до 24 років, 15,7% – від 25 до 30 років, 5,79% – старші за 30 років. 47,11% респондентів проживають в обласному центрі, 13,22% – у районних центрах, 14,05% – у невеликих містах, 5,79% – у селах та селищах, 19,83% опитаних не вказали місця проживання.

У межах даного дослідження вважалися більш обізнаними щодо медичного страхування ті респонденти, які мали поліс добровільного медичного страхування або збиралися його придбати та мають знайомих, які отримували медичні послуги за рахунок медичного страхування. До цієї групи належать 22,61% опитаних. З них 65,38% мають родичів, знайомих, колег, які отримували медичні послуги за рахунок медичного страхування, однак самі не мають полісу добровільного медичного страхування. Половина даної групи респондентів вважають, що введення загальнообов'язкового державного медичного страхування ніяк не вплине на стан справ у галузі охорони здоров'я, 46,15% - що покращить, а 3,85%, що погіршить рівень надання медичних послуг. У цілому майже 54% підтримують запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування, але при цьому лише 1,86% згодні платити із заробітної плати. У табл. 1 подано розподіл визначення рівня поінформованості респондентів щодо їх підтримки запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування.

Таблиця 1

Взаємозв'язок рівня поінформованості респондентів та підтримки ними запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування

Мають поліс добровільного медичного страхування, збираються його придбати або мають знайомих, які отримували медичні послуги за рахунок медичного страхування	Чи підтримуєте Ви запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування в Україні?			
	Так, %	Ні, %	Не знаю, %	Разом, %
Ні (менш обізнані)	40,45	34,83	24,72	100,00
Так (більш обізнані)	53,85	23,08	23,08	100,00

Як видно з табл. 1, респонденти, які знайомі з добровільним медичним страхуванням, більш схильні до підтримки запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування.

Щодо рівнів обов'язкового медичного страхування - 49,57%

респондентів вважають, що в Україні потрібна лише накопичувальна система загальнообов'язкового медичного страхування, 19,13% - за систему добровільного недержавного медичного страхування; 12,17% - за солідарну систему; 11,30% вважають, що не потрібне впровадження обов'язкового медичного страхування. При визначенні оптимального тарифу встановлено, що 47,83% опитаних згодні витратити на придбання полісу добровільного медичного страхування до 5% місячного доходу, між тим середній розмір страхового тарифу (відсоток із заробітної плати) при введенні загальнообов'язкового державного медичного страхування, який згодні платити, становить лише 1,5%.

Висновок: при побудові системи обов'язкового державного медичного страхування необхідно враховувати ставлення населення до запровадження як організаційної, так і фінансової складової для уникнення несприйняття майбутніми страхувальниками нового механізму забезпечення надання медичної допомоги.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет, доцент кафедри
Автоматизованих систем і моделювання в економіці, кандидат
економічних наук, доцент*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Сучасні динамічні зміни, що відбуваються у фінансовій сфері України зумовлюють необхідність підвищення фінансових результатів страхових компаній.

Страхові компанії відіграють важливу роль в управлінні ризиками підприємств та організацій різних форм власності. За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, простежується тенденція до зниження рівня проникнення страхування та його щільності протягом останніх років. Найбільшу частку в структурі страхових платежів займають автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»), страхування майна та фінансових ризиків, що підтверджує домінування non-life сегменту на вітчизняному страховому ринку. Лідерами в цьому сегменті ринку є переважно компанії з іноземним

капіталом. Більше, ніж 92% страхових премій належать першим 100 страховикам із 442 зареєстрованих, що свідчить про неадекватність кількості страхових компаній сучасному потенціалу страхового ринку та його низьку концентрацію[1].

Значні масштаби збитковості вітчизняних страхових компаній підтверджують необхідність поглибленого дослідження їх діяльності на ринку страхових послуг та визначають актуальність питань, пов'язаних із побудовою механізмів контролю та управління формування та підвищення фінансових результатів страхового бізнесу, включаючи сценарії розвитку залежно від стану економіки та політичної ситуації в країні.

Грунтовний аналіз вітчизняної фінансової системи та страхового ринку України показав, що в економічній ситуації, яка склалася в Україні на сьогодні, високою інтенсивністю характеризуються процеси, пов'язані з фінансовою неспроможністю та банкрутством господарюючих суб'єктів [2]. Ситуація ускладнилась світовою фінансовою кризою, що внесла свої корективи в розвиток страхового ринку та зумовила нові загрози.

Проведені дослідження основних аспектів фінансової діяльності страхової компанії показали, що головною умовою ефективного функціонування страхового ринку є надійність та ефективна діяльність його учасників, їх фінансова стійкість, яка в умовах жорстокої конкуренції є неодмінною умовою зміцнення довіри населення та суб'єктів господарювання до даного цивілізованого механізму відшкодування випадкового збитку[3].

Оцінювання поточного та перспективного фінансового стану компанії відбувається за умови накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру. Отже, ефективна організація та управління стратегією розвитку страхових компаній потребують дослідження принципово нових системних засад: визначення ефективних правових механізмів надійності інвестиційної політики страхових компаній; на їх підставі формування механізмів ефективного стратегічного планування і використання страхових резервів та спеціальних фондів і, отже, механізмів загального врегулювання вільних коштів страховика. Важливим моментом при цьому є застосування якісно нових фінансово-економічних та аналітичних інструментів і механізмів управління, таких як бюджетування, контролінг при прийнятті управлінських рішень, що спонукало б менеджерів страхових компаній, аналізуючи минуле та сьогодні, зазирнути в майбутнє.

Література

1. Страховий менеджмент: підручник / [С.С. Осадець, О.В. Мурашко, В.М. Фурман та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. С.С. Осаджя. – К.: КНЕУ, 2011. - 333 с.
2. Єрмошенко А.М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : автореф. дис. на здобуття канд. екон. наук: 08.06.01 / А. М. Єрмошенко ; Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2006. – 21 с.
3. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія/ О.В. Козьменко, С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва. – Суми, 2011. – 388 с.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Петриченко А. С.

Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМАТИКА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Підприємницька діяльність в умовах ринкової системи супроводжується різноманітними ризиками (кризові явища, ріст безробіття та інші матеріальні збитки). Саме тому, в сфері економіки на перше місце виступає страхування як гарант забезпечення фінансової стабільності господарюючих суб'єктів.

Страховий ринок являє собою сферу відносин, що формують попит і пропозицію страхових послуг та здійснюють їх купівлю-продаж. В свою чергу, страхові послуги виступають у ролі товару, який пропонується страховою компанією страхувальникові за страхову премію (певну плату) [1].

Ринок страхових послуг в Україні започаткувався ще на початку 90-х рр. з виникненням перших страхових компаній. Проте довіра населення до останніх була досить низка саме через різноманітні махінації з боку компаній. Проте, слід відзначити, що із введенням відповідних регулюючих

законодавчих нормативних актів, страховий ринок України почав поступово зростати.

На сучасному етапі розвитку України ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових послуг. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.03.2014 р. становила 404, у тому числі СК “life” – 61 компанії, СК “non-life” – 343 (станом на 31.03.2013 р. становила 414 компанії, у тому числі СК “life” – 62 компанії, СК “non-life” – 352) [2]. Тобто, слід відмітити зростання страхування у сфері економіки та матеріальних благ.

Проблемами сучасного страхового ринку України є відсутність економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, дефіцит фінансових ресурсів, значна взаємна заборгованість, накопичення неплатежів, збитковість більшості підприємств, високий рівень інфляції (станом на липень 2014 р. – понад 12%), слабкий розвиток фондового ринку, нестабільна політична ситуація у країні тощо. Використання страхового потенціалу в неповному обсязі спричинене недостатньою прозорістю ринку, низьким рівнем його капіталізації, податковим тиском тощо [3].

Для поліпшення становища страхового ринку, перш за все, слід стабілізувати ситуацію в країні та економіці, зменшити рівень інфляції, поступово замінити обов’язкове державне страхування безпосереднім відшкодуванням з державного бюджету за рахунок коштів, передбачених на утримання відповідних державних органів тощо. Це дозволить прискорити створення повноцінного страхового ринку як необхідного елементу ринкової економіки.

Література

1. Загородній А. Г. Страхування: термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – 2-е вид. та доп. – Л.: Видавництво «Бескид Біт», 2002. – 104 с.
2. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2014 року. – [Електронний ресурс]: / Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/>
3. Осадець С. С. Страхування: підручник – вид. 2-ге, перероб. і доп. / С. С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.

Стопчак А.Ю.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів та банківської справи*

ВИКОРИСТАННЯ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Здійснення трансформаційних змін щодо переходу від планової економіки до ринкової (а в перспективі до постіндустріальної) призвело до необхідності модернізації соціального сектору, а також глибинних інституційних змін у суспільно-економічному устрою, оскільки за сучасних умов соціальна сфера не може базуватися на тих самих патерналістських засадах, що і за часів панування централізовано-розподільчої економіки. Дослідження закордонного досвіду показує, що запровадження ринкових механізмів слід розглядати як важливий етап модернізації соціального захисту населення задля підвищення його соціальної ефективності в сучасних умовах. Тому систему соціального захисту в Україні слід розглядати як таку, що перебуває в трансформаційному стані, а це вимагає врахування певних особливостей розвитку перехідних соціально-економічних систем.

Українська суспільна практика демонструє, що сліпе копіювання механізмів та принципів функціонування ринкової економіки у постсоціалістичних країнах мало зазнати краху, оскільки при цьому не враховувалася невідповідність інших інституційних структур до ринкових трансформацій. Руйнування соціалістичної системи в СРСР і у країнах-сателітах у Східній Європі свідчить про неадекватність ряду положень соціалістичної теорії у її марксистсько-ленінському варіанті реаліям суспільного розвитку. Проте і пряма трансплантація ринкових інститутів на пострадянських теренах виявилася неефективною. Це особливо важливо враховувати при розробці ринкових механізмів соціального захисту населення, оскільки допомагає зацікавленим особам зрозуміти чому необхідно утримуватися від простого копіювання закордонного досвіду країн з розвинутою ринковою економікою і необхідно ставити завдання «тонкого налаштування» відповідних механізмів в українських реаліях.

Залучення комплементарних інститутів є необхідною умовою розвитку інституційного середовища соціального захисту в Україні. Щодо стратегії цього процесу, то одним з небагатьох успішних прикладів є досвід Китаю, який здійснював інституційні перетворення, трансформуючи спочатку

периферію відповідних інститутів, залишаючи незмінним інституційне ядро. Для випадку розвитку системи соціального розвитку, на нашу думку, особливо успішні перспективи залучення ринкових механізмів можливі при розбудові превентивних механізмів щодо потрапляння у несприятливі життєві обставини, які загрожують зuboжінню, різкому падінню доходу громадянина.

Змістом цих превентивних механізмів соціального захисту є залучення ринкових інструментів, які б дозволили людині, скориставшись ними, уникнути соціального відчуження і входження у відносини з безпосередньо державною бюрократизованою «машиною» соціального захисту. Як приклади превентивних механізмів слід виділити різні види кредитування, у тому числі мікрокредитування, а також підтримку малого бізнесу, самозайнятості населення.

Література

1. Дроздова Н. В. поисках новой методологии: сравнительный и исторический институциональный анализ Авнера Грейфа. / Н. В. Дроздова // Вопросы экономики; Ин-т экономики РАН. – Москва, 2011. – № 1. – С.101-119.
2. Креховецька Л. Г. Використання досвіду зарубіжних країн у створенні тривірневої пенсійної системи України / Л. Г Креховецька // Демографія та соціальна економіка. – 2010. – № 2 (14). – С. 123-130

*Діяльність банків на
фінансовому ринку,
сучасні фінансові
інструменти
та технології
кредитування
й інвестування*

Hulko L.G.

Khmelnytskyi national university, associated professor of finance and banking department, PhD in economy, associated professor

PROBLEMS OF FINANCIAL MONITORING SYSTEM DEVELOPMENT IN UKRAINE

Combating illegal incomes legalization (money laundering) and financing terrorism is an actual current problem all over the world. Issues of further development and improvement of financial monitoring system in Ukraine also become more actual, taking into consideration current economic and political situation, when the necessity of combating financing terrorism grows up.

In our country the law base on combating crime incomes legalization was created gradually. In December 1997 the law “About Ratification the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism”, which provided responsibility for illicit incomes legalization despite the source of their origin, was passed.

However on 21st September 2001 FATF Plenary all actions, held by Ukraine for combating illicit incomes legalization, were recognized as insufficient. Among the disadvantages of national anti-money laundering system FATF determined the absence of central authority and the absence of special law, aimed at combating crime incomes [1]. Though, in September 2001 FATF decided to include Ukraine to high-risk and non-cooperated jurisdictions list. To overcome this situation:

- Government of Ukraine was instructed to create special State Financial Monitoring Department in the structure of Ministry of Finance. This Department was created at 10th of January 2002;

- at the beginning of 2002 Ukraine ratified Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism;

- at the 28th of November Ukrainian Parliament passed the law “About Prevention and Combating Illicit Incomes Legalization (Laundering) or Financing Terrorism”, which in whole was appropriate to international standards [2].

Up to the middle of 2003 the special anti-money-laundering law base in Ukraine was formulated. Its qualitative realization allowed FATF, after special inspection, exclude Ukraine from the “black list” at the beginning of 2004.

Currently Ukrainian anti-money laundering and financing terrorism law system needs next renovation. However in 2012 new FATF Recommendations took

effect. For the implementation of renovated FATF Recommendations a new redaction of law “About Prevention and Combating Illicit Incomes Legalization (Laundering), Financing Terrorism and Mass Destruction Weapons Proliferation” [3] was worked out in 2013. This law contains a lot of significant novation, as follows:

- definition of the essence of mass destruction weapon proliferation;
- widening of law defined public persons list, whose financial operations must be subject of financial monitoring;
- correction of primary financial monitoring subjects list etc.

But currently this law project has not been passed. This fact causes a danger of recognition Ukraine as a country, which law is inappropriate to FATF Recommendations. Despite this it is necessary to activate passing of the new anti-money laundering and financing terrorism law. This will improve the international image of Ukraine and allow creating prerequisites for effective combating money laundering, corruption incomes legalization and financing terrorism inside Ukraine.

References

1. Kuryshko O. O. Osoblyvosti rozvytku systemy finansovoho monitorynhu v Ukraini / O. O. Kuryshko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2012. – # 1. – S. 267–275.
2. Hul'ko L. H. Sutnisni aspekty novatsiy v rekomendatsiyakh FATF / L. H. Hul'ko // Visnyk KhNU. – 2012. - #2.- T. 2.- S. 20-23.
3. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro zapobihannya ta protydyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyschennya» : [Elektronnyy resurs] : [Rezhym dostupu] : http://sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=123&art_id=14311&lang=uk

Бакаїм Н.Я.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
аспірантка кафедри обліку і аудиту економічного факультету*

ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Прийняття Україною міжнародних стандартів регулювання банківського сектору, що затверджені Базельським комітетом з питань банківського нагляду зобов'язало головного регулятора вітчизняної банківської системи привести її у відповідність з визначеними Комітетом нормативів до 2018 року. Проте, на даний час ще рано стверджувати про відповідність параметрів контролю банків України прийнятим у Базелі стандартам. Тому, питання контролю банківської діяльності і досі є актуальними та потребують подальшого дослідження.

Необхідність посилення контролю діяльності банків зумовлена зростаючою конкуренцією між ними, що змушує підвищувати ризикованість своїх операцій для одержання прибутку. Проте, реальна ситуація в банківському секторі свідчить про наявність необґрунтованих ризиків, які ставлять під загрозу банкрутства банківську систему в цілому. Адже кількість банків, які оголошені неплатоспроможними, на сьогодні, продовжує зростати. Протягом цього року їх кількість зросла більш як на двадцять, а збиток банківської системи за перші сім місяців 2014 року склав більше 2 млрд. грн. На фінансовий результат негативно вплинула діяльність саме цих банків. Сукупні збитки банків цієї категорії перевищили 5 млрд. грн. [1].

Одним з ефективних методів посилення контролю за діяльністю банків є стрес-тестування, що за сукупністю критеріїв дозволяє визначити фінансову стійкість банків до несприятливих умов. На сьогодні, лише 9 із 37 великих банків (на них припадає близько 80% всіх активів банківської системи) успішно пройшли стрес-тестування НБУ [2]. Це вказує на необхідність докапіталізації банків, брак ліквідності і в цілому підтверджує дієвість даного методу контролю банків для визначення серед них проблемних.

Ключовою проблемою контролю банків залишається низька ефективність здійснення заходів щодо попередження кредитних ризиків. Для мінімізації цих ризиків потрібно розробляти нові підходи до проведення

оцінки кредитних ризиків банків, створити умови для підвищення якості кредитного аналізу платоспроможності позичальників і забезпеченості кредитів, що в свою чергу передбачає подальше вдосконалення правових, методологічних та організаційних засад банківського контролю.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що дотримання міжнародних принципів контролю діяльності банків сьогодні є особливо важливе. Основними завданням банківського контролю залишається гармонізація практики регулювання банківського бізнесу, яка вирішується шляхом дотримання двох ключових принципів [3]:

- жодне банківське утворення не повинне уникнути контролю;
- нагляд має бути адекватним і надійним.

Важливим в даний час є передбачувана, послідовна політика основного регулятора банківського сектору, а також забезпечення рівних умов для усіх учасників ринку, незалежно від їх розміру і виключення ризику недобросовісної конкуренції між банками.

Література

1. Доходи та витрати банків України за сім місяців 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
2. Про стрес-тести українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/>
3. Основні принципи ефективного банківського нагляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

Безвух С.В.

*Хмельницький національний університет,
кандидат економічних наук, старший викладач*

ФОНДОВИЙ БІРЖОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ І ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Діяльність фондових бірж відіграє важливу роль в економіці розвинутих країн, таких як США, Японії, країн Західної Європи та ін. Активність біржової діяльності, в тому числі на фондових біржах, свідчить про стан та тенденції розвитку економічних процесів в окремій країні, регіоні та світі.

Основна частка в біржовій торгівлі припадає на фондові біржі. В Україні фондовий біржовий ринок на кінець 2013 року представлений 10 біржами.

Розвиток вітчизняного фондового ринку у 2009-2013 роках супроводжувався зростанням обсягів торгівлі. З 2009 року по 2012 рік обсяги укладених угод збільшилися більше ніж в 2 рази. Винятком є 2013 рік, коли ринок за обсягом торгів скоротився, що було спричинене зменшенням операцій з цінними паперами на позабіржовому ринку внаслідок запровадження з 1.01.2013 року особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами (табл. 1) [1].

Впродовж 2009-2013 років зростаючі тенденції обсягів торгівлі з цінними паперами спостерігались і на біржовому ринку. Загалом за 2009-2013 роки обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами зріс з 36,0 млрд грн у 2009 році до 463,4 млрд грн у 2013 році, тобто в 12,9 разів (табл. 1) [1].

Частка укладених контрактів з цінними паперами на біржах в загальній кількості в Україні залишається незначним в порівнянні із розвинутими країнами. Проте, слід відмітити її стрімке зростання в 2013 році з 13 % до 28 %, тобто на кінець 2013 року третина від загального обсягу торгівлі з цінними паперами припадала на біржовий ринок (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Динаміка обсягу торгівлі на фондовому ринку України у 2009-2013 роках

	2009	2010	2011	2012	2013
Обсяг торгівлі на фондовому ринку, млрд грн.	1 067,3	1 537,8	2 171,1	2 530,9	1 677,0
Темп зростання обсягу торгівлі на фондовому ринку, %	-	в 1,4 рази	в 1,4 рази	в 1,2 рази	в 8,5 рази
Обсяг торгівлі на фондовому біржовому ринку, млрд грн.	36,0	131,3	235,4	263,7	463,4
Темп зростання обсягу торгівлі на фондовому біржовому ринку, %	-	в 3,6 рази	в 1,8 рази	в 1,1 рази	в 1,8 рази
Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів, %	3,4	8,5	10,8	10,4	27,6

Основна частина біржової торгівлі відбувається на вторинному ринку. На нього у 2009-2013 роках припадає не менше 85,0 % усіх виконаних угод. А у 2013 році частка вторинного ринку досягла 97,0 % [1].

Найбільш активними біржами в Україні є «Перспектива» та «ПФТС».

На них у 2009-2011 роках припадало біля 70,0 % всіх виконаних біржових контрактів, а у 2012-2013 роках – 90,0 % [1].

Інша ситуація спостерігається в структурі фондового біржового ринку в розрізі організаторів торгів за кількістю в обігу цінних паперів. На кінець 2013 року найбільша кількість цінних паперів, які перебувають в обігу на фондових біржах, була розміщена на «ПФТС» (43,65 %), «Перспективи» (17,97 %) та «Українській біржі» (15,84 %). На ці три фондові біржі припадає 77,46 % кількості випусків цінних паперів всього ринку України [1].

Найбільше операцій з цінними паперами в Україні в 2013 році проводилось з облігаціями (49,13 %) та цінними паперами ІСІ (29,61 %). На операції з акціями припадає біля 10,0 % ринку. На біржовому фондовому ринку тенденції різняться: значно домінують операції з облігаціями (85,08 %) при незначному обсягу з цінними паперами ІСІ (1,34 %) [1].

Налагодження діяльності фондових бірж в Україні дозволить їм інтегруватися в міжнародний ринковий простір, вирішувати питання щодо залучення додаткових ресурсів і стимулює загальнонаціональний розвиток країни.

Література

1. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2013 рік. Рух ринку цінних паперів України до світових стандартів задля економічного зростання держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1402491205.pdf.

2. Пластун О. Л. Проблеми біржової діяльності в Україні та варіанти їх вирішення / О. Л. Пластун // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2013. – Вип. 37. – С. 134-139.

Бондарь Д.О.

*Одесский национальный экономический университет,
преподаватель кафедры общей экономической теории*

ПОЛИТЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭЛЕКТРОННЫХ ДЕНЕГ

Успешное регулирование эмиссии и использования электронных денег предполагает четкое определение объекта регулирования.

На основании определения, данного в Директиве Европейского Парламента и Совета 2000/46/ЕС от 18.09.2000 г., можно сделать вывод, что электронные деньги отличаются от классической банкноты только тем, что их носителем является электронное устройство, а от современных безналичных денег, эмитируемых коммерческими банками, не отличаются ничем. Определение электронных денег в украинских официальных документах отличается заменой термина «денежная стоимость» на «единицы стоимости» и фиксацией того факта, что они погашаются наличными и безналичными средствами. Коммерческие банки, эмитирующие свои денежные обязательства в виде электронных денег, могут погашать их своими же денежными обязательствами в виде депозитных денег. При этом термин «денежная стоимость», используемый в европейском определении, как и термин «единица стоимости», используемый в Украине, может иметь различные трактовки, в том числе номиналистическую, корректность которой не является бесспорной.

Если знаки золотых денег после демонетизации золота превратились из безналичных в наличные деньги, то и электронные деньги как знаки денег могут стать наличными деньгами. Соответственно, если современные деньги выполняют функции денег, то и электронные деньги могут выполнять их.

Любой товар, в том числе и предоплаченные одноцелевые карты, может стать деньгами. Однако не товары появляются из денег, а деньги как всеобщий товар возникают из среды особенных товаров, поэтому не товары обладают «денежной природой», но деньги обладают товарной природой.

Критерием квалификации того или иного товара в качестве денег является выполнение им всех функций денег. Этот факт недостаточно отражен в официальных документах ЕС и Украины. Исследователи электронных денег недостаточно внимания уделяют функциям меры стоимости и мировых денег, концентрируясь на функциях средства обращения, средства сбережения и средства платежа. Между тем, функции меры стоимости и мировых денег

являются атрибутами денег и имеют важное практическое значение.

Деньги не могут дематериализоваться, поскольку они суть инструмент вещной связи товаропроизводителей. На электронном носителе может быть как денежное отношение, которое овеществлено в современной банкноте центрального банка, так и денежное отношение, овеществляемое в знаках этих банкнот: в кредитных деньгах как обязательствах уплатить определенную сумму денег и в декретных деньгах как частных бонах, представляющих собой долговые обязательства, номинированные в деньгах, но погашаемые товаром. Это может быть и долговое обязательство, номинированное не в деньгах, а в каком-либо товаре, которое гасится этим товаром или деньгами. Под определение электронных денег, используемое в Украине, попадают только частные кредитные деньги, номинированные и погашаемые в национальной валюте.

Применение развитой системы категорий политэкономической теории денег позволяет более корректно, чем теории, применяемые для этих целей денежными властями ЕС и Украины, исследовать природу, сущность и функции электронных денег. Следовательно, есть основания для применения этой теории денег в целях совершенствования регулирования эмиссии и использования электронных денег.

Вовчак О.Д.

*Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ),
завідувач кафедри банківської справи,
доктор економічних наук, професор*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

В умовах економічної нестабільності і недосконалого законодавства банкам для успішного здійснення інвестиційної діяльності необхідно володіти не лише достатнім інвестиційним потенціалом, а й мати ефективну внутрішню систему управління інвестиційною діяльністю, мета якої - запобігти або значно знизити ризик втрат від інвестиційних операцій. Водночас глобалізація економіки, сучасні реалії розвитку банківської системи, зокрема жорстка конкуренція між банками і небанківськими установами тощо, потребують

сьогодні якісно нових підходів до управління банком загалом, і його інвестиційною діяльністю зокрема

Проведений науковий аналіз існуючих підходів до управління банківською інвестиційною діяльністю довів, що таке управління має комплексний характер та охоплює зазвичай різні організаційно-економічні напрями, підпорядковані реалізації інвестиційної політики банку як складової його загальної стратегії. Вважаємо, що в умовах обмежених власних фінансових ресурсів, комплексний підхід є найбільш прийнятним в управлінні банківською інвестиційною діяльністю, застосування якого сприяє оптимізації управлінських рішень в інвестиційній діяльності, ефективнішому використанню зазвичай обмежених інвестиційних ресурсів тощо.

Водночас, як свідчить аналіз наукових джерел та банківська практика, підвищення ефективності управління банківською інвестиційною діяльністю, тісно пов'язано з такими заходами в діяльності банку, як: реструктуризація банку, під якою розуміють оптимізацію структури банку з метою підвищення ефективності і стійкості фінансової діяльності.; вдосконалення структури інвестиційних ресурсів, що передбачає чітку регламентацію процесу їх залучення та ефективного використання; оптимізація розгляду бізнес-планів інвестиційних проектів підприємств, що може бути забезпечена впровадженням комп'ютерних технологій для аналізу інвестиційних проектів та підвищенням кваліфікації фахівців банку, які відповідають за аналіз та оцінку бізнес-планів.

Важливим чинником, який знижує ефективність управлінських рішень, є відсутність надійної системи оцінки рівня інвестиційної безпеки банку, адже кожному стратегічно важливому аспекту інвестиційної діяльності банку притаманні свої небезпеки. З огляду на це система оцінки рівня інвестиційної безпеки банку має виявляти «проблемні» аспекти такої діяльності, визначати основні напрями і найбільш дієві способи підвищення її ефективності.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної банківської системи актуальним є питання використання новітніх інструментів, необхідних для вдосконалення управління банківською інвестиційною діяльністю. Одним із них є використання процесного підходу, основу якого формує концепція реінжинірингу бізнес-процесів, сутність якої в банківській інвестиційній діяльності має бути спрямована на визначення і суттєве вдосконалення тих ключових аспектів банківського інвестиційного процесу, які можуть забезпечити успішну його реалізацію і конкурентні переваги інвестиційного бізнесу.

Одним із поширених і найефективніших засобів здійснення бізнес-процесів є бенчмаркінг, основний зміст якого в управлінні банківською інвестиційною діяльністю може бути зведений до виявлення зразкових у цьому напрямі банків, ретельному вивченні їхніх бізнес-процесів і адаптації їх досвіду до умов власного банку. Особливо це стосується вітчизняних банків, які входять до складу міжнародних фінансово-банківських груп, адже вони мають можливість безпосередньо вивчати і впроваджувати у своїй діяльності передовий досвід іноземних банків.

Отже, використання сучасних підходів в управлінні інвестиційною діяльністю банків забезпечить успіх інвестиційного бізнесу банків і позитивно вплине на соціально-економічний розвиток країни.

Гребенюк Н. В.

*Буковинський державний фінансово-економічний університет,
аспірант кафедри економіки підприємства*

МЕЗОСЕРЕДОВИЩЕ: ВПЛИВ НА ТЕХНОЛОГІЮ УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ

Процеси глобалізації та посилення міжнародної конкуренції загострюють проблему пошуку джерел підвищення ефективності та конкурентоздатності банків. В наукових працях виділено безліч факторів впливу на технологію управління банком, які в більшості випадків групуються на зовнішні та внутрішні, однак, деталізація рівнів зовнішнього впливу, на нашу думку, надасть можливість контролю та згладжування непередбачуваних ситуацій. Вивчення факторів часткового впливу на діяльність банку, відповідно до регіонального та галузевого рівнів, є важливим при прийнятті управлінських рішень банківськими менеджерами.

Сполучною ланкою між державою та суб'єктами бізнесу є рівень галузі чи регіону, тобто мезорівень. З метою збереження індивідуальності та специфіки мезосередовища необхідно розглядати окремо галузевий і регіональний вплив. Використання географічного інструментарію дослідження банківської сфери дозволить обґрунтовувати стратегічні напрямки розвитку банківських структур.

Особливості територіальної концентрації банківської діяльності

передбачають і специфіку управління банками. Так, як центром розміщення 82,5 % банків України є столичний регіон, відповідно, і формується ієрархія управління банком (Головний офіс, регіональні управління, філії, відділення та інші банківські структури) [2]. Регіональні банківські представництва є надзвичайно інтегровані та чутливі до всіх сфер функціонування регіону. Банківський менеджмент спрямований на поширення банківської мережі навколо районів підвищеної ділової активності та ринкових центрів збуту, де обсяги безготівкових і готівкових розрахунків зростають [1, с. 38].

Передумовами аналізу доцільності прийняття управлінського рішення щодо розвитку банківської мережі в регіоні передусім слід віднести соціально-економічні умови міста, де відбувається банківська діяльність, тобто величина міста, його господарський потенціал, криміногенна ситуація, рівень розвитку ринкової та транспортної інфраструктури, розвиток мережі зв'язку тощо. Значні диспропорції у розвитку регіонів спонукають банківський менеджмент до перерозподілу коштів з регіонів із низьким рівнем розвитку фінансової інфраструктури і низькою інвестиційною привабливістю в розвинутіші та інвестиційно привабливіші регіони.

Одним із сучасних методів менеджменту, за допомогою якого банк порівнює власну роботу з практикою інших структур в банківській галузі з метою проведення змін, поліпшення діяльності, підвищення конкурентоспроможності є бенчмаркінг. Бенчмаркінг включає в себе такі методи, як зіставлення та оцінювання, передбачає ретельне вивчення сукупності причин і факторів, що дозволяють банку-конкуренту займати лідерську позицію. Алгоритм реалізації бенчмаркінгу складається з певних етапів: 1) виявлення, аналіз і деталізація об'єкта бенчмаркінгу; 2) визначення характеристик, за якими буде проводитися бенчмаркінг; 3) збір і аналіз інформації, необхідної для порівняння; 4) проведення оцінки можливостей банку в досягненні необхідних характеристик в порівнянні з банком-партнером (або партнерами) з бенчмаркінгу; 5) втілення отриманих відомостей і результатів на практиці; 6) контроль за процесом і повторний аналіз.

Вивчення мезосередовища дозволяє відобразити залежність управлінської діяльності банків від регіональних та галузевих факторів впливу та здійснювати аналіз, який забезпечить максимально повну оцінку його стану з подальшим удосконаленням технології управління банком.

Література

1. Копилюк О. Застосування класичних та сучасних теорій і концепцій у формуванні регіональної політики розвитку банківської системи/ Копилюк О.І.// Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2013. – Випуск 4(41). – 34-39.

Єгоричева С.Б.

*Полтавський університет економіки і торгівлі,
завідувач кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор*

СИНДИКОВАНИЙ КРЕДИТ ЯК МЕТОД ІНВЕСТИЦІЙНОГО ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Безперечним є той факт, що банківський сектор грає важливу роль у забезпеченні економічного зростання регіону. Але він лише тоді виконує свою позитивну функцію, коли механізм його взаємодії з іншими секторами економіки відповідає цільовим орієнтирам регіонального розвитку та має оптимальну структуру за напрямками та інструментами. В умовах необхідності переходу вітчизняної економіки та її регіонів на інноваційний шлях розвитку актуалізується інвестиційна спрямованість взаємодії регіональної банківської системи з іншими секторами регіональної економіки, що базується на використанні нових форм трансформації фінансових ресурсів в інвестиції.

Традиційні форми кредитування не спроможні у повній мірі забезпечити достатню фінансову базу великих довгострокових регіональних інвестиційних проєктів. Враховуючи важливість проблеми, об'єктивно необхідний пошук нових механізмів формування потужних фінансових потоків, що дозволяти б ефективно вирішувати завдання регіонального фінансування. Функціонування та цілеспрямоване управління регіональною банківською системою створює реальні умови для запровадження нового кредитного продукту – синдикованого регіонального кредиту, що інтегруватиме зусилля та ресурси банківських установ регіону, а також органів державної влади та місцевого самоврядування на умовах приватнодержавного партнерства з метою спільного кредитування підприємств, які реалізують важливі для даної території інвестиційні проєкти.

Взагалі, синдиковане кредитування вже не є новацією для України [1,

2], проте вітчизняні суб'єкти підприємництва таким чином отримують ресурси лише від зарубіжних синдикатів. На нашу думку, є декілька причин, які не дозволяють активно застосовувати його у вітчизняній економіці. Насамперед, практично відсутня нормативно-правова база синдикаційної діяльності банків, не розроблена методика синдикування, залишаються дискусійними питання резервування синдикованих кредитів. Інша група причин має організаційно-економічний характер: відсутність єдиних методик оцінки кредитоспроможності позичальників та фінансової стійкості банків-партнерів, складність пошуку банку-організатора внаслідок відсутності достатнього досвіду та ін. Нарешті, необхідно зазначити ще системно-ринкові фактори, що проявляються у низькому ступені довіри між банками, наявності специфічних ризиків, які притаманні цьому виду кредитування (ризик діяльності банка-організатора, банків-учасників, правовий ризик тощо).

Вказані проблеми і обмеження певним чином долаються при використанні синдикованого регіонального кредиту, що ініціюється органами державного управління та місцевого самоврядування за підтримки територіального управління НБУ, яке сприяє пошуку та відбору банків-учасників. При цьому банком-організатором найдоцільніше стати одному з регіональних банків. Синдикований регіональний кредит повинен мати строго цільове спрямування: об'єкт інвестування може визначатися на конкурсній основі з погляду ефективності та важливості для розвитку економіки адміністративно-територіальної одиниці, у тому числі – у рамках цільових програм. Такий кредит надається на умовах як інвестиційного кредитування, так і проектного фінансування. У разі кредитування підприємств, що входять до комунальної власності, додаткові гарантії його повернення можуть бути надані органами місцевого самоврядування.

Література

1. Циганов С.А. Особливості формування ринку синдикованого кредитування у країнах із трансформаційною економікою / С.А. Циганов, А.М. Яншина // Фінанси України. - 2011. - № 8. - С. 11-19.
2. Пантелеєва Н.М. Розвиток внутрішнього ринку довгострокових запозичень у спектрі механізмів активізації інноваційного поступу економіки України / Н.М. Пантелеєва // Проблеми економіки. – 2012. - № 3. – С. 47- 51.

Кеасницька Р.С.

*Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ),
докторант кафедри банківської справи,
кандидат економічних наук, доцент*

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ОЦІНЦІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНСТИТУТІВ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Рушійним елементом процесу економічного розвитку як окремих інституційних одиниць, так і держави загалом, виступає інвестиційна діяльність, головною метою якої є здійснення оптимальної ліквідності інвестиційних ресурсів із отриманням прибутку чи соціального ефекту, а отже, забезпечення ефективного використання інвестиційного потенціалу інвесторів. Сам інвестиційний потенціал розглядається нами як сукупність можливостей щодо здійснення інвестиційної діяльності, реалізація яких забезпечується інвестиційними ресурсами, засобами та здатностями.

Відмітимо, що кожний окремих інститут фінансового ринку, якому властиве здійснення інвестиційної діяльності, виступає і окремим носієм інвестиційного потенціалу. Звичайно, функціональні особливості інститутів фінансового ринку спричиняють специфіку формування особливого складу інвестиційних ресурсів, засобів та здатностей, які є фундаментом реалізації можливостей щодо досягнення тим чи іншим інститутом потенційно очікуваного результату від здійснення ним інвестиційної діяльності.

На сьогодні залишається малодослідженим питання щодо комплексної (цілісної) цільової оцінки інвестиційного потенціалу інститутів фінансового ринку. Саме цільова оцінка інвестиційного потенціалу виступає якісною його оцінкою, що дає змогу оцінити можливості досягнення певних результатів, створити умови для обґрунтованого підходу до планування процесу трансформації даного потенціалу в інвестиції на основі правильного розподілу дій та інвестиційних ресурсів за виконавцями та термінами для якісного та своєчасного отримання необхідних параметрів і набуття відповідних здібностей.

На наш погляд, вивчення інвестиційного потенціалу інститутів фінансового ринку слід здійснювати на основі системного підходу, оскільки він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних зв'язків і на зведення їх в єдину систему. Відповідно, інвестиційний потенціал інститутів фінансового ринку складається не просто з

інвестиційних потенціалів окремих інститутів, а відображає й взаємодією між ними задля досягнення синергетичного ефекту. Тому інвестиційний потенціал характеризують такі риси, як взаємодія та достатність певних елементів; існування у певному середовищі (внутрішньому та зовнішньому); динамічність, тобто він не є сталою величиною, а змінюється у часі.

Тому, на наш погляд, сутність інвестиційного потенціалу інститутів фінансового ринку доцільно розглядати на основі характеристики таких рис, як достатність, взаємодія та тісний взаємозв'язок певних елементів (компонент); існування у певному середовищі (внутрішньому та зовнішньому); динамічність, тобто він не є сталою величиною, а змінюється у часі.

При чому, структуро-логічно інвестиційний потенціал як система включає одразу два процеси:

- 1) процес формування інвестиційного потенціалу;
- 2) процес використання інвестиційного потенціалу.

Формування інвестиційного потенціалу полягає у створенні додаткових можливостей, що можуть бути реалізовані шляхом мобілізації внутрішніх або залучення зовнішніх фінансових ресурсів (здійснення фінансової діяльності), що трансформуються через певні здібності та засоби у інвестиційні ресурси.

Використання ж інвестиційного потенціалу передбачає створення інвестиційних можливостей, що реалізуються через вкладання інвестиційних ресурсів в певні об'єкти інвестування з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту (здійснення інвестиційної діяльності).

Кошонько О.В.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток економічних відносин в Україні передбачає створення ефективного та прозорого механізму акумуляції й перерозподілу фінансових ресурсів між суб'єктами економічної діяльності у відповідності до ринкових правил та законів. Одним з таких генеруючих та перерозподільчих каналів повинен стати фондовий ринок як невід'ємна складова забезпечення цілісності

та узгодженості функціонування всіх елементів економічної системи держави.

Український ринок цінних паперів, незважаючи на його незначні обсяги, має винятково складну та суперечливу структуру державних органів, що здійснюють його регулювання. На сьогодні в Україні функції державного регулювання фондового ринку, відповідно до чинного законодавства, розподілені між різними міністерствами та відомствами. Контрольні та регулятивні функції стосовно професійних учасників фондового ринку щодо їх діяльності з приватизаційними паперами здійснює Фонд державного майна України. Ним також регулюються питання видачі дозволів та ліцензій на здійснення фінансовими посередниками представницької, комерційної та посередницької діяльності з приватизаційними паперами [1].

Вихід України з кризи, стабілізація економічного становища, підвищення добробуту людей неможливі без розвинутого ринку цінних паперів. Тому необхідне здійснення низки невідкладних заходів, серед яких першочерговими є такі: завершити процеси приватизації, перш за все шляхом корпоратизації та акціонування державної власності; здійснити випуск і обіг державних всеукраїнських та муніципальних цінних паперів, відновивши довіру до них з боку населення; на державному рівні вирішити комплекс питань щодо вільного обігу в Україні цінних паперів іноземних компаній, купівлі українських цінних паперів іноземними інвесторами; удосконалити чинне законодавство у відповідності з потребами сьогоdnішнього функціонування та подальшого розвитку українського фондового ринку; більш ефективно використовувати наявні можливості структур, що вже працюють на національному ринку цінних паперів; державним органам управління здійснювати належний контроль за функціонуванням ринку цінних паперів. Здійснення цих та інших заходів дозволить прискорити формування в Україні фондового ринку. Та щоб цей ринок мав цивілізований характер, був адаптований до сучасних світових умов, необхідно враховувати набутий зарубіжний досвід, поширені у світі тенденції, кращі зразки його розвитку. Основна проблема сучасного фондового ринку України полягає у підвищеному попті на акції як інструмент володіння підприємствами України та перерозподілу прав власності на них, а ніяк не як альтернативне джерело одержання прибутку від здійснених інвестицій. У зв'язку з цим виникає актуальна для сьогоднішнього проблема - підвищення зацікавленості населення до інвестування в цінні папери вітчизняних і зарубіжних емітентів та проблема, що впливає з неї - формування ліквідного портфеля цінних паперів та ефективного управління [2, 3].

Література

1. Мельниченко К. О. Інвестиційна діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів України / К. О. Мельниченко // Фондовий ринок. – 2010. – № 25. – С. 6–9. .

2. Постоян С. Р. Функціонування та розвиток фондового ринку України: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / С. Р. Постоян. – Режим доступу: www.suem.edu.ua/documents/nl/VISNIK_MAGISTR_1-2010.pdf.

3. Про заходи щодо розвитку фондового ринку та вдосконалення його державного регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.uzakon.com>.

Олійник А.В.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів та банківської справи*

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ В УМОВАХ КРИЗ

Функціонування банківської системи, як частини фінансової системи, позитивно впливає на соціально-економічне зростання в країні. Роль банків у цьому процесі полягає в постійній трансформації фінансових ресурсів. Результативність трансформаційних процесів залежить від ефективного управління банком, що в свою чергу відображається на його фінансовому стані. Проте, на банківську діяльність, значний вплив мають зовнішні чинники, які пов'язані політичними, економічними, правовими та форс-мажорними ризиками. Тому ефективне управління банком крім внутрішніх чинників має враховувати і зовнішні, які є досить непередбачуваними та мінливими.

Останнім часом кризові явища в діяльності вітчизняних банків набувають постійності та періодичної повторюваності, що обумовлено економічною нестабільністю, яка породжує відповідні ризики в процесі здійснення операцій. Своєчасне виявлення потенційних проблем у діяльності банків забезпечується відповідними інструментами управління і сприяє протидії їх банкрутству.

Передумовами вразливості банківської системи України була жорстка грошово-кредитна політика 2013 року, яка посилювалася політичною кризою. За таких умов банки були змушені скорочувати витрати та оптимізувати організаційну структуру.

У 2014 році політична криза та зовнішня інтервенція призвели до вилучення депозитів фізичними особами в національній валюті, обсяг яких скоротився на 10,3% [1].

Аналізуючи рентабельність активів та власного капіталу вітчизняних банків (протягом 2009-2011 років їх значення від'ємні, а в 2012-2013 роках на рівні 3%-0,81%) можна зробити висновок про неефективне управління в кризовий та посткризовий періоди [2]. Слід зауважити, що показник прибутковості капіталу протягом останніх 7-ми років не досягав нормативного значення 15% по банківській системі в цілому, а протягом 2009-2011 років був взагалі від'ємним, тобто діяльність була збитковою. Стрес-тестування проведене НБУ у 2014 році показало, що практично кожному другому банку потрібна до капіталізація.

Аналіз рентабельності активів показує неефективне їх використання. При значенні цього показника не менше 1%, наші результати аналізу свідчать, що прибутковість активів була лише в докризовий період.

Таким чином, зовнішні чинники визначають загальні тенденції банківництва в залежності від макроекономічної ситуації в країні. У той же час для кожного окремого банку ефективне управління буде відбуватися за умов чітко налагоджених функцій: реалістичне планування цілей банку, організації роботи й взаємодії внутрішніх підрозділів та якісний контролінг.

Високі показники рентабельності банків, є свідченням того, що вони можуть виконувати зобов'язання та мати позитивні фінансові результати діяльності. Водночас агресивне зростання активів, прибутку і власного капіталу банків може бути результатом невиправдано високих ризиків.

У цілому побудова якісної системи оцінки управління банком є основою для удосконалення механізму протидії банкрутства та прийняття ефективних управлінських рішень, які впливають як на поточну діяльність банку, так і на формування заходів виявлення криз в майбутньому.

Література

1. Офіційний Інтернет-сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66236>

Маринчак Л.Р.

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
асистент кафедри фінансів*

ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ КЛІЄНТІВ ДО БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах клієнто-орієнтованої концепції функціонування банківських установ важливе місце відводиться саме клієнтам як безальтернативно пріоритетному джерелу банківських ресурсів. Відтак, ставлення клієнтів до банку визначає подальшу доцільність функціонування та успішної діяльності тієї чи іншої фінансово-кредитної установи.

Глобальна криза останніх років у своїй основі є, на наш погляд, наслідком всеохоплюючої кризи довіри, що проникла у бізнес-відносини на усіх рівнях економічної системи. Відсутність довіри до фінансових інститутів серед країн-членів ЄС, безсумнівно, є результатом тривалої боргової кризи усієї Єврозони і суттєвої ролі банківських установ у цих процесах. Фінансова нестабільність, інфляція, економічний спад поглиблюють недовіру клієнтів до банківського сектору та призводять, як правило, до значного відтоку вкладів із банківських рахунків. Проте політична криза в поєднанні із фінансовими проблемами, безперечно, чинить значно більший негативний вплив і може призвести до непередбачуваних наслідків.

Оцінюючи непросту ситуацію, що склалася в Україні протягом останніх місяців внаслідок бурхливих політичних подій, можна стверджувати про кризові явища у банківському секторі, які стали наслідком паніки серед населення через банкрутство ряду банківських установ та введення валютних і інших обмежень Національним банком України.

Тому завдання відновлення довіри є першочерговим для кожного економічного суб'єкта для забезпечення стабілізації економіки та створення передумов для економічного зростання [1]. Ця теза підтверджується тим, що саме довіра є спонукальним чинником ощадної поведінки населення, що формується під впливом факторів мікро- та макросередовища.

Суттєву роль у вирішенні проблеми довіри до банківської системи України саме з точки зору ресурсного забезпечення відіграють два важливі фактори: по-перше, це макроризики, які обумовлюють суттєві загрози фінансовій системі країни загалом, та банківській сфері, зокрема, а по-друге, це інформаційна політика. Причому фактор інформаційної політики є більш багатогранний, оскільки характеризує не лише складову розподілу певної сукупності даних, але й визначає передумови їх формування на певному рівні. З огляду на це, держава в особі Уряду та Національного банку зобов'язана розробити модель взаємозв'язку між системою регулювання макроризиків та інформаційною політикою держави у сфері банківського бізнесу, тобто виникає об'єктивна необхідність проведення виважених та обґрунтованих кроків саме з боку державних органів регулювання та нагляду в рамках антикризового управління за умов політичної і фінансової нестабільності.

Оскільки найефективнішим інвестором у кожній країні є, в першу чергу, власне населення, то розробка і впровадження конкретних практичних заходів, спрямованих на відновлення довіри вкладників до вітчизняної банківської системи, є необхідною умовою зміцнення стійкості банківського сектору, і повинні враховувати економічну, політичну, соціальну ситуацію в регіоні своєї діяльності.

Література

1. Мрочко М. Причини втрати та шляхи відновлення довіри до банківської системи України / М. Мрочко, Ю. Тихан // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – вип. 19. – с. 379–386, с. 380

Пенкаль Н.А.

*Хмельницький національний університет,
асистент кафедри фінансів та банківської справи*

ВИДИ ТА СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

При діагностиці основних форм взаємодії банків та страхових компаній важливим елементом постає вибір оптимальної форми їх інтеграції.

Охарактеризуємо основні підходи та погляди у світовій та вітчизняній практиці до розмежування видів банківсько-страхової взаємодії:

1. На договірних засадах (найпростіша) форма взаємодії. Основними рисами такої співпраці є те, що акціонери банку не здійснюють контроль та управління страховою компанією. Акціонери страхової компанії не здійснюють контроль та управління банком. Взаємодія відбувається на основі договору про співпрацю. Якщо говорити про ризики, то вони відсутні. На якість договорів про співпрацю можуть вплинути ризики, що виникають у діяльності окремої фінансової установи.

2. Агентські відносини. Акціонери банку не здійснюють контроль та управління страховою компанією. Акціонери страхової компанії не здійснюють контроль та управління банком. Банки і страхові компанії обирають стабільних партнерів через процедуру акредитації. Спільні ризики відсутні.

3. Взаємодія на рівні інституцій:

– компанія-засновник-банк, дочірня-страхова компанія. Акціонери банку здійснюють пряме управління банком і непряме – страховою компанією;

– компанія-засновник-страхова компанія, дочірня-банк. Акціонери страхової компанії здійснюють пряме управління страховою компанією і непряме – банком;

– повна інтеграція. Акціонери банку та страхової компанії здійснюють повний контроль та управління всіма напрямками бізнесу. Майже неможливо ізолювати ризик для недопущення ефекту зараження;

- фінансовий супермаркет, фінансовий конгломерат, фінансова група. Акціонери здійснюють непряме управління всіх дочірніх компаній. Високий потенціал для ізоляції ризиків.

Таким чином, можна зробити висновок, що співпраця між банками та страховими компаніями може проводитися на договірних засадах з

відсутністю об'єднання ресурсів та спільних ризиків. В Україні ця форма взаємодії є найбільш розвиненою, що зумовлено необхідністю страхування при споживчому кредитуванні, іпотеці та при придбанні автомобілів у кредит.

Агентські відносини та взаємодія на рівні інституцій (повна інтеграція, фінансовий супермаркет, фінансовий конгломерат, фінансова група) є порівняно новим явищем для фінансового ринку України, тому на сьогодні не сформовано єдиного підходу до формування механізму взаємодії та його складових.

Література

1. Багмет К.В. Ризик-менеджмент у системі банківського страхування // Актуальні проблеми економіки.-2011.№4(118).-с.203-210
2. Єрмошенко А.М. Механізм інтеграції страхових компаній з банками у системі взаємодії учасників фінансового ринку / А.М. Єрмошенко // Науковий журнал «Бізнес Інформ». – 2012. – №6. – С. 152-155.
3. Клапків Ю.М. Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури / Ю.М. Клапків: дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – 249 с.
4. Офіційний сайт Національного банку України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Супрун В.О.

*Харківський інститут банківської справи
Університет банківської справи Національного банку України,
викладач кафедри фінансів та економічної безпеки*

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Банківські операції з кредитування реального сектора економіки, завжди сполучені з певними ризиками, пов'язаними як із загальноекономічними причинами, так і з причинами, обумовленими діями конкретного кредитора, його вмінням аналізувати можливі ризики, оцінювати та управляти ними.

Особливо важливим стратегічним питанням для зменшення ризиків іпотечного кредитування є політика кредитної установи та держави в галузі іпотечних стандартів, яка спрямована на створення безризикових активів. Використання таких стандартів значно знижує не тільки кредитні ризики, а також всі ризики, що виникають в процесі продажу іпотечних боргів та емісії цінних паперів, створених на їх базі.

Особливість економічної ситуації в Україні вимагає розробки українських стандартів, показників та критеріїв аналізу кредитних ризиків, орієнтованих саме на українську дійсність. Сьогодні оцінка плато – і кредитоспроможності позичальника перед наданням іпотечного кредиту здійснюється відповідно до методики, прийнятої самим банком, з врахуванням певних вимог. На підставі такої оцінки банк визначає максимальний розмір кредиту, який може бути наданий позичальнику. Оцінка плато - і кредитоспроможності позичальника також здійснюється після надання іпотечного кредиту у разі істотних змін у фінансовому стані позичальника, зокрема у разі втрати джерела доходів, а також у випадку прострочення позичальником будь-якого платежу за кредитом більш ніж на один місяць. Основними показниками плато - і кредитоспроможності позичальника, на основі яких базується механізм іпотечного кредитування є коефіцієнти РТІ та ОТІ. Максимальне значення коефіцієнта РТІ повинно становити не більше 40%. Нижче значення коефіцієнту РТІ свідчить про вищу платоспроможність позичальника. Максимальне значення коефіцієнта ОТІ не повинно перевищувати 50%. Допускається відхилення від нормативних значень РТІ та ОТІ, але не більше ніж на 2 процентних пункти. Сукупний дохід позичальника вважається достатнім, якщо залишок цього доходу після сплати всіх його щомісячних зобов'язань забезпечує покриття витрат на утримання. Витрати на утримання розраховуються як добуток кількості членів сім'ї позичальника на суму прожиткового мінімуму, встановленого на дату проведення оцінки. Якщо залишок сукупного доходу позичальника після сплати всіх щомісячних зобов'язань суттєво (більше ніж в 3 рази) перебільшує мінімально необхідні витрати на утримання, значення коефіцієнтів РТІ та ОТІ можуть бути збільшені, але не більше ніж на 5 процентних пунктів.

Отже, необхідно створити єдині вимоги до надання іпотечних кредитів, уніфікувати процедуру їх надання, сприяти запровадженню типових форм документів та методик, які використовуються при наданні іпотечних кредитів, та визначити єдині критерії відповідності суб'єктів ринку іпотечного кредитування функціям, що ними виконуються.

Литература

1. Гнатківський Б. Функціонування системи іпотечногокредитування в Україні// Формуванняринковоїекономіки. – 2009. - Вип. 19. С. 179–187.
2. Борисюк К.М. Сучасний стан та перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні: Монографія / К.М.Борисюк. –Київ, 2011,– 112 с.
3. Власов А.В. Совершенствование механизма іпотечного жилищного кредитования: Монографія/ А.В. Власов. – М.: МАКСПресс, 2012, - 212 с.

Тимохова Г.Б.

Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия», доцент кафедры экономики предприятия, кандидат экономических наук, доцент

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ДЕНЕГ ПРИ ФИНАНСИРОВАНИИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Анализируя процессы глобализации и информатизации следует учитывать не только сам факт появления новых технологий и тех возможностей, которые они предоставляют, но и их воздействие на социально-экономическое пространство. Поэтому актуально системное исследование институционального аспекта формирования механизмов финансирования субъектов хозяйствования в условиях разветвленной информационной инфраструктуры.

Институционализация электронных денег подразумевает изменение условий поведения людей и организаций, существование которых необходимо для функционирования выработанных формальных и неформальных «правил игры». Институциональные изменения в сфере денежных отношений являются сложным процессом. Изменению подвергаются все институты, при этом скорость их изменения различна. Формальные правила можно изменить быстро в результате принятия юридических решений. В отличие от них неформальные правила менее подвержены внешнему воздействию, они меняются постепенно. Парадокс современной стадии развития денег состоит в том, что они, сами, будучи продуктом и механизмом экономического развития, отчуждаются от реальной экономики. В частности, Швеция, которая по уровню социальной защиты занимает первое место в мире, является

наглядным примером виртуализации финансовой системы: планируется, что к 2015 эта страна первой полностью переведет свою экономику в Интернет. Другим важным проявлением виртуализации финансовой системы выступает развитие электронных денег (финансовые расчеты с помощью информационных технологий), которые в современном мире имеют доминирующее положение в развитых странах, например в Японии и Канаде сегодня - 95% финансов в виде электронных денег [1].

Так как электронные деньги требуют тоже определенных затрат для их увеличения (например, время, трафик). Соответственно, электронные деньги выполняют функцию и меры стоимости, и масштаба цен. Электронные деньги выполняют функцию средства обращения, поскольку обращаются между эмитентами, получателями и плательщиками. Возможность приема электронных денег при осуществлении расчетов зависит от технической оснащенности субъектов экономики. Для постоянных пользователей Интернет необходимо такое платежное средство, которое было бы удобнее, быстрее, дешевле и безопаснее использовать именно в Интернете.

Долгое время сфера денег развивалась без законодательного регулирования. Единственным нормативным актом, который регламентировал ее, было постановление НБУ №481 от 04.11.10. В октябре 2012 был подписан закон №5284 от 18.09.12 «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины (относительно функционирования платежных систем и развития безналичных расчетов). Этот документ практически продублировал все основные нормы постановления НБУ, согласно которому «электронные деньги» - это единицы стоимости, которые хранятся на электронном устройстве, являются денежным обязательством эмитента и принимаются как средство платежа прочими, нежели эмитент лицами. Выпускать (эмитировать) их имеют право только банки. Кроме того, «электронные» деньги могут быть номинированы только в гривнах. При этом должно быть обеспечено 100%-ное покрытие «виртуальных» денег реальными наличными и безналичными средствами.

Литература

1. Статистичні дані Європейського центрального банку // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ecb.int/stats/html/index.en.html> – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

Чмута І.М.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
доцент кафедри банківської справи*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У БАНКІВСЬКОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Оснoву постіндустріальної економіки складають різні за змістом та сферою використання технології. Такі поняття як «технологізація», «трансфер технологій» входять у вжиток у різних галузях економічної думки. Відбувається проникнення технологій і у сферу управління організаціями, у тому числі і у банківський менеджмент. Не дивлячись на те, що вітчизняні банки вже використовують технології управління ліквідністю, ризиками, активними і пасивними операціями, технології залучення та утримання клієнтів, маркетингові технології, технології корпоративного управління, досить часто вибір цих технологій здійснюється керівниками інтуїтивно, що не завжди означає дотримання умови доцільності. Тобто потрібно імплементувати у систему менеджменту не взагалі сучасні технології, а саме ті, що є доцільними для використання, виходячи з характеристик зовнішнього та внутрішнього середовищ банку та з урахуванням готовності системи управління та персоналу. Крім того, слід враховувати сучасні тенденції технологізації управління.

Технологізація управління передбачає розчленування управлінського процесу на окремі процедури та операції з подальшою регламентацією їх виконання, що сприятиме підвищенню ефективності управління [1]. На початковому етапі технологізації управлінська технологія ототожнювалася з виробничою, що не враховувало особливостей управлінської діяльності. У подальшому було запропоновано схему структуризації управлінських робіт, яка передбачала поділ процесу управління на функції, що склалися з комплексу управлінських процедур; виникли технології цільового та процесорного управління, технології командотворення, залучення працівників до процесу управління. Згодом технологія управління набула характеру рухомої конструкції компонентів, провідним аспектом якої став когнітивний. Сьогодні пріоритети зміщуються у бік власне управлінського аспекту, спрямованого на комплексні (системні) управлінські технології, а також на генерування, самовідтворення нових управлінських технологій [2]. Як зазначає І. Альтшулер, найважливішими властивостями сучасних управлінських

технологій є їх системність, комплексність і збалансованість підходу [3]. Також сучасними тенденціями технологізації є превалювання у змісті технології процесного аспекту, цілеспрямованість технологічного процесу, виділення у якості його об'єктів нематеріальних складових.

Виходячи з цього, провідними технологіями у банківському менеджменті мають стати системні технології, що охоплюють комплекс функцій управління банком. Передусім це стосується фінансового управління, оскільки фінансова діяльність є основою функціонування банку. До таких технологій можна віднести бюджетування, фінансовий контролінг, збалансовану систему показників, бенчмаркінг, рейтингове управління. Вибір цих технологій необхідно здійснювати з урахуванням дії зовнішніх і внутрішніх факторів, а також критеріїв, які характеризують певну технологію управління.

Література

1. Пирогов В. И. Технологизация – путь совершенствования управления предприятием / В. И. Пирогов, С. К. Завьялов, Г. Р. Мукушев // Всероссийский экономический журнал «ЭКО». – 2007. – № 5. – С. 130-149.

2. Третьякова Е.П. Генезис представлений о сущности технологий управления / Е. П. Третьякова // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2012. – № 4 (12) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sisp.nkras.ru/e-ru/issues/2012/4/tretyakova.pdf>

3. Альтшулер И. Современные технологии управления: тенденции и перспективы / И. Альтшулер [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/management/stualt.shtml>

4

СЕКЦІЯ

*Бюджетна політика
стимулювання
економічного
зростання та
механізм її реалізації*

ZASTOSOWANIE HURTOWNI DANYCH ORAZ NARZĘDZI BUSINESS INTELLIGENCE DO PLANOWANIA I ANALIZY BUDŻETÓW SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

ВИКОРИСТАННЯ БАЗИ ДАНИХ ТА МЕТОДІВ БІЗНЕС – АНАЛІТИКИ У ПЛАНУВАННІ Й АНАЛІЗІ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Celem pracy było zaprezentowanie potencjalnych możliwości wykorzystania dedykowanej hurtowni danych poprzez przekształcenie dużej wieloletniej bazy danych archiwizujących informacje dotyczące budżetów gmin. Umożliwi ona generowanie raportów dostosowanych do potrzeb różnego typu użytkowników. Zaprojektowanie i realizacja hurtowni danych, pozwala na zastosowanie narzędzi OLAP, które poprzez realizowane efektywnie procesy przetwarzania danych, umożliwiają wydobywanie wiedzy zestawionej w wielowymiarowych tabelach bądź zestawieniach graficznych opracowywanych na potrzeby rozwiązywania zidentyfikowanych problemów. Pierwsze doświadczenia uzyskane z tworzenia hurtowni oraz tworzenie, interpretacja i weryfikacja wyników zastosowań narzędzi Business Intelligence (BI) wskazują, że konieczne jest dokonanie diagnozy specyfiki dynamicznych interakcji występujących między zmiennymi zawartymi w budżetach. Faza ta jest istotna tym bardziej, że w strukturze informacji kodowej wprowadzane były i są istotne zmiany, których wpływ może zakłócać zachowanie porównywalności części danych.

Prowadzone od 2007 roku badania dotyczące mechanizmów podejmowania decyzji w zakresie finansowania programów rozwoju gospodarki regionalnej spowodowały potrzebę identyfikacji struktur danych i mechanizmów wspomagania decyzji w gospodarce regionalnej, które szerzej prezentowane były w pracach [1, 2, 3, 4]. W dobie ekspansji technologii informacyjnych kreujących niezwykle możliwości dostępu do wiarygodnych informacji pozwalających dokonać precyzyjnej analizy uwarunkowań i dokonać wyboru uzasadnionych społecznie i ekonomicznie wariantów decyzji. Równoległe z tworzeniem coraz doskonalszych baz danych w strukturach instytucji tworzenia, przetwarzania i walidacji wiedzy, do których należą Główny Urząd Statystyczny i jego struktury regionalne (bazy danych statystyki społeczno-gospodarczej) oraz struktury Krajowych Izb Gospodarczych

zapewniające precyzyjne informacje o budżetach gmin, miast, powiatów i województw. Wspomniana wyżej infrastruktura informacyjna w postaci internetowo udostępnianych kompleksowych Banków Danych Regionalnych, stanowi dobry punkt wyjścia pozwalający na realizację koncepcji budowy społeczeństwa opartego na wiedzy [5, 6]. Jest to założenie tym bardziej realne, że wskaźnik poziomu wykształcenia naszego społeczeństwa oraz posiadana umiejętność posługiwania się technologiami informacyjnymi zbliża nas do krajów najwyżej rozwiniętych. Proponowany model wspomagania procesów decyzyjnych na trzech poziomach zarządzania Jednostkami Administracji Publicznej stanowi rozwiązanie zapewniające możliwość udostępnienia precyzyjnych danych o istniejącym stanie jednostki podstawowej (gminie) na tle jednostek o porównywalnym stanie zasobów. Zestawienia te będą ujmowały kluczowe dane dotyczące uwarunkowań badanego procesu decyzyjnego z uwzględnieniem analizy porównawczej stanu wykorzystanych zasobów w grupie podmiotów występujących na danym szczeblu organizacyjnym. Serwisy informacji wspomagające określone procesy decyzyjne będą tworzone poprzez rozwiązania dekompozycji struktur danych, koncentrujących się przykładowo na czynnikach determinujących wydatki na budowę i eksploatację infrastruktury, czynniki ujmujące wydatki na pomoc socjalną oraz trzecią grupę wydatków na edukację i wychowanie przedszkolne.

Hipoteza badawcza stwierdzająca, że budowa dedykowanych hurtowni danych ukierunkowanych na pozyskiwanie wiedzy z zastosowaniem narzędzi BI, może zapewnić poprawę stanu wspomagania procesów podejmowania decyzji oraz realizacji funkcji nadzoru we władzach administracji lokalnej oraz instytucji samorządowych.

Literatura

1. Drelichowski L., Stawicka M., Zastosowanie sieci migrujących i budowa hurtowni danych oraz baz wiedzy do oceny funkcjonowania przedsiębiorstw komunalnych przez władze samorządowe. Wiadomości Statystyczne nr 58 s. 233 – 255, 2008.

2. Drelichowski L., Stawicka M., Cilski B., Budowa międzyregionalnych Hurtowni Danych i rozwiązań automatycznych analiz cenników i kosztów działalności firm usług komunalnych dla potrzeb władz samorządowych. Studia i Materiały PSZW, nr 26, Bydgoszcz 2010.

3. Drelichowski L., Zastosowania technologii Business Intelligence w organizacjach gospodarczych i zarządzaniu regionalnym. Folia Oeconomia ZUT Szczecin s. 47-56, 2012.

4. Drelichowski L., Metody planowania, bilansowania i zapewnienia równowagi budżetowej w tworzeniu i weryfikacji strategii rozwoju metropolii. Wiadomości Statystyczne 2012 (w druku).

5. Drelichowski L., Bobek S., Bojar W., Chęsy W., Cilski B., Czechumski W., Feoli E., Fronczak E., Ganis P., Graul C., Gruden T., Gvozdenović M., Kołodziejcki M., Lewandowski R., Łagodziński M., Oszuścik G., Siwiec J., Sternad S., Wawrzyniak K., Zarzycki H., Methodological aspects and case studies of Business Intelligence applications tools in Knowledge Management, Studing and Procidings PAFKM v. 59 p 228. Bydgoszcz 2012.

6. Drelichowski L., Oszuścik G., Zarzycki H., Lewandowski L., The supportive role of Business Intelligence tools for the analysis of economic development in EU countries in turbulent environment. Studing and Procidings PAFKM, v. 58 p.20 – 33, Bydgoszcz 2012

Gordeeva T.A.

*Khmel'nitsky national university,
senior lecturer of the finance and banking department*

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A DIRECTION FOR TRANSFORMATIONS OF UKRAINE'S STATE FINANCES

One of the prerequisites of finance is the appearance of the State, as an institution that manages the socio-economic life of people living in a particular area. The main task of financial science is to develop and justify effective mechanisms for management of financial resources and assets that would allow to maximize the positive effect of using total economic potential. Certainly, the most important element in the financial system is the state budget, since it determines the dynamics of economic development. This effect had been enhanced, as evidenced by the trend of growing share of government spending in the economy. This trend is observed since the second half of the twentieth century. For example, the share of USA's government spending in 1950 was 24.9% of GDP, and according to the forecasts for 2015 it will be 36.5%.

Given the growing burden on the financial system the optimization problem of state finances is becoming increasingly important because the expansion of public finances is quite multifaceted, but the economy's possibility in terms of mobilizing

financial resources can't keep up with the growing needs. For a clear understanding of what kind of the transformation of state finances is required we have to substantiate the difference between budgetary and non-budgetary relations. During the exchange in the area of private finances the recipient of material goods and the recipient of its financial equivalent are directly involved in commodity-money exchange and have their own interests, so they provide effective control under this agreement. In the system of state finances this direct link doesn't exist. The State finances the budget services, population them directly receives and all set of state and non-state institutions act as a supplier by providing these budget services. In fact people pay for these services with their taxes that had been collected before. But the money before returning as budget service passes through many parts of the budget system. The implementation of the control functions of finances in this case is complicated, because the basic conditions of commodity-money exchange are violated under the influence of forced withdrawal via State fiscal service of part of citizens' money through taxation and the existence of the state monopoly on providing budget services. Thus there is a need to minimize the lack of effective control. While paying taxes is a constitutional obligation, to review the state monopoly on budget services is a task quite real, as evidenced by international practice.

The involvement of private structures in the public sector is perspective direction for reformation of state finances. Since the mid-1990s in many countries the interest for infrastructure projects, financing and management of which involved the State and private business, had increased. This is due to contradictions between the growing demands on public services and budgetary constraints. Interest in world practice for PPP (public private partnership) is due to its objective benefits. Participating businesses in this sector ensures its more openness and clear mechanisms, because private capital has interest in saving their own resources while providing budget services. In Ukraine the Law «On Public-Private Partnership» was adopted back in 2010 [1]. Mechanisms for implementation of PPP projects in Ukraine are similar to those provided in the «Green Paper on public-private partnership» developed by the European Commission. However, the executive branch of the State has not been able to create the necessary conditions for the successful implementation of investment projects with private partners. The Law is more declarative. The obstacle to large-scale implementation of PPP in Ukraine is distrust of the private sector in projects, in which the State acts as a partner, due to the unpredictability of instability in terms of the partnership. The State's actual steps in this direction could be: tax benefits, non-interference in private partner's

economic activity, transparency of private partners' selection, simplifying licensing and registration procedures.

References

1. Про державно-приватне партнерство : Закон [прийнято Верховною Радою України 01.07.2010 № 2404-VI] – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

Вдовенко Н.М.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
професор кафедри економіки підприємства,
доктор економічних наук, доцент*

ВЗАЄМОУЗГОДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РИБНОЇ ГАЛУЗІ

В Україні бюджетна політика щодо рибної галузі останнім часом була недостатньо послідовною, як в питаннях реалізації бюджетних програм, так і обсягах їх фінансування. Протягом останніх років обсяги бюджетних асигнувань, спрямованих на фінансування галузі поступово зросли з 111,8 тис. грн. до 438,9 тис. грн. на рік. При цьому зростання обсягів державної підтримки не сприяло підвищенню ефективності рибогосподарської діяльності. Слід відмітити, що на прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державними замовленнями в сфері рибного господарства в середньому в рік виділяли 3 379,25 тис. грн, що становить 1,1 % від загальної суми витрат. Проблемам державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності як комплексу правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на стимулювання впровадження результатів у виробництво приділяли увагу такі вчені як: В. Бодров, З. Варналій, Т. Васильців, В. Галушко, А. Діброва, С. Кваша, М. Стасишен. Проте питання щодо створення належних умов для активізації інноваційних процесів в секторі аквакультури висвітлені не в повному обсязі. Тому метою даної роботи є визначення перспектив формування бюджетної політики держави та

узгодження її з інноваційно-інвестиційною моделлю розвитку вітчизняної аквакультури як важливої складової рибної галузі України. Визнаючи значення і об'єктивну необхідність підтримки рибної галузі, державі складно необхідні фінансові ресурси для її реалізації, а тому всі наміри залишились на папері. Події останніх років не сприяють вирішенню невідкладних економічних завдань, але, заявивши про європейську інтеграцію, стремління зайняти пристойне місце серед розвинутих країн, не можна так довго ігнорувати економічні проблеми, які будуть мати незворотні наслідки. За таких умов державна підтримка, з одного боку, повинна виходити з можливостей бюджету, з іншої – бути достатньою для того, щоб разом з іншими важелями державного регулювання (податкова, цінова, інноваційна, інвестиційна, зовнішньоекономічна політика, формування кредитного механізму) дати можливість галузі забезпечити сталий розвиток. Бюджетне фінансування на проведення робіт з відтворення риби здійснюють за наступними напрямками:

I. Забезпечення роботи державних рибовідтворювальних комплексів (щороку проводять роботи з відтворення та випуску молоді різних видів риб у рибогосподарські водні об'єкти України, оскільки ці ресурси є стратегічним державним харчовим резервом країни).

II. Проведення робіт з відтворення риби у рамках бюджетної програми «Відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні». В рамках програми не повністю узгоджена бюджетна політика держави з інвестиційно-інноваційною моделлю розвитку, оскільки кошти надходять лише у IV кварталі, що призводить до неможливості проведення відтворювальних робіт з осетровими та кефалевими видами риб, нерест яких проходить у ранній весняний період.

Очевидно, що нині можливості бюджету не дають змоги забезпечити необхідні обсяги фінансової підтримки аквакультурного виробництва і, отже, бюджетні засоби не можна розглядати як основне джерело для розвитку даного сектора економіки. Необхідно поєднати різні форми й методи регулювання, формувати умови залучення грошових коштів для розвитку аквакультури із різних джерел (власний капітал, кредити, приватні інвестиції) за рахунок чого впливати на розширення інвестиційної активності в досліджуваній галузі аграрного сектору економіки. Нині рибна галузь також розвивається в рамках Закону України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» (із змінами, згідно із Законами № 1461-IV від 05.02.2004, № 2436-VI від 06.07.2010) [1, с. 107]. Проте неконтрольований

виллов риби у внутрішніх водоймах, Чорному та Азовському морях, браконьєрство та інші проблеми галузі призвели до значного зменшення кількості риби в Україні. Тому з метою підвищення ефективності державного регулювання використання рибогосподарських водних об'єктів, риби та інших водних біоресурсів, раціоналізації та інтенсифікації промислу риби в Азовському і Чорному морях та внутрішніх водоймах, забезпечення ефективного використання та підвищення цінності рибогосподарських водних об'єктів в Україні впроваджено квоти на спеціальне використання рибних та інших водних біоресурсів. Законодавчо це питання врегульовано Постановою Кабміну України «Про затвердження Порядку справляння плати за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів і нормативів плати за їх спеціальне використання» від 06.04.1998 № 449 із змінами та доповненнями у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 482 «Порядок справляння збору за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів».

Таким чином, маємо можливість зробити висновки, що ситуація в рибній галузі країни не дає підстав для здійснення переходу до сталого розвитку за рахунок лише внутрішніх резервів. Водночас запровадження інноваційних технологій стримується економічним становищем: відсутність належної матеріально-технічної бази, диспаритет цін і недостатність кредитування та інвестування галузі. Розв'язання піднятих проблем вимагає продуманої політики з боку держави. Регулювання і підтримка виробництва, які здійснюються переважно економічними методами, повинні стати невід'ємною частиною сучасної політики розвитку аквакультури.

Література

1. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них від 06.02.2003 № 486-IV: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 15. – С.107.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

Протягом багатьох років Україна накопичувала досвід інвестиційної діяльності, що супроводжувалося здійсненням активної політики по залученню іноземного капіталу в країну, міняла стратегію і тактику управління інвестиційними процесами. Але й донині, на наш погляд, в країні так і не вироблені дієві інвестиційні державні регулятори.

Найбільш цікавим та доцільними для розгляду в питаннях здійснення інвестиційної політики представляється досвід США, Великобританії, Німеччини, Франції та Японії. Це п'ять країн, економічні стратегії розвитку яких, могли б у майбутньому послужити наочним прикладом для вітчизняної економіки (табл. 1) [2, с. 39].

Таблиця 1

Моделі інвестиційної політики розвинених країн

Країна	Характерні риси моделі
США	Модель інвестиційної політики більшою мірою орієнтована на реалізацію принципів економічної свободи та економічного лібералізму, ніж на серйозне пряме втручання в економічний процес
Великобританія	Модель спрямована, в першу чергу, на захист прав власників капіталу і на забезпечення найбільш безперешкодного та швидкого накоплення капіталу в інтересах власників капіталу
Німеччина	Модель інвестиційної політики характеризується творчою спрямованістю по відношенню до внутрішніх фінансових інститутів, жорстке прогресивне оподаткування
Франція	Модель має особливістю чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями, застосовується більш пільгове регулювання у відносинах останніх
Японія	Модель інвестиційної політики робить акцент на державному фінансуванні проєктів, будується на активному партнерстві між державою і приватними інвесторами

Основними методами регулювання інвестиційної діяльності в таких країнах, як Великобританія, Франція, Німеччина і Японія виступають [1, 2]: регулювання (підтримка або обмеження) загального обсягу капіталовкладень (це головний метод управління інвестиційним процесом, який здійснюється

через політику позичкового відсотка, грошову, податкову і амортизаційну політики); вибіркове стимулювання капіталовкладень в певні підприємства, галузі та сфери діяльності через кредитні та податкові пільги, наприклад, за допомогою інвестиційного кредиту; пряме адміністративне втручання в інвестиційний процес з метою введення або виведення певних виробничих потужностей шляхом узгодження планів і дій найбільших корпорацій.

У розвинених країнах в якості регулюючого інструменту виступає також державні інвестиційні замовлення, до якого уряди цих країн вдаються в наступних випадках: виявляються розбіжності між інтересами компаній, приватного капіталу та загальнодержавними інтересами; підприємці і власники капіталу не дуже зацікавлені економічно у вирішенні загальнодержавних проблем; уряд або місцеві органи влади самі бачать необхідність у періоди криз і спадів підтримати зайнятість окремих фірм і корпорацій; нейтралізації економічних і негативних соціальних наслідків ринкових відносин в інвестиційній сфері; формування пріоритетності інвестиційних вкладень з точки зору загальнодержавних або регіональних інтересів; ліквідації дефіцитів необхідних матеріалів і готової продукції, що виникають від кон'юнктурних ринкових перекосів; запобігання невиконання зовнішньоекономічних державних зобов'язань.

Схожість даних методів у здійсненні інвестиційної політики даних держав пояснюється тим, що вони характерні для більш розвинених країн, де ринкова економіка вже зміцніла і продовжує розвиватися. Проте, є і ряд відмінностей у формах регулювання інвестиційного механізму.

Література

1. Кирін А. В. Регулирование иностранных инвестиций в экономически развитых странах : [Учеб. пособие] / Кирін А.В., Бакатин Д.В., Хорошилова А.В. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2001. – 71 с.
2. Мальков Э.Д. Особенности регулирования иностранных инвестиций в отдельных зарубежных странах // Перспектива. – 2012. – № 3. – С.39 - 41.

Зеленська О. О.

*Чернігівський національний технологічний університет,
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент*

Зеленський С. М.

*Чернігівський національний технологічний університет,
доцент кафедри фінансової діяльності суб'єктів господарювання і
державних установ, кандидат економічних наук, доцент*

Алєшугіна Н.О.

*Чернігівський національний технологічний університет,
доцент кафедри туризму, кандидат економічних наук, доцент*

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Необхідність бюджетного регулювання економіки, а також її окремих галузей і сфер диктується комплексом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Еволюція ідей щодо обґрунтування її потреби, на думку провідних західних учених-економістів, включає три етапи [1, с. 211].

Перший етап уособлює теорія регулювання в інтересах суспільства (public interest theory), яку потім стали називати нормативним аналізом як позитивною теорією (normative analysis a positive theory). Суть теорії полягає в тому, що регулювання здійснюється у відповідь на появу суспільної потреби в коригуванні неспроможності ринку або припиненні несправедливої практики (наприклад, цінової дискримінації).

Другий етап еволюції ідей регулювання уособлює теорія захоплення (capture theory). Вона стверджує, що регулювання здійснюється у відповідь на появу в галузі попиту на нього, тобто законодавці і працівники регуляторних органів «захоплюються» даною галуззю, і сприяють збільшенню саме її прибутків, а не суспільного добробуту.

Третій етап уособлює економічна теорія регулювання (economic theory of regulation), розроблена і обґрунтована Дж. Стиглером, С. Пельцманом, М. Олсоном, Г. Бекером. Її суть – регулювання здійснюється у відповідь на появу потреби в ньому з боку зацікавлених груп, що максимізують дохід. Регулювання є одним із способів, з допомогою якого зацікавлена група здатна підвищити свій дохід, спонукаючи державу до перерозподілу багатства інших частин суспільства на свою користь. Отже, згідно з цією теорією, регулювання

спрямоване на перерозподіл багатства і зміщене в бік тих невеликих зацікавлених груп, які краще організовані, здатні забезпечити необхідну політичну підтримку і отримають більшу вигоду від ухвалення сприятливого законодавства. Разом із тим, законодавчі та регуляторні органи формують регуляторну політику таким чином, щоб забезпечити собі максимальну політичну підтримку на виборах [1, с. 395-412].

Слід відзначити, що у висококорумпованих країнах ризик переведення протекціоністської політики в неконструктивну площину з переслідуванням вузькокон'юнктурних інтересів групки осіб на шкоду інтересам більшості членів суспільства є значно більшим, ніж у правових державах, де закон є виваженим інструментом запровадження суспільно необхідної і конструктивної державної регуляторної політики.

На нашу думку, еволюція теорій бюджетного регулювання продовжується і далі відповідно до вимог часу та конкретних соціально-економічних умов в світі і кожній окремо взятій країні чи певній галузі. Єдиної «правильної» теорії регулювання немає і не може бути. Кожна з них має свої вади і свої сильні сторони, одні явища і процеси пояснює краще, іншим не знаходить тлумачення, в одних умовах є обґрунтованою, в інших – алогічною тощо. Згадані теорії, з нашої точки зору, не вступають у протиріччя між собою, і не заперечують одна одну; вони, скоріше, є взаємодоповнюючими і розкривають нові аспекти, які не зачіпали, або не могли пояснити попередні теорії.

Література

1. Віскузі В. Кіп, Вернон Джон М., Гарингтон Джозеф Е. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика: Пер. з англ./ В. Кіп Віскузі, Джон М. Вернон, Джозеф Е. Гарингтон. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 1047 с.

Іжевський П.Г.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ТА ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

За період існування незалежної української держави здійснювалися неодноразові спроби вдосконалити систему оподаткування шляхом проведення реформ, проте здійснювалося це не у вигляді процесу з окресленими часовими рамками, а нагадувало перманентний стан, в якому Україна перебувала більше 20 років.

В загальному, проведення податкової реформи торкається наступних питань: які напрямки (складові, елементи) податкової системи потрібно реформувати, тобто концептуальні недоліки існуючої податкової системи; «чи доцільно проводити податкову реформу в умовах економічної кризи та військової агресії?», тобто час та доцільність проведення; які втрати по наповненню бюджету принесе податкова реформа, які надходження принесе проведення податкової реформи та в якому періоді (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий); позитивні наслідки реформи

Вважаємо, що до основних концептуальних недоліків існуючої податкової системи України необхідно віднести нехтування основними принципами оподаткування, які були закладені більш ніж 150 років назад, та потребують впровадження на теренах України. Серед них – нарахування, адміністрування та стягування податків не повинно підштовхувати до їх уникнення платниками. В Україні існує 22 податки, ставки по яких досить високі. Виходячи з цього, зазначимо, що урядові ініціативи щодо зменшення кількості податків з 22 до 8 наразі актуальні, проте вони нівелюються маскуванням ліквідованих податків в складі тих, які залишаються.

Щодо можливостей проведення податкової реформи, то в умовах нестачі коштів на соціальні потреби та військові витрати, уряд буде неспроможний провести будь-яку ефективну податкову реформу, оскільки одразу виникне дефіцит бюджету, який буде нічим замінити. Зокрема, успіх реформи може бути забезпечений в частині зменшення ставок ЄСВ, що потребуватиме компенсаторів збитків та в свою чергу призведе до розбалансованості бюджету, оскільки навіть додаткові надходження від введення диференційованих ставок податку на доходи фізичних осіб не

зможуть навіть на 50% компенсувати втрати у випадку реалізації будь-якого із запропонованих сценаріїв реформи ЄСВ.

Останні ініціативи української влади дають підстави вважати, що податкова реформа все таки буде реалізована у відносно короткий проміжок часу. По суті, українське суспільство дочекалось обіцяних новацій з основних напрямків податкової реформи: спрощенні податкової системи, зокрема зменшенні кількості податків та зборів до 8; перегляді ставок ПДВ та ЄСВ; гармонізації податкового та бухгалтерського обліку до вимог МСФЗ; побудові партнерських відносин між податковими органами і платниками; стимулюванні бюджетної децентралізації та уніфікації соціальних фондів.

Підсумовуючи, варто зазначити, що реформи не бувають привабливими, особливо в сфері оподаткування, проте важливо не обмежуватися виключно податковою реформою, оскільки вона не може впроваджуватися окремо від інших реформ, зокрема: реформи банківського та фінансового сектору, бюджетної реформи, адміністративної реформи, антикорупційної реформи.

Література

1. А. Бочі Податковій реформі – широкий діалог// Офіційний сайт видання «Економічна правда» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/columns/2014/07/21/477275/view_print/

2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зміни ставок деяких податків і зборів // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50311

Котлубай В.О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»
доцент кафедри національної економіки,
кандидат економічних наук, доцент*

МІСЬКА ВЛАДА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ПОРТОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

В даний час існує критичний рівень зношеності обладнання в галузі - від 70 % до 90 %, відсутня спеціалізація портів, тоннажність суден зростає з кожним роком, а технології в портах не дозволяють належним чином обробляти великі судна. При цьому конкуренція зростає з боку портів інших країн - Росії, Туреччини, Румунії та ін. [1].

Тому для України вкрай важливі ефективні кроки для залучення приватного капіталу, який допоможе модернізувати галузь.

Зростання світової торгівлі товарів дозволяє експертам робити прогнози щодо зростання загального вантажопотоку через порти України в розмірі до 200 млн. тонн до 2025-2027 рр. Портові потужності або будуть готові технологічно і з точки зору інфраструктури до прийому цих вантажів, або вантажопотоки перерозподіляться на інші порти країн конкурентів, в наслідок чого Україна втратить багато мільйонів доларів потенційного доходу.

Портові збори в портах України - це плата за користування об'єктами портової інфраструктури (причалами, акваторією, каналами, маяком, якірної стоянкою) і спеціальними послугами в портах.

Відповідно до Закону «Про морські порти України» кошти від портових зборів повинні використовуватися строго відповідно до їх цільового призначення.

Визначення цілей витрачання коштів від портових зборів відіграє велику роль для розвитку кожного українського порту окремо і портової інфраструктури в цілому. Тому їх розподіл має бути доцільним та ефективним.

Незважаючи на проведену реформу в портовій галузі в чинному порядку розподілу коштів від портових зборів залишилися не вирішені проблеми, що знижують його ефективність - відсутність фінансової зацікавленості місцевих громад, тому що ніяка частина коштів від портових зборів, або ставок на ПРР не надходить до місцевих бюджетів [2].

Відсутність у фінансовій заінтересованості міської влади у розвитку та оновленні портової інфраструктури призводить до зниження потенціального

рівня конкурентоспроможності вітчизняних морських портів. Закордонна практика показує, що міська влада може слугувати досить великим помічником у пошуку можливих інвесторів, наданні земельних ділянок, вирішенні питань щодо під'їзних шляхів тощо. Тому необхідно запровадження такого фінансового механізму, який би стимулював міську владу надавати максимальну допомогу у розвитку портової інфраструктури. Одним із таких механізмів може слугувати зарахування до місцевого бюджету частини від адміністративного портового збору. Для запровадження такого механізму вже з 2015 р. необхідно передбачити зміни до Бюджетного кодексу України щодо повернення до розподілу адміністративного портового збору який існував декілька років раніше на 10 % (до Державного бюджету) та 90 % (до місцевих бюджетів – замість утримання Укрморрічфлоту, як було раніше). Слід зазначити, що запровадження такого механізму відповідає сучасній податковій політики Уряду.

Література

1. Механизмы для привлечения инвестиций [Електронный ресурс] / Ю. Губанков, В. Зайков, О. Климуш, Д. Литвак, М. Михайленко, А. Петров, А. Смирнов, А. Цокол // Порты Украины. – 2014. – №2. – Режим доступа: <http://portsukraine.com/node/3569>.
2. Для модернизации воднотранспортной отрасли [Електронный ресурс] / А. Кифак // Порты Украины. – 2014. – №3. – Режим доступа: <http://portsukraine.com/node/3621>.

Матвійчук Л.О.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

На сучасному етапі розвитку Україна перебуває на порозі значних реформ, які мають докорінно змінити економічні та соціальні підвалини нашої держави. Однією із новацій 2014 року є пропозиція створити Службу фінансових розслідувань, яка відповідатиме за державну політику у сфері

попередження і боротьби з економічними злочинами. Про це йдеться в урядовому законопроекті «Про основи запобігання й боротьби з економічними правопорушеннями», який визначає правові основи фінансового контролю, запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями, функціонування системи державних органів, метою якої є забезпечення економічної безпеки України і захист її фінансового потенціалу [1].

Служба фінансових розслідувань об'єднає в собі економічні блоки усіх силових служб – податкову міліцію, підрозділи управління боротьби з організованою злочинністю, з економічними злочинами МВС України, СБУ, а також Держфінінспекцію України. Вона створюється на базі кращих європейських аналогів – Німеччини, Британії, Швеції, Австрії, Польщі, Грузії та США.

Діяльність служби буде координуватися Кабінетом міністрів. Контроль здійснюється також Кабміном та іншими державними органами в порядку, визначеному законодавством. Громадський контроль здійснює Громадська рада, яка, в тому числі може не більше одного разу на квартал ініціювати звіт глави Служби фінансових розслідувань про результати діяльності перед Верховною Радою, Кабінетом міністрів.

Законопроектом визначено основні завданнями Служби фінансових розслідувань, а саме: запобігання, виявлення, розкриття та досудове розслідування злочинів у сфері господарської діяльності, віднесених чинним законодавством до її компетенції; протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та запобігання вчиненню правопорушень, що спрямовані на отримання таких доходів; розшук платників, які ухиляються від сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) та неподаткових платежів; розшук боржників, їх майна та активів, на які може бути накладено стягнення; забезпечення безпеки діяльності працівників органів Служби фінансових розслідувань та контролюючих органів у сфері бюджетної та податкової політики, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням службових обов'язків; запобігання, виявлення, припинення корупційних діянь та правопорушень, а також злочинів у сфері службової діяльності з боку працівників Служби фінансових розслідувань та контролюючих органів у сфері бюджетної та податкової політики; здійснення адміністративного провадження у справах про корупційні правопорушення відповідно до Закону України «Про боротьбу з корупцією» [1].

Розподіл функцій з профілактики та розслідування економічних правопорушень між декількома органами державної влади наразі є

неефективним. Необхідно усунути дублювання функцій правоохоронних органів у сфері боротьби з економічними правопорушеннями. Існуюча система є розгалуженою та неефективною.

Основними перевагами створення Служби фінансових розслідувань є: зосередження у єдиній структурі зусиль з протидії загрозам у фінансово-економічній сфері; зменшення тиску на бізнес, сприяння фінансової прозорості, створення рівних і справедливих для всіх правил; усунення дублювання функцій правоохоронних органів та збереження бюджетних коштів.

Література

1. Проект Закону «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями і здійснення фінансового контролю». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

Миколайчук М.М.

*Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України,
професор кафедри економічної та фінансової політики,
доктор наук з державного управління, професор*

Миколайчук Н.С.

*Херсонський національний технічний університет, декан факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації,
доктор економічних наук, професор*

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА РІВНІ РЕГІОНУ

В складних умовах відстоювання незалежності і цілісності держави Україні необхідно зосередити зусилля не стільки на заходах щодо припинення руйнування економіки, скільки на створенні умов для економічного зростання.

Зокрема, дослідження І.Розпутенка свідчать про те, що економісти надають перевагу таким напрямам управління економічним зростанням: посиленню централізованого регулювання на засадах планової економіки,

зосередженню уваги на монетарних методах регулювання, використанні економічних регуляторів відродження виробництва, визнанню основним джерелом економічного зростання залучення іноземних інвестицій [1, с.35].

Проте, покладатись цілком на іноземні інвестиції не варто. Монетарна політика може стати рушійною силою розвитку за рахунок кредитної емісії та інвестування пріоритетних видів діяльності, які сприятимуть отриманню мультиплікативного ефекту за рахунок результату суміжних виробництв, але вона використовується на державному рівні. Відтак, краще шукати шляхи використання регіональних важелів регулювання та забезпечення потреб у фінансових ресурсах власними силами.

В основному завдання органів державного управління полягає у формуванні дієвого фінансово-економічного механізму управління регіональним розвитком. Економічна складова має забезпечити певне спрямування господарської діяльності завдяки розробці стратегії розвитку, індикативних планів, формуванню економічного потенціалу. Фінансова складова має підсилювати дію економічного механізму завдяки використанню фінансових важелів впливу до стимулювання необхідних структурних зрушень, інноваційної діяльності, формування інтелектуального капіталу, охорони довкілля та ін. Для реалізації вищезазначеного необхідне удосконалення міжбюджетних відносин. Корисним може бути світовий досвід використання бюджетного федералізму, який не має відношення до федералізму політичного, є суто економічною концепцією, принципи якої використовуються як федеральними, так і унітарними державами [2, с. 9]. Необхідно надати можливість формувати на регіональному рівні перелік та розмір місцевих податків, які забезпечать бажаний рівень соціально-економічного розвитку. В США податки досягають майже 88,6% від доходів місцевих бюджетів [3, с. 223].

На думку авторів, варто змінити підходи до розрахунку величини трансфертів регіонам. Нормативи дотацій вирівнювання мають бути довгостроковими (на 5 років) і визначатись на основі співставлення не фактичної податкоспроможності регіону та країни, а потенційної. Це спонукатиме до виявлення резервів економічного розвитку, оскільки поліпшення економічної ситуації в регіоні не зменшить державної допомоги.

Література

1. Розпутенко І.В. Економічне зростання в Україні: проблеми і здобутки / І.В. Розпутенко. – К. : К.І.С., 2001. – 136с.

2. Вишневський В.П. Фіскальний федералізм і перспективи його розвитку в Україні / В.П.Вишневський // Економіка та держава . – 2008. – №12. – С. 9–10.

3.Длугопольський О. Перспектива застосування зарубіжних моделей фіскального федералізму в умовах трансформаційної економіки України / О. Длугопольський // Журн. Європ. Економіки. – 2007. – Т.67. – №2. – С.198–232.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет, доцент кафедри
автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Щипанова Я.І.

Хмельницький національний університет

**БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ**

В Україні бюджетна політика економічного зростання є основою розвитку держави, зростання добробуту населення, утвердження нових соціальних стандартів. Бюджетна політика завжди була важливим знаряддям впливу на розвиток економіки і соціальної сфери. З її допомогою держава, розподіляючи і перерозподіляючи валовий внутрішній продукт, здійснює вплив на формування структури виробництва, результати господарювання, проведення соціальних перетворень.

За останні роки бюджетна політика в Україні під впливом політичних та організаційних чинників зазнала значних змін. При цьому вона не відзначалася стабільністю та послідовністю. Зміни у складі урядових команд призводили не тільки до запровадження різних важелів її реалізації. Суттєві корективи вносилися також у визначення цілей та пріоритетів бюджетної політики. Це стало основою різноспрямованого її впливу на розвиток економіки та розв'язання соціальних проблем в Україні.

Протягом 1996-2013 рр. в Україні бюджетна політика формувалася під впливом політичних та організаційних чинників та була спрямована на: посилення соціальної орієнтації бюджету, забезпечення ефективного

використання бюджетних коштів, реформування системи міжбюджетних відносин, сприяння розвитку інвестиційної та інноваційної сфер, удосконалення бюджетного процесу та посилення контролю у бюджетній сфері. За цей період відбулося значне зниження її результативності, передусім в економіці. При реалізації бюджетної політики різко погіршилися показники економічної динаміки, загострилися проблеми фінансового розвитку місцевого самоврядування і як наслідок погіршення економічного та соціального розвитку країни.

Для подолання зазначених проблем слід застосовувати бюджетне фінансування для стратегічно важливих та пріоритетних галузей економіки держави. Це впливає з розгляду прямих засобів державного регулювання інвестиційної діяльності. Основними об'єктами такого виду фінансування є об'єкти, визначені на макрорівні Кабінетом Міністрів з подальшим затвердженням їх вищим законодавчим органом України – Верховною Радою України. Передумовою бюджетного фінансування є необхідність забезпечення економічної стабільності та незалежності держави, підтримання життєдіяльності головних галузей економіки, забезпечення державної безпеки, проведення структурної перебудови [1].

Бюджетна реформа повинна охоплювати сферу податкової, бюджетної та грошово-кредитної політики, а також структурної політики в економіці, соціальній сфері й державному управлінні. Стан реформування цих сфер безпосередньо впливає на стан державних фінансів [2].

Важливим завданням бюджетної політики у сфері розвитку економіки є створення умов для активізації інвестиційної активності, запровадження в Україні середньострокового бюджетного планування, що дасть змогу складати реальні плани інвестиційної діяльності держави. Розробка та прийняття таких планів є переходом до вищого ступеня бюджетного планування, тому вона потребує детального обґрунтування та узгодження середньострокових планів із поточними.

Література

1. Проект основних напрямків бюджетної політики на 2015 рік [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
2. Піхоцький В.Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України / В.Ф. Піхоцький // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 30-37.

Філончук Л. Я.

*Національний університет державної податкової служби України,
м. Ірпінь, аспірантка кафедри аудиту та економічного аналізу*

БОРГОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Боргова політика, як одна із основних складових фінансової політики держави, передбачає систему дій та заходів щодо уникнення або врегулювання боргових проблем держави, забезпечення чи відновлення її платоспроможності та отримання максимального ефекту від фінансування за рахунок запозичених коштів. Боргова політика визначає межі та умови державного запозичення, співвідношення між його формами, кредиторами, а також порядок і механізм погашення боргу [1, с. 83].

Проведення державної боргової політики має за мету сприяння стабільному економічному розвитку, стимулювання приросту ВВП та досягнення повної зайнятості, стримування інфляційних процесів, забезпечення фінансування соціальних програм, формування достатніх обсягів кредитних ресурсів для розвитку підприємницької діяльності, залучення необхідних обсягів (і відповідної структури) іноземних інвестицій та ін. [2, с. 293].

У даний час уряди розвинутих країн змушені балансувати між викликами фіскальної консолідації для уникнення подальшого нарощування боргу і ризиків пролонгації, з одного боку, та пожвавлення економічної діяльності з використанням фіскальних стимулів – з іншого.

Проте, в Україні ситуація, що склалася в даній сфері дещо інша. Так, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» обсяги видатків збільшено на 4,83 млрд. грн, доходів - на 4,89 млрд. грн. Додаткові бюджетні доходи планується отримати за рахунок надходжень від: податку на доходи фізичних осіб, плати за користування надрами, програми допомоги Європейського Союзу, акцизного податку тощо. Обсяг державного боргу збільшено на 142,95 млрд. грн до 806,96 млрд. грн, або ж на 21,52% , що становитиме 52,94% ВВП.

В структурі державного боргу значну частину складають зобов'язання номіновані в іноземній валюті (близько 65 %). Борг номінований в іноземній валюті є вкрай вразливим до коливань курсу валют, а отже не є константою.

Зазначені фактори можуть мати негативний наслідок для економічного і політичного розвитку держави, що може призвести до подальшого зниження

суверенного рейтингу України провідними міжнародними кредитними агентствами, який є важливим чинником при прийнятті іноземними інвесторами рішень щодо вкладання капіталу в економіку країни, підвищення вартості залучення нових позик, або ж унеможливить їх здійснення на зовнішніх ринках взагалі.

В умовах макроекономічної нестабільності та з метою недопущення розвитку кризових явищ основними завданнями сьогодення є пошук шляхів оптимізації боргової політики України: вибір найбільш прийнятних на даному етапі форм, кредиторів та валюти фінансування державних запозичень; запровадження заходів щодо зниження вартості державних запозичень; контроль за цільовим та ефективним використанням запозичених коштів; створення надійного потенціалу для обслуговування та погашення державного боргу у майбутньому; оперативна оцінка показників державного боргу через порівняльний аналіз відповідних фактичних і прогнозних показників, що в свою чергу дозволить оцінити поточний стан фінансової безпеки держави, прогнозувати загрозу фінансової залежності держави як у коротко-, середньо- так і в довгострокових періодах, щоб у разі потреби оперативно втрутитись в процес формування державної заборгованості. Крім того, сьогодні є вкрай необхідною чітка координація діяльності центральних органів виконавчої влади під час реалізації заходів в грошово-кредитній, податковій, бюджетній, інвестиційній та борговій сферах фінансової політики держави.

Література

1. Фінанси: підручник / [Юрій С. І., Алексеєнко Л. М., Зятковський І. В. та інш.]; - за ред. С. І. Юрія. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
2. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. / В. П. Кудряшов – К.: Знання, 2008. – 431 с.

Форкун І.В.

*Хмельницький національний університет,
кандидат технічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи*

Бака С.М.

*Хмельницький національний університет,
магістр кафедри фінансів та банківської справи*

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Розвиток суспільства та стратегічні прагнення України до рівноправного партнерства у європейському співтоваристві зумовлюють посилення уваги до обґрунтованості та ефективності бюджетної політики.

Бюджетна політика виступає одним із основних напрямів економічної політики, що визначаються державою. Розробка та здійснення такої політики має відповідати як тактичним завданням, так і довгостроковим перспективам соціально-економічного розвитку країни. З її допомогою держава, розподіляючи і перерозподіляючи ВВП, здійснює вплив на формування структури виробництва, результати господарювання, проведення соціальних перетворень. Сучасна бюджетна політика спрямовується на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу [1].

На сучасному етапі розвитку України в умовах існуючих загроз та викликів, на нашу думку, дуже складною є проблема оптимізації бюджетної політики, яка має враховувати [2]: основні прогнози макропоказники економічного і соціального розвитку України (із зазначенням показників номінального і реального обсягу ВВП, індексів споживчих цін та цін виробників, офіційного обмінного курсу гривні у середньому за рік та на кінець року, рівня безробіття); основні завдання бюджетної політики, зокрема граничний обсяг дефіциту (профіциту) державного бюджету, частки прогнозного річного обсягу ВВП, що перерозподіляється через зведений бюджет України, граничного обсягу державного боргу і граничного обсягу надання державних гарантій, встановлення розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення; пріоритетні

завдання податкової політики; перелік необхідних для реалізації пріоритетних державних (цільових) програм; взаємовідносини державного бюджету з місцевими бюджетами, включаючи обґрунтування питомої ваги місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України; інші питання, необхідність реалізації яких повинна сприяти забезпеченню ефективності бюджетного процесу в Україні.

Залежно від характеру завдань і тривалості періоду щодо їхньої реалізації бюджетна політика включає бюджетну стратегію і бюджетну тактику. Бюджетна стратегія відображає довготривале спрямування бюджетної політики, розраховане на перспективу і передбачає вирішення глобальних завдань, визначених економічною стратегією держави. Бюджетна тактика спрямована на вирішення цілей і завдань певного етапу розвитку держави шляхом застосування конкретних способів регулятивних заходів бюджетних взаємовідносин суб'єктів суспільства та здійснення перерозподілу фінансових ресурсів. Від якості розробки та ефективності бюджетної політики залежить рівень соціально-економічного розвитку країни, фінансові можливості держави, добробут її громадян, а тому бюджетна політика повинна формуватися і реалізуватися на наукових засадах, відповідати соціально-економічній стратегії держави і національним інтересам.

Література

1. Господарський кодекс України: [Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Бюджетний кодекс України: [Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

Форкун І.В.

*Хмельницький національний університет,
кандидат технічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи*

Устименко О.П.

*Хмельницький національний університет,
магістр кафедри фінансів та банківської справи*

ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах реформування економічної, політичної, правової сфер в Україні виникає потреба перегляду характеру і змісту існуючих відносин. Нині виникають труднощі як із формуванням централізованого і місцевих фондів коштів, так і з їх використанням, що зумовлено повільним процесом реформування адміністративної системи, яка докорінно впливає на зміст розподільчого і перерозподільчого процесів в Україні.

Функціонування місцевого бюджету відбувається за допомогою особливих економічних форм – доходів і видатків. Доходи і видатки місцевих бюджетів є об'єктивними категоріями, кожна з яких має специфічне суспільне призначення: доходи служать фінансовою базою діяльності органів місцевого самоврядування, видатки – задовольняють потреби територіальних громади.

Статистика свідчить, що до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) за 2013 рік надійшло 221,0 млрд грн, що на 1,9%, або на 4,4 млрд грн, менше за відповідний показник 2012 року. Без урахування міжбюджетних трансфертів надійшло 105,2 млрд грн, що на 4,4% більше, ніж за 2012 рік. Рівень виконання річного плану доходів, затвердженого місцевими радами, становив 93,5% проти 103,4 % за даними попереднього року. Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті становила 23,8%. Збільшення порівняно з 2012 роком склало 1,1% [1].

Обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету) становив 219,8 млрд грн, що менше відповідного показника 2012 року на 1,2 %. Обсяг видатків місцевих бюджетів (без урахування коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету) склав 218,2 млрд грн, що менше

показника 2012 року на 1,4 %. Розрахункові показники Міністерства фінансів України на 2013 рік виконано на 99,7. Рівень виконання планових показників, затверджених місцевими радами на 2013 рік, становить 89,6 %.

Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України за даними 2013 року становить 15,1 %, що на 0,7 % менше за відповідний показник попереднього року. Найсуттєвіші зменшення цього показника спостерігаються за видатками на житлово-комунальне господарство – на 0,9 % та за видатками на економічну діяльність – на 0,3 % . Найбільше зростання частки відбулося за видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення (+0,3 %).

У 2013 році було перераховано 115,8 млрд грн міжбюджетних трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів, що становить 95,0 % річного плану. Частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів становила 52,4. До Державного бюджету України з місцевих бюджетів надійшло 1,6 млрд грн міжбюджетних трансфертів, що на 19,9 % більше за відповідний показник попереднього року.

Нами визначено, що в умовах обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів в Україні саме внутрішній потенціал територій слід вважати основним ресурсом їхнього розвитку, а забезпечення ефективного використання і нарощування ресурсного потенціалу регіонів має стати одним із головних пріоритетів діяльності місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування.

Література

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю.Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с.

5

СЕКЦІЯ

*Міжнародні
економічні відносини
в системі
підвищення
конкурентоспромо
жності суб'єктів
господарювання*

Говорецький О.Б.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

ПРОЦЕС СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ-УЧАСНИКАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На українських підприємствах в цілому і, зокрема зовнішньоекономічного профілю, стратегічне управління їх діяльністю використовується дуже в обмежених масштабах. В той же час саме стратегічне управління може стати тим дієвим інструментом сучасного менеджменту, завдяки якому підприємства зможуть піднятися, стабілізуватися і отримати необхідний імпульс для подальшого розвитку. Окремі компанії домагаються величезних успіхів за рахунок унікального перспективного бачення майбутнього, яке утілюється в розробці і виборі відповідних стратегій їх розвитку.

Сучасна економічна наука припускає знайти відповідь на питання: чи мають взагалі серйозне право на існування категорії «стратегічне управління зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД)» і «стратегічне управління підприємствами, що здійснюють - ЗЕД» або ж тут цілком підходять загальні концепції і методики стратегічного менеджменту, які використовуються підприємствами, діючими у рамках внутрішнього ринку? Єдиний спосіб дати переконливу відповідь на поставлене питання, на наш погляд, полягає в тому, щоб йти від розуміння специфіки процесу стратегічного управління підприємствами, що працюють на зарубіжних ринках. І якщо вдасться показати, що існують певні відмінності між процесами стратегічного управління для підприємств, діючих тільки на внутрішньому ринку, і підприємств, здійснюючих ЗЕД, то тоді можна говорити про неповну застосованість (чи непридатність взагалі) загальної моделі стратегічного управління по відношенню до сфери діяльності (зовнішньоекономічного бізнесу), що розглядається нами, і, відповідно, про необхідність появи і вивчення категорій менеджменту, визначених як «стратегічне управління ЗЕД підприємства» і «стратегічне управління підприємствами, які здійснюють ЗЕД».

Стратегічне управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства визначається нами як багатоплановий процес, спрямований на розробку і реалізацію стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності у

складі загальної стратегії цього підприємства виходячи з його відповідних можливостей і з урахуванням змін, що відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищі.

Таким чином, реалізація стратегії - це набір конкретних дій по втіленню стратегії: розвиток компетенцій і можливостей організації, фінансування, вироблення політики підтримки, мотивація працівників, створення корпоративної культури, належне керівництво. Реалізація стратегічного плану здійснюється через розробку нижчестоящих планів: тактичного і оперативно-календарного, які повинні бути взаємопов'язані як зі стратегічним планом, так і між собою.

Література

1. Дойль П. Менеджмент: стратегия и практика / П. Дойль. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 293 с.
2. Друкер П.Ф. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения: учеб. пос. [пер. с англ.] / П.Ф. Друкер. – М.: Экономика, 1998. - 372 с.
3. Ефремов В.С. Стратегия бизнеса. Концентрация и методы планирования: учеб. пос. / В.С. Ефремов – М.: Финпресс, 2008. – 279 с.
4. Портер М. Стратегія конкуренції: пер. з англ. / М. Портер. – К.: Основи, 2007. – 470 с.

Думанська І.Ю.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук

ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК НОВА КАТЕГОРІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Необхідність дослідження взаємозв'язку між конкуренцією, інноваціями та розвитком міжнародних економічних відносин посилюється в умовах модернізації економіки України при виході із затяжної економічної кризи.

У процесі еволюції теорії конкуренції поступово відбувався перехід від розгляду інновацій переважно як інструменту стимулюючої, або інноваційної

функції конкуренції, яка полягає в стимулюванні впровадження досягнень науки і техніки, нових технологій, випуску нових видів товарів і послуг, підвищення якості продукції (А. Сміт, А. Маршалл, Дж. Кларк, Й. Шумпетер), до відведення інноваційним факторам центрального місця в механізмі конкуренції, перетворення їх на важіль радикальних змін (М. Портер, Г. Хамел, К. Прахалад, К. Кристенсен, У. Чан Ким, Р. Моборн и др.) [1, с. 32].

Це дало змогу сучасним дослідникам стверджувати, що конкуренція переходить до нової фази у своєму еволюційному розвитку в зв'язку із нарощенням міжнародних зв'язків між суб'єктами господарювання. Інноваційна конкуренція, за твердженням М. Портера, розвивається за тими ж тенденціями, що і «традиційна» [2, с. 122]. Трактувати її можна як прагнення економічних суб'єктів до одержання інноваційних конкурентних переваг шляхом розробки та реалізації інноваційного продукту. Дослідження довели, що категорія «інноваційна конкуренція» має певні специфічні особливості, які виокремлюють її з традиційного уявлення про конкурентні відносини. О. Трушенко звертає увагу на різницю використання нових технічних досягнень у традиційних сферах виробництва, задля підвищення рівня їх конкурентоспроможності, та, як наслідок, появу нових [3, с. 77].

Інноваційна парадигма проголошує визначальними ознаками інноваційної конкуренції: 1) інноваційний характер конкурентних переваг, пріоритетну роль накопичення знання, забезпечення інноваційної діяльності для досягнення ринкового успіху; 2) неконфліктний інтегративний характер конкурентної взаємодії учасників. Серед процесів, які зумовлюють перехід до нової форми конкурентних відносин, чільне місце займають: глобалізація світогосподарського розвитку та пов'язане з цим підвищення рівня невизначеності, висока детермінованість соціально-економічних процесів; науково-технологічний прогрес та інформаційно-технічна революція; інтелектуалізація світового господарства, зростання ринку інтелектуальних послуг та високотехнологічної продукції; наявність спільних цілей розвитку; пріоритетність співробітництва в конкурентних відносинах.

Провідними характеристиками інноваційної конкуренції є: інноваційна детермінованість складових конкурентного процесу; набуття конкуренцією глобального характеру; «інституційно оформлений» характер конкурентної взаємодії; змагальність; інтегративна модель конкурентної поведінки; наявність у суб'єктів конкурентних відносин спільних цілей (сталий розвиток).

Таким чином, можна констатувати новий етап розвитку світової економічної спільноти, в якому розвиток інновацій поступово стає принципово

важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності.

Література

1. Усик Н. И. Использование синергетического эффекта в конкурентной борьбе / Н. И. Усик // Вестник СПбГУ. Сер. 5. – 2003. Вып. 2 (№ 13). – С. 31-40.

2. Портер Е. М.. Конкурентная стратегия / М.Е. Портер; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.

3. Трушенко О.М. Інноваційна конкуренція в умовах глобалізації світової економіки / О.М. Трушенко // Академічний огляд № 1(2009) за ред. І.Б. Холод. – Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2009. – 132 с.

Йосипенко О.А.

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
аспірант*

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В умовах інтеграційних процесів у сучасному світі надходження іноземних інвестицій стає одним із ключових критеріїв статусу країни, успішності її входження у світове господарство.

Трансформація економіки України свідчить про те, що країна не користується в повному обсязі перевагами міжнародного ринку капіталів і залишається з обмеженими обсягами залученого та вкладеного капіталу за кордон. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) здійснюють позитивний вплив на економічний розвиток країни, підвищуючи загальну продуктивність факторів виробництва, а якщо говорити більш узагальнено, ефективність використання ресурсів в економіці країни-реципієнта. Це відбувається за трьома каналами: завдяки тісному зв'язку, що існує між ПІІ та зовнішньоторговельними потоками, за допомогою перетікання з однієї сфери економіки в інші і завдяки іншим видам зовнішньої дії на діловий сектор країни-реципієнта, а також через їх безпосередній вплив на структурні чинники, характерні для даної країни-реципієнта. Так, у найменш розвинених країнах ПІІ надають дещо

менший вплив на зростання, що завжди пояснювалося наявністю так званого порогового рівня зовнішнього впливу [1, с.88].

Цілком очевидно, що для того, щоб Україна мала можливість скористатися вигодами від іноземної присутності на своїх ринках, необхідно досягти певного рівня розвитку в галузі освіти, технології, інфраструктури та охорони здоров'я. Не дозволять країні у всій повноті скористатися вигодами від ПІІ і недосконалі і слабозвинені фінансові ринки. Слабке фінансове посередництво надає набагато більш сильний негативний вплив на вітчизняні компанії, ніж на багатонаціональні. У деяких випадках це може привести до дефіциту фінансових ресурсів, що заважає місцевим компаніям скористатися можливостями, що відкриваються в сфері бізнесу в зв'язку з присутністю в ній іноземних компаній. Участь іноземних інвесторів у фізичній інфраструктурі і в фінансових секторах України (за умов наявності адекватних систем нормативного регулювання) може допомогти у вирішенні цих двох проблем.

Отримання економічних вигод від ПІІ цілком досяжне для нашої країни, але ці вигоди не виникають автоматично. Для того, щоб отримати максимальні вигоди від присутності іноземних компаній в економіці України, першочергово важливим є наявність здорового, сприятливого ділового середовища, яке стимулює як внутрішні, так і іноземні інвестиції, впровадження новацій і вдосконалення навичок, - все це сприяє зростанню конкуренції між компаніями.

Однією з найбільших проблем залучення іноземних інвестицій є нерозвиненість ринкової інфраструктури міжнародного бізнесу в Україні. Тому, необхідно: покращити роботу фондових бірж, комерційних банків, страхових компаній, інвестиційних компаній і фондів; утворити Український банк реконструкції та розвитку та національну страхову компанію по страхуванню ризиків вітчизняних та іноземних інвесторів; оптимізувати рівень податкового навантаження, стабілізувати податкове законодавство. Окрім вищезазначеного, залучення іноземних інвестицій можливе за умов зниження рівня темпів інфляції, оптимізації конвертованості національної валюти.

Література

1.Бредіхін В.М. Міжнародні інвестиції: навч.-метод. посібник / В.М. Бредіхін, К.П. Покатаєва, А.О. Близнюк, К.О. Попкова – Х. : ХНАДУ, 2008. – 268с.

Конєв С.І.

*Хмельницький національний університет,
здобувач кафедри міжнародних економічних відносин*

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Сучасний етап розвитку підприємств легкої промисловості, в повній мірі залежить від їх умов функціонування на зовнішньому ринку. Важливість даних умов, можливо окреслити, виходячи з того, як саме вітчизняні виробники можуть розвивати свою експортно-імпорتنу діяльність відповідно до інтенсифікації зовнішньоторговельних зв'язків через систему відносин з країнами партнерами СОТ та поглибленням інтеграційних умов входження вітчизняних підприємств до Європейських структур, а також, відкритістю даних ринків для підприємств галузі і для інших зарубіжних партнерів.

Бурхливий розвиток інтеграційних процесів спонукає кожне вітчизняне підприємство шукати свої власні шляхи зближення з зарубіжними партнерами та передбачає обов'язкове пристосування їх відносин співробітництва у зовнішньоторговельній сфері відповідно до тих умов, які пропонують їх бізнес партнери. В такому випадку, вітчизняні підприємства легкої промисловості, повинні побудувати вдалий механізм активізації експортно-імпорتنної діяльності, який би міг забезпечити їх функціонування на зовнішньому ринку.

На мою думку, результативна діяльність будь-якого підприємства неможлива без урахування технологічної забезпеченості його виробничих процесів, тому однією з рушійних сил зазначеного механізму є науково-технологічна складова, за допомогою якої функціонують усі структурні підрозділи підприємства на кожному з етапів його виробництва.

Для вітчизняних підприємств легкої промисловості, особливість науково-технологічної складової активізації їх механізму експортно-імпорتنної діяльності полягає в залученні іноземного досвіду та сучасних іноземних технологій, швейних машин, обладнання по обробці тканини та інших засобів виробництва, які б створили можливість виробляти продукцію, яку прагне споживати іноземний ринок. Вітчизняні фахівці підприємств легкої промисловості постійно ведуть практику спеціальних досліджень на базі вже існуючої налагодженої лінії виробництва, досвіду та наявних технологій.

В межах науково-технологічної детермінанти, підприємства галузі

повинні правильно проаналізувати та здійснити акумуляцію факторів виробництва, які потрібні для виробництва продукції на експорт, співпраці з іноземним ринком та потенційними можливостями їх забезпечення на внутрішньому [1, с.41-42].

Основні завдання, які повинен вирішувати механізм експортно-імпоротної діяльності підприємств легкої промисловості опираючись на науково-технологічну складову полягають в наступному: вільний вибір виробничих ресурсів, які відповідають сучасним технологіям та потенційним можливостям виробництва продукції спрямованої на іноземний ринок; вільний вибір іноземного партнера для співпраці; вільний вибір шляхів і можливостей покращення технологічного забезпечення підприємства [2, с.5].

Отже, однією з важливих ланок побудова належного механізму активізації експортно-імпоротної діяльності підприємств легкої промисловості є науково-технологічна складова, яка визначає ступінь відповідності можливостей підприємства щодо розвитку його зовнішньоторговельної сфери співробітництва з суб'єктами господарювання СОТ та ЄС.

Література

1. Ситорян С. А. Актуальные проблемы внешнеэкономической стратегии России / С. А. Ситорян. – М.: Наука, 2003. – 327 с.
2. Шишкоедова Н. Н. Экспорт и импорт. Учет и налоги. [под ред. И. А. Толмачева] / Н. Н. Шишкоедова. – М.: «ГроссМедиа: РОСБУХ», 2008 г. – 193с.

Коваленко С.І.

Одеська національна морська академія, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, кандидат економічних наук, доцент

ЕФЕКТ МЕРЕЖЕВОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В умовах глобальної нестабільності, фактором економічної безпеки і конкурентоспроможності виступає не стільки динаміка обсягу виробництва і наявність природних ресурсів, скільки відповідальна глобальним викликам

територіальна концентрація економічної діяльності.

Прийняття «Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» створило правову базу для реалізації механізму транскордонного співробітництва, який активно використовується як в рамках ЄС для «стирання» кордонів між європейськими регіонами і вирішення проблем їх вирівнювання, так і за межами Співтовариств в контексті реалізації стратегії розширення.

У сучасній економічній теорії дихотомія «інтеграція - дезінтеграція» доповнюється ще однією категорією - «квазіінтеграція», а дихотомія «фірма - ринок» розширена категорією «гібрид». В даний час існують різні гібридні форми квазіінтеграції як об'єднання економічних суб'єктів з стійкими довгостроковими зв'язками між ними і делегуванням контролю над управлінням спільною діяльністю за відсутності юридично оформленого трансферу прав власності: кластери, бізнес-асоціації, стратегічні альянси, різні network-об'єднання і т.д. Досліджуючи проблеми конкурентоспроможності, М. Портер вивів три головних переваги кластерів. По-перше, вони підвищують продуктивність, роблячи доступними спеціалізовані ресурси і праця, полегшуючи доступ до інформації, інститутам, суспільних благ. По-друге, кластери заохочують більш високі темпи виникнення нових бізнес-формувань через перетворення робітників діючих компаній в нових підприємців. По-третє, вони збільшують можливості фірм проводити інновації допомогою більш швидкою дифузії технологічних знань. Унікальна здатність кластерів прискорювати дифузії інновацій дозволяє визначати їх як інноваційно-активну господарську агломерацію або простір високої інноваційної активності.

У постіндустріальній економічній системі основним об'єктом господарського управління стають індустріальні підприємницькі мережі, які під впливом процесів глобалізації та інтернаціоналізації приймають форму мережеских кластерів [1]. Мережескі кластери є агентами технологічних змін, оскільки об'єднують організації з проведення науково-дослідних робіт, а також їх комерціалізації і впровадженню у виробництво в рамках одного кластера.

Встановлено взаємозв'язок між ефектами кластеризації та факторами кумулятивного росту валового регіонального продукту, який є індикатором підвищення конкурентоспроможності регіону. Запропонований у даному дослідженні методичний підхід дозволяє комплексно оцінити ефективність функціонування кластерів в регіоні на основі ефектів, що створюються в рамках кластеру. У результаті використання кластерних технологій

прискорюється створення внутрішніх і зовнішніх конкурентних переваг економічних суб'єктів, посилюється підтримка конкурентного середовища, що позитивно впливає на підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах інтеграційних процесів. Підтримка кластерних ініціатив є дієвим інструментом стимулювання економічного розвитку депресивних транскордонних регіонів, а також прискорення інноваційного зростання як у високотехнологічних, так і традиційних секторах економічної діяльності. Позитивними ефектами формування транскордонних кластерів є розвиток кооперації та встановлення партнерських стосунків між компаніями, що, в свою чергу, активізує генерування інновацій, сприяє зниженню транзакційних витрат та, відповідно, створює додаткові конкурентні переваги для еврорегіонів.

Література

1. Войнаренко М.П. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М.П. Войнаренко // Економіст. – 2008. – №10. – С. 27-30.

Медвідь Ю.О.

*Державний науково-дослідний інституту митної справи,
молодший науковий співробітник відділу наукових досліджень з
економічних питань митної справи*

СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МИТНИЦЕЮ ЯК ОДНА З УМОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

З економічної точки зору необхідність захисту прав інтелектуальної власності (ПІВ) можна розглядати як захист прав інвесторів та виробників інноваційних продуктів, забезпечення виробникам права на отримання прибутків в результаті створеної ними додаткової вартості товару у вигляді інтелектуальної власності.

Невід'ємною складовою діяльності, спрямованої на виявлення товарів, які порушують права інтелектуальної власності, є діяльність митних органів, тому що в умовах глобалізації міжнародної торгівлі, ефективність виявлення

товарів, які порушують ПІВ, на етапі їх ввезення на митну територію є в разі більшою, ніж ефективність виявлення таких товарів при їх реалізації безпосередньо на митній території.

Слід зазначити, що діяльність митників спрямована саме на сприяння захисту ПІВ шляхом виявлення товарів, що підозрюються у порушенні ПІВ, та повідомлення про це суб'єктів господарювання – правовласників, які в свою чергу, за необхідності, ініціюють процедури визначення факту порушення ПІВ.

Розглядаючи законодавче регулювання в сфері сприяння захисту ПІВ митницею, зокрема країн ЄС (Положення Ради ЄС №608/2013 від 12.06.2013 стосовно митного захисту прав інтелектуальної власності [1]) та України (Митний кодекс України від 13.03.2012 [2]), відмітимо, що створено умови, які спрямовані на проявлення ініціатив безпосередньо особами, зацікавленими у захисті своїх ПІВ. Зокрема передбачено необхідність: подачі правовласником або іншою зацікавленою особою заявки щодо захисту відповідних ПІВ; ініціювання правовласником процедури визначення факту порушення ПІВ; надання правовласником гарантій для митниці на знищення або використання у некомерційних цілях (передача для благодійних організацій, використання у навчальних заходах) нею затриманих товарів, що порушують ПІВ та ін.

Основними напрямками удосконалення організації діяльності української митниці у сфері сприяння захисту ПІВ є: 1) розроблення: практичних рекомендацій щодо виявлення товарів, що порушують ПІВ, та переліку критеріїв, що вказують на можливі порушення, рекомендацій щодо прав, обов'язків та відповідальності правовласників і декларантів, рекомендацій щодо взаємодії митниці з правовласниками та декларантами з питань обміну додатковою інформацією, необхідної для ідентифікації товарів, що підозрюються у порушенні ПІВ та ін.; 2) організація навчальних, комунікативних та масово-роз'яснювальних заходів, в тому числі проведення періодичних семінарів за участю митників, представників спеціалізованих установ з питань захисту ПІВ, правовласників та інших зацікавлених суб'єктів господарської діяльності; 3) міжнародне співробітництво у сфері обміну практичним досвідом та пріоритетними напрямками організації діяльності митниці щодо сприяння захисту ПІВ.

Література

1. Regulation (Eu) №608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property

rights and repealing Council Regulation (EC) №1383/2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/eu-revenue/r608_2013_en.pdf.

2. Митний Кодекс України. – [Електронний ресурс] : [прийнято Верхов. Радою 13 березня 2012 року № 4495-VI] : [із змінами від 1 липня 2014 року]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

Опанасюк Н.А.

*Київський національний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

Охріменко А.Г.

*Київський національний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
кандидат економічних наук, доцент*

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ КРИЗИ**

Непередбачувані й раптові виклики безпеці, незалежності і соборності країни та пов'язані з ними проблеми соціально-економічного характеру, вкрай негативно вплинули на розвиток туризму в Україні, особливо іноземного. Проте, враховуючи історичні події, досвід інших країн, маємо реальні приклади того, що війна не є виправданням для реформ, розвитку та диверсифікації різних секторів економіки. Отже, моніторинг джерел, факторів розвитку туризму, виявлення окремих тенденцій, а також розробка рекомендацій, планів і перспектив розвитку туризму в Україні, є вкрай важливими.

Чинники, що негативно впливають на функціонування туризму в Україні можна розглядати з точки зору окремого туриста, туристичних та інфраструктурних підприємств, а також безпосередньо туристичного сектору. Загалом до таких факторів слід віднести:

– військова агресія, що створює небезпеку для туризму в цілому та потенційних туристів зокрема;

– економічні проблеми, які особливо впливають на знецінення української валюти та різкі валютні коливання, наслідком чого є зростання ризикованості туристичного бізнесу, неможливості здійснення чіткого бізнес-планування діяльності, а також створюють психологічні перешкоди в процесі організації туристичної подорожі;

– соціальні проблеми, що проявляються в неочікуваному збільшенні міграційних процесів, зростанні безробіття, зменшенні й знеціненні доходів населення та, як наслідок, різкому зниженні попиту на туристичні послуги й нівелювання прагнення людини до подорожей;

– організаційні проблеми, які пов'язані з відсутністю прагматичної й адекватної державної політики в сфері туризму як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях;

– проблеми культурно-освітнього характеру, що стосуються низького рівня сервісу тощо.

Загалом варто констатувати, що в умовах сьогодення український туристичний бізнес значно втратив конкурентні позиції на європейському та світовому ринках туристичних послуг. Водночас, все це повинно лише підсилити роль держави в процесах розвитку вітчизняного туризму в цілому та іноземного зокрема. З цією метою органам державної влади необхідно вжити заходів щодо: 1) розробки стратегічних програм розвитку туризму, підкріплених належним фінансуванням із залученням приватних інвестицій; 2) формування та просування на ринку послуг туристичного бренду України та окремих її регіонів; 3) активізації діяльності державних і громадських організацій туристичного спрямування на маркетингову й інформаційну діяльність; створення національного туристичного офісу з мережею представництв; 4) запровадження методів економічного стимулювання з метою залучення інвестицій та активізації бізнес-процесів в туристичній та суміжних секторах діяльності; 5) проведення інформаційної політики та створення програм соціального маркетингу для зміцнення туристичного іміджу країни в глобальних мережах; 6) визначення реальних кроків державної підтримки пріоритетних для України в'їзного та внутрішнього туризму, а також створення територій пріоритетного розвитку туризму.

ВЗАЄМИНИ УКРАЇНИ І НАТО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Складно знайти в українській зовнішній політиці більш спірну і гучну тему, чим вступ країни в НАТО. Якщо входження в Євросоюз схвалює більшість політичних сил, що пройшли до парламенту, то в питанні приєднання країни до блоку НАТО думка українського політикуму розділилася. На відміну від Євросоюзу, образ Альянсу навряд чи можна вважати надзвичайно позитивним.

Як відомо, Україна в даний час є позаблоковою державою. Це означає, що у разі виникнення загрози з будь-якої сторони їй доведеться самостійно вирішувати питання безпеки. Хоча зміни, які відбулися в світі після закінчення «холодної війни», виключають широкомасштабну агресію, проте останнім часом набирає обороти міжнародний тероризм, розповсюджується зброя масового ураження - ці і їм подібні чинники, як вважають фахівці з питань національної безпеки, заважають нашій державі відчувати себе в безпеці.

За словами високопоставлених українських чиновників, вступ до НАТО є не менш пріоритетним завданням, чим в Євросоюз, оскільки це взаємозв'язані процеси, які повинні означати перехід України з російського геополітичного простору в євроатлантичний. Проблемним питанням на шляху до НАТО є український військово-промисловий комплекс. Не секрет, що сьогодні він знаходиться в жалюгідному стані, і погіршення відносин з Росією, яке, на загальну думку, незмінно настане після приєднання Києва до НАТО, ще більше ударить по українській промисловості. Як відзначає В. Заєц, майже півтори тисячі українських підприємств безпосередньо або побічно зав'язані на обслуговуванні ВПК, і якщо росіяни скрутять свої проекти, Українська держава втратить не тільки робочі місця, але і ринки збуту для зброї, яка проводилася і проводиться спільно з Росією на території України. Це і стрілецька зброя, і танки Т-80, і АН-70, а також інше озброєння. Крім того, на його думку, різке зменшення збройних сил приведе до скорочення всіх соціальних проектів, зав'язаних на оборонно-промисловому комплексі. Не погоджуючись з подібними твердженнями, керівництво МЗС наводить інші цифри: на думку А.Бутейка, вступ України в НАТО поліпшить інвестиційний імідж країни в очах міжнародних інвесторів. Не визначаючи точну цифру вливань, він упевнений, що, виходячи з досвіду інших держав (у Румунії в рік

вступу в НАТО інвестиції зросли на 41%, в Словаччині - на 64,52%), як правило, вона досить значна.

Солідарний з ним і міністр оборони А. Гриценко, що стверджує, що економічний ефект для нашого оборонного комплексу не залежить від того, в НАТО ми чи ні. Оборонний комплекс - теж бізнес, і НАТО не обіцяє країні економічний бум, швидше повинні спрацювати природні закони конкуренції.

Побоювання українського населення з приводу вступу в НАТО умовно можна розділити на декілька напрямів: боязнь приєднання до, на їх думку, агресивного військово-політичного блоку; побоювання за долю української армії і ще більші побоювання за долю українського ВПК; погіршення відносин з Росією. З іншого боку, перспективи російської армії і «оборонки» у зв'язку з рухом України до НАТО також не веселкові. Іншими словами, вступ нашої країни до Північноатлантичного альянсу завдасть удару стратегічному партнеру - Росії. Пом'якшувати на початковому етапі його росіянам нічим.

Загалом для України практичні наслідки і виклики входження в блок не менш серйозні, чим збереження позаблокового і нейтрального статусу. По-перше, це стосується реформи армії, яка є необхідною умовою для приведення до стандартів Альянсу. По-друге, реформа вітчизняного військово-промислового комплексу, майбутнє якого у разі входження в НАТО ще більш туманне, ніж сьогодні. Третій чинник - як не допустити погіршення і без того далеко не дружніх відносин з Росією. В той же час, якщо в суспільстві буде досягнутий консенсус з приводу НАТО (а це вимагає куди активнішої роз'яснювальної роботи як влади, так і самого Альянсу), процес вступу зможе як мінімум вирішити "вічну" проблему неефективної української армії і зменшити ризики безпеки країни.

Савіцький А.В.

*Хмельницький національний університет,
здобувач кафедри міжнародних економічних відносин*

АКТИВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сучасний розвиток ринкових відносин між торговельними партнерами країн ЄС та вітчизняними товаровиробниками легкої промисловості вимагає від останніх постійних та ефективних дій щодо покращання процесів управління якістю їх продукції, оскільки результати саме даних процесів впливають на підвищення рівня конкурентоспроможності продукції галузі та сприятимуть зайняттю впевнених позицій на зовнішніх ринках.

На сьогодні, підприємства легкої промисловості ведуть свою господарську діяльність досить в специфічних умовах. Особливості даних умов полягають в тому, що вітчизняні товаровиробники галузі працюють в період постійних трансформацій усіх сфер підприємницької діяльності, які вимагають значних інвестицій у переоснащення їх технологічної забезпеченості. Для вітчизняних підприємств галузі досить не легко акумулювати кошти для оновлення технологічних продуктів розвитку НТП, і в свою чергу не просто конкурувати з закордонними виробниками, які реалізують подібні технологічні проекти. Через те, для того щоб побудувати вдалу систему якості продукції та сприяти підвищенню її конкурентоспроможних характеристик, вітчизняні підприємства легкої промисловості здебільшого повинні формувати свою систему якості на стимулюванні більш якісної діяльності їх працівників, підвищенні кваліфікаційних характеристик та напрацюванні власних інноваційних ідей виходячи з наявних можливостей підприємств.

Виходячи з цього, слід зазначити, що досягнення дієвості управління якістю конкурентоспроможної продукції полягає в тому, що працівники постійно повинні обмінюватися результатами своєї роботи та вносити новий вклад у досягнення нових якісних характеристик продукції у результат попереднього, від початкової стадії виробництва до кінцевої. Такий принцип є принципом фрактальності і вимагає надання звітів про отриману якість майбутніх виробів від початкового робочого місяця робітника до завершального етапу перевірки, контролю та пакування готових партій для

реалізації [1, с.45].

Досліджуючи проблемні питання управління якістю продукції, керівники підприємств повинні постійно вивчати уподобання споживачів та цілеспрямовано проводити навчання всього персоналу на основі їх власних пошуків та пропозицій. В свою чергу, це допоможе покращити їх мотивацію, з іншої сторони дозволить вивчити слабкі місця їх роботи у сфері якості.

Досить вдалим і дієвим методом, який започаткували японські керівники на своїх підприємствах є робота в так званих «гуртках якості», що полягає в організації зустрічей та круглих столів всередині підприємства, на яких кожен працівник би міг поділитися тим чи іншим досвідом в сфері якості продукції та поставити до розгляду вирішення нових проблемних питань [2].

Отже, для того, щоб досягти дієвості системи управління якістю продукції та підвищити її конкурентоспроможність на зовнішньому ринку, керівники вітчизняних підприємств легкої промисловості повинні досить продумано стимулювати працю як головний фактор виробничих можливостей, що дозволить компенсувати нестачу коштів для постійної закупки та переоснащення підприємства новими технологіями.

Література

1. Адлер Ю. П. Система экономики качества : практический менеджмент / Ю. П. Адлер , С. Е. Щепетова . – М.: РИА «Стандарты и качество», 2005. – 163с.

2. Кружки качества на японських підприємствах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://quality.eup.ru/MATERIALY/krujki.htm>

Сюй Цзянь

Beijing Xinwei Telecom Technology Inc.,

специалист по управлению проектами за рубежом, магистр

УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ С ЦЕЛЬЮ УВЕЛИЧЕНИЯ ДОХОДНОСТИ БИЗНЕСА НА РЫНКЕ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННОГО ОБОРУДОВАНИЯ

Главной целью предпринимательской деятельности есть получение прибыли. Увеличение прибыли независимо от действия внутренних и внешних

факторов находится в основе концепции управления предприятием.

Следует отметить, что разработка управленческих решений в этом направлении для предприятий, которые работают на рынке телекоммуникационного оборудования, требует комплексного исследования составляющих прибыли. Особенно ситуация усложняется на данном рынке в связи с обостренной конкуренцией и форс-мажорными рисками в условиях проведения боевых действий на Востоке Украины.

Изучение факторов смены доходов предприятия находится в основе управленческого анализа и разработки обоснованных решений их увеличения.

К внутренним факторам относятся: объемы производства и реализации оборудования (услуг по установке), ценовая политика, номенклатура товара его качество и конкурентоспособность, наличие вложений в финансовые активы, маркетинговая политика, экспортный потенциал и наличие инновационных решений.

Практика менеджмента показывает, что наиболее чувствительными к смене конъюнктуры внешней среды есть доходы от реализации оборудования и выполнения работ по его внедрению. В этой связи принятие управленческих решений на предприятии по контролю внешних факторов практически невозможно, так как они не зависят от его деятельности. В тоже время их надо учитывать во время принятия управленческих решений, что обеспечит быструю реакцию в очень изменчивой конкурентной среде усиленной действием форс-мажорных рисков боевых действий.

Как известно основным резервом возрастания дохода от реализации оборудования есть прежде всего увеличение объемов его реализации и цены. В условиях, которые сложились сегодня на украинском рынке, проблематичным есть и первое и второе. Поэтому целесообразно рассматривать и другие возможности получения дохода вне операционной деятельности предприятия.

В тоже время увеличение объема реализации оборудования можно достичь проведением активной маркетинговой деятельности. В этом случае реализация управленческих решений будет предусматривать:

- разработку эффективных рекламных решений;
- возможность реализации оборудования в кредит (лизинг);
- разработка системы бонусных решений (скидок), особенно в случае реализации оборудования в целях обороны.

Важным управленческим решением для увеличения дохода, на наш взгляд, есть диверсификация рынков сбыта оборудования. В данном случае можно предложить управленческие решения:

- диверсифікація номенклатури продукції з урахуванням змінливої зовнішньої середовища;
- активне участь в тендерах і аукціонах;
- урахування регіональних особливостей українського ринку;
- реалізація товару не тільки для цілей споживання, але і для забезпечення оборони.

Таким чином, основним напрямком збільшення доходу бізнесу в сфері телекомунікаційного обладнання є реалізація продукції, яка становить в структурі доходів 85%. З метою збільшення доходів від реалізації обладнання необхідно проводити активну рекламну діяльність і диверсифікацію ринку збуту з орієнтацією на потреби оборони країни.

Черевко О.

*Тернопільський національний економічний університет,
аспірант кафедри податків і фінансової політики*

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Проголошена стратегічна євроінтеграційна спрямованість України є одним з головних пріоритетів її зовнішньоекономічної політики, яка в останній час набула практичного втілення. Верховна Рада України підтвердила незворотність курсу України на європейську інтеграцію, метою якої є набуття членства в Європейському Союзі [1].

Головною ціллю роботи є дослідження активізації процесу адаптації української податкової системи, включаючи законодавство, до вимог, що ставляться перед розвиненими країнами.

З огляду на економічну ситуацію, що склалася нині, поетапна інтеграція до Європейського Союзу, яка передбачає покрокове зближення та адаптацію національного законодавства, проведення необхідних реформ, є, на нашу думку, оптимальною для України.

Разом з тим, вступ до міжнародного інтеграційного об'єднання накладає на економіку низку обмежень, оскільки вона підпадає під єдині митні та

регуляторні правила, стандарти, технічні регламенти та інші норми.

Тому необхідне ґрунтовне дослідження усіх здобутків і втрат для економіки від процесу євроінтеграції як у короткочасній, так і у віддаленій перспективі.

Досвід інтеграційних процесів в Європі свідчить, що найбільш актуальним завданням є гармонізація податкових систем, яка охоплює питання координації національних податкових політик, наближення рівня оподаткування, уніфікація бази оподаткування, переліку основних податків та податкових пільг. В цьому напрямку Україною вже зроблені перші кроки: протягом 3 років діють норми податкового кодексу, оновлено правила щодо трансфертного ціноутворення, приймаються нові та оновлюються вже укладені договори щодо усунення подвійного оподаткування [2].

Законодавство України повинне бути гармонізовано до законодавства ЄС, що охоплюватиме поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів, розроблених з урахуванням законодавства ЄС. Мова йде не про докорінний перегляд податкової системи, а про її модернізацію за такими основними напрямками, як співвідношення між прямими і непрямими податками, виробництвом і споживанням, доходами фізичних та юридичних осіб, доцільність диференціації податкових ставок, можливість надання податкових пільг. Беззаперечним є те, що процес гармонізації законодавства України вимагає злагодженої співпраці всіх гілок влади [3].

Очевидно, державі слід активніше вдаватися до практики зниження податкового тиску, максимального спрощення процедури оподаткування, впровадження податкових стимулів для інноваційної діяльності. Такі заходи дозволять державі непрямими методами збільшити свої доходи та покращити економічну ситуацію в країні загалом. Водночас має бути запроваджений жорсткий та ефективний контроль за використанням державних фінансів, який відповідав би принципам та нормам фінансового контролю в країнах ЄС.

Література

1. Постанова Верховної Ради України «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи в цьому напрямку» від 13.03.2014 р. № 874-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» від 04.07.2013 р. № 408-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії : [монографія] / [Білецька Г. М., Кармаліта М. В. Куц М. О. та ін.]. – К.: Алерта, 2012. – 222 с.

Черняк Є.О.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
аспірант кафедри міжнародної економіки та маркетингу*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним з важливих факторів формування міжнародного іміджу країни у сучасних умовах є державне регулювання міжнародної міграції робочої сили. Можливість законного і раціонального відбору кваліфікованих працівників із загального потоку мігрантів додає елітарності образу країни в очах її мешканців та іноземців.

Країни Європи намагаються вдосконалити власне законодавство в галузі міжнародної міграції. Для цього застосовуються вже існуючі та новаторські методи контролю. Найбільш розповсюдженими серед них є квотування, впровадження дозволів на роботу та проживання, обов'язкова реєстрація іноземців. Ще одним інструментом міграційної політики, що зазнає змін у більшості європейських країн є механізм примусового повернення власних трудових мігрантів назад до країни походження. Реєміграція має позитивну динаміку у Молдова, Естонія, Польща та Італія. Натомість її зменшення відбувається у Латвії, Сербії, Болгарії, Латвії та Македонії. Похибку в статистиці реєміграції дає те, що часом складно визначити мотивацію повернення реємігрантів (примус чи власне бажання).

В роботі детально аналізується досвід державного регулювання міжнародної трудової міграції в таких країнах як Швеція, Німеччина та Велика Британія. Для роботи у Швеції будь-який міжнародний трудовий мігрант має отримати дозвіл на роботу. Крім того, якщо працівник збирається перебувати у країні більше 3 місяців необхідним для нього є і дозвіл на проживання. Після лібералізації міграційного законодавства, що відбулася у 2010 році, державне регулювання міжнародної міграції робочої сили у Швеції спирається в першу чергу на наявний попит на ринку праці. Таким чином, працедавець обирає для

себе працівника, який за своїми навичками найкраще відповідає посаді і не повинен примусово надавати переваги кандидатам із громадянством однієї з країн Є.С.

У Німеччині дозвіл на роботу видається лише за наявності специфічної посади, дозволу Федеральної агенції із зайнятості і лише в разі, якщо жоден німець, або працівник з країн Є.С. не має відповідних навичок, щоб її посісти. Він має тимчасовий характер, а постійний дозвіл можна отримати лише через 5 років проживання в країні. Також слід зазначити, що, відповідно до нового законодавства висококваліфіковані працівники можуть не отримувати дозвіл від Федеральної агенції.

Починаючи з 2008 року у Великій Британії процедура отримання дозволу на роботу базується на здобутті мігрантом балів. Вона розповсюджується на всіх міжнародних мігрантів окрім громадян країн Є.С. та Швейцарії. Система базується на поділі міжнародних трудових мігрантів на 5 категорій. Для кожної категорії розроблена власна схема нарахування балів. Кількість набраних балів показує ступінь відповідності іммігранта вимогам категорії, до якої він потрапляє. Бали нараховуються відповідно до віку, вченого ступеню, наукових здобутків, наявності досвіду роботи або навчання у Великій Британії, рівня володіння англійською мовою та рівня заробітної платні у країні походження.

Таким чином, враховуючи іноземний досвід та сучасні тенденції міжнародних міграційних процесів, слід ще раз наголосити на актуальності та першочерговості внесення змін до державної міграційної політики України. Вдосконалення державного регулювання міжнародної міграції дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки внаслідок більш ефективного використання власного ринку праці і покращити імідж України у світі.

Чубар М. М.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ НА РИНОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Підприємства вітчизняного легпрому здійснюють власну діяльність у надзвичайно складних економічних умовах і не здатні конкурувати з потоком імпорту вживаного одягу походженням з Китаю та ЄС. Найбільшими експортними ринками для експорту вітчизняного одягу є ринок Європейського економічного простору та ринок країн СНД. У процесі вибору між даними двома ринками необхідно зважати на наступні фактори:

- поступове зниження імпортних тарифів на продукцію походженням з України з боку країн ЄЄП, за умовами Угоди про Асоціацію України та ЄС;
- надання для України автономних торговельних преференцій (АТПР), за пред'явлення експортером сертифіката на продукцію EUR.1 (зниження або скасування мит на товари походженням з України – сертифікат до 1.11.2014 видається всіма відділами ТПП України) зі збереженням можливості використання умов Генералізованої системи преференцій за відсутності сертифіката EUR.1, проте наявності сертифіката на продукцію форми А (сертифікат на загальних підставах видається всіма відділами ТПП України);
- зниження імпортних тарифів на текстильну продукцію з 17-0% (в залежності від товарної позиції продукції, в середньому 12%) адвалерного мита до 0% в межах співробітництва зі створення Зони вільної торгівлі з ЄС (ЄЄП) впродовж максимального терміну 10 років, та право проведення переговорів щодо взаємного прискореного зниження імпортних мит після 5 років з дати ратифікації Угоди про Асоціацію з ЄС Україною;
- заборона на взаємне збільшення імпортних мит вище за норми СОТ (для одягу – 12-17%);
- можливості у довгостроковій перспективі використання як інстанцій, механізмів та процедур СОТ, так і їх аналогів у ЄЄП для вирішення проблем у сфері відносин «підприємство-експортер – державний орган країни-імпортера» (програма досудового вирішення спорів SOLVIT тощо);
- порівнянність ринків ЄЄП та РФ за обсягами збуту продукції легпрому України;
- різке погіршення відносин «Україна-РФ», зростання нестабільності та

невизначеності в економічній, соціальній, політичній, військовій сферах, «торгова війна» та взаємні економічні санкції [1-3].

Вказані фактори чітко сигналізують про нагальну необхідність переорієнтації в межах СОТ вітчизняних експортерів одягу на ринки ЄС

Розширення збуту та закріплення вітчизняних підприємств легпрому на вказаних ринках дозволить фірмам-виробникам легкої промисловості України стати гідними торговими партнерами для контрагентів та клієнтів з ЄС в умовах Зони вільної торгівлі та членства України в СОТ і ЄС.

Література

1. Допомога у експортуванні / [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://exporthelp.europa.eu/thdapp/glossary.htm?languageId=EN>

2. Мойсеєнко О. Українським товарам відкрили доступ на ринок ЄС / [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/business/1367068-ukrayinskim-tovaram-vidkrili-dostup-na-rinok-es>

3. Щодо автономного торговельного преференційного режиму ЄС для України / [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://koda.gov.ua/schodo_avtonomnogo_preferentsijnogo_torgovelnogo_rezhimu_jes_dlja_ukrajini

6

СЕКЦІЯ

*Механізми
підвищення
конкурентного
потенціалу
підприємств
за умов розвитку
інтеграційних
процесів*

Tadeusz Trocickowski

*Expert on European funds, European Science Foundation Innovation Institute
Wloclawek, Poland*

Malgorzata Zajdel, Jurij Szalapko, Janusz Musial

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Poland

INNOVATIVE AND CREATIVE IN THE ENTERPRISE BASED ON KNOWLEDGE

Innovation and creativity have become an important goal to achieve almost any organization, especially so called «learning» organizations – activities which focused on the transfer of knowledge. In the era of the creation of a knowledge economy, where we have so many products similar to each other, the ability to create something unusual, original was extremely valuable. The need for effective management of knowledge, which are considered a strategic resource requires changes. The result is the transformation of modern companies; the so-called learning organizations based on knowledge and apply it to achieve the rival positions in the market.

In Poland, not often used specific solutions that are typical for intelligent organizations. Only slightly more than 12 % of the companies have fulfilled all the conditions set out in the introduction, which feature intelligent organizations from all others. Most of them, 47 % of companies, has developed IT systems, 38 % communicates with the environment, 32 % have developed rules for personnel management, and 27 % will develop a strategy.

Intelligent organizations and businesses are much more common among large companies. 40 % of them met all the criteria adopted in the study, so they can be attributed to this type of organization, and about 63 % have a formal strategy and policy of human resource management. In the case of medium-sized companies, the intellectual can be considered more or less, every fourth among small – every tenth. The study showed that companies that have implemented innovative processes and implementation of the environmental management standard ISO 14001, as well as a company whose main clients are government agencies are more prone to the introduction, in the each of the spaces, making characterizing intelligent organizations. Study, taking into account the profile of activity shows that the largest share of the intellectual organization of industrial enterprises (14 %), as well as in trade and services (12 %), and lowest among the construction companies (5 %).

Company construction industry is characterized by a low level of formal implementation strategy and personnel management policy.

In a market economy – oriented knowledge transfer, innovation and technology, the main source of income become knowledge, and therefore, organizations wishing to be successful, need to focus on processes involving knowledge, and in particular their involvement, the creation, transfer, protection, provision and Use. For such tasks necessary to create a knowledge management system.

The fact that today distinguishes the company from each other; it is the idea of the existence on the market. Any organization working in certain external conditions, in a certain environment. It affects the company's actions. Setting divides by:

Direct surroundings – the relationship between the companies and this formed part of the environment, while maintaining independence and partnership, they have a market character. Elements of this environment are the market participants.

First, it should be noted that group of suppliers and purchasers. Other subjects of direct business environment companies are entities providing its services, for example. various agencies and companies – consulting, marketing, advertising, insurance, banks. Another element is the company's employees. Addition is also competitive company. Indirect business environment – the current rules set by authorities and administrative bodies. These rules define the conditions of the company, which it must comply. Another element of the environment are indirect culture, tradition and religion society. Political and economic situation and natural – demographic conditions in the territory of the company's actions, are also elements of its environment. The latter, a very important element of indirect environment are the level of scientific and technical progress and the opportunity to use his latest achievements. Any company should be read in detail with the external environment in which it comes to work. This will provide an opportunity to make the right decisions that are a condition of realization of the purpose and activities of market success. Innovative environment – developing globalization and very rapid development of communication technology has become a fact. Similar processes occur in the labor market. More and more people are working at home, connected to the central server of the company. A few years later (the development of IT infrastructure and reduce telecommunication costs), and the manager will have no value, where his employee in the house next door or across the world. The same can be transferred to the level of interaction between enterprises. Geographical distance,

which tried to reduce the creators of technology parks, cease to have meaning. The new virtual world, all companies are very close to each other.

The learning (intellectual) organization whose activities are based on knowledge: know how to learn, innovative, able to create the knowledge and ability to produce high quality products to achieve high results and develop, skillfully adapts to environmental conditions.

Антонюк П.П.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри фінансів та банківської справи*

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА І ПРАЦЮЮЧОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

За умов господарювання у ринковому середовищі встала негайна потреба рівня соціальної безпеки підприємств, що ґрунтується на соціоресурсному підході та співставлення результатів діяльності підприємства та його працюючих.

Головною метою діяльності будь якого підприємства є досягнення відповідного рівня розвитку, що буде сприяти випуску конкурентоспроможної продукції, формуванню оптимального процесу показників доходів та витрат, що стане запорукою підвищення рівня соціального захисту їх працівників та якості життя населення України. Розвиток соціально орієнтовної економіки базується на функціонуванні соціально орієнтовних підприємств. Рівень розвитку та функціонування соціально орієнтовних підприємств значною мірою залежить від результатів їх діяльності. Саме результати діяльності суб'єктів господарювання залежать від ефективності використання їх ресурсів які відповідно обумовлюють оптимальність процесу формування показників доходів, витрат та прибутків підприємства за видами його діяльності. Доречно наголосити що рівень соціального захисту та безпеки підприємств значною мірою залежить саме від як від проміжних, так і кінцевих результатів діяльності підприємства.

Метою аналізу соціальної безпеки є дослідження рівня соціальної стійкості, через продуктивність діяльності підприємства та діагностика рівня соціальної напруги через ефективність працевитрат підприємства, що гарантує

відповідний рівень якості функціонування і визначає рівень соціальної безпеки підприємств.

Провідними аспектами аналізу СБ є :

- оцінка базових характеристик рівня соціальної безпеки;
- діагностика інтенсивності динаміки характеристик соціальної безпеки;
- оцінка взаємозв'язку та взаємозалежності темпів зростання характеристик соціальної безпеки.

За зазначеними аспектами аналізу є доцільним дослідити темпи зростання показників продуктивності та результативності діяльності підприємства, а також діагностувати динаміку показників рівня витрат, доходів та прибутків на одного середньооблікового працюючого та на одну гривню заробітної плати працюючих.

Важливе місце в методиці займає вибір об'єктів дослідження та окреслення системи показників. Так об'єктами аналізу соціальної безпеки є: чисельність працюючих, фонд заробітної плати працюючих; поточна кредиторська заборгованість з оплати праці; показники витрат, доходів, прибутків та ін.

Використання запропонованих характеристик рівня соціальної безпеки підприємства та напрямів аналізу, що їм відповідають, дасть змогу здійснювати оцінку, оперативну діагностику та постійний моніторинг рівня соціальної стійкості й соціальної напруги з метою підтримки оптимального стану соціальної безпеки суб'єктів господарювання шляхом використання певної системи запобіжних заходів.

Література

1. Безбожний В.Л. Вибір способу забезпечення соціально-економічної безпеки великих промислових підприємств: дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / В.Л. Безбожний. – СНУ ім. В. Даля МОН України. – Луганськ, 2009. – 20 с.
2. Іляш О.І. Системна парадигма соціальної безпеки на різних рівнях суспільної ієрархії / О.І. Іляш. // Механізм регулювання економіки. – 2011. – №2. – С. 23-32.
3. Лугова В.М. Соціальна безпека як ключова підсистема безпеки підприємства / В.М. Лугова, Т.В. Голубева // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2011. – №10. – С. 69-72.

Балджи М.Д.

*Одеський національний економічний університет,
завідувач кафедри економіки та управління національним господарством,
доктор економічних наук, доцент*

ТЕНДЕНЦІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОДУ НА СВІТОВИЙ РИНОК ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗІ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ

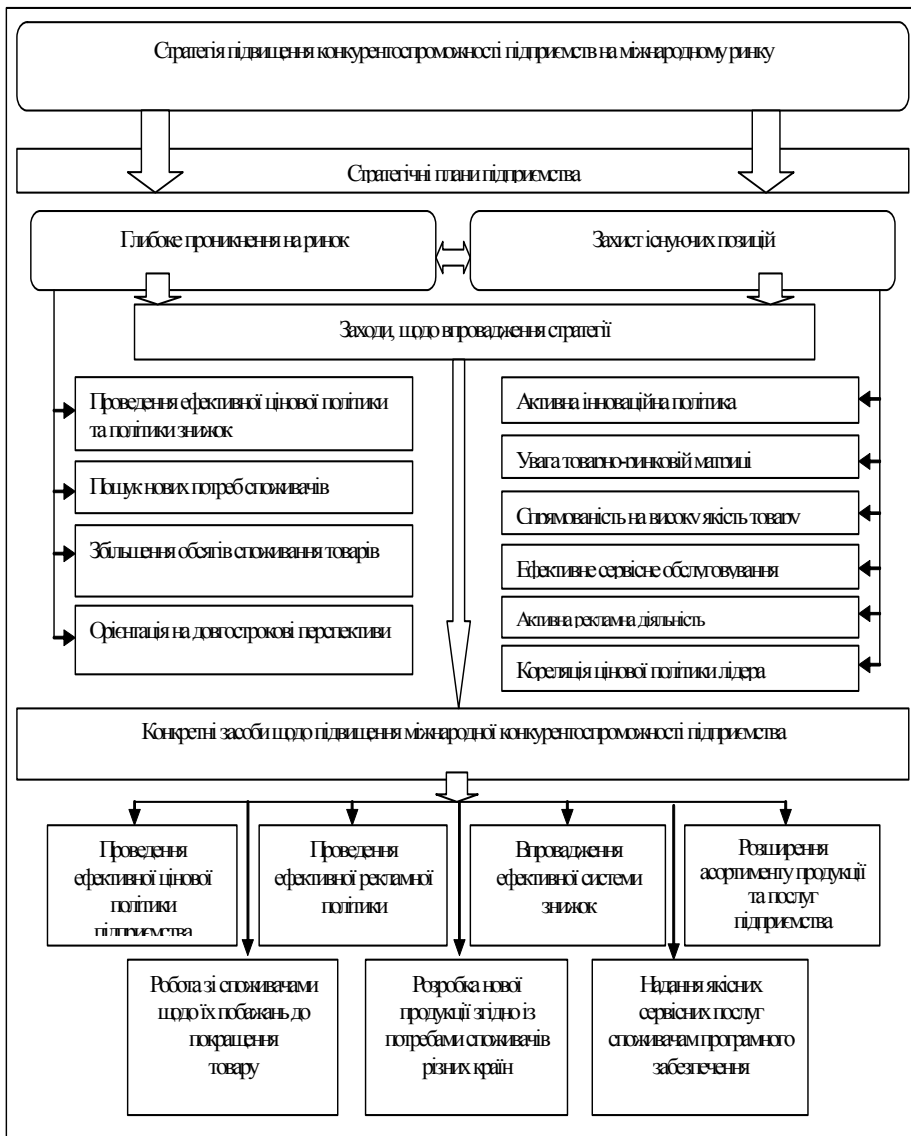
В останні десятиліття найважливішою тенденцією стало швидке розширення світового попиту і, відповідно, міжнародної торгівлі продукції інформаційних технологій. Інформаційний ринок перетворився в один із найбільш динамічних і ємних секторів світового господарства, що призвело до посилення міжнародної конкуренції в цій області. Однією із складових цієї індустрії є розробка програмних засобів (ПЗ). ПЗ розглядаються сьогодні не тільки як джерело нарощування експортного потенціалу за рахунок збільшення торгівлі, але й як один з найважливіших засобів зміцнення конкурентоспроможності галузей і підприємств та економіки в цілому.

Вихід українських підприємств на міжнародний ринок обумовлює необхідність формування стратегії підвищення рівня конкурентоспроможності. Формування маркетингової стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства передбачає усвідомлену спробу конструювання майбутнього не тільки на підставі знання теперішнього і минулого, а й на підставі вивчення факторів невизначеності та урахування різноманітних ризиків, що дозволить здобувати прибуток завдяки новим можливостям програмних продуктів. Даний процес спрямований на розширення можливостей стратегічного управління.

На рис. 1 подана структурована схема стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств.

До стратегічних планів підприємства належать: глибоке проникнення на ринок та захист існуючих позицій. Відокремлені також конкретні засоби щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

Отже, стратегія підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств спрямована на їх подальший розвиток та у майбутньому надасть змогу вітчизняним підприємствам вийти на міжнародні ринки.

Рис. 1. Стратегія підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств зі створення ІЗ

Березін О.В.

*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
завідувач кафедри економіки підприємства,
доктор економічних наук, професор*

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Забезпечення ефективності використання потенціалу підприємства вимагає його структуризації, зміст якої полягає у розкладанні на окремі складові елементи, визначення їх функцій і зв'язків. В економічній літературі простежується думка про те, що нині ще не сформовано чіткого та однозначного уявлення про структуру потенціалу [1]. Основна проблема у дослідженні потенціалу підприємства полягає у тому, що усі його елементи функціонують одночасно і у сукупності, що дає підстави розглядати потенціал як систему.

Отже, дослідження функціональних особливостей та економічних характеристик потенціалу як системи не має базуватися лише на оцінці властивостей його складових елементів, але й поєднувати аналіз впливу взаємозв'язків між окремими складовими елементами потенціалу та їх економічними параметрами на результати функціонування системи у цілому.

З метою оптимізації структури потенціалу підприємства варто здійснювати його оцінку. У світовій господарській практиці найчастіше оцінка потенціалу підприємства здійснюється на стадії формуванні моделі його стратегічної поведінки на ринку.

Результати діагностики потенціалу та загального стану підприємства у конкурентному середовищі використовуються у процесі визначення альтернативних перспектив подальшого розвитку підприємства. З метою забезпечення обґрунтованості визначення перспектив розвитку суб'єктів господарювання та виявлення можливостей впливу на зовнішнє оточення як підставу доцільно використовувати кількісну оцінку взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем. Питання кількісної оцінки взаємодії підприємства і оточуючого середовища також нині недостатньо опрацьовані, що зумовлюється складністю проведення емпіричних досліджень зв'язку оточуючого середовища, стратегії поведінки підприємства на ринку та обмеженістю необхідної інформації.

Оптимізація структури потенціалу підприємства має забезпечити йому у

стратегічній перспективі певні економічні вигоди, індикаторами яких варто вважати: розширення ринкової ніші; тенденції зміни прибутку у порівнянні з конкурентами; формування інвестиційної привабливості; зростання рейтингу економічної системи у галузі; тенденції зміни обсягів реалізації продукції чи послуг у порівнянні з конкурентами; лідерство у технологіях тощо [2].

Оптимізація (динамічне покращення) структури потенціалу підприємства залежить від взаємодії його окремих складових. У разі обґрунтованого поєднання спостерігаємо синергетичний ефект, що забезпечує підприємству збільшення конкурентних переваг, зміцнення його конкурентного статусу.

Оптимізація структури потенціалу потребує періодичного проведення аналізу внутрішнього середовища підприємства, що забезпечує виявлення не лише сильних, а й слабких сторін його господарської діяльності, раннього виявлення небезпек та загроз. Результати такого аналізу дозволяють розглянути альтернативи можливих змін у структурі потенціалу підприємства. Зміна структури потенціалу підприємства залежить від низки чинників.

Ефективність оптимізації структури потенціалу підприємства серед іншого потребує створення організаційно-правової основи для їх впровадження на підприємстві.

Література

1. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. – К.: ЦНЛ, 2003. – 352 с.
2. Березін О.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 390 с.

Бєлова А.І.

*Академія Муниципального управління,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
кандидат економічних наук, доцент*

РЕФОРМУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Досвід формування й добору оптимального складу методів, засобів, способів та інструментарію стратегічного управління реструктуризацією [1, 2]

дозволяє стверджувати про нагальну потребу у застосування когнітивно-інформаційної технології їхньої ідентифікації з урахуванням економічного паритету функції мінімізації витрат при максимізації ефективності. Останню можна признати триєдиним поєднання різних за природою кваліметричних інструментів, що базується не лише на економетричних методах, а й використовує методи логічної інтерпретації. Таким чином, спрямованість системоутворюючих процедур можна забезпечити за використання унітарної системи оцінювання при синхронному застосуванні суб'єктами управління підприємствами трьох різновидів методів, засобів, способів та прикладного інструментарію:

- цілеорієнтованого впливу на виробничо-господарську діяльність підприємства при досягненні достатніх темпів модернізації й оновлення, формуванні нового типу суспільних відносин – інформаційних;
- отримання та добору об'єктивної інформаційно-методичної бази в режимі «real-time»;
- прийняття та термінової реалізації оптимізаційних управлінських рішень.

У відповідності з зазначеним, автором пропонується система стратегічного управління у складі семи функціональних підсистем, яка забезпечить результативність запровадження її у практику та досягнення цілей реструктуризації. До її структури інкорпоровано наступні елементи ресурсно-функціонального забезпечення: 1) ущільнення виробничо-господарських, суспільно-політичних, еколого-економічних та техніко-технологічних зв'язків; 2) забезпечення та раціоналізації освоєння природо-ресурсних, системно-універсальних, глобальних і факторних потенціалів підприємства; 3) удосконалення регулювання, координації та взаємодії; 4) підвищення інноваційної здатності та нарощення когнітивно-інформаційного забезпечення на підприємстві; 5) оптимізації підсистеми контролювання і коригування; 6) забезпечення об'єктивності інформаційно-методичної бази підприємства із суб-системами: а) багаторівневої оцінки якості та результатів провадження політики реструктуризації; б) ідентифікації об'єктів докладання зусиль за пріоритетами реструктуризації; 7) регенерації та консолідації діяльності суб'єктів управління.

З огляду на кількісно-якісну оцінку пріоритетності локалізації зусиль за елементами стратегічного потенціалу підприємств та напрямів реструктуризації можна репрезентувати трьохрівневу формалізацію елементів сучасної системи стратегічного управління реструктуризацією підприємств за

вагомістю реалізації цільових функціоналів її функціональних підсистем. Доцільністю застосування й можливістю досягнення цілей реструктуризації стратегічного інструментарію процесного типу – є реалізації наступних напрямів реструктуризації: інжинірингу; реінжинірингу та кросінжинірингу.

Їхнє запровадження і уможливлуватиме формалізацію оптимальної для України макроекономічної моделі зустрічної реструктуризації підприємств за синхронним використанням принципів системно-комплексного, процесного і сценарного підходу до добору технологічних об'єктів модернізації з поступовим підвищенням їхньої конкурентоспроможності.

Література

1. Драган І.В. Реалізація природно-ресурсного потенціалу території на засадах самовідтворюваності в контексті модернізації національної економіки / І.В. Драган // Агросвіт: науковий журнал. – 2013. – № 8. – С. 22–27.

2. Белова А.І. Інноваційні проекти як елемент господарського механізму управління науково-технічним розвитком / А.І. Белова / Інноваційно-інвестиційні напрями формування ефективної системи управління економікою за євроінтеграційних процесів : монографія / А.І. Белова, С.М. Вдовенко, О.О. Демешок, І.В. Калінько та ін. / за заг. ред. І.В. Калінько. – Київ : Чернігівський державний інститут економіки і управління МОН України, Кондор-Видавництво, 2014. – 227 с.

Білецька О.О.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний бізнес працює в умовах кризи, що вимагає принципово нових підходів до організації та управління усіма сферами господарської діяльності підприємств. Одним з найвагоміших важелів управління є персонал. В умовах, коли матеріальне стимулювання стає часом неможливим або занадто малим, першочергову роль відіграє нематеріальна мотивація, складовою якої можна назвати міцну організаційну культуру. На жаль, реальне застосування такого

інструментарію в українському менеджменті є недосконалим. Про це свідчить низький рівень продуктивності та якості праці на більшості вітчизняних підприємств і їх низька конкурентоспроможність.

На підприємствах високорозвинених країн організаційна культура вже тривалий час є одним з основних чинників ефективної діяльності, і відповідно, має високий рівень розвитку.

Сучасні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі менеджменту переконливо свідчать про необхідність посилення уваги керівництва до використання внутрішніх факторів розвитку підприємств, зокрема, до організаційної культури. В ній кристалізуються найбільш успішні, життєздатні, перевірені досвідом зразки мислення, поведінки, прийняття рішень та взаємовідносин, які підтримуються і в процесі природного розвитку організації, і свідомими зусиллями керівників і власників. Саме це дає підстави вважати, що культура підприємства є, по суті, найціннішим і незамінним мотиваційним ресурсом економічного розвитку [2].

Вплив організаційної культури на конкурентоспроможність не є прямим, він опосередковується через персонал підприємства, що передбачає формування бажаної поведінки і компетенції працівників, створення ефективної системи мотивації праці у відповідності до цілей та місії фірми, формування лояльності персоналу. Тільки за таких умов є можливим випуск якісної і конкурентоспроможної продукції, створення успішних брендів, забезпечення чуйного ставлення до клієнтів. Основним акцентом у формуванні організаційної культури є її стратегічне спрямування та направленість на персонал. Саме тому конкурентоспроможні компанії «характеризуються наявністю у них належної культури і способу мислення; виховують і утримують у себе співробітників, які володіють необхідними компетенціями; домагаються правильної поведінки своїх співробітників» [3, с. 141].

Введення нових технологічних процесів, механізація та автоматизація виробництва, зміни в номенклатурі продукції, розширення об'єму виробництва, удосконалення організації і управління викликають неперервну зміну структури кадрів підприємства. При цьому зміни проходять не лише в співвідношенні категорій промислово-виробничого персоналу, але і в професіональному, кваліфікаційному, освітньому складі всіх категорій персоналу підприємства.

Отже, управління організаційною культурою повинно бути спрямовано на забезпечення відповідності кадрів зростаючим вимогам сучасного виробництва, розвиток у працівників відповідальності за вирішення задач

підприємства, виховання кадрів на кращих трудових традиціях, а також на підвищення зацікавленості робітників в найбільшій продуктивності праці. Кадрову роботу на підприємстві важливо направляти на досягнення такого стану, при якому б кожен працівник дорожив би своїм робочим місцем.

У свою чергу, для професійного розвитку керівництво компаній повинні створити належні умови: внутрішній навчальний заклад, дати можливість навчатись у ВНЗ за програмами МВА, відвідувати різні галузеві заходи тощо.

Література

1. Управление персоналом : учебник для вузов / Под ред. Т.Ю. Базарова, Б.Л. Еремина. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.– 423 с.

2. Лафта Д.К. Эффективность менеджмента организации : учеб. Пособие / Д.К. Лафта – М. : Русская деловая литература, 1999. – 319 с.

3. Андреева И.В. Организационная культура : учебное пособие / Г.Ю. Чула нова, И.В. Андреева, О.Б. Бетина. – СПб, 2010. – 293с.

Бойко Н.О.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
аспірант кафедри банківської справи*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗІ СПОЖИВАЧАМИ В СЕКТОРІ В2В

Машинобудування відіграє визначальну роль не лише для багатьох галузей господарства, але й значною мірою забезпечує рівень економічного розвитку країни. Складність машинобудівного процесу, велика номенклатура виробів, що виготовляються у машинобудуванні, їх складність, а також можливість технологічного роз'єднання машин на окремі вузли і деталі обумовлюють необхідність участі у виробництві машинобудівної продукції великої кількості підприємств різних галузей промисловості, що сприяє формуванню спеціалізованих підприємств і розвитку кооперованих зв'язків між ними. Отже, в машинобудівній промисловості активно працює сектор В2В (від англ. Business to Business), в межах якого відбувається інформаційна та економічна взаємодія між машинобудівними підприємствами. Особливістю функціонування такого сектору є спрямованість не на кінцевого споживача, а

на такі ж підприємства, які створюють свою продукцію із використанням продукції інших. Таким чином, важливість побудови надійних, довгострокових й взаємовигідних відносин між підприємствами сектору B2B машинобудівної промисловості для забезпечення розвитку галузі та економіки в цілому є очевидною. При формуванні цінності цих відносин, що характеризує їх результативність та свідчить про доцільність їх подальшої підтримки і розвитку, важливим є врахування специфіки підприємств-споживачів сектору B2B машинобудівної промисловості, що полягає у наступному.

При формуванні цінності відносин зі споживачами, яка має носити двосторонній характер, слід враховувати, що вихідною умовою підтримки відносин для підприємства-споживача із підприємством-виробником є сприяння укладеній угоди зростанню його прибутку, яке може бути прямим або опосередкованим (за рахунок економії). Таким чином, в основу прийняття рішення щодо укладання угоди покладено критерій раціональності (якість товару, умови оплати, строки виготовлення, організація доставок).

Промисловий споживач є обізнаним та компетентним як в технічній, так і в комерційній сферах, добре знає кон'юнктуру ринку, має чітке уявлення про якість та характеристики продукції, вимагає професійного обслуговування.

Складність промислової продукції в силу своєї специфіки потребує від споживача здійснення попереднього аналізу ринку та продукції, до якого може бути залучено багато фахівців і на основі якого буде прийматися рішення щодо співпраці з конкретним виробником, від чого залежить тривалість процесу прийняття рішення щодо співпраці.

Вітчизняний ринок учасників сектору B2B машинобудівної промисловості є обмеженим, коло його учасників в силу специфічності галузі – вузьким, проте присутня конкуренція, особливо із урахуванням зарубіжних конкурентів. Тому кількість укладених угод про співпрацю залежить від компетентності відповідального за продажі працівника, який здатний грамотно донести інформацію про продукцію до споживача, провести її презентацію, докладно відповісти на питання щодо її технічних параметрів. Також кількість укладених угод про співпрацю залежить від компетентності працівників, які забезпечують подальше обслуговування підприємства-споживача, оскільки всі підрозділи підприємства-виробника мають працювати як єдиний механізм для оперативного реагування на поведінку споживача, забезпечення його задоволеності й формування лояльного ставлення до себе, перетворення споживача на постійного клієнта. Важливим є забезпечення відповідної

мотивації своїх працівників підприємством, оскільки якісне обслуговування споживачам може надавати лише той персонал, який сам задоволений умовами праці.

Бойчук Л.М.

*Хмельницький національний університет,
економіст I категорії відділу маркетингу*

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА

Набуття Україною статусу країни із ринковою економікою дає можливість якісно нового розвитку підприємницької діяльності, а тому і дедалі гостріше стоїть питання про формування корпоративного іміджу підприємства. Імідж підприємства виступає як один із головних інструментів досягнення стратегічних цілей підприємства і формує рівень його довіри, а отже і готовність внести певні ресурси [1]. Відповідно, кожне підприємство прагне досягти позитивного іміджу, обираючи свої шляхи для його формування.

Імідж – це образ, репутація, якісні характеристики лідера, фірми, керівника і характер ставлення до них громадськості. На нашу думку, імідж підприємства формується за рахунок спрямованих на це акцій і заходів. Якість вироблених товарів і робіт (послуг), відношення персоналу до свого роботодавця, до клієнта й діяльності має значення для іміджу не менш важливе, чим реклама й презентації.

Сприятливий імідж для підприємства повинен бути адекватним, оригінальним, пластичним. Бути адекватним – значить відповідати реально існуючому образу або специфіці підприємства. Бути оригінальним – значить відрізнятись від образів інших підприємств, особливо від найближчих конкурентів. Не застарівати, не виходити з моди, постійно вдосконалювати свої послуги, змінюючись, здаватися незмінним.

Приступаючи до створення іміджу, необхідно з'ясувати: по-перше, чим займається підприємство в цей час й у перспективі; по-друге, чим товари (послуги) підприємства відрізняються від товарів (послуг) конкурентів; по-третє провести аналіз найближчих конкурентів, виділити їхні недоліки й перетворити їх у свої переваги [2].

Нами встановлено, що будь-яке підприємство проходить протягом свого життя чотири основні етапи формування корпоративного іміджу: 1 етап – формування підприємства з прицілом на певний сегмент ринку; 2 етап – затвердження підприємства на захоплених позиціях і більш-менш стабільного існування; 3 етап – інноваційна діяльність підприємства з метою розширення ринку при стабільно міцному положенні на займаних позиціях (кульмінація життя компанії – «золоте століття»); 4 етап – трансформація підприємства, що наводить або до відмирання підприємства і (швидкому – наприклад, банкрутству, повільному – стагнації), або до чергового інноваційного витка і відродження [3, с. 158].

Отже, формування корпоративного іміджу підприємства – лише перший крок на шляху до придбання репутації як додаткового джерела конкурентної переваги. Більшість підприємств не займаються своїм іміджем цілеспрямовано, і він формується переважно під впливом бізнес-середовища й конкурентів. Таким чином, багато вітчизняних підприємств перебувають на різних етапах процесу реструктуризації. Саме їм необхідно розвивати іміджеві комунікації.

Література

1. Плонська Ю.О. Формування іміджу підприємств / Ю.О. Плонська. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11.NPRT_2007/Economics/22301.doc.html.
2. Налісна Н.В. Процес формування сприятливого іміджу компанії / Н.В. Налісна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний_прогрес_та_ефективність_виробництва/2010/8/Nalisna.pdf.
3. Карпухин О.И. Формирование масс. Природа общественных связей и технологии «паблик рилейшнз» : опыт ист.–социол. исследования / О.И. Карпухин, Э.Ф. Макаревич . – Калининград : Янтарный сказ, 2001. – 546 с.

Васильківський Д.М.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ЕТАПІВ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективна робота підприємства сприяє його розвитку і обумовлена найкращим використанням людського потенціалу та інших ресурсів. Організаційний розвиток можна розглядати з двох точок зору. З одного боку, організаційний розвиток – це цілеспрямовані зміни в організації з метою підвищення ефективності підприємства шляхом вдосконалення його здібностей адаптації до змін середовища. Такий розвиток здійснюється за допомогою організаційних змін, до яких відносяться, як відмічає Кленин А., зміна цілі, стратегії, технології, структури, продукту, людей і культури [1]. Окрім того, зміни можуть носити як запланований, так і стихійний характер. Дослідження характеру розвитку, проблем перетворень організації вказують на те, що процеси в організації, так як і в цілому в економіці, розвиваються циклічно, по спіралі [2, 3].

Стадії життєвого циклу – періоди життя організації у рамках однотипних ціннісних установок, що обумовлюють особливості управлінських завдань, управлінських інструментів адекватних періоду функціонування організації. Наочно характеризує зміни, що відбуваються в організації з часом крива життєвого циклу. Крива життєвого циклу складається з окремих ділянок, кожен з яких описує залежність підприємства від зовнішніх і внутрішніх умов, що виникають в той або інший відрізок часу.

На думку Мільнера Б.З. «життєвий цикл підприємства безпосередньо і найтіснішим чином пов'язаний з життєвим циклом продукції – тимчасовим інтервалом, що включає декілька стадій, кожна з яких відрізняється особливим характером процесу зміни обсягу виробництва в часі» [3]. Це поняття використовується для планування маркетингу і постачальницько-збутової діяльності, організації післяпродажного обслуговування виробів, вибору адекватних форм управління і створення необхідних структурних ланок. Справедливу критику такої позиції можна зустріти в роботах Шубіна А.Ю., який відмічає, що «це твердження досить спірне, особливо для великих підприємств з диференційованим асортиментом продукції і довгим терміном

життя товару. Такий підхід, по суті, враховує лише зв'язок організації із зовнішнім світом і пропускає внутрішні проблеми, такі як організаційна структура, моделі управління, внутрішні комунікації та ін.» [4].

Таким чином, головними причинами циклічного розвитку організації на наш погляд слід рахувати зміну ціннісних орієнтацій і установок залежно від змін зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Саме зміни умов зовнішнього середовища змушує організацію, пристосовуючись до цих змін, переглядати існуючі цінності і перебудовувати саму організацію, виробничий процес, систему взаємовідносин з персоналом і зовнішніми зацікавленими сторонами.

Література

1. Кленин А. Стратегия управления бизнес-процессами : организационное развитие / А. Кленин. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.kmtec.ru/publications/library/select/steteg_upr_bus_org_razv.shtml.
2. Акулов В.Б. Теория организации : жизненный цикл организации / В.Б. Акулов, М.Н. Рудаков. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.cased.ru/doc_r-ekl_347_cased.html.
3. Мильнер Б.З. Теория организации / Б.З. Мильнер. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://onby.ru/bmilnerorganizacija/3>.
4. Шубин А.Ю. Новые концептуальные основы построения и управления организационными системами / А.Ю. Шубин. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://consulting.ru/econs_wp_5715.

Грицина В.В.

*Херсонський державний університет,
асистент кафедри економічної теорії*

СУЧАСНІ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Структура управління акціонерних товариств у конкретній країні визначається за різними критеріями: законодавством; обов'язками всіх сторін, що беруть участь в управлінні; історичним досвідом формування структур управління в певній країні; менталітетом; статутом кожного акціонерного товариства.

У кожній країні структура управління акціонерними товариствами має певні характеристики і елементи, які відрізняють її від подібних структур в інших країнах. До них відносять: ключових учасників акціонерного товариства або корпорації; структуру володіння акціями; склад ради директорів; законодавче регулювання; корпоративні дії, які вимагають ухвалення акціонерами; механізм взаємодії між ключовими учасниками.

Відповідно до цього існують такі моделі корпоративного управління.

Англо-американська модель. Для американської економіки характерна аутсайдерська модель корпоративного управління (розпорошений капітал у поєднанні з контролем у руках або менеджерів, або зовнішніх власників). Головна мета корпоративного управління за цією моделлю – збільшення добробуту власників за рахунок зростання курсової вартості акцій корпорації. У забезпеченні ефективності функціонування цієї моделі корпоративного управління значну роль відіграють ринки капіталу та розподіл за їх допомогою інвестиційних ресурсів.

Японська модель. Ця модель корпоративного управління формувалася після Другої світової війни під впливом політики США, але менталітет японської економіки вніс істотні корективи в механізм її функціонування. У корпораціях Японії переважають банківські структури, афілійовані корпоративні акціонери (кейрецу). Японська модель корпоративного управління являє собою інсайдерську модель, оскільки корпорації характеризуються значною концентрацією акціонерного капіталу. Саме інсайдери відіграють суттєву роль у корпоративному управлінні. Кількість зовнішніх акціонерів незначна, тому їхні інтереси практично не враховуються.

Німецька модель. Німецькі корпорації мають високу концентрацію акціонерного капіталу. Особливістю цієї моделі корпоративного управління виступає те, що фондовий ринок не відіграє суттєвої ролі, оскільки при всій потужності німецької економіки існують лише 600 корпорацій, з яких лише біля п'ятої частини включено в списки Лондонської фондової біржі. Одним з основних учасників і контролюючим інститутом корпоративних відносин у німецькій моделі є банки.

В Україні відбувається формування системи корпоративного управління шляхом комбінації елементів різних моделей, причому окремі етапи розвитку корпоративного сектору характеризуються переважанням різних елементів представлених моделей.

Історично склалось так, що перший етап створення акціонерних товариств та формування вітчизняної системи корпоративного управління

будувались на основі аутсайдерської моделі. Характерною особливістю сучасних відносин при управлінні вітчизняними корпораціями стала спрямованість управлінських дій переважно на інтереси стратегічних інвесторів, при цьому інтереси дрібних інвесторів ігноруються.

Література

1. Кузьменко Л.М. Управління реструктуризацією розвитку промислових комплексів : монографія /Л.М. Кузьменко, В.М. Рашупкіна. – Донецьк: Донбас, 2009. – 188 с.

2. Сердюк В. Теоретичні й прикладні аспекти реструктуризації бізнесу / В. Сердюк // Схід. – 2011. – № 3(94). – С. 20-23.

Дасиев А.Ф.

*Институт экономики промышленности НАН Украины,
младший научный сотрудник*

ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ ПО ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РЕАГИРОВАНИЮ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Деятельность предприятий в условиях рыночной экономики подвержена влиянию большого количества дестабилизирующих факторов. Такое влияние обусловлено сильной нестационарностью внешней среды. Развитие экономики Украины требует от предприятий повышения быстродействия при принятии решений в сферах разработки, производства и реализации продукции, формирования ценовой политики, осуществления инвестиционных проектов, управления персоналом.

Для устранения негативных тенденций экономического развития в целях повышения стабильности деятельности хозяйствующих субъектов необходимо сконцентрировать внимание на обеспечении эффективного их функционирования на основе совершенствования инструментария по обоснованию выбора управленческих решений в сфере экономического реагирования предприятий в нестационарных экономических условиях. Необходимость разработки такого подхода вызвана наличием:

– основных причин, затрудняющих формализацию процессов управления промышленными предприятиями: нестационарность социально-

экономической системы как целенаправленной развивающейся системы, которая накладывает ограничения на моделирование объекта; требования к точности формирования управленческих решений по регулированию в условиях неопределенности; нестационарность среды, ограничивающая построение модели формального объекта; нарушение динамического равновесия системы и среды в силу наличия диспропорций в развитии социально-экономических систем; трудности тиражирования системы поддержки принятия решений, созданной в рамках одного предприятия;

– ряда ограничений проанализированных научно-методических подходов, направленных на решение подобной задачи: предложенные подходы к принятию управленческих решений не учитывают особенности экономического поведения предприятий в зависимости от стадий их жизненного цикла, в том числе конкурентов, потребителей и поставщиков; не предусматриваются возможные экономические реакции конкурентов и контрагентов предприятий на изменение условий внешней среды; не учитывается влияние взаимосвязи конкурентов и контрагентов при формировании действий предприятий на будущий период.

Предлагаемый подход ориентирован на совершенствование методов принятия решений по экономическому реагированию промышленных предприятий в условиях нестационарной экономики и повышение их качества (обоснованности). Требования к повышению обоснованности и точности управленческих решений выдвигают требование о необходимости учета в процедуре управления возможностей реализации конкретного управленческого решения в самом процессе его разработки, а не после завершения данного процесса, учета особенностей поведения предприятий в зависимости от стадий их жизненного цикла, учета прогнозируемых изменений в деятельности конкурентов, поставщиков и потребителей промышленных предприятий.

Подход к принятию решений по экономическому реагированию основан на учете влияния стадии жизненного цикла на поведение предприятий и взаимодействия контрагентов и конкурентов в условиях нестационарной экономики. Реализуется подход к принятию решений по экономическому реагированию посредством использования матрицы выбора сфер и направлений реагирования в зависимости от стадии жизненного цикла предприятий, экономико-математической модели прогнозирования количественных показателей реагирования конкурентов и контрагентов и

моделі вибору оптимального варіанта економічного реагування підприємств.

Джеджула В.В.

*Хмельницький національний університет,
докторант кафедри обліку і аудиту, кандидат технічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Сучасна наука володіє рядом наукових теорій, які описують мотиваційні аспекти та їх вплив на працівника [1, 2]. Але як показали дослідження, людина матеріально вмотивована тільки до досягнення певного рівня благополуччя, після чого одними фінансовими інструментами збільшити мотиваційний потенціал дуже важко. Значну увагу менеджменту підприємства необхідно приділяти збереженню мотивації у працівника, тому що несправедливий або непрозорий розподіл матеріальних заохочень між працівниками призведе до зниження мотивації, а в деяких випадках і до зворотного ефекту. Для уникнення даних проблем деякими вченими пропонується залучати працівників до управління підприємством і таким чином формувати у них повну картину процесів, що відбуваються. Формувати мотивацію запропоновано у п'ять кроків. Менеджмент підприємства призначає керівника напрямку мотивування співробітників. На першому кроці формується система зв'язку зі співробітниками. Це можуть бути індивідуальні чи колективні бесіди, лекції, зібрання на яких формуються групи співробітників за типами мотивування.

Сформовані групи за типом мотивування підлягають індивідуальному підходу з метою найефективнішої реалізації поставлених задач. Зазвичай найбільшою групою працівників є люди, що підпадають під опис теорії Х. Менеджмент середньої ланки у своїй більшості мотивується з використанням теорії Y. Найвище керівництво підприємства найбільше зацікавлено у зменшенні енергоспоживання і свої зусилля направляє на пошук шляхів енергозбереження. На другому кроці розробляються колективні і індивідуальні мотиватори до яких відносять премії і надбавки до зарплати, які рекомендовано надавати пропорційно до внеску у енергозбереження даним

працівником. Більш свідомі і амбіційні працівники можуть мати більше задоволення від руху у кар'єрному зростанні, ніж від матеріального заохочення. Відпочинок працюючих теж є значним мотиватором. Окрім мотиваторів повинна бути і система стягнень за нераціональне використання енергії. Після інформування працюючих щодо заходів енергозбереження, що обрано для впровадження, колектив підприємства зобов'язаний сприяти їх впровадженню. У випадку, коли спостерігається недостатня активність працівників з ними можуть бути проведені додаткові роз'яснювальні бесіди і лекції, щодо енергозбереження. При систематичному ігноруванні поставлених задач керівництво підприємства може накладати стягнення у вигляді штрафів. Третій крок – формування показників ефективності впровадження енергозберігаючих заходів на підприємстві. На четвертому кроці розробляються система прозорого обліку зекономленої енергії. Кожен працівник повинен бачити, скільки енергоносіїв було ним зекономлено ним та іншими за певний період часу у певному процесі. Доступ до системи повинні мати всі працівники і при цьому облік балів повинен вестися автоматично з інтервалом обліку один місяць. В залежності від загальної кількості нарахованих балів між всіма працівниками пропорційно розподіляється ресурс заохочень. На п'ятому кроці формується база перспективних пропозицій від працівників щодо енергозбереження. Дані пропозиції періодично аналізуються фахівцями з метою відбору для подальшого впровадження.

Література

1. Еськов А.Л. Мотивационный механизм в системе производственного менеджмента: проблемы и решения: монография / А.Л. Еськов. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2005. – 390 с.
2. Попкова Е.Г. Мотивация как инструмент повышения энергоэффективности в промышленности / Е. Г. Попкова, Е.Н. Митрахович / Экономические науки. – 2010. – Т. 63. – № 2. – С. 108-111.

Дорофеева А.А.

*Институт экономики промышленности НАН Украины, докторант
кандидат экономических наук*

РЕГУЛИРОВАНИЕ МОТИВОВ СОТРУДНИКОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В управлении организационным поведением персонала предприятий значительную роль играет формирование внешней мотивированности. Внешняя мотивированность обусловлена наличием у сотрудника выраженного внешнего мотива трудовой деятельности и фактом удовлетворенности или неудовлетворенности данного мотива. При этом внешние мотивы могут быть осознанными и неосознанными самим сотрудником. Осознанные мотивы превращаются в цели, которые сотрудник ставит перед собой и стремится достичь посредством выполнения своей трудовой деятельности. Цели определяются мотивами сотрудника и если и могут быть откорректированы, то лишь посредством изменения мотивов с их последующим осознанием сотрудником. Мотивы сотрудника зависят от множества факторов и могут подвергаться корректировке по нескольким направлениям:

– потребности – мотивы. Потребности являются универсальными мотивообразующими факторами. Несмотря на то, что потребности у всех людей похожие, порожденные ими мотивы могут существенно отличаться. Очевидно, что условия жизни, обстоятельства, события с которыми сталкивается человек в процессе своей жизнедеятельности, у всех уникальные, и они откладывают отпечаток на уровень притязаний субъекта. Данное направление формирования мотивов сотрудника слабо поддается управлению со стороны организации. Однако в отдельных ситуациях можно говорить о возможности искусственной актуализации новых потребностей, как правило, более высокого уровня. В этом случае формирование соответствующих новых мотивов становится более прогнозируемым и поддается привнесению извне;

– поведение других людей, группы, коллектива – мотивы. Человек в той или иной степени является существом стадным. В рамках данного исследования ограничимся лишь утверждением, что единодушное согласованное поведение коллектива способно актуализировать социальную потребность в причастности, принадлежности к группе, что актуализирует соответствующие мотивы. Степень влияния поведения других людей на актуализацию данной потребности зависит также от степени конформизма. Люди с высокой степенью конформизма склонны прислушиваться к мнению

других людей и корректировать свое поведение. Люди с низким уровнем конформизма более независимы и для них данное направление формирования мотивов сотрудника считается неэффективным;

– публично заявленная позиция – мотивы. На поведение людей часто оказывает влияние подверженность психики следовать природным автоматизмам. Такими автоматическими реакциями, влияющими на поведение и позицию человека, могут быть: принцип взаимного обмена, принцип последовательности, принцип социального доказательства и авторитета. Отказ от заявленной позиции, признание ее ошибочной – эмоционально и психологически очень трудоемко, поэтому заявленная позиция будет влиять на поведение человека, актуализировав мотив самоутверждения. Грамотно организованное управление поведением персонала предполагает создание условий, когда сотрудник не вынужден будет занимать категоричную позицию, от которой потом будет трудно отступить;

– реализация функций управления персоналом – мотивы. Здесь отражены самые разнообразные возможные организационные механизмы актуализации и формирования мотивов персонала: выработка и поддержание корпоративных ценностей, обучение и развитие персонала, прививание целей отдельным сотрудникам на индивидуальном уровне, согласование целей сотрудников с целями предприятия. Качество реализации функций управления трудовым процессом также определяет, насколько согласуются «условия труда» с уже сформированными мотивами сотрудников, и определяет степень удовлетворенности этих мотивов.

Квасницька Р.С.

Хмельницький національний університет, професор кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

Ардашкіна Н.С.

Хмельницький національний університет, аспірант кафедри фінансів та банківської справи

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах конкурентної боротьби між підприємствами гостро стоїть питання розвитку їх конкурентного потенціалу. Важливим інструментом управління конкурентним потенціалом є формування конкурентної стратегії підприємства. Успішне функціонування та розвиток підприємств в ринковій економіці потребує особливого підходу до формування його конкурентної стратегії. Правильно обрана стратегія дозволяє ефективно реалізувати конкурентний потенціал підприємства завдяки існуючим специфічним можливостям.

Стратегія розвитку конкурентного потенціалу становить модель поведінки підприємства, яка має на меті досягнення конкурентних переваг на ринку за наявності ресурсів та з урахуванням умов як внутрішнього так і зовнішнього середовища функціонування. Таким чином, вона є важливим інструментом формування конкурентних переваг, які дають можливість підприємству виживати в сучасних умовах господарювання та посилювати свої позиції на ринку.

На сьогодні існує велика кількість стратегій розвитку підприємства, зокрема конкурентні стратегії підприємства, серед яких можна виділити наступальні та оборонні стратегії, стратегії диференціації, фокусування, а також віолентну, патієнтну, комутантну та експелерентну стратегію ринкової конкуренції [1, с. 46]. Проте, підприємство має обирати стратегію розвитку конкурентного потенціалу, ґрунтуючись на оцінці своєї здатності сформувати стійкі конкурентні переваги. Найбільш повному використанню конкурентних переваг сприяє розробка обґрунтованої стратегії розвитку конкурентного потенціалу підприємства. Вибір стратегії розвитку конкурентного потенціалу має базуватися на проведеній оцінці конкурентоспроможності підприємства.

На думку автора, процес формування стратегії розвитку конкурентного

потенціалу включає п'ять основних етапів: 1) розробку концепції стратегічного управління; 2) стратегічний аналіз діяльності підприємства; 3) вибір ефективної стратегії розвитку; 4) оцінку реалізації стратегії розвитку конкурентного потенціалу; 5) контроль над реалізацією стратегії розвитку конкурентного потенціалу.

Таким чином, процес формування та реалізації стратегії розвитку конкурентного потенціалу, слід розглядати як комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей, перетворення факторів та чинників конкурентоспроможності в їх конкурентні переваги [2, с. 117]. Ефективно сформована стратегія розвитку конкурентного потенціалу відповідно до потенційних конкурентних можливостей та переваг підприємства, що включає довгострокові програми дій, за всіма можливими функціональними напрямками діяльності, спрямована на дієву реалізацію, забезпечить підприємству досягнення ринкового успіху та переваги над підприємствами-суперниками.

Література

1. Дименко Р.А. Конкурентні стратегії як засіб забезпечення конкурентоспроможності підприємства / Р.А. Дименко // Економіка розвитку. – 2006. – № 3. – С. 45-47.
2. Нефедова О. Г. Механізм вибору конкурентної стратегії підприємства / О.Г. Нефедова // Вісник економічної освіти України – 2008. – №2. – С. 117-120.

Кібік О.М.

Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри національної економіки, доктор економічних наук, професор

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку процесів глобалізації та інтеграції економічної діяльності посилюється роль зовнішньоекономічної діяльності держави. У економічній системі будь-якої морської держави, у тому числі України, важливу роль у забезпеченні зовнішньоекономічних зв'язків відіграє

морський транспорт. Підприємства морського бізнесу України мають значний потенціал конкурентоспроможності, однак внаслідок дії багатьох несприятливих чинників він залишається недостатньо реалізованим.

Конкурентоспроможність підприємств портової діяльності та судноплавних компаній залежить від системи чинників макро- і мікроекономічного рівня. Серед основних чинників макrorівня слід відзначити інтенсивність конкуренції на ринках транспортних робіт та послуг, наявність та дієвість нормативно-правової бази функціонування елементів економічної системи, зокрема суб'єктів морегосподарського комплексу, державну політику в сфері розвитку підприємств морського бізнесу тощо.

Конкурентоспроможність підприємства портової діяльності або судноплавної компанії визначає і рівень ефективності використання їх ресурсного потенціалу, що обумовлює міру відповідності організаційно-технічних, технологічних, економічних та інших характеристик продукції (робіт, послуг) вимогам багаточисельної клієнтури. Прихильність сучасних клієнтів, які є більш вимогливими, визначає частку ринку, що належить певному суб'єкту господарювання і перешкоджає перерозподілу відповідного ринку на користь інших транспортних підприємств.

Основними причинами, що обумовлюють відсутність конкурентних переваг українських підприємств морського бізнесу в сучасних умовах порівняно з іноземними конкурентами, є обмежені інвестиційні можливості, застаріла техніко-технологічна база, відсутність або недосконалість нормативної бази, слабка державна підтримка, недосконалість системи інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень тощо.

Серед чинників, що будуть сприяти підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємств морського бізнесу України, основними є такі:

- розвиток конкурентної стратегії функціонування морегосподарського комплексу та законодавчої бази державного управління зазначеною сферою, удосконалення методів непрямого державного регулювання діяльності підприємств морського бізнесу, що перебувають у приватній власності;
- активне залучення у морегосподарський комплекс інвестицій різних форм власності;
- удосконалення організаційних структур та підходів до управління морегосподарським комплексом в цілому та окремими його складовими;
- покращення взаємодії складових морегосподарського комплексу;
- підвищення рівня конкурентоспроможності ресурсного потенціалу

підприємств морегосподарського комплексу тощо.

Таким чином, підвищення рівня конкурентоспроможності – це важливе завдання кожного елемента морегосподарського комплексу. Однак виконання цього завдання неможливе без виваженої державної політики щодо розвитку морського потенціалу України, що є передумовою забезпечення безпеки та стійких конкурентних позицій національної економіки в глобальному економічному середовищі.

Крупа О.В.

*Хмельницький національний університет,
асистент кафедри фінансів та банківської справи*

МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ АУТСОРСИНГУ

На сучасному етапі розвитку світових економічних відносин, посилення глобалізаційних процесів машинобудування є однією з найважливіших галузей економіки, показники діяльності якої є основними для визначення рівня економічного розвитку країни. Машинобудівному комплексу України властиві серйозні вади у вигляді застарілих технологій, низької ефективності витрат сировини й енергії, а також занадто тривалого часу впровадження нових розробок. Продукцію українського машинобудування істотно потіснили великі закордонні корпорації, як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. До кола негативних тенденцій, що спостерігаються в українському машинобудуванні, варто також прирахувати високий ступінь фізичного й морального зносу основних виробничих фондів, низьку якість та конкурентоспроможність продукції.

Сучасні умови господарювання машинобудівних підприємств змушують знаходити та ретельно добирати найбільш сучасні та ефективні управлінські інструменти. Слід зазначити, що особливої уваги заслуговують методи, які успішно зарекомендували себе у практичній діяльності провідних підприємств зарубіжних країн. Одним з найбільш актуальних та ефективних інструментів, який дозволяє оптимізувати систему управління підприємством є аутсорсинг.

Звичайно, застосування аутсорсингу як і будь-якого іншого виду

кооперації між підприємствами пов'язане із певними ризиками та загрозами. Одним із найбільш вагомих аргументів проти звернення до аутсорсингової компанії є втрата контролю над власними ресурсами; втрата керівництвом компанії функції нагляду за певною частиною бізнесу, внаслідок чого можуть ухвалюватись неадекватні рішення. Крім того, при роботі з аутсорсерами можливе збільшення витрат при передачі другорядних функцій або навіть зниження якості їх виконання при несумлінності аутсорсера [1, с. 159].

Для визначення доцільності передачі тієї чи іншої функції чи бізнес-процесів на аутсорсинг її необхідно розглянути з позиції чотирьох аспектів: стратегічного фокусу, операційної здатності, фінансової вигоди і можливості удосконалення управління підприємством.

Звертаючись до світового досвіду передових промислових підприємств, варто відмітити, що вони використовують аутсорсинг не тільки допоміжних, але й основних бізнес-процесів. Тим самим з'являється можливість не тільки концентрації на основних компетенціях, а й вивільнення ресурсів для впровадження нових прогресивних технологій [2]. Однак, враховуючи особливості функціонування та розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств та специфіку менталітету адміністративного апарату управління вважаємо за доцільне на початкових етапах передавати на аутсорсинг лише допоміжні бізнес-процеси, що дозволить підприємствам не втратити контроль над господарським процесом та отримати конкурентні переваги у галузі.

Співпраця машинобудівних підприємств дозволить раціонально використовувати переваги підприємств та покращить їх економічне становище. Крім того, застосування аутсорсингу у діяльності підприємств зменшить відходи виробництва, час простоїв, спростить технології виробництва, підвищить якість виробів і покращить обслуговування клієнтів.

Література

1. Беліков О. Аутсорсинг як делегування функцій управління / О. Беліков // Юридичний журнал. – 2007. – № 7-8. – С. 157-160.
2. Хейвуд Дж. Брайан Аутсорсинг: в пошуках конкурентних переваг: Пер. с англ. / Дж. Б. Хейвуд. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2002. – 176 с.

Лещук В.П.

*Тернопільський національний економічний університет,
директор Луцького НКЦ, доктор економічних наук, доцент*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується радикальними соціально-економічними трансформаціями та переходом до нового етапу еволюції глобальної економічної системи – формування «нової економіки» або економіки знань. Термін «економіка знань» був введений до наукового лексикону австрійським вченим Фрицем Махлупом у 1962 р. для позначення сукупності високотехнологічних секторів народного господарства [2]. Поняття ж інноваційного потенціалу вперше було введено К. Фріменом. Сучасною економічною наукою термін «інноваційний потенціал» трактується неоднозначно. На думку більшості дослідників, інноваційний потенціал є узагальнюючим показником. Категорію «інноваційний потенціал» можна трактувати як здатність системи до трансформації фактичного стану речей у новий стан з метою задоволення існуючих або знову виникаючих потреб (суб'єкта-новатора, споживача, ринку тощо) [5]. При цьому ефективне використання інноваційного потенціалу робить можливим перехід від прихованої можливості до явної реальності, тобто з одного стану в інший (а саме – від традиційного до нового). Отже, інноваційний потенціал – це свого роду характеристика здатності системи до зміни, поліпшення, прогресу [4, с. 19]. Структура інноваційного потенціалу може бути наведена єдністю трьох його складових (ресурсної, внутрішньої і результативної), які співіснують взаємно, чинять вплив одна на одну і виявляються за їх використання як «триєдина сутність» потенціалу [3, с. 126]. Таким чином, під інноваційним потенціалом ми розуміємо ресурсну, внутрішню та результативну здатність швидкої адаптації до нової економіки. За визначенням експертів ОЕСР, інтенсивна кластеризація виступає одним з ключових факторів формування інноваційного конкурентного потенціалу в глобальному економічному середовищі. Експерти ОЕСР стверджують, що інноваційні кластери виступають «двигунами економічного зростання національних економік, а реалізація кластерних ініціатив – ключовим інструментом нарощення конкурентоспроможності країн» [1, с.10].

Таким чином, визначимо основні фактори, які формують інноваційний потенціал підприємства: 1) політична та економічна стабільність країни (регіону); 2) поширення інновацій у виробничій та управлінській сферах; 3) кластеризації підприємств, бізнес-процесів в межах окремих територій; 4) високий показник техносоціальної продуктивності підприємства.

Література

1. OECD Reviews of Regional Innovation. Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches, 2007.

2. Брикова І.В. Ключові фактори формування інноваційних конкурентних переваг національних регіонів в умовах становлення економіки знань. / І.В. Брикова. [Електронний ресурс] – Режим доступу: kneu.kiev.ua/data/upload/publication/.../innov_konkur_perevagi.doc.

3. Волосатов В.Д. Сущность и структура инновационного потенциала промышленного предприятия / В.Д. Волосатов, Ю.В. Бабанова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 3. – С. 134-138.

4. Матвейкин В.Г. Инновационный потенциал: современное состояние и перспективы развития : монография / В.Г. Матвейкин, С.И. Дворецкий, Л. В. Минько и др. – М. : Машиностроение-1, 2007. – 284 с.

5. Попова Н.О. Інноваційний потенціал ВНЗ як фактор конкурентної переваги : теоретичні положення / Н.О. Попова. [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?..

Маслій Н.Д.

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, доцент кафедри економіки та моделювання ринкових відносин, кандидат економічних наук

ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ КОНТРОЛІНГУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасні тенденції розвитку економіки визначають нові вимоги до організації діяльності суб'єктів господарювання. Науково-технічний прогрес і динаміка зовнішнього середовища вимагають вдосконалення систем, процесів і механізмів управління підприємствами.

У зазначених умовах необхідним є використання комплексного підходу

до формування та розвитку системи управління підприємствами на засадах контролінгу, здатної забезпечити ефективне їх функціонування в довгостроковій перспективі з урахуванням умов нестабільного зовнішнього середовища. Інтегруючи функції планування, обліку, контролю та аналізу в єдину систему, в якій чітко окреслені цілі підприємства, принципи і методи їх досягнення, механізм контролінгу забезпечує оптимізацію управлінських процесів з урахуванням специфіки конкретного підприємства. Аналіз дискусій стосовно контролінгу свідчить про те, що дана сфера економічних знань досліджена з недостатньою мірою систематизації, повноти і точності. Переважна більшість фахівців справедливо зазначають, що досі не сформовано єдиного визначення контролінгу, а також відмічається наявність великої кількості концепцій контролінгу, що суттєво відрізняються між собою.

Слід зазначити, що дослідження поняття «контролінг» показують наявність різних складових в американській та німецькій наукових школах. Основна відмінність полягає в змісті завдань, що ідентифікуються в системі контролінгу. Тому вітчизняна термінологія поки що остаточно не сформована, в Україні використовують два терміни «контролінг» та «управлінський облік».

Проаналізувавши зарубіжний досвід щодо управління підприємствами, можна стверджувати, що контролінг перетворюється в основного постачальника інформації для керівників, що реалізують послідовний цикл управління: 1) визначення оперативних та стратегічних цілей, декомпозиція цілей через систему показників; 2) планування діяльності, формування бюджетів; 3) кординація та оптимізація управлінського процесу; 4) забезпечення обліку та контролю за процесом досягнення цілей; 5) забезпечення обліку та контролю за процесом досягнення цілей.

Проведений аналіз наукових джерел та етапів циклу управління підприємствами свідчить, що сучасна теорія контролінгу базується на певних ключових положеннях. По-перше, підприємство визначається як складна економічна система, що має власні визначені цілі. Основною ціллю вважається забезпечення довгострокового існування організації і зростання добробуту власників підприємства. По-друге, в рамках контролінгу управління розглядається як процес досягнення підприємством бажаного стану. Цей процес реалізується через певні етапи: постановка проблеми, пошук альтернативних варіантів її вирішення, прийняття рішення, реалізація, контроль, оцінка, коригуючі заходи (у разі виявлення відхилень). По-третє, контролінг є своєрідним механізмом саморегулювання на підприємстві. Він не виконує функції управління, а лише переводить його на якісно новий рівень,

забезпечуючи інтеграцію та координацію управлінських процесів. По-четверте, контролінг фактично забезпечує підтримку процесу управління. Служба контролінгу не визначає, що планувати, а лише надає методичну підтримку. По-п'яте, метою контролінгу є формування специфічного механізму, що дозволяє керівництву підприємства швидко опановувати і ефективно використовувати існуючі методи управління, з урахуванням визначених цілей та умов господарювання. Таким чином управління підприємством на засадах контролінгу забезпечує ряд переваг, а саме: дозволяє підвищити рівень керованості підприємства; впорядковує інформаційні потоки; забезпечує мінімізацію ризику прийняття неефективного управлінського рішення; дозволяє виявити резерви підвищення ефективності діяльності та скорочення витрат.

Література

1. Григораш І.О. Класифікація інструментів контролінгу / І.О. Григораш // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. – Ч.2. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 244-252.
2. Терещенко О.О. Контролінг поведінки в концепції біхевіористичних фінансів / О.О. Терещенко // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 104-116.

Матюх С.А.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Зміна громадських ідеологій, входження України у Болонський процес, орієнтація освітніх програм на потреби ринку обумовлюють необхідність реформування вітчизняної системи вищої професійної освіти. Одним з пріоритетних напрямів вдосконалення української вищої школи є впровадження в практику управління ВНЗ системи менеджменту якості. У свою чергу підвищення якості освітніх процесів неможливе без ефективної мотивації праці науково-педагогічного персоналу.

Якість – ключова мета структурної реформи вищої європейської освіти

(разом з доступністю і мобільністю), декларована Болонською конвенцією по вищій освіті. Чим же відрізняються міжнародні стандарти якості освіти від вітчизняних, як вони узгоджуються і чи є точнішим інструментом оцінки якості освіти?

У системі вищої професійної освіти України розвинена зовнішня оцінка якості, орієнтована на стандарти і показники ефективності. Основними елементами цієї системи є стандартизація освітніх програм і процедури ліцензування, атестації і акредитації, а також комплексне оцінювання освітніх установ в цілому і окремих спеціальностей на основі рейтингової системи. Усі ці процедури передбачають проведення внутрішньої перевірки .

Одним з у край небажаних наслідків зовнішнього контролю і оцінювання в освіті є прагнення контрольованих ВНЗ поліпшити не саму роботу, а її показники, бажання займатися тільки тим, що контролюється, , що призводить до непродуктивного витрачання сил і часу, втрати достовірності усієї системи управлінської інформації. У європейських системах оцінювання якості в цілому нині переважає тенденція зміщення зі сфери контролю і моніторингу на розвиток, удосконалення і саморегуляцію [2]. Усе це можливо успішно реалізувати шляхом створення в освітніх установах систем якості на основі сучасних принципів менеджменту якості.

У міжнародних стандартах ISO серії 9000, з українськими стандартами, «якість» – це «міра відповідності сукупності властивих характеристик вимогам». Тепер українське трактування терміну «якість» також орієнтоване на вимоги споживача і інших зацікавлених сторін, як і у світовій спільноті. Відмічають, що якість обумовлює здатність об'єктів (товарів, послуг, робіт) задовольняти потреби і запити людей, відповідати своєму призначенню і вимогам, що пред'являються; визначається мірою відповідності товарів, робіт, послуг умовам і вимогам стандартів, договорів, контрактів, запитів споживачів [4].

Якістю освітнього процесу ВНЗ можна управляти. Управління – це програмно продумана діяльність, призначенням якої є відтворення системи з розрізнених елементів, розумне використання людських, технічних і фінансових ресурсів, сприяння цивілізованому розвитку суспільства.

У багатьох країнах відбувається децентралізація управління освіти, підвищення самостійності освітніх установ, розробка нових принципів управління ними, структур і механізмів управління. Проте в системах якості вищої освіти краї ЄС останнім часом починають розроблятися і використовуватися нові методи. Основна мета цих методів не лише

здійснювати контроль з боку держави, але і організувати процес, який сприяє удосконаленню самої системи освіти. Тому на початку століття управління освітою звернулося до теорії комплексного управління якістю і міжнародним стандартам ISO серії 9000.

Підводячи підсумки, доцільно сформулювати наступні цілі створення системи якості ВНЗ, виходячи з інтересів споживачів фахівців і самого ВНЗ: досягнення відповідності якості підготовки фахівців вимогам державних освітніх стандартів (необхідний рівень якості); досягнення відповідності якості підготовки фахівців поточним запитам роботодавців (бажаний рівень якості з точки зору затребуваності випускників ВНЗ і їх конкурентоспроможність на сьогоднішній день); досягнення оперативного рівня якості підготовки спеціалістів, що відповідає потенційним запитам роботодавців (перспективний рівень якості, що забезпечує конкурентоспроможність і довготривалість існування освітньої установи).

Література

1. Серебрянський С.М. Стратегічні аспекти розвитку освіти в умовах інтеграції України в Європейський освітній простір / С.М. Серебрянський // Вища школа. – 2013. – №4. – С. 7-15.
2. Becker В.Е., Huselid М.А., Ulrich D. The HR Scorecard: Linking People, Strategy, and Performance/ В.Е. Becker – Boston, 2001.– 304 p.
3. Галушкіна М.В. Экспорт образования / М.В. Галушкіна // Эксперт. – 2004. – №26. – С. 34-38.
4. Гибсон Дж.Л. Организации: поведение, структура, процессы : пер. с англ. – 8-е изд. / Дж.Л. Гибсон, Дж. Иванцевич, Д.Х. Доннелли. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 662 с.
5. Де-Йонге А.М. Противостояние университетов проблемам изменяющегося мира / Развитие стратегического подхода к управлению в российских университетах / А.М. Де-Йонге. – Казань : Унипресс , 2002. – С. 18-27.
6. McBumie G. Persuing Internationalization as a Means to Advance the Academic Mission of the University: an Australian CaseStudy. //Higher Education in Europe. – vol. XXV. – 2000. – № 1. – p. 63-75.

Осадчук Ю.М.

*Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут,
викладач кафедри фінансів*

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ РОЗВИТКУ

У ринковому середовищі роль і значення споживчої кооперації зростає, оскільки вона сприяє соціальному захисту і економічній підтримці широких верств населення. Адаптація споживчої кооперації до нових умов проходить надзвичайно складно і супроводжується глибокими кризовими явищами і негативними тенденціями, які загрожують її життєдіяльності.

Пошук шляхів виходу споживчої кооперації з стану втрати своїх конкурентних позицій на ринку вимагає ґрунтовного аналізу сфер діяльності кооперації та її ефективності і результативності.

Функціонально-галузєва структура споживчої кооперації, яка нараховувала до перебудови більше 35 галузей і підгалузей господарської діяльності була адаптована під велике і успішне виробництво в системі планової економіки, що в нових умовах господарювання не відповідало потребам функціонування та зазнала найбільш глибоких трансформацій. Під час змін зі всієї сукупності галузей були визначені як пріоритетні ті, які мають вирішальне значення для соціально-економічного розвитку споживчої кооперації. Це – галузі сфери товарного обігу: торгівля, заготівля, ресторанне господарство; сфери виробництва – промисловість та будівництво та сфери послуг – побутових, соціально-культурних та освітніх.

Провідною для споживчої кооперації була і залишається сфера обігу. Вона займає 2/3 ресурсного потенціалу і валового обороту. Починаючи з 1995 р. і до сьогодні основною галуззю споживчої кооперації є торгівля, при цьому втрачені позиції її розвитку за рахунок власного виробництва та заготовельної діяльності.

У загальній стратегії реформ споживчої кооперації найбільш актуальним напрямком є структурні перетворення. Саме невідосконалені структури стримують ринкову переорієнтацію, деформують економічну діяльність, дестабілізують сільський ринок, знижують ефективність функціонування підприємств і об'єднань всієї господарської системи. Тому об'єктивно виникає необхідність продовження структурних змін і формування якісно нової структури адекватної ринкової економіки [1, с.140].

Для оновленої перспективної структурної моделі споживчої кооперації мають бути характерними такі ознаки:

- базові міжнародні принципи кооперації і гуманістичні цінності як ідентифікаційна основа сучасної кооперації;
- органічне поєднання індивідуальних і групових інтересів у мотивованій кооперативній діяльності на базі нових відносин кооперативної власності;
- поєднання кооперативних принципів, ринкових механізмів і підприємницьких методів господарювання;
- соціальна орієнтація кооперативної діяльності;
- демократичні механізми внутрішньо-кооперативної консолідації та управління кооперативним господарством;
- активне міжнародне кооперативне співробітництво.

У запропонованій моделі споживчої кооперації виражено проявляється організаційна єдність, функціональна цілісність і, найголовніше, збережена основна ціль кооперації – забезпечення потреб людей, економічна підтримка і соціальний захист десятки тисяч кооператорів [2].

Література

1. Левицький В. Споживча кооперація: реальність і домисли / В. Левицька // Урядовий кур'єр. – 2007. – №164. – С. 134-167.
2. Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій системи Укоопспілки за 1995-2013 роки / Укоопспілка. – К. : 1995-2013.

Полінкевич О.М.

*Луцький національний технічний університет,
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА В АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Кожне підприємство протягом певного періоду проходить різні стадії розвитку виробничо-господарської та інноваційної діяльності. Період часу між граничними точками виникнення та припинення інноваційної діяльності

прийнято називати «життєвий цикл». В активізації інноваційних процесів життєвий цикл – це стадійність процесу, єдність його початку та кінця з моменту генерації принципово нових ідей до моменту їхньої комерціалізації та отримання соціально-економічного ефекту. Для більшості бізнес-процесів характерна циклічна повторюваність різних фаз життєвого циклу активізації інноваційних процесів. Незважаючи на велику різноманітність форм, методів та підходів до активізації інноваційних процесів, певні фази його життєвого циклу є загальними. Це фази формування, стабілізації, піку, стагнації, руйнації [1]. Для кожної фази життєвого циклу активізації інноваційних процесів підприємств характерні організаційно-інноваційні умови, що виражаються у формах влади, методах впливу та наявності у працівників певних особистісних якостей, які необхідні під час реалізації політики активізації інноваційних процесів.

Для кожного підприємства та його керівника важливо правильно ідентифікувати фазу, визначити найадекватніші форми господарювання в кожному періоді та спрямування щодо політики активізації інноваційних процесів. На різних стадіях життєвого циклу активізації інноваційних процесів існують умови та критерії, які сприяють або стримують їхнє поширення. Наприклад: на стадії формування – сприяють активізації інноваційних процесів: творчість та новаторство, бачення перспектив, заповзятливість, лідерство, загальні знання, стратегічне (професійне) мислення, а стримують – недостатній обсяг фінансування, пасивність колективу, не адаптованість виробничих процесів; на стадії стабілізації 1 – сприяють прихильність корпоративним цінностям, здібність до аналізу, професійні навички, наполегливість та енергійність, а стримують – відсутність мотиваційного механізму стимулювання працівників; на стадії стабілізації 2 – сприяють професійні навички, наполегливість, готовність до ризику, а стримують – недостатня кількість фінансових ресурсів, нестабільний попит; на стадії піку – сприяють гнучкий стиль управління, репродуктивне мислення, а стримують – політична та економічна нестабільність; на стадії стагнації 1 – сприяє прагнення до різноманітності, а стримує ризиковість; на стадії стагнації 2 – сприяють прагнення до отримання зростаючої винагороди, а стримує – насичення ринку інноваційною продукцією, поява нових конкурентів, згасання попиту; на стадії руйнації – сприяє відповідальність, підтримка колективу, оптимізм, позитивний підхід до виконання завдання, а стримує – зниження рівня винагороди, падіння попиту. Якщо інноваційний бізнес-процес перебуває та стадії руйнації, то потрібні додаткові ресурси, щоб його

перевести на стадію стагнація 2 чи стабілізація 2. Найкраще реалізувати механізм активізації інноваційних процесів на стадії стабілізація 1, 2 чи стагнація 1, 2, пік [2]. Інші стадії потребують пошуку додаткових ресурсів, економічний ефект від впровадження інноваційного проекту на них може бути від'ємним або нульовим.

Література

1. Колінко Н.О. Алгоритм формування ефективного керівництва інноваційною діяльністю промислових підприємств / Н.О.Колінко // Вісник національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 211-219.

2. Полінкевич О.М. Механізми адаптації бізнес-процесів до нової економіки : монографія / О.М. Полінкевич. – Луцьк : РВВ Луцький НТУ, 2014. – 448 с.

Поплавська О.В.

*Хмельницький національний університет,
викладач кафедри економічної теорії*

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Соціальна відповідальність ґрунтується на комплексній і динамічній системі цінностей, властивих громадянам, соціальним групам, суспільству загалом, інститутам та органам державної влади й місцевого самоврядування. На жаль, така відповідальність в Україні має низку прогалин та проблем. Однією з яких є надзвичайно високий рівень корупції, який не лише допомагає уникати відповідальності за незаконні дії, але й у багатьох випадках провокує їх. Корупція руйнує ринки та перешкоджає соціальному й економічному розвитку. Згідно з дослідженням Індексу сприйняття корупції – 2013 (Corruption Perceptions Index, CPI), рейтинг України за рівнем корумпованості залишився практично незмінним в порівнянні з попереднім роком – 25 балів з 100 можливих. Таким чином, країна посіла 144 місце серед 177 держав, охоплених дослідженням, тобто залишилась у групі «підвищеного ризику»

разом з Камеруном, Іраном, Нігерією та Центральною Африканською Республікою [1].

Основними проблемами корумпованості економіки України називаються монополізацію бізнесу, неможливість довгострокового планування бізнесу, а також його окупація державними корупціонерами, корумпований протекціонізм і злиття політичних та бізнес-інтересів. Такий стан справ не сприяє входженню України в європейські транснаціональні структури, практично робить неможливим закріплення українських компаній на європейському ринку, гальмує виробничу кооперацію і т.д.

Соціальна відповідальність є однією з базових механізмів реалізації сучасних демократичних цінностей на рівні вищого політичного порядку, посадових осіб, здатності людини самостійно обирати національні, професійні та особистісні пріоритети та цінності, готовність відстоювати національні інтереси та національну політику своєї держави. Але виділяють причини, які суттєво обмежують потенційні масштаби, реальний прояв в українській практиці соціально активної поведінки ведення бізнесу, сприйняття інституту КСВ, серед яких: несприятливе економічне середовище, незадовільний бізнес-клімат; неадекватна роль держави як соціального інституту та соціального партнера; недостатня боротьба державних органів та суспільства з корумпованістю, яка стає великою перепоною для розвитку КСВ; спотворене уявлення щодо сучасної місії бізнесу, взаємозв'язку та взаємообумовленості економічної та соціальної складових стійкого розвитку підприємництва; відсутність належних інституціональних передумов для соціально активної діяльності; нерозуміння достеменної ролі соціальних ресурсів у забезпеченні стійкого розвитку; прояви деградації етичних цінностей топ-менеджменту підприємств, відсутність належних моральних передумов активної соціально відповідальної діяльності; відсутність аргументованих стимулів для ведення КСВ-практик.

Антикорупційні заходи стають вкрай важливим на тлі значного поглиблення міжнародного співробітництва, особливо після підписання договору між Україною та Європейським Союзом, та пріоритетними для тих українських підприємств, які мають іноземних бізнес-партнерів, або іноземних інвесторів. Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції в державному управлінні є виявлення корупційних ризиків в діяльності державних службовців.

Боротьба з корупцією, відповідно до світової практики, концентрується у сфері державного управління та сфері бізнесу. Держава повинна взяти на

себе відповідальність за реалізацію свого роду виховної функції, спрямованої на укорінення етичних норм в українському підприємстві та серед державних чиновників.

Література

1. Индекс корупції 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/content/4036.html>.

Пристапа Л.А.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОПІДПРИЄМСТВ

В сучасних конкурентних умовах господарювання підвищення економічної ефективності діяльності та забезпечення стратегічноорієнтованого зростання прибутковості вітчизняних агропідприємств неможливе без використання кредитних ресурсів.

Сфера агробізнесу у всьому світі є досить кредитомісткою та визначається рядом особливостей у організації кредитних відносин, що спричинені специфікою сільськогосподарського виробництва. Окрім традиційних аспектів функціонування агропідприємств в Україні, що обумовлені сезонністю виробництва, необхідністю оновлення матеріально-технічної бази, великою залежністю результатів від природно-кліматичних факторів, на даному етапі загальнодержавного розвитку та подальшої європейської інтеграції, додаються питання необхідності підвищення якості виробництва до європейських та світових стандартів, із відповідною сертифікацією продукції, та використання інноваційних технологій, що у підсумку забезпечить відповідний рівень конкурентоспроможності та вихід на нові ринки збуту або призведе до банкрутства чи поглинання великими агрохолдингами.

Оцінка існуючого стану та тенденцій залучення кредитних ресурсів в Україні за інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства [1]

свідчить, що досягнутий обсяг кредитування не відповідає потребам галузі. Так у 2013 р. 3142 аграрними підприємствами-позичальниками було залучено лише 16200,3 млн. грн., із значним переважанням короткострокових кредитів порівняно з обсягами середньо- та довгострокових позик (9887,2 млн. грн. проти 3059,4 млн. грн. та 3253,7 млн. грн. відповідно). Крім цього, у 2013 р. взагалі не надавались пільгові кредити та не проводилась компенсація відсоткових ставок з держбюджету. Розміри відсоткових ставок за залученими кредитами, в свою чергу, протягом 2013 р. коливались в межах регіонів України від 8 до 30 % у національній валюті [1].

Основними причинами стримування динамічного росту кредитування вітчизняних агропідприємств є: нестабільність фінансового стану підприємств; недостатнє правове регулювання кредитних відносин; відсутність належної застави; високі відсоткові ставки; дефіцит довгострокових ресурсів у банках; недостатній рівень менеджменту у банках тощо.

Напрямами активізації залучення кредитних ресурсів для підвищення конкурентного потенціалу вітчизняних агропідприємств, на нашу думку, є забезпечення державної підтримки через створення державного спеціалізованого аграрного банку для іпотечного та кредитного фінансування; можливість пролонгації отриманих кредитів, як умова для рефінансування банків; компенсація відсоткових ставок з державного бюджету; створення законодавчої бази для визначення землі предметом застави; зниження рівня відсоткових ставок по кредитам; забезпечення умов рівного та прозорого доступу до кредитних ресурсів великим, середнім та малим сільгоспідприємствам; застосування механізмів страхового захисту при залученні кредитних ресурсів; використання зарубіжного досвіду організації кредитної кооперації у зазначеній сфері; підвищення кредитної культури позичальників.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Шклярук О.П.

Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКУ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ УКРАЇНИ

Цивільна авіація в умовах глобалізації світової економіки стає важливим елементом інтеграції України в сучасну систему міжнародних економічних зв'язків. Авіаційна галузь належить до базових, стратегічно важливих секторів економіки України, однак на сьогодні наявний потенціал використовується недостатньо, а сама авіаційна галузь перебуває під впливом зростаючих проявів системної кризи.

Зважаючи на вдале геополітичне положення Україна має бути вигідним транзитним мостом для перевезень товарів та пасажирів [1]. Тому, актуальним є подальше зростання ролі авіаційного транспорту у перевезенні пасажирів та вантажу, що потребує завоювання міцних конкурентних позицій на ринку авіаційних перевезень. Використання цього потенціалу збільшуватиметься в умовах відновлення економічного зростання, а також поступового підвищення платоспроможного попиту населення, його запитів на авіа перельоти у справах бізнесу та туризму. Прогнозований обсяг повітряних перевезень в Україні становитиме у 2015 р. 20,1 млн. пас., а у 2023 р. – 38,8 млн. пас., що відповідно у 2,5 і 4,8 разів більше порівняно з 2013 р. [2]. Але цей результат буде досягнутий, якщо авіаційна галузь подолає певні проблеми, які спостерігаються всередині галузі: низька конкурентоспроможність більшості вітчизняних авіакомпаній, яка є наслідком погіршення стану парку повітряних суден, його фізичного спрацювання і морального старіння; невідповідність повітряних суден міжнародним стандартам, що не дає змоги українським перевізникам виконувати міжнародні польоти; незначне державне фінансування; висока вартість лізингу для придбання сучасної авіатехніки.

На сьогодні в українських аеропортах застосовуються надто високі ставки аеропортових зборів, які становлять, наприклад, 20-30% собівартості

рейсу низькобюджетних перевізників. Так, якщо компанія «Візз Ейр Україна» сплачує аеропорту «Жуляни» за кожного перевезеного пасажера по 12-13,5 дол. США, то, наприклад, в аеропорту «Катовіце» (Польща), – трохи більше 1 дол. США [3]. Фінансовий стан більшості вітчизняних авіаперевізників не дозволяє швидко оновити власний парк літаків. Зокрема, авіакомпанія «Візз Ейр Україна» до 2012 р. працювала із збитками, загальна сума яких у 2008-2011 рр. склала 235,2млн. грн. при загальному доході 1,161 млрд. грн. [4]. У 2012р. авіаперевізник вперше отримав 27,5 млн. грн. прибутку при доході 51 2млн. грн. Проте зараз, зважаючи на поточну ситуацію, доки не стабілізується попит на бюджетні перевезення, авіакомпанія змушена відмовитись від запланованої на 2014 р. купівлі Airbus 320 – п'ятого літака у складі флоту авіакомпанії [5].

Визначивши основні проблеми для підвищення рівня конкурентоспроможності авіаційної галузі слід: побудувати чітку стратегію державної підтримки авіаційних структур; підвищити інвестиційну привабливість авіаційного комплексу; модернізувати парк повітряних суден та наземної інфраструктури.

Література

1. Проблемы и перспективы развития рынка пассажирских авиационных перевозок в Украине / Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), 2005. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://icps.com.ua/pub/files/40/62/Aviation_policy_RUS.pdf.

2. Постанова КМУ від 30.10.2013 р. № 944 «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2023 р.». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/944-2013-%D0%BF>.

3. Надто високі ставки аеропортових зборів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://galnet.org/newsticker/103497-v-ukrajini-aviapalyvo-znachno>.

4. «Визз Эйр Украина» впервые получила прибыль по итогам года. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://cfts.org.ua/news/vizz_eyr_ukraina_vpervye_poluchila_pribyl_po_itogam_goda_16754.

5. «Визз Эйр Украина» отложила расширение флота в 2014 г. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://cfts.org.ua/news/vizz_eyr_ukraina_otlozhila_rasshirenie_flota_v_2014_godu_obnovleno_18270.

Ромашко О.М.

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
аспірант кафедри організації праці та виробництва*

ПЕРЕДУМОВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В Україні транспортування природного газу здійснює компанія «Укртрансгаз», яка є основним оператором газотранспортної системи і виконавцем договорів з транзиту природного газу по території України.

Одним із найважливіших показників досліджуваного підприємства є обсяг транспортованого газу. Протягом 2004-2013 рр. спостерігається його зниження від рівня 203 млрд. м³ до 131 млрд. м³ газу в рік за рахунок зменшення обсягу транзиту газу через Україну в країни Європи з 120,3 млрд. м³ до 86,1 млрд. м³ [1]. Також в аналізованому періоді обсяг транспортованого газу зменшився на 14,4 млрд. м³ (з 16,8 млрд. м³ до 2,4 млрд. м³) за рахунок зменшення поставок газу по основних газових магістралях в країни СНД [1]. Це є свідченням того, що Україна поступово втрачає статус головного транзитера російського та туркменського газу на захід.

Крім того, слід не забувати, що до ГТС ПАТ «Укртрансгаз» входять трубопроводи місцевого значення. Скорочення обсягів транспортування зумовлене і зменшенням споживання газу споживачами України. Якщо у 2004 р. обсяг споживання становив 75,8 млрд. м³, то у 2013 р. – скоротився до рівня 50,36 млрд. м³. Така тенденція пов'язана з впровадженням в країні енергоощадних технологій, а також скороченням внутрішнього споживання внаслідок структурних змін в базових галузях поштовхом до чого послужило значне здорожчання газу. Вказані чинники призводять до зниження конкурентоспроможності вітчизняних газотранспортних підприємств, які забезпечують експлуатацію ГТС.

Пропускна здатність газотранспортної системи України на вході складає 288 млрд. м³ газу, на виході – 178,5 млрд. м³, зокрема до країн Європи – 142,1 млрд. м³ [1].

Отже, газотранспортна система України маючи великі потужності в умовах глобальних тенденцій до енергозбереження використовується не повністю, тобто стає надлишковою і витратною. Реальним напрямом підвищення конкурентоспроможності газотранспортних підприємств України стає диверсифікація їх діяльності, під якою ми розуміємо процес, який за

рахунок урізноманітнення діяльності зменшує залежність від вузького асортименту послуг, які надаються підприємством та забезпечує його адаптацію до змін зовнішнього середовища.

Основними чинниками, що актуалізують необхідність диверсифікації діяльності газотранспортних підприємств є падіння обсягів споживання, скорочення обсягів транзиту, зниження коефіцієнта використання виробничих потужностей, сезонне коливання попиту, надлишкові потужності магістральних трубопроводів тощо.

Диверсифікацію газотранспортних підприємств, на наш погляд, доцільно розглядати в контексті диверсифікації технологій, диверсифікації інвестицій, диверсифікації продуктового портфеля та диверсифікації ринків збуту.

Новими нішами і точками зростання діяльності газотранспортних підприємств є: зміна транзитних потоків (з інших джерел), зміна направленості потоків газу (реверс з заходу на схід), освоєння нових видів діяльності (LNG-постачання газу, CNG –постачання газу), транспортування нетрадиційних видів газу (сланцевий газ, газ щільних порід, шахтний метан, газ з шельфу), розширення галузевого діапазону діяльності (створення нових виробництв на базі допоміжних та обслуговуючих цехів).

Література

1. НАК «Нафтогаз» України. [Електронний ресурс]. Режим доступу із <http://www.naftogaz.com>.

Румянцев Н.В.

*Донецкий национальный технический университет
заведующий кафедрой экономической кибернетики,
доктор экономических наук, профессор*

ЛОГИСТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Задачи совершенствования организации управления производством и улучшения производственного менеджмента отраслевых предприятий в короткий период возможно только за счет применения экономико-

математических методов и моделей анализа и оптимизации перспективного и оперативного управления производством. Современные условия функционирования промышленного предприятия в условиях неопределенности и неустойчивости внешней среды требует новых, высокоэффективных способов и методов управления его хозяйственной деятельностью. Традиционные концепции управления предприятием предусматривающие [1]:

- никогда не останавливать основное оборудование и поддерживать, во что бы то ни стало, его высокий коэффициент использования;
- изготавливать продукцию как можно более крупными партиями;
- иметь максимально большой запас материальных ресурсов «на всякий случай» уже не способны поддерживать эффективность функционирования предприятия на высоком уровне, обеспечивающим его организационно-экономическую устойчивость и конкурентоспособность.

В силу вышеизложенного, весьма актуальным является переход от традиционной концепции управления производством к новой, наиболее прогрессивной, логистической концепции управления производством. Новая логистическая концепция организации производства включает в себя, согласно [2], следующие основные положения:

- отказ от избыточных запасов;
- отказ от изготовления серий деталей, на которые нет заказа покупателей;
- устранение проста оборудования;
- устранение нерациональных внутризаводских перевозок;
- превращение поставщиков из противостоящей стороны в партнеров.

Традиционная концепция организации производства наиболее приемлема для «рынка продавца», в то время как логистическая концепция – для условий «рынка покупателя» [3]. Производство в условиях рынка может выжить в том случае, если оно достаточно быстро способно менять ассортимент, качество и количество выпускаемой продукции. Современные инструментальные средства логистики предлагают перенести акцент с создания запасов готовой продукции на создание запасов производственных мощностей и на переход к созданию и организации производств по типу гибких производственно-логистических систем (ГПЛС), которые в состоянии быстро реагировать на конъюнктуру рынка [4, 5]. Снижение стоимости продукции в данном случае достигается не традиционным увеличением выпуска продукции, а в результате быстрой переналадки оборудования с

выпуска одного вида продукции на другой. В работах автора рассматривались случаи, когда гибкая производственная система содержала только одну производственную линию. Однако на практике наиболее распространенным является ситуация, при которой ГПЛС состоит из двух линий. Моделированию работы таких ГПЛС и посвящена настоящая работа, причем ГПЛС представляется в виде двухканальной системы массового обслуживания с переналадкой в конце производственного цикла, т.е. когда система простаивает.

Литература

1. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Анализ, планирование, внедрение, контроль /Ф. Котлер. – СПб : Издательство «Питер», 1998. – 896 с.
2. Гаджинский А.М. Логистика : учебник для высших и средних специальных учебных заведений / А.М. Гаджинский. – М. : Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1998. – 228 с.
3. Николайчук В.Е. Теория и практика управления материальными потоками (логистическая концепция) : монография / В.Е. Николайчук, В.Г. Кузнецов. – Донецк : ДонГУ, «КИТИС», 1999. – 413 с.
4. Блехерман М.Х. Гибкие производственные системы : организационно экономические аспекты / М.Х. Блехерман. – М. : Экономика, 1988. – 221 с.
5. Соколов В.Г. Исследование гибкости и надежности экономических систем / В.Г. Соколов, В.А. Смирнов. – Новосибирск : Наука. Сибирское отделение, 1990. – 253 с.

Сидорчук І.П.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри обліку і аудиту*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ТА ПЕРСПЕКТИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Інноваційний розвиток промислових підприємств регіонів України відіграє важливу роль в реалізації державної інноваційної стратегії. Подальшому розвитку інноваційної діяльності на Хмельниччині покликана

сприяти діюча в області «Програма науково-технічного та інноваційного розвитку Хмельницької області на 2012-2015 рр.» [1], яку розроблено відповідно до вимог Законів України «Про інноваційну діяльність» і «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності».

Традиційно одним із пріоритетних видів промислової діяльності Хмельниччини є машинобудування, яке посідає третє місце після харчової промисловості та виробництва і розподілення електроенергії і є потенційно вагомим чинником реального економічного зростання області. Саме ця галузь є продуцентом машин та устаткування для інших галузей економіки, і саме тому важливе значення машинобудування набуває в умовах орієнтації на інноваційний тип розвитку, оскільки забезпечує перехід народного господарства до використання новітніх технологій виробництва.

Проведений аналіз свідчить про те, що незважаючи на позитивні зрушення у інноваційній діяльності машинобудівної галузі Хмельницької області, існує значна низка проблем, з якими стикаються машинобудівні підприємства і які уповільнюють їх інноваційний розвиток. У більшості випадків, якщо окремі показники стану виробничої та інноваційної діяльності підприємств регіону на сьогодні покращуються, це має лише разовий характер і не характеризується стійкими тенденціями до зростання. А тому для активізації інноваційного розвитку необхідно вирішити наступні пріоритетні завдання:

1. На державному рівні: забезпечення стабільного зростання частки наукомісткого сектора виробництва, зокрема в сфері зайнятості; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва у розвитку інноваційної діяльності, створення умов для збереження і використання науково-технічного та інноваційного потенціалу підприємств; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на світовий ринок; забезпечення державних контрактів на виконання НДДКР та державного замовлення на інноваційну продукцію; збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності підприємств з бюджетних коштів та на основі формування механізмів залучення приватних інвестицій, у т.ч. іноземного, та венчурного капіталу; створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури регіону та її законодавче і нормативно-правове забезпечення; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності.

2. На рівні окремого підприємства [2, с. 61]: розширення повноважень

кваліфікованого персоналу у прийнятті рішень; гнучкі режими роботи; довіра в розпорядженні матеріальними й інформаційними ресурсами; створення умов для зайняття дослідницькою роботою: інженерні кадри дістають змогу використовувати до 10-15% робочого часу на пошукові роботи, не включені до плану НДР (науково-дослідні роботи); формування ризикових фондів, на кошти яких створюються спеціальні підрозділи з розробки особливо важливих винаходів (так званий внутрішній венчур); різноманітні форми організації та винагороди подання ідей: технічні відділи, які відповідають за патентування ідей та збір передової науково-технічної, інноваційної інформації, ради з винаходів, комісії експертів, виставки; виплата премій за підвищення якості продукції та технології виробництва і виплата винагород авторам раціоналізаторських пропозицій й винаходів.

Література

1. Програма науково-технічного та інноваційного розвитку Хмельницької області на 2012-2015 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.oblrada.km.ua/userfiles/Додаток\(5\).doc](http://www.oblrada.km.ua/userfiles/Додаток(5).doc).

2. Троян О.В. До питання активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств / О.В. Троян // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Вип. 1 (3). – С. 58-62.

Ткач К.І.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри фінансів та банківської справи*

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ринкове середовище функціонування підприємств диктує жорсткі умови конкуренції, вижити й стати лідером в яких можливо лише на основі своєчасної реалізації програм розвитку, з урахуванням їх інноваційного аспекту. Тому в сучасних умовах економіки України все більшої актуальності набувають питання розвитку підприємств, їх спроможності достатньо швидко й з мінімально необхідними витратами реагувати на потреби ринку та зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Система управління – сукупність цілей, функцій, принципів та методів, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування підприємства.

До основних функцій управління відносять: планування, організація, мотивація та контроль.

Важливу роль відіграють цілі, які є критерієм оцінювання досягнутих результатів, ухвалення рішень про доцільність чи необхідність конкретних змін щодо внутрішньої політики підприємства і його поведінки на ринку. Цілі підприємства (організації, фірми, компанії) – сформульовані у процесі стратегічного планування конкретні кінцеві результати, яких підприємство прагне досягти через певний проміжок часу.

Початковим моментом у побудові системи управління підприємством є формулювання принципів управління. Можна виділити наступні основні принципи управління фірмою [1]: принцип відтворення системи життєзабезпечення; принцип соціальної орієнтації підприємства; принцип правової регламентації управління; принцип наукової обґрунтованості системи управління; системний підхід до управління; принцип орієнтації підприємства на інноваційний шлях розвитку; принцип збереження і розвитку конкурентних переваг; принцип єдності теорії і практики управління; принцип співставності варіантів управлінських рішень при їхньому виборі.

Методи управління покликані забезпечити високу ефективність діяльності колективів, їх злагоджену роботу, сприяти максимальній мобілізації творчої активності кожного члена. Цим методи управління відрізняються від усіх інших технічних та технологічних методів, які використовуються в ході вирішення комплексних виробничо-господарських завдань. Розрізняють такі методи управління [2]:

- економічні;
- соціально-психологічні;
- організаційні методи.

На нашу думку, корпоративна соціальна відповідальність є складовою системи управління, оскільки вона має значний вплив на діяльність підприємства. Корпоративна соціальна відповідальність є засобом покращення бізнес процесів, технологій, ділової та загально суспільної репутації підприємства, підвищення мотивації та продуктивності працівників, поліпшення економічних показників підприємства, підвищення ефективності управління та конкурентної спроможності підприємства, мінімізації ризиків та забезпечення збалансованого розвитку.

Література

1. Економіка підприємства : підручник. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.readbook.com.ua>.
2. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник / О.С. Іванілов. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>.

Толстая Н.В.

*Херсонський державний університет,
здобувач кафедри економічної теорії*

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Стратегічний потенціал корпоративних підприємств аграрного сектору має ряд особливостей, зумовлених специфікою сільського господарської галузі.

На відміну від промисловості до процесу сільськогосподарського виробництва залучено не три, а чотири ресурси – основні й оборотні фонди, жива праця і земля, причому земля в сільському господарстві є головним засобом виробництва, тоді як в інших галузях (крім добувної) вона є лише просторовим базисом. Корпоративні підприємства аграрного сектору працюють в умовах ризику і невизначеності. Однією з причин цього є те, що в сільському господарстві економічний процес відтворення тісно переплітається з природними (біологічними) процесами. Сільськогосподарська продукція виробляється за допомогою живих організмів (рослин, тварин, мікроорганізмів), які часто функціонують як засоби виробництва. Оскільки ці живі організми розвиваються за біологічними законами, то цим і зумовлюється відома залежність процесу відтворення в сільському господарстві від природних факторів, що, в свою чергу, вимагає всебічного врахування їх і глибоких знань агробіологічної науки [2].

Крім того, сільськогосподарське виробництво здійснюється в різних ґрунтово-кліматичних умовах – добрих, середніх і поганих, що безпосередньо позначається на результатах господарської діяльності корпоративних підприємств і відповідно впливає на його стратегічний потенціал. Адже, працюючи у відносно гірших природних умовах, підприємство менш

конкурентоспроможне, і відповідно має вищу вірогідність банкрутства. Тому істотне значення надається державній підтримці таких сільськогосподарських підприємств за допомогою позацінових економічних важелів.

Аграрний сектор економіки характеризується сезонністю виробництва, яка виявляється в нерівномірному, переривчастому використанні робочої сили і засобів виробництва, в нерівномірному надходженні продукції і доходів протягом року. Це вимагає розробки заходів щодо пом'якшення сезонності і врахування цього фактору при виборі спеціалізації підприємства.

Ще однією особливістю – є те, що сільськогосподарська галузь є достатньо кредитомістською, яка не може нормально розвиватися без залучення зі сторони (банків, інших кредитних установ) додаткових фінансових ресурсів, насамперед у формі короткострокових кредитів, для здійснення поточних платежів з метою забезпечення операційної діяльності. Адже в сільському господарстві, існує великий сезонний розрив між вкладенням оборотного капіталу й отриманням доходів [3].

Сільське господарство є менш інвестиційно привабливою галуззю порівняно з рядом інших галузей народного господарства. Це спричинено тривалим періодом виробництва сільськогосподарської продукції, який продовжується нерідко більше року і характеризується поступовим наростанням вкладень від початку виробництва до його завершення й одночасним вивільненням коштів у кінці виробництва при одержанні готової продукції.

Специфічною особливістю є також існування взаємозалежності і взаємодоповнюваності окремих галузей, що вимагає всебічного обґрунтування галузевої структури підприємства. Виявом цієї особливості є, зокрема, та обставина, що значна частка продукції даної галузі не набуває товарної форми, а використовується в наступних циклах відтворення.

Література

1. Дракер П. Управление, нацеленное на результаты / П. Дракер // Пер. с англ. – М. : Технологическая школа бизнеса, 2004. – 200 с.
2. Ульянченко О.В. Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі: дис. доктора економ. наук: 08.00.03 / О. В. Ульянченко – Х., 2007. – 420 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.

Транченко Л.В.

*Уманський національний університет садівництва,
завідувачий кафедрою туризму та готельно-ресторанної справи,
доктор економічних наук, професор*

МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

Актуальність дослідження проблеми підвищення конкурентоспроможного потенціалу підприємств готельної індустрії пояснюється новими умовами господарювання до сфери готельного бізнесу на українському й міжнародному ринках. Готельна індустрія являє собою один із самих творчих видів бізнесу, що включає три основні елементи: готель, послуги та персонал. Усі три елементи взаємозалежні й становлять основу індустрії гостинності, управління конкурентоспроможністю яка повинна виступати принципом і засобом інтенсифікації діяльності готелів, основним завданням діяльності яких повинне стати не тільки зростання прибутку й завоювання певного споживчого сегмента ринку, але й більшою мірою управління процесом формування стійких конкурентних переваг на ринку готельних послуг.

У зв'язку з вище сказаним у теперішній час зросла необхідність у розробці механізму формування конкурентних переваг на ринку готельних послуг, метою яких стане максимально повне задоволення потреб клієнта у готельних послугах, що забезпечують готелю довгострокові конкурентні переваги й споживчого сегментування ринку послуг.

Аналіз факторів, що впливають на конкурентоспроможність, дозволяє досліджувати можливі стратегічні напрями діяльності готелю в контексті зовнішнього середовища й пов'язані з ними можливості й загрози. Особлива увага слід приділяти аналізу клієнтів. Другий етап це – діяльність по формуванню необхідної ресурсної бази й передумов для забезпечення конкурентних переваг. На даному етапі, виходячи з результатів першого, аналітичного етапу й виявлених резервів, формуються програми, як основа для третього етапу, що реалізує забезпечення конкурентних переваг і тенденцій подальшого розвитку готелю.

Слід зазначити, що орієнтація тільки на один з напрямів, наприклад, тільки на вдосконалювання маркетингової діяльності, або тільки на фінансове оздоровлення, не дадуть бажаного результату забезпечення конкурентних

переваг готелю. Заходи щодо підвищення конкурентоспроможності повинні бути комплексними й націленими не тільки на створення зовнішнього іміджу готелю, але й на формування у свідомості персоналу відповідальності за репутацію готелю й успіх її діяльності.

При цьому слід враховувати технічні, екологічні, економічні, організаційні, соціальні, психологічні, політичні аспекти комплексного підходу до управління. Програма по формуванню й розвитку конкурентних переваг розробляється по ключових напрямках діяльності готелю. У довгостроковому, середньостроковому й короткостроковому періодах вона може містити в собі прийняття рішень на вибір постачальників і посередників, конкретних інструментів ведення конкурентної боротьби, ціль готелю й кожного підрозділу або посади, ресурсного забезпечення по кадрах, фінансах, інформації, по підтримці стійкості економічного розвитку готелю. На цьому етапі передбачається розрахунки раціонального розподілу ресурсів і забезпечення оперативного контролю над їхнім використанням.

Хрущ В.О.

Хмельницький національний університет, аспірант кафедри міжнародних економічних відносин

ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сьогодення корпоративна культура все активніше завойовує домінуюче становище у людській діяльності в усіх сферах життя суспільства, отримуючи незалежність і якісно нові перспективи розвитку. Швидкоплинність процесів, які відбуваються у зовнішньому оточенні підприємств, призводить до того, що основним фактором успіху їх функціонування та конкурентоспроможності поряд з високою рентабельністю, гнучкістю, адаптивністю, здатністю до постійного розвитку стає використання динамічних методів управління, заснованих на використанні потенціалу корпоративної культури. Наразі, саме корпоративна культура задає орієнтири управління підприємством, соціально-трудовими відносинами, а також формує і стимулює організаційно-управлінські, виробничо-господарські та соціально-політичні відносини. Корпоративна культура виступає потужним чинником,

який створює та об'єднує колектив підприємства навколо спільних цілей виробничої діяльності.

Цілком зрозуміло, що корпоративну культуру має кожне підприємство. З точки зору якості її впливу на загальний рівень розвитку підприємства вона може бути позитивною або негативною. Корпоративну культуру неможливо миттєво (на якусь дату) змінити, відмінити чи об'явити. На неї можна цілеспрямовано впливати, це дозволить поступово направляти та контролювати її вплив. Слід зауважити, що корпоративну культуру підприємства помилково вважати лише проявом внутрішньогосподарських процесів, адже кожне підприємство є частиною системи суспільних взаємовідносин і в ефективності результатів його діяльності зацікавлене суспільство (споживачі продукції та послуг, власники, інвестори, працівники та ін. зацікавлені особи).

Корпоративна культура є фактором успіху в діяльності керівництва, а отже і підприємства. Ефективність системи корпоративного управління підприємством залежить від дії сукупності різноманітних чинників впливу та від змісту і сутнісного наповнення складових елементів самої системи. До основних елементів системи корпоративного управління належать такі: стратегія корпоративного управління; організаційна структура, що забезпечує корпоративне управління; системи і процеси корпоративного управління; корпоративна культура.

Як свідчать дослідження [1], роль корпоративної культури у системі корпоративного управління значно зростає. І якщо перші дослідження процесів формування стратегії базувались лише на аналізі впливу економічних показників, то наразі стає зрозумілим, що конкурентна перевага ґрунтується не лише на ринковій позиції підприємства, а ще й на його внутрішніх ресурсах таких як корпоративна культура. Досить часто рівень корпоративної культури має велике значення, оскільки він, в значній мірі, визначає спроможність працівників підприємства до командної роботи та взаємного співробітництва. За цих умов є необхідною розробка таких прийомів стратегічного управління, які дозволять сфокусувати корпоративну культуру підприємства на досягнення його стратегічних цілей.

Таким чином, сильна і впливова корпоративна культура сприяє отриманню та збереженню конкурентних переваг підприємства. Саме тому сучасні підприємства мають прагнути до перетворення постійного самооновлення у характерну рису своєї корпоративної культури.

Література

1. Паффер Ш. Корпоративное управление: классика / Ш. Паффер, Д. МакКарти // Корпоративная культура и управление изменениями («Harvard Business Review on Culture and Change»): Антология: пер. А. Лисицына. М. : Юнайтед Пресс, 2007. – 192 с.

Чередніченко С.В.

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя), аспірант

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В сучасному глобалізованому світі промисловість займає провідне місце, є основним трендом розвитку та трансформації світового господарства. Особливе ж значення, яке тепер приділяється промисловій політиці у світі, зокрема в металургійному комплексі, та розміщенню виробничих потужностей у межах національних економік, обумовлено сильним її впливом на економічні процеси. Вітчизняний металургійний комплекс є експортоорієнтованим, про значний вклад якого у світовий обсяг виробництва сталі свідчать дані World Steel Association (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів виробництва сталі у світі, млн т.

Країна	Роки			
	2010	2011	2012	2013
КНР	626,6	683,9	708,7	779,0
Японія	109,6	107,6	107,2	110,6
США	80,6	86,4	88,6	86,9
Індія	66,8	68,9	76,7	81,2
Російська Федерація	67,0	71,3	70,6	69,4
Південна Корея	58,4	68,5	69,3	66,0
Німеччина	43,8	44,3	42,3	42,6
Туреччина	29,0	34,1	35,5	34,7
Бразилія	32,8	35,2	34,7	34,2
Україна	33,5	35,3	32,9	32,8

Джерело: [1]

Так, якщо порівняти структуру виробництва сталі за регіонами світу за останні три роки, то спостерігається тенденція до зайняття лідируючих позицій країнами Азії, де темп зростання обсягів виробництва становить у 2012 р. – 103 %, у 2013 – 108 %, не дивлячись на незначне падіння у світі (у 2012 р. – на 2 %), а у 2013 зростанням всього на 6 %. Що стосується країн СНД, то динаміка обсягів поступово знижується кожного року на 2-3 %, ЄС також втрачає свої позиції кожного року на 4-5 %, а Близький Схід поступово нарощує виплавку сталі (у 2013 р. спостерігається зростання на 32 % порівняно з попереднім періодом) [1].

Доволі істотних змін зазнала товарна та географічна структура експорту й імпорту металопродукції. Відносно географічної структури імпорту, то у період 2010-2012 рр. лівова частка металопродукції реалізується у країни СНД (зокрема, до Російської Федерації) – 75 %, ЄС – 17 %, Азія – 12 %, у країни Африки – мінімальна. Але у 2013 році спостерігалось значне скорочення частки країн СНД, зокрема, Російської Федерації – до 58 % та 45 % відповідно, хоча у попередні роки їх частка перевищувала 85 % та 75 % [2].

У 2013 р. загальний обсяг експорту з України збільшився на 4 %, до 26,7 млн. т. При цьому відбулося зниження частки поставок у країни Азії майже на 10 %, компенсоване збільшенням експорту на ринки Європи та Північної Африки. Крім цього, майже на 10 % зросла питома вага азійських країн, особливо Китаю, який суттєво збільшив поставки на український ринок високотехнологічної.

Виходячи із вищезазначеного, вітчизняній металургійній галузі для збільшення потенціалу необхідно здійснити диверсифікацію на зовнішніх ринках збуту (особливо у європейському та північно-африканському напрямках), знизити залежність від імпорту високотехнологічної продукції та здійснити модернізацію технологічної бази виробництва.

Література

1. World Steel Association [Online]. – Available at : <http://www.worldsteel.org>.

2. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу в 2010-2013 рр. / Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Шапошников К.С.

Херсонський державний університет, декан факультету економіки і менеджменту, доктор економічних наук, професор

Темнюк Т.О.

Херсонський державний університет, асистент, аспірант кафедри економічної теорії

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Організаційна культура підприємств корпоративного сектору у сфері телекомунікацій визначає високий рівень організаційної структури управління підприємством і соціального клімату, вміння керівництва удосконалювати їх відповідно до стратегічних і тактичних цілей. Важливу низку функцій, необхідних для формування ефективної моделі організаційної культури корпоративних підприємств сфери телекомунікацій відіграє політична культура як соціалізація формування світогляду учасників корпоративних відносин.

Головними напрямками удосконалення організаційної культури підприємств корпоративного сектору сфери телекомунікацій повинні бути: формування належного зовнішнього середовища функціонування підприємств корпоративного сектору, подолання бар'єрів, що стримують впровадження корпоративного управління; вдосконалення управління (конкретними організаціями) з поступовим переходом на засади корпоративного управління [1, с.46]. Для удосконалення організаційної культури в корпоративному секторі у сфері телекомунікацій необхідно враховувати специфіку галузі, практику господарювання в ринкових умовах, особливості організаційної культури і норми законодавства. У теперішніх умовах роботи підприємств корпоративного сектору у сфері телекомунікацій зростає протиріччя між підпорядкованим статусом найманого працівника та його зростаючою незалежністю, впливовістю і творчою ініціативою. Ефективним методом розв'язання такого протиріччя вважаємо розширення управлінських функцій найманих працівників; формування корпоративного професіоналізму; атестація на відповідність принципам корпоративного управління; виховання культурних та соціально-поведінкових складових організаційної культури корпоративних підприємств сфери телекомунікацій [2].

До сучасних теоретичних засад удосконалення та підвищення ефективності організаційної культури підприємств корпоративного сектору у сфері телекомунікацій можна віднести урахування історичної траєкторії розвитку організації; дотримання принципів корпоративного управління; стандартизація управління підприємством корпоративного сектору; реструктуризація власності; креативність й стратегічність [3].

Пріоритетними для підприємств корпоративного сектору у сфері телекомунікацій повинні стати інституціональний та культурологічний підходи у поліпшенні корпоративного управління. Рівень розвитку корпоративних відносин у значному ступені буде обумовлений існуючими рамками організаційної культури, яку потрібно формувати з ініціативи підприємств корпоративного сектору і держави як інституту ринкової економіки, що встановлює формальні та неформальні обмеження на соціально-економічну поведінку та дії людини.

Література

1. Асаул А.М. Менеджмент корпорації і корпоративне управління / А.М. Асаул, В.І. Павлов, Ф.І. Бескиєр, О.А. Мишко. – Санкт-Петербург : Гуманістика, 2006 – 326 с.
2. Горлач Н.Ю. Соціально-культурні та колективні цінності як складові формування корпоративної культури / Н.Ю. Горлач // Регіональна економіка. – 2003. – №1. – С. 213-220.
3. Основи корпоративного управління: навчальний посібник / [Г.В. Толкачова, В.О. Котлубай, Л.І. Орлова, А.Д. Петрашевська, А.О. Селєзньова, М.М. Адамович, В.В. Коваль]; за ред. О.С. Редькіна. – Одеса : ОНАЗ, 2007. – 140 с.

Юдіна М.І.

*Хмельницький національний університет
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ СОБІВАРТОСТІ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Групування та оцінка усіх факторів впливу на собівартість промислової продукції та на її формування повинні стати для управлінського персоналу підприємства головним орієнтиром для пошуків резервів зниження собівартості продукції. Відсутня єдина методика оцінювання витрат, при цьому не в повній мірі приділяється увага особливостям діяльності промислових підприємств.

Головним при оцінюванні витрат виробництва є дослідження техніко-економічних чинників та факторів зміни їх величини, а саме причини технічного й економічного характеру у фінансово-господарській діяльності підприємства. Автор В.Н. Тімофєєв вважає, що внаслідок впливу великої кількості факторів різного походження собівартість продукції, як і більшість економічних показників, є випадковою величиною [1, с.77]. Управлінський облік виділяє тільки один основний фактор, що впливає на витрати – обсяг реалізації продукції на підприємстві. Такий підхід, маючи ряд обмежень у розподілі витрат, унеможливує вдосконалення системи управління витратами на підприємстві [2, с.162].

Технологічний зв'язок між випуском продукції (q) (кількість одиниць) та виробничими витратами (x) виражає виробнича функція (F), яка зіставляє з кожним вектором витрат (x) обсягу випуску продукції [3, с. 69]:

$$q = F(x) = F(x_1, x_2, \dots, x_m), \quad (1)$$

Вагомим фактором зниження витрат виробництва продукції промислових підприємств є формування системи нормування витрат та зниження відповідних норм. Суттєвий вплив на зниження витрат виробництва мають рівень стандартизації та уніфікації виробів. Автор Моїсєєв М.П. фактори впливу на собівартість продукції промисловості розподіляє на три групи: конструктивні, виробничі та технологічні [4]. На розмір собівартості продукції значно впливають й умови виробництва.

За сучасних умов розвиток науки та масштаби її застосування у промисловості стають чи не найважливішим фактором підвищення

ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств. На сьогодні, за умов зростання глобалізації економіки й високого рівня спеціалізації міжнародного поділу праці, вітчизняні підприємства для отримання відповідного рівня якості конкурентоспроможної продукції змушені застосовувати у своїх інноваційних виробничих проектах імпортні комплектуючі, що негативно впливає на розмір собівартості продукції.

Отже, здійснення факторно-критеріальної оцінки у формуванні витрат виробництва на промисловому підприємстві має на меті передбачити величину майбутніх витрат для прийняття ефективних управлінських рішень. Щоб підвищити ефективність діяльності промислових підприємств необхідно попередньо виявити залежність собівартості від найбільш впливових факторів.

Література

1. Тимофеев В.Н. Экономическая эффективность машин: основные факторы, резервы повышения, управление / Тимофеев В.Н. – Х.: Изд-во «Основа» при Харьк. ун.-те, 1990. – 156 с.

2. Костецька Н. Факторний підхід до формування стратегії зниження витрат підприємства / Н. Костецька // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1 (30). – С. 162

3. Пономаренко О.І. Сучасний економічний аналіз / О.І. Пономаренко, М.О. Перестюк, В.М. Бурим. – К. : Вища шк., 2004. – 262 с.

4. Моисеев М.П. Экономика технологических конструкций / М.П. Моисеев– М. : Машиностроение, 1981. – 253 с.

7

СЕКЦІЯ

*Забезпечення
економічної безпеки
виробничих систем
за умов поглиблення
конкуренції
та активізації
міжнародного
бізнесу*

Бабець І.Г.

Львівський державний університет внутрішніх справ, професор кафедри економіки та економічної безпеки, доктор економічних наук, доцент

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах поглиблення інтеграційних процесів конкурентні позиції регіонів та їх участь у міжнародному поділі праці визначаються рівнем розвитку науково-технічної сфери й ефективністю використання результатів інтелектуальної праці у виробництві експортоорієнтованої продукції. Саме тому, як обґрунтовано в [1], рівень зовнішньоекономічної безпеки регіону доцільно визначати з урахуванням науково-технологічних чинників, а система індикаторів повинна включати такі показники: частка високотехнологічної продукції в експорті; частка високотехнологічної продукції в імпорті; частка відправленої на експорт інноваційної продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції; коефіцієнт технологічної залежності.

Для визначення впливу науково-технологічних чинників на рівень зовнішньоекономічної безпеки Львівської області розраховано фактичні (за даними Головного управління статистики) та нормалізовані значення індикаторів, вагові коефіцієнти, інтегральний показник і коефіцієнти його чутливості до зміни індикаторів (табл. 1). Коефіцієнт чутливості – це відносна зміна інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки у відсотках, яка відповідає одиничній відносній зміні фактора (на 1%) за інших рівних умов [2].

На зміцнення зовнішньоекономічної безпеки Львівської області у 2013 р. найбільше вплинула зміна частки високотехнологічної продукції в експорті товарів ($Kч=0,331$), оскільки за інших рівних умов зростання цього індикатора на 1% забезпечує підвищення інтегрального показника на 0,331%. Також на рівень зовнішньоекономічної безпеки регіону істотно вплинуло зниження коефіцієнта технологічної залежності ($Kч=0,147$), яке відбулося за рахунок збільшення обсягів експорту високотехнологічної продукції.

В результаті дослідження підтверджено необхідність врахування науково-технологічних факторів при оцінці зовнішньоекономічної безпеки регіону. Оптимістичний сценарій у сфері зовнішньоекономічної безпеки повинен ґрунтуватися на заходах з підтримки експортоорієнтованих промислових підприємств та реалізації науково-технічних інтеррегіональних

проектів з впровадження новітніх технологій на підприємствах високотехнологічного машинобудування.

Таблиця 1

Показники зовнішньоекономічної безпеки Львівської області

Рік	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	Коефіцієнт експортної залежності, %	Коефіцієнт імпорتنної залежності, %	Частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, нової для ринку, %	Частка високотехнологічної продукції в експорті товарів, %	Частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів, %	Коефіцієнт технологічної залежності	Інтегральний показник зовнішньоекономічної безпеки
Нормалізовані значення індикаторів									
2006	0,099	0,387	0,374	0,115	0,167	0,315	0,077	0,109	0,185
2007	0,096	0,357	0,308	0,093	0,169	0,332	0,077	0,111	0,176
2008	0,054	0,289	0,318	0,094	0,039	0,306	0,107	0,079	0,147
2009	0,067	0,267	0,306	0,069	0,389	0,393	0,103	0,125	0,202
2010	0,066	0,264	0,328	0,067	0,073	0,404	0,100	0,119	0,168
2011	0,052	0,343	0,323	0,052	0,164	0,345	0,139	0,135	0,178
2012	0,054	0,330	0,405	0,069	0,044	0,341	0,158	0,133	0,176
2013	0,067	0,250	0,422	0,088	0,058	0,427	0,112	0,145	0,186
Вагові коефіцієнти	0,111	0,071	0,090	0,157	0,114	0,145	0,124	0,187	
Коефіцієнти чутливості	0,039	0,096	0,205	0,074	0,035	0,331	0,075	0,147	

Література

1. Бабець І.Г. Оцінка рівня зовнішньоекономічної безпеки регіонів України / І.Г.Бабець // Економіка та держава. – 2011. – № 4. – С. 24-26.
2. Кибиткин А.И. Эконометрические методы оценки чувствительности экономической системы / А.И. Кибиткин, О.В. Скотаренко // Вестник МГТУ. – 2010. – №1. – С. 22-26.

Березіна Л.М.

Полтавська державна аграрна академія, професор кафедри економіки підприємства, доктор економічних наук, доцент

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЗМІСТ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Потреба формування економічної безпеки аграрних підприємств визначається під впливом сукупності чинників, де особливості регіонального господарювання є пріоритетними, вони забезпечують виробничі та соціальні умови для ефективності праці.

Для забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств є необхідним спеціальний інструментарій, використання якого дозволило б опрацювати та обирати найбільш придатні її варіанти з урахуванням особливостей розвитку підприємства кожного регіону.

Для функціонування підприємств агропромислового комплексу дедалі більшого значення набуває економічна безпека, яку у фаховій літературі розглядають як стан економіки, що забезпечує стійке економічне зростання, достатнє задоволення суспільних потреб, ефективне управління господарськими процесами, захист економічних інтересів суб'єктів ринку. Нами уточнено, що це такий стан сукупних ресурсів підприємства і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільший ступінь ефективності їх використання з метою забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку, протистояння як внутрішньому негативному впливу, так і зовнішнім загрозам [1].

Головна мета економічної безпеки аграрних підприємств полягає у гарантуванні їх стабільного функціонування та максимально можливої ефективності використання наявного потенціалу і його формування у перспективі.

Наголосимо, що стан формування економічної безпеки суб'єктів господарювання зумовлюється здатністю представників менеджменту чи власника запобігти прояву загроз довкілля, опрацювати ефективну програму заходів щодо усунення шкідливих наслідків від їх дії.

Забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств потребує її належної організації, у якій доцільно поєднувати одночасне чи послідовне виконання низки заходів щодо формування ресурсів, обґрунтування стратегії

господарської діяльності, забезпечення ефективності механізмів управління тощо.

З нашої точки зору, управління економічною безпекою аграрних підприємств слід розглядати як невід'ємну складову механізмів управління підприємством, спрямовану на протидію як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам його функціонування. Тому недостатня увага власників (керівників) підприємства до питань його економічної безпеки часто є основною причиною кризового стану під впливом низки загроз.

Зауважимо, що для підприємств АПК економічна безпека нерозривно пов'язана з продовольчою безпекою.

В економічній літературі продовольча безпека розглядається як доволі нова економічна категорія, яка уособлює якісну характеристику економічної системи країни та визначає її здатність підтримувати нормальні умови життєдіяльності населення, забезпечувати виробників ресурсами та послідовно реалізовувати національні інтереси. Економічна безпека входить до системи національної безпеки разом з такими складовими, як забезпечення обороноздатності країни, підтримка соціального миру у суспільстві, захист від проявів екологічної кризи [2].

Література

1. Березіна Л.М. Організаційно-економічні аспекти формування відносин підприємств АПК: монографія / Л.М. Березіна. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 280 с.
2. Меерс В. Изменение фокуса аграрной политики и развития села в Украине: выводы и перспективы для движения вперед / В. Меерс, С. Демьяненко, Т. Джонсон, С. Зоря // Сборник научных работ. – К.: КНЕУ, 2005. – 172 с.

Ваганова Л.В.

Хмельницький інститут МАУП,

доцент кафедри економіки та управління, кандидат економічних наук

СИСТЕМАТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Концептуальні основи дієвої моделі управління процесом забезпечення економічної безпеки підприємства (ЕБП), враховуючи багатогранність та змістовне наповнення останньої, базуються на виокремленні та доповненні функціональних складових безпеки суб'єкта господарювання у розрізі окремих параметрів та побудові ієрархічних рівнів управління безпекою.

В наукових колах питанню систематики функціональних складових ЕБП приділялося зовсім мало уваги. Зокрема, автори [1, 2] виокремили лише внутрішньовиробничу (взаємодія елементів системи з метою забезпечення безперервного виробництва продукції) та позавиробничу (взаємодія елементів, які пов'язані із функціонуванням підприємства з різними зовнішніми агентами). Вважаю, що така класифікація є досить вузькою, оскільки не враховує сутності власне процесу управління на промисловому підприємстві як цілеспрямованого економічного та соціального впливу на його виробництво з метою збереження стійкості та вдосконалення результатів господарської діяльності. Тому пропоную здійснювати класифікацію функціональних складових ЕБП за наступними параметрами [4]:

1) стратегічним, що зумовлено процесом оцінки зовнішнього середовища, формування організаційних цілей, ухвалення рішень, направлених на створення і утримання конкурентних переваг, здатних забезпечити підприємству прибуток в довгостроковій перспективі (інноваційна, інтелектуально-кадрова, ринкова);

2) тактичним, що пов'язано із наявністю конкретних дій щодо реалізації намічених цілей. (фінансова, податкова, інтерфейсна покликані приносити стабільний високий прибуток, за якого може створюватися додаткова вартість, накопичуватися резерви і, відповідно, збільшуватиметься вартість підприємства);

3) оперативним, що зумовлено їх здатністю вирішувати поточні або такі, що виникають у результаті небажаних відхилень, виробничі проблеми. (виробнича, інформаційна, політико-правова збільшується ймовірність отримання прибутку від виробництва, за рахунок якого створюватиметься

додана вартість і, відповідно, зростатиме вартість підприємства);

4) соціальної відповідальності пов'язане з тим, що крім відповідальності економічного характеру підприємство зобов'язане враховувати і соціальні аспекти впливу своєї ділової активності на працівників, споживачів (силова, еколого-техногенна, соціальна);

5) ефективності управління пов'язана із якістю управління, тобто сукупністю відповідності поведінки системи управління в конкретній ситуації, яка дозволяє організації впевнено триматися при швидких змінах у внутрішньому і зовнішньому середовищах.

Враховуючи вище наведене, встановлено, що існує можливість формування складових системи управління ЕБП на основі доповнення такими елементами функціональних складових як податкова, інтерфейсна, соціальна, еколого-техногенна), а також ЕБП за параметром ефективності управління з метою подальшої побудови концептуальної моделі управління процесом забезпечення ЕБП.

Література

1. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – №15-16. – С. 35-37.
2. Нагорна І.І. Оцінка стійкості економічної безпеки промислового підприємства /І.І. Нагорна // Економічний простір № 19. – 2008. – С. 243-255.
3. Механізм управління економічною безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Людмила Василівна Ваганова.– Хмельницький: ХНУ, 2014.– 20 с.

Вальков О.Б.

*Хмельницький національний університет, старший викладач кафедри
автоматизованих систем і моделювання в економіці*

ВПЛИВ СВІДОМОГО РИЗИКУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах поглиблення конкуренції та активізації міжнародного бізнесу суб'єкт діяльності обов'язково зіштовхується з невизначеністю у процесі прийняття економічних рішень. Це пояснюється різними причинами: не детермінованістю процесів, що відбуваються в економіці і суспільстві, недостатність або недостовірність інформації, щодо реалізації рішення, відсутністю або недостатністю обґрунтованих цілей та критеріїв їх оцінки, непередбачуваність дій конкурентів, поява нових ринків, поява іноземних, як правило більш потужних учасників ринку.

Отже, можна стверджувати, що збільшується варіативність в сфері прийняття управлінських, виробничих, комерційних рішень з урахуванням можливих ризиків, загроз і відхилень від запланованих результатів. Це відповідає визначенню: «Ризик – об'єктивно-суб'єктивна категорія, що пов'язана з подоланням непевності і конфліктності в ситуації неминучого вибору і відображає міру досягнення очікуваних результатів, невдач та відхилення від цілей з урахуванням впливу контрольованих та неконтрольованих факторів.»[1]

Таким чином можна стверджувати, що прийняття того чи іншого економічного рішення призводить до збільшення ризику виникнення загроз функціонування або навіть існування підприємства, тобто призводить до зниження рівня економічної безпеки, що в свою чергу вимагає застосування певних заходів, щодо нормалізації цього рівня. Але в умовах активізації конкуренції підприємці іноді свідомо, а іноді змушено ідуть на ризик в тих чи інших економічних питаннях — ризикують, що призводить до значного збільшення загроз, негативних наслідків, проблем, збитків. З іншого боку не викликає сумнівів думка, що ризикнувши підприємець може отримати більш сприятливі результати: збільшення обсягів виробництва, завоювання більшої частки ринку, збільшення прибутку. Аналіз можливих загроз, можливі варіанти розв'язку проблем, недопущення або оптимізація негативних результатів є однією зі складових поняття «економічна безпека підприємства». Слід зазначити що, якщо великі промислові підприємства досягнувши

прийнятого рівня економічної безпеки намагаються уникнути свідомих ризиків, то підприємствам малого та середнього бізнесу, намагаючись покращити результативність своєї діяльності, ризикують в своїй діяльності постійно, наражаючись на небезпеку.

Таким чином можна говорити про наявність певної системи: свідоме прийняття рішення про ризикування, як шлях досягнення переваг в умовах гострої конкурентної боротьби — збільшення рівня загроз та небезпек, як об'єктивний наслідок ризикування — розробка та впровадження механізму протидії загрозам та небезпекам, як один з елементів категорії «економічна безпека». Гармонізація цих трьох складових підприємницької діяльності дозволить підприємству оптимізувати свою діяльність в умовах загострення конкурентної боротьби, виникнення конфліктних ситуацій, несприятливого впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Механізм зворотнього зв'язку, що закладений в цю систему дозволяє припустити, що гармонізацію такого процесу доцільно виконувати використовуючи інструментарій економіко-математичного моделювання зокрема застосовуючи теорію ігор, нечітку логіку, методи експертних оцінок, імітаційне моделювання та ін.

Література

1. Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч.-метод посібник / В.В. Вітлінський, П.І. Верченко. – К.: КНЕУ, 2000. – 292с.

Гранатуров В.М.

*Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова,
професор кафедри управління проектами та системного аналізу,
доктор економічних наук, професор*

Михайлова Л.В.

*Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова,
аспірант кафедри управління проектами та системного аналізу*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВИТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

В останній час проблемі попередження та усунення загроз інформаційній безпеці телекомунікацій, удосконаленню системи її підтримки приділяється підвищена увага. Зростання актуальності проблеми інформаційної безпеки, та як наслідок, обсягів впровадження відповідних засобів захисту, а також зростання обсягів витрат на ці цілі викликає інтерес науковців та практичних робітників до проблеми визначення та обґрунтування ефективності цих витрат, вибору оптимального з техніко-економічної точки зору варіанту системи захисту. Аналіз наукової літератури з цієї проблеми свідчить про те, що сьогодні наголос робиться на структурі витрат на інформаційну безпеку та методи їх визначення без урахування залежності цих витрат від рівня безпеки, який досягається. Це не дозволяє вирішувати задачу вибору економічно обґрунтованого рівня інформаційної безпеки.

Метою доповіді є визначення та обґрунтування методичного підходу до оцінки витрат на забезпечення інформаційної безпеки телекомунікацій в залежності від конкретного рівня захисту, який може бути підґрунтям для подальших досліджень стосовно вибору оптимального з техніко-економічної точки зору варіанту системи інформаційної безпеки.

За основу прийнята методологія, яка найбільш часто використовується для розрахунку витрат на різні види інформаційних технологій взагалі, та інформаційну безпеку зокрема, розроблена компанією Gartner Group, яка відома під назвою – методика сукупної вартості володіння (англ. Total Cost of Ownership, TCO) [1]. Для визначення залежності між рівнем безпеки та витратами на його досягнення використовуються також існуючі нормативні документи, в яких сформульовано нормативно-методичну базу для вибору та реалізації вимог із захисту інформації в автоматизованій системі, рівнів, з

якими має забезпечуватися захист від існуючих загроз, а також функціональні компоненти безпеки та профілі захисту, за допомогою яких виконуються відповідні вимоги до рівня безпеки [2,3].

В доповіді викладено основні положення запропонованої методики, ядром якої є матрична модель процесу організації інформаційної безпеки. Розглянуто принципи побудови моделі, а також її використання для визначення залежності витрат на забезпечення безпеки від рівня безпеки, який досягається.

Побудовані таким чином залежності є першим кроком на шляху вирішення проблеми вибору оптимального з техніко-економічної точки зору варіанту системи захисту. Подальші дослідження повинні передбачати визначення залежності отриманого ефекту використання системи безпеки від рівня захисту, який вона забезпечує. Доцільно також розробити спеціальне програмне забезпечення для автоматизації обчислень.

Література

1. R. Witty , J. Dubiel , J. Girard , J. Graff , A. Hallawell , B. Hildreth , N. MacDonald , W. Malik , J. Pescatore , M. Reynolds , K. Russell , A. Weintraub , V. Wheatman. -- The Price of Information Security. Gartner Research, Strategic Analysis Report, K-11-6534 -- Gartner Research, Strategic Analysis Report, K-11-6534, June 2001.

2. НД ТЗІ 2.5-005-99. Класифікація автоматизованих систем і стандартні функціональні профілі захищеності оброблюваної інформації від несанкціонованого доступу. – К.: ДСТСЗІ СБ України. – 16 с.

3. ISO/IEC 15408:2005, Information technology — Security techniques — Evaluation criteria for IT security.

Желіховська М.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри економіки підприємства і підприємництва,
кандидат економічних наук*

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕРОБКИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ

Станом на 2013 рік послугами по вивезенню твердих побутових відходів (ТПВ) охоплено близько 70% міського та 10% сільського населення [1]. Нагальним завданням у цивілізованому світі сьогодні є максимальне зменшення об'єму відходів, що потрапляють на полігони. Без глибокої переробки досягнути цього не можливо. Для порівняння: сьогодні в Україні з населенням 46 млн чол. близько 4200 офіційних полігонів та стільки ж неофіційних, а на всю Німеччину з населення 82 млн – всього 162 полігони ТПВ. В Україні щороку утворюється близько 55 млн м. куб ТПВ, переробляється з них лише 3-4%, відсортовується як вторинна сировина – 6-7%, а понад 90% – захоронюється на полігонах та звалищах. Так, до прикладу, лише 1% ТПВ розміщується на полігонах у Швеції, 92% – в Україні; переробляється та компостується відповідно – 3,8% та 0%.

Сьогодні існує ряд альтернативних проектів з переробки ТПВ, наприклад, збір і перетворення звалищного газу на електроенергію, тепло або пару, і навіть використання в якості автомобільного палива. Такі проекти активно реалізуються в США та більшості країн Європи (зокрема, Німеччині, Австрії, Данії, Швеції, Бельгії). Однією з перших компаній в Україні, яка почала впроваджувати роздільний збір сміття, є компанія «ГрінКо», доля якої на ринку вивезення ТПВ в Україні на сьогодні складає 9%. Почавши з Києва, компанія продовжила програму роздільного збору сміття у Донецьку, Дніпропетровську, Миколаєві й Івано-Франківську.

Екологічна стратегія України до 2020 року ставить такі завдання в сфері поводження із ТПВ: зберігання в повному обсязі ТПВ міст із населенням до 250 тис. на спеціалізованих полігонах; зменшення в спеціальних місцях зберігання ТПВ на 15% базового рівня частки відходів, що піддаються біологічній деградації; збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів (зокрема, будівельних) як вторинної сировини; запровадження новітніх технологій утилізації ТПВ.

Розв'язання проблем, що склалися у сфері поводження з ТПВ, можливо

шляхом [2]: впровадження роздільного збирання та сортування ТПВ з метою максимального використання та виключення безповоротного втручання їх компонентів під час захоронення, унеможливлення надходження у навколишнє середовище небезпечних побутових відходів, зменшення земельних площ, необхідних для розміщення полігонів ТПВ; штрафних санкцій за забруднення фізичними і юридичними лицами; визнання захоронення найбільш неефективною технологією поводження з ТПВ та перехід до сучасних вискоелективних методів їх утилізації та знешкодження; впровадження сучасних ефективних технологій енергетичної утилізації ТПВ на основі організації виробництва сучасного обладнання з залученням світового досвіду та вітчизняних розробок і створення вітчизняної індустрії виробництва обладнання для сфери поводження з ТПВ; удосконалення технології захоронення залишків ТПВ, що не можуть бути перероблені або утилізовані (зокрема – шляхом впровадження різних технологій захоронення брикетованих відходів) з метою максимального унеможливлення їх негативного впливу на довкілля; рекультивація земель, зайнятих звалищами твердих побутових відходів; проведення постійної роботи щодо поліпшення екологічної свідомості населення.

Література

1. Проект Закону «Про внесення деяких змін до ряду законодавчих актів України щодо перероблення та захоронення побутових відходів № 10120 від 24.02.2012 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.clean-city.com.ua/news/view/39>
2. «Національна стратегія поводження з твердими побутовими відходами в Україні». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmr.ligazakon.ua/>

Орлов В.М.

*Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова
завідувач кафедри економіки підприємства та корпоративного
управління, доктор економічних наук, професор*

Новицька С.С.

*Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова
доцент кафедри економіки підприємства та корпоративного управління,
кандидат економічних наук, доцент*

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання підприємства зазнають значні зміни, викликані економічною кризою. Відбувається істотна трансформація всіх процесів взаємодії між ними, зростає залежність первинної виробничої господарської системи від макроекономічного ринкового середовища.

Нестабільність економічної ситуації збільшує цю невизначеність, перетворює її в якийсь постійно діючий дестабілізуючий фактор. На даний момент головною метою й умовою функціонування підприємства стає одержання доходу в процесі своєї діяльності, задоволення попиту покупців, контроль за оптимізацією витрат, підвищення конкурентоздатності й інше. Основним економічним інтересом підприємства стає досягнення економічної безпеки підприємства.

Сучасний підхід до розуміння економічної безпеки не має комплексного системного вирішення і є досить одностороннім, оскільки він обмежується рамками фінансових категорій [1]. Поняття економічної безпеки підприємства можна розглядати з кількох позицій. З позиції різних агентів ринку, що взаємодіють з підприємством (споживачів, суміжників, податкових, кредитних органів і т. ін.), оцінка має дати відповідь на запитання «Наскільки надійне підприємство як партнер в економічних відносинах і чи доцільно продовжувати ці відносини?». В цьому разі можна визначити, що економічна безпека підприємства є комплексним відображенням ступеня надійності підприємства як партнера у виробничих, фінансових, комерційних та інших економічних відносинах за певний проміжок часу.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво та фахівці зможуть уникнути можливих загроз і

ліквідувати шкідливі наслідки певних негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити певні узагальнення стосовно основних функціональних цілей економічної безпеки підприємства, до яких, на наш погляд, відноситься:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стабільності та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності того чи іншого суб'єкта господарювання;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці на засадах якісної правової захищеності усіх аспектів діяльності підприємства.

Зазначені вище функціональні завдання зумовлюють необхідність передбачення виокремлення, аналізу і оцінки існуючих загроз з кожної функціональної складової та опрацювання на їх основі системи протидійних і застережних заходів.

Література

1. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [В.Л. Оргинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.

Павлов К.В.

*Камский институт гуманитарных и инженерных технологий,
зав. кафедрой экономики и управления,
доктор экономических наук, профессор*

ИНВЕСТИЦИИ И ИННОВАЦИИ ИНТЕНСИВНОГО И ЭКСТЕНСИВНОГО ТИПА

В последнее время всё больше внимания уделяется вопросам формирования в России инновационной экономики, что совершенно

справедливо, т.к. это позволит уменьшить зависимость уровня и темпов социально-экономического развития страны от получаемых доходов вследствие экспорта сырьевых ресурсов. Важно также и то, что в результате этого улучшится имидж России, которую пока ещё нередко отождествляют с сырьевым придатком капиталистического мира. Таким образом, в целом мировой опыт действительно свидетельствует о том, что рост инвестиций в инновационные сферы экономики способствует ускоренному развитию народнохозяйственного комплекса страны и повышению среднего уровня жизни.

Однако это только в целом, а в каждом конкретном случае вложение инвестиций в инновационные сектора далеко не всегда способствует росту прибыли и доходов – так, в фундаментальной науке известно немало случаев, когда вложение средств не только не окупалось, но и приводило к негативным результатам. Кстати, руководство России в последнее время нередко критикует различные ведомства и организации в связи с тем, что существенные инвестиции в создание нанотехнологий пока ещё не дают ожидаемого результата [2]. В этой связи совершенно справедлива постановка вопроса о том, насколько эффективны те или иные инвестиции и инновации.

Однако, на наш взгляд, в современных условиях этого не достаточно и кроме осуществления социально-экономической оценки эффективности инвестиций и инноваций необходимо осуществлять оценку последствий внедрения инвестиций и инноваций с точки зрения их влияния на усиление процессов интенсификации общественного воспроизводства [1]. В этой связи нами предлагается выделять инвестиции и инновации интенсивного или экстенсивного типов в зависимости от того, способствуют ли результаты их внедрения соответственно интенсификации или, наоборот, процессу экстенсификации. Важно также в общей структуре инвестиций и инноваций выделять удельный вес, долю каждой из этих двух групп. Целесообразность осуществления такого рода классификации инвестиций и инноваций во многом объясняется тем обстоятельством, что в последнее время существенно возросла актуальность использования интенсивных методов хозяйствования. Прежде всего, это связано с демографическим кризисом последних лет. В этой связи осуществление мероприятий трудосберегающего направления интенсификации представляется весьма своевременным и эффективным.

В других странах могут быть актуальными и иные направления интенсификации. Так, например, в среднеазиатских странах СНГ – Узбекистане, Туркмении, Таджикистане, Киргизии исключительно важным

являються водосберегаюче напрямлення інтенсифікації громадського виробництва. В Японії, де порівняльно небагато великих родовищ природних ресурсів, дуже актуально матеріалосберегаюче напрямлення інтенсифікації, тут же в зв'язі з дуже обмеженим характером земельних ресурсів велике значення має також землесберегаюче напрямлення інтенсифікації. В більшості країн світу дуже актуально енерго- і фондосберегаюче напрямлення.

Література

1. Александров Г.А. Курсом інтенсифікації. /Г.А.Александров. – М.: Економіка, 1998. – 158 с.
2. Павлов К.В. Інтенсифікація економіки в умовах неопределенності ринкової середовища. /К.В.Павлов. – М.: Магістр, 2007. – 271 с.

Сусіденко О.В.

Начальник відділу зовнішньоекономічної діяльності Управління міжнародного співробітництва Вінницької ОДА

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

До основних завдань забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання належать оцінка рівня фінансової безпеки, встановлення і оцінка чинників, які впливають на неї, та на основі цього розробка системи заходів, що дозволять нівелювати дію загроз, небезпек та посилення дії їх позитивного характеру. В теорії та практиці фінансового менеджменту існує значна кількість методів, які застосовуються для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. У ході аналізу фахової наукової літератури нами було визначено, що досліджені методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства можна розділити на декілька груп: на основі дослідження грошових потоків; на основі оцінки фінансової стійкості підприємства; на основі методів прогнозування банкрутства; на основі визначення інтегральних показників; на основі фінансових показників – індикаторів; на основі ресурсно-функціонального підходу.

Фінансовий менеджер з питань безпеки за допомогою показників

повинен змоделювати такий розвиток підприємства, який дозволив би забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді; задовольнило потреби у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства; забезпечило достатню фінансову незалежність підприємства; було здатним протистояти небезпекам і загрозам, що існують і можуть виникнути, які можуть заподіяти фінансовий збиток, або небажано змінити структуру капіталу, або ж примусово ліквідувати підприємство; забезпечувало б достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень; дозволяло забезпечити захищеність фінансових інтересів власників [1].

Діагностика стану фінансової безпеки повинна проводитися за системою показників, що враховують специфічні галузеві особливості, які найбільш характерні для підприємства і мають для нього важливе стратегічне значення. Також, важливе значення для оцінки має обрання узагальнюючого критерію (інтегрального показника), який задовольняв би таким вимогам [2]: наявність чітко фіксованих меж; порівнянність різночасних оцінок рівня фінансової безпеки одного підприємства, а також інших підприємств галузі, при цьому показники повинні бути надійними, порівнянними в різні періоди, узагальнюючими (синтетичними) для своєї галузі, та, нарешті, відносно незалежними один від одного для забезпечення адекватності порівняння; простота і доступність методики розрахунку, яка базується на облікових даних, її універсальності.

Враховуючи проведений нами аналіз методів оцінки фінансової безпеки підприємства, можемо зазначити, що оцінювання фінансової безпеки підприємства є складним комплексним процесом, який передбачає наявність взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, які можна об'єднати в три блоки:

- постановочний блок, містить постановку проблеми оцінки, а саме – визначення її мети і завдань.
- методичний блок, який містить підходи, методи, принципи, критерії та показники оцінки економічної безпеки;
- інтерпретаційний блок включає в себе оцінку фінансової безпеки та прийняття рішення щодо її забезпечення.

Література

1. Сватюк О.Р. Управлінський підхід щодо методики розрахунку показників оцінки економічної безпеки підприємства/ О.Р. Сватюк, Г.Я.

Левків, О.М. Чапран // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – № 1. – 2011. – С 213- 220.

2. Евдокимов Ф. И. Факторы и методы оценки экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / Ф. И. Евдокимов. – Режим доступа: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/mikhailov/lib/3.htm>

Хмелевський О.В.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

ДЕФІНІЦІЯ КАТЕГОРІЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Загалом відсутня єдина дефініція категорії міжнародного бізнесу, що є проблемою наукових досліджень в його ідентифікації.

Узагальнення наукових досліджень дозволяє характеризувати міжнародний бізнес як: окрему, самостійну сферу господарської діяльності; економічну категорію; об'єктивну реальність; інституційно-функціональну систему; частину загальної системи міжнародних економічних відносин; самостійну науку.

У якості сфери господарської діяльності, міжнародний бізнес розуміється як будь-які господарські операції, ділові транзакції, що здійснюються фізичними особами, компаніями двох або більше країн за межами національних кордонів з метою отримання прибутку.

Як економічна категорія міжнародний бізнес – це абстрактне, логічне, фундаментальне, теоретичне поняття, яке в найбільш, узагальненому вигляді відбиває суттєві властивості економічних явищ і процесів, відображає певний бік об'єктивної, конкретної економічної діяльності та сукупність відносин, які виникають між господарськими суб'єктами з приводу тієї чи іншої форми реалізації підприємницької, бізнесової діяльності.

Виступаючи об'єктивною реальністю, міжнародний бізнес є цілісною системою господарських зв'язків між різноманітними суб'єктами економічної діяльності двох і більше країн.

Як інституційно-функціональна система міжнародний бізнес – це відкрита система, яка постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем. (зовнішнє середовище – суспільно-економічні чинники оточуючого середовища, які

впливають на функціонування фірми, вимагають його відповідного регулювання). Міжнародному бізнесу як системі притаманні такі властивості [1]:

- доцільність – кожен внутрішній елемент бізнесу має раціональну спрямованість – прибутковість;

- цілісність – бізнес пронизує усі сфери та елементи економіки для реалізації його головної мети – отримання прибутку;

- суперечливість – джерело розвитку та зміцнення цілісності міжнародного бізнесу згідно законів діалектики. Однак, конфліктні ситуації, соціально-економічні, політичні антагонізми послаблюють міжнародний бізнес як систему, призводять до занепаду його фундаментальних засад;

- активність – міжнародний бізнес – явище соціальне, тісно пов'язане із соціальними системами, діяльністю людини.

Водночас, міжнародний бізнес – це частина загальної системи міжнародних економічних відносин, що відповідає стосункам, пов'язаним з діловою діяльністю промислового, комерційного, валютно-фінансового, перевізного типів. Кожна форма міжнародних економічних відносин відображена в міжнародному бізнесі, і, виходячи з них, можна говорити про такі види міжнародного бізнесу, як: валютний, промисловий, фінансово-кредитний, торговий, аграрний, – кожен з яких, має свої підвиди.

Міжнародний бізнес виступає і самостійною наукою, яка має свій предмет, методи дослідження, являє собою систему теоретичних знань про конкретні економічні процеси, має свій об'єкт і суб'єкт та потребує окремого дослідження.

Література

1. Міжнародний бізнес / за ред. проф. В.А.Вергуна. – К.: ВАДЕКС, 2014. – 810 с.

Шишкіна О.В.

*Чернігівський національний технологічний університет
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент*

Панченко О.І.

*Чернігівський національний технологічний університет
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент*

Базілінська О.Я.

*Чернігівський національний технологічний університет
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент*

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МОНОПРОФІЛЬНИХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трансформаційні процеси які відбуваються в політико-правовій, фінансово-економічній, соціальній та інших сферах розвитку українського суспільства обумовили появу специфічних ризиків і загроз стабільному розвитку будь-якого суб'єкта економіки як на макро- і мезо-, так і на макрорівні. Руйнація економічних зв'язків, зміни в ресурсній базі промислового виробництва, втрата ринків збуту спричинили занепад багатьох промислових підприємств, тому числі монопрофільних, які в міру недостатнього рівня диверсифікації діяльності, низької гнучкості капіталу виявились недостатньо захищеними від рейдерських атак, процесів купівлі-продажу за несправедливою оціночною вартістю, зловживань осіб зацікавлених в привласненні капіталу підприємства тощо.

Ідентифікація, аналіз, оцінювання і нейтралізація загроз в умовах ризику і невизначеності оточуючого середовища складають основу забезпечення безпеки суб'єктів підприємництва. Це підтверджує актуальність даного дослідження і дозволяє сформулювати мету, яка полягає у визначенні основних принципів забезпечення фінансово-економічної безпеки (ФЕБ) промислових монопрофільних підприємств, виникнення яких є результатом існуючої системи розміщення продуктивних сил, особливостей регіонального розвитку, специфіки економічних зв'язків з різними ланками господарської системи. Відновлення діяльності монопрофільних підприємств залежить не тільки від взаємопов'язаності інтересів держави, регіону і підприємства, а й від створення ефективної системи ФЕБ, яка дозволяє мінімізувати негативний

вплив внутрішнього і зовнішнього середовища на розвиток суб'єкта підприємництва.

Узагальнюючи наукові розробки вітчизняних і іноземних науковців в сфері ФЕБ, таких як: В.Н. Алексеєнко, Ю.Г. Древе, М.М. Єрмошенко, Т.С. Клебанова, Г.Б. Клейнер, Є.О. Олейников, Л.Г. Шемаєва та інші, в якості принципів становлення і розвитку системи безпеки монопрофільного промислового підприємства пропонуємо прийняти:

– принцип економічної доцільності і обґрунтованості який передбачає, що вартість фінансових витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства не повинна перевищувати рівня можливих втрат від загроз і ризиків, а також рівня фінансових можливостей підприємства;

– принцип комплексності, який полягає у врахуванні всіх видів загроз і можливих засобів захисту при побудові системи безпеки;

– принцип достатності, що проявляється у встановленні прийнятого рівня безпеки без намагань створити «абсолютний захист», оскільки маючи наявності достатній обсяг ресурсів можна подолати будь-яку технічну і організаційно досконалу систему безпеки;

– принцип послідовності який виражається у створенні декількох послідовних рубежів (зон) захисту, що обумовлює зростання часу, зусиль, ресурсів для їх подолання;

– принцип безперервності який від вимагає від системи безпеки організації постійної і безперервної роботи; принцип надійності, який потребує створення однаково надійних ланок системи безпеки з точки зору організації захисту від загроз.

Дотримання цих принципів дозволить створити ефективну систему безпеки, унеможливить втрату контролю над функціонуванням монопрофільного промислового підприємства, забезпечить його стабільний розвиток.

Яременко О.Ф.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «СТІЙКИЙ РОЗВИТОК» ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Інтегрованість економіки України до світового господарства та активна участь у процесах глобалізації зумовлює необхідність врахування сучасних умов діяльності підприємств, що характеризуються жорсткою конкуренцією, динамічністю ринкової кон'юнктури, значними змінами у макросередовищі, які обумовлені розвитком науково-технічного прогресу, швидким старінням знань, виникненням нових сфер економіки тощо. Процесом, який дозволяє не лише виживати, але і стабільно функціонувати підприємству за таких умов, є розвиток.

На нашу думку, під стійким розвитком підприємства розуміється процес змін, в якому експлуатація ресурсів, напрямок інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку та інституційні зміни узгоджені один з одним і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал підприємства.

Для досягнення стійкого розвитку, керівництву підприємства необхідно дотримуватись виконання декількох умов [1]:

- повинна бути відома довгострокова стратегія розвитку підприємства, якої необхідно дотримуватись. Ця стратегія є „вихідним пунктом” для визначення довгострокових цілей і пріоритетів, її відсутність унеможливило забезпечення стійкого розвитку, тому що немає еталону розвитку підприємства;

- керівництво підприємства повинно мати інструменти оцінки реальності виконання поточних цілей. Такими інструментами є впровадження системи планування різних аспектів діяльності підприємства (фінансування, забезпечення сировиною, забезпечення збуту, технологій і т. ін.) з обов'язковим об'єднанням усіх цих інструментів у єдине ціле;

- керівництво повинно мати інструменти для оцінки схильності підприємства до небажаних змін різноманітних зовнішніх факторів у випадку прийняття того чи іншого рішення. Кожне прийняте рішення змінює чутливість показників діяльності підприємства (обсяг прибутку, обсяги виробництва, розмір затрат і т. ін.) до змін факторів.

Результативність розвитку залежить від трансформаційних механізмів,

які поділяються М.М. Моїсеєвим на два класи:

– адаптаційний, що дозволяє системі зберегти не тільки принципово важливі властивості, але й цілісність (підприємства, регіону, держави);

– біфуркаційний, який дозволяє набути нову якість, але супроводжується втратою цілісності (реорганізація фірм, зміна кордонів, адміністративного розподілу, політичного устрою) [2 с. 124-125].

Стійкість полягає в можливості системи протистояти рушійним силам біфуркаційних процесів зростання та деструктивному впливу зовнішнього середовища, а збалансованість проявляється в оптимальному поєднанні всіх факторів виробництва та цілей. Реалізація такої моделі розвитку потребує підвищення ролі регулювання та системного підходу до здійснення управлінських заходів [2, с. 124-125].

Отже, для досягнення стійкого розвитку промислових підприємств як цілісної системи необхідно здійснювати на основі конкретизації факторів середовища функціонування підприємства, виділення видів сталого розвитку, а також проведення комплексної оцінки рівня сталого розвитку. Дослідження механізму забезпечення сталого розвитку підприємств є сьогодні проблемою сучасного управління бізнесом.

Література

1. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации / Фатхутдинов Р.А. – М.: Изд-во Эксмо, 2004. – 544 с.

2. Капліна А.С. Поняття «розвиток» у категоріальному апараті теорії розвитку / А. С. Капліна // Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2012. - № 24 (II). - С. 57-63.

*Підвищення
конкурентоспромо
жності людського
потенціалу
у формуванні
соціально-трудо­вих
відносин на ринку
праці*

Dluhopolskyi Oleksandr

*Ternopil National Economic University, Associate Professor of Economics
Department, Doctor of Economics, Docent (Associate Professor)*

SOCIAL CAPITAL AS PHENOMENON IN THE MODERN ECONOMY

The main problem in the developing countries, in the context of the formation of institutional environment, which would contribute to the development of the economy in the long run, is defective social capital, the study of which is insufficient by the domestic science. «Triad of social capital» is assumed to be determined through a set of behavior standards, trust and network activity [1]. Social capital is the set of relations that give rise to actions [2; 3; 4], and these relationships are related to the expectation that the other economic agents will fulfill their obligations without use of penalties. This simultaneous concentration of expectations and commitments is generalized as the notion of «trust» (the more obligations are accumulated in the society, the higher is the level of reciprocity and, consequently, the level of social capital). It is just due to social capital the order is supported in the community based on trust, mutual respect, accounting for not only individual, but also public interests [5; 6]. In addition, the effective functioning of formal institutions and quality of governance depends upon the stocks of social capital.

Social capital and formal institutions complement each other, as they are to meet common goals, and under adequate supply of the first of them the need in government regulation is greatly reduced (limited use of political and administrative capital relating to the ability of some agents to regulate the access to resources and activities of others). The most important function of social capital is to safeguard the formal institutions of their misuse (obtaining a private gain at public expense) [7]. In this context under a democracy a specific public good is government accountability, and an effective public control over it requires the existence of such a type of social capital as civic culture is.

Alexis de Tocqueville first drew attention to the importance of social capital for social development, calling it «art of association». The scientist compared the peculiarities of association into voluntary organizations of citizens in France and the United States (literary and sports clubs, religious organizations, trade unions, committees of struggle against slavery, and committees of struggle against domestic violence, etc.), considering that in the U.S. they are more common and more active, and that cannot but promote democracy. Thanks to the development of social capital in the U.S. a lot of social services are provided by non-governmental organizations,

while in many European countries – these services are exclusive jurisdiction of the state. R. Solow, because of the difficulty of measurement and identification of social capital, proposed to call it «public relations» and F. Fukuyama understands it as the standards and values (formal and informal) that make collective actions in groups of people possible.

E. Banfield in his research of values and orientations of the rural communities in Southern Italy (the so-called «moral basis») applied the concept of ethos, which he defines as the amount of specific skills, ideas, standards and codes that provide a special and individual character to the particular group compared with other groups [8]. Analyzing customs of south-Italian communities, the scientist emphasizes the focus on material interests of a family and unwillingness to work together for the common good. The researcher describes this type of social orientation as «amoral familism», which implies the standards of conduct, under which «one has to cooperate exclusively with the members of the core family and try to use all others, because if you do not use them first, then they will use you» [9]. The dominance of that principle of co-existence causes the inability of individuals to commonly solve public affairs and communication gap between any abstract principles (ideologies), and behavior in everyday situations.

Some hypotheses regarding practical ethos functioning of «amoral familism», suggested by the researcher, are confirmed by the practice of social and economic development not only of the southern regions of Italy, but also of a large number of developing countries (including Ukraine): 1) if a public servant is a carrier of an «amoral familism» ethos, he is likely to take bribes; 2) in a society of an «amoral familism» a weak public encourages the regime that maintains an order by a «strong hand».

R. Putnam a well-known researcher of the social capital phenomenon and its role in economic development understands its ability to join individuals to act collectively for achieving a common goal [10; 11], and he believes that one of this indicators in the society status is «respect for the law». Legal awareness and legal culture [8] imply the integrated and multidimensional phenomena associated with the traditions, values, established practices of individuals and communities in relation to law and justice institutions, as well as the relation between customary law (informal regulatory guidelines and practices) and the formal legal system. The problem of collective actions arises in connection with a warning of possible «market failure» resulted by noncompliance of private with public benefits when the actions of the participants are performed exclusively in their own interests not providing Pareto-optimal use of available resources (but may contribute to

equilibrium according to Nash). The coherent coordination helps to avoid «market failure», when each participant renounces the personal best solution for the sake of collective good, resulting in a higher level of benefits than it would be under the absence of such a coordination.

Literature

1. Полищук Л. Экономическое значение социального капитала / Полищук Л., Меняшев Р. // Вопросы экономики. – 2011. – № 12. – С.46–65.
2. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий / Коулман Дж. // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122–139.
3. Сысоев С.А. К проблеме измерения социального капитала / Сысоев С.А. // Теоретическая экономика. – 2012. – № 2. – С. 42–50.
4. Бузгалин А.В. “Социальный капитал” как превратная форма генезиса посткапиталистических отношений / Бузгалин А.В. // Альтернативы. – 2010. – № 4. – С. 4–32.
5. Coleman J.S. Foundations of Social Theory / Coleman J.S. – Cambridge, Harvard University Press, 1990. – 320 p.
6. Loury G. A Dynamic Theory of Racial Income Differences / Loury G. // Women, Minorities and Employment Discrimination. Lexington, 1977. – 310 p.
7. Полищук Л. Нецелевое использование институтов: причины и следствия / Полищук Л. // Вопросы экономики. – 2008. – № 8. – С. 38–44.
8. Степаненко В.П. Національні закони та регіональні етоси: правова культура в українських регіональних вимірах / Степаненко В.П. // Наукові записки Національного університету “Києво–Могилянська Академія”. – 2006. – Т. 58. – С. 48–58.
9. Banfield E. The Moral Basis of a Backward Society / Banfield E. – Chicago: The Free Press Glencoe, 1958.
10. Putnam R. Making Democracy Work: Civic Tradition in Modern Italy / Putnam R. – Princeton: Princeton University Press, 1993. – 368 p.
11. Helliwell J.F. Economic Growth and Social Capital in Italy / Helliwell J.F., Putnam R. // Eastern Economic Journal. – 1995. – Vol. 21. – P. 29

Грицина Л.А.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ

Розбудова ефективної системи пенсійного забезпечення є актуальним питанням для багатьох країн світу, в тому числі й для України. Основою для побудови багаторівневої пенсійної системи виступають: солідарна (розподільна) та накопичувальна (капіталізована) системи. Вивчення міжнародного досвіду розвитку пенсійних систем дозволяє виділити чотири види багаторівневих пенсійних систем, що різняться за способом поєднання принципів солідарної та накопичувальної систем, а саме солідарно–накопичувальна (приклади застосування – Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Швеція, Нідерланди, Швейцарія), накопичувально–солідарна (приклади застосування – США, Португалія, країни Латинської Америки), умовно–накопичувальна (приклад застосування – Японія), накопичувальна (приклади застосування – Чилі (до 2010 р.), Казахстан) [1].

Старіння населення, підвищення соціальних стандартів спонукають до реформування пенсійного забезпечення, сприяючи розвитку пенсійних фондів накопичувального типу [2]. Як наслідок значна частина коштів, що акумулюються пенсійними фондами, перетворюються на важливий інвестиційний ресурс, що здатен впливати на світову економіку.

Значення накопичувальних пенсійних систем у світі можна оцінити розглянувши величину активів, що належать пенсійним фондам. Приватні пенсійні активи в країнах ОЕСР у 2012 році склали 32,1 трлн дол. США. Відношення активів пенсійних фондів до показника національного доходу окремих країн додатково свідчить про важливість цих інституційних інвесторів для економіки країн. Зокрема, у 2012 році в Нідерландах, Ісландії, Швейцарії це співвідношення перевищує 100%, а в таких країнах як Австралія, Великобританія, Фінляндія, США, Канада, Чилі, Ізраїль, Данія, – знаходиться в межах від 50% до 100%. У більшості країн ОЕСР основна частка інвестицій пенсійних фондів припадає на ринок акцій та облігацій [3, 4].

Збільшення частки векселів та облігацій у структурі активів пенсійних фондів пояснюється головним чином бажанням гарантувати певний рівень дохідності активів в умовах нестабільності вартості акцій провідних компаній світу. Одним з основних принципів інвестування активів пенсійних фондів є

забезпечення диверсифікованості портфеля. Цей довід підтверджується ще і додатковим розподілом ризику шляхом приміщення деякої частини активів в інші країни, за межами держави, в якому знаходиться пенсійний фонд [3,4].

Література

1. Белоусов В.М. Підходи та моделі системи пенсійного забезпечення: міжнародний досвід для України / В.М. Белоусов // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2013. – № 2 (42). – С. 37–42.

2. Беницька В.М. Використання світового досвіду функціонування пенсійних систем в реформуванні пенсійного забезпечення України / В.М. Беницька // Збірник наукових праць МННЦ ІТіС. – 2012. – № 17. – С. 159–178.

3. Pension Markets in Focus 2011: annual report / OECD [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.oecd.org/daf/pensions/pensionmarkets

4. Pension Markets in Focus 2012: annual report / OECD [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.oecd.org/daf/pensions/pensionmarkets.

Жигар Н. М.

Луцький біотехнічний інститут ПВНЗ Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, завідувач кафедри менеджменту, кандидат економічних наук, доцент

БІДНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇЇ ОБМЕЖЕННЯ

Бідність – поняття відносне. Критерії бідності і багатства різні в різних країнах. Те, що для одних є злиденністю, за інших умов може розцінюватись як заможність. До того ж варто розрізняти бідність глобальну (всієї нації) і бідність мікроекономічну (окремих груп населення, сімей).

Причини української бідності полягають насамперед у повільній адаптації національної економіки до ринкових умов, не конкурентоспроможності низки галузей і виробництв, превалюванні низькооплачуваних робочих місць.

Причиною бідності можуть стати також відсутність можливостей або несформованість самих потреб. Низькі соціальні стандарти, злиденні умови існування виробляють звичку жити у бідності, трансформують психологію

людини, що призводить до так званої успадкованої бідності.

Бідність – це не тільки нестаток продуктів харчування, одягу житла, відсутності доступу до якісного медичного обслуговування. Вона впливає на якість освіти.

Бідність штовхає людей на пошуки кращого заробітку. Міграційний відтік є безпосередньою реакцією громадян на низький рівень життя. На тимчасові роботи з України за різними експертними оцінками виїхало за кордон від 5 до 7 млн. осіб. Як правило, це люди працездатного віку. Особливо це торкається таких областей як Тернопільська, Львівська, Івано–Франківська, Закарпатська, Чернівецька, тобто тих, де рівень життя населення є найнижчим.

Для розробки програм обмеження бідності і соціальної допомоги важливо виявити основні параметри цього соціального процесу, тобто виміряти бідність. У світовій практиці для цієї мети використовується концепція абсолютної бідності, відносної бідності, а також підхід з точки зору суб'єктивних оцінок.

Отже поширення бідності в Україні обумовлює негативні демографічні тенденції, низький рівень народжуваності, погіршення здоров'я, неможливість отримання якісної освіти, масовий еміграційний вплив економічно активного населення за межі країни.

Абсолютна бідність виражається у нездатності сім'ї задовольняти основні потреби в їжі, одязі, житлі за наявні доходи. Таким чином бідним є та людина, доходи якої знаходяться нижче деякого встановленого мінімуму. Цей мінімум і є межа бідності. Для визначення межі складається «споживчий кошик» і визначається його вартість. Вартість споживчого кошика, який визначений в Україні викликає багато сумнівів щодо його наповнення.

Згідно концепції відносної бідності людина або сім'я вважається бідною, в тому випадку, якщо кошти, які вони мають не дозволяють їм вести спосіб життя, прийнятий в суспільстві, в якому вони живуть. Стосовно даної концепції межа бідності є відносною, вона визначається як пропорція (частка) від величини середнього або медіанного доходу всього населення. Абсолютна концепція дозволяє зменшити бідність шляхом збільшення доходів до межі бідності, а відносна концепція робить бідність такою яку не можна усунути

Література

1. Гнибіденко І. Ф. Ринок праці та соціальна інфраструктура на селі: можливі перспективи розвитку)// Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К.: Вища школа, 2009. – 54 с.

2. Колот А., Григорович С. Теоретичні і прикладні аспекти підвищення доходів працюючих як передумови збереження та розвитку людського капіталу // Україна: аспекти праці. – 2008, – №8. – С.19–7.

Змерзла Т.І.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

За умов розвитку євроінтеграційних процесів, підприємству, аби бути успішним в довгостроковій перспективі, необхідно знати і реалізовувати свої конкурентні переваги. Однією з основних конкурентних переваг будь-якого сучасного підприємства мають бути працівники, з їх знаннями, цінностями і уміннями. Проте мало вітчизняних підприємств мають загальні для всіх співробітників цілі, цінності і принципи поведінки, тобто – організаційну культуру, ту основу, яку повинен свідомо формувати лідер, і довкола якої повинен розростатися бізнес [1].

Відмітимо, що представники різних наукових спрямувань давно намагаються досягнути явище організаційної культури, через аналіз її різних сторін та структурних елементів, що дозволяє виявити значимість різних компонентів, їх вагу в структурі організаційної культури, але не дає повного уявлення про неї [2]. В результаті проведеного нами аналізу можна виділити нижчезазначені наукові підходи дослідження організаційної культури через властивий їм предмет вивчення: соціологічний, нормативно-ціннісний, інституційний, антропологічний, психологічний, діяльнісний, критично-діалектичний, компаративістський (порівняльний), раціонально-прагматичний, системний та феноменологічний (табл. 1) [1–3].

На нашу думку, особливо значимими для дослідження організаційної культури є такі підходи як системний, раціонально-прагматичний, феноменологічний. Відмінності цих підходів полягають у різному баченні проблеми формування організаційної культури і наявності можливостей впливу на неї. Отже, поєднання перерахованих підходів дає можливість,

розкриваючи поняття організаційної культури, врахувати всі сторони даного явища.

Таблиця 1

Наукові підходи у дослідженні організаційної культури

Підхід		Характеристика
Соціологічний підхід		Виражає залежність культури організації від суспільства, здійснює оцінку впливу суспільства на систему організаційної культури, систему економічних відносин, соціальну структуру, ідеологію. Він є одним з основних у теорії організаційної культури та визначає її специфіку
Нормативно-ціннісний підхід		Визначає сутність культурних явищ для організації та особистості, дає їх оцінку з точки зору загального блага, справедливості, свободи, поваги людської гідності та інших цінностей
Інституційний підхід		Вивчає інститути, в рамках яких формується і розвивається та чи інша культура організації (наприклад, існує очевидна відмінність інституту підприємництва від інституту виробництва)
Антропологічний підхід		Вимагає дослідження зміни культури організації не соціальними факторами, а природою людського роду, притаманними кожному індивіду потребами (в їжі, одязі, житлі, безпеці, вільному існуванні, спілкуванні, духовному розвитку і ін.)
Психологічний підхід		Орієнтований на дослідження суб'єктивних механізмів поведінки індивіда в організації, конкретної організаційної культури, індивідуальних якостей, рис характеру, а також типових механізмів їх психологічної мотивації
Діяльнісний підхід		Розглядає культуру як специфічний вид живої та уречевленої діяльності людей, як циклічного процесу, що має послідовні стадії і етапи. Даний підхід трактує організаційну культуру як специфічну форму управління
Критично-діалектичний підхід		Здійснює критичний аналіз організаційної культури, виявлення її внутрішніх протиріч, конфліктів як джерела її саморозвитку, рушійної сили змін культури в організації
Компаративістський (порівняльний) підхід		Сприяє ефективному використанню досвіду інших країн і народів у галузі дослідження організаційної культури
Рационально-прагматичний підхід		Визначає організаційну культуру як атрибут організації, який можна формувати і використовувати для зміцнення організаційної цілісності, для соціалізації працівників, для мобілізації їх мотивації
Системний підхід	Діяльнісно-рольовий комплекс	Основна частина організаційної культури, яка включає в себе цінності і норми, що регулюють виробництво продукту в даній організації (продуктом можуть виступати послуги, інформація, матеріальна продукція тощо)
	Управлінсько-культурний комплекс	Сукупність норм і цінностей, що регулюють відносини влади, підпорядкування і контролю в організації
	Культурний комплекс відносин із зовнішнім середовищем	Сукупність цінностей і норм, які не просто приймаються і використовуються у внутрішніх структурах організації, але і співвідносяться з різними компонентами зовнішнього середовища таким чином, щоб ці норми прямо або побічно могли сприяти встановленню прийняттого для організації балансу із зовнішнім середовищем
	Поведінково-культурний комплекс	Охоплює норми і цінності, не пов'язані безпосередньо з діяльністю організації (норми проведення відпочинку, відносини між працівниками, ставлення до представників інших вікових і соціальних груп і ін.)
Феноменологічний підхід	Етнографічний підхід	Визнає ідею спостереження і представлення організації, а також залежності поведінки її працівників від деякої порівняно постійної логіки. Прихильників даного підходу, насамперед, цікавлять результати спостережень з метою виявлення специфічних і типових рис досліджуваних організаційних культур
	Підхід організаційного розвитку	Робить акцент на процесах зміни стану організаційної культури, тобто об'єктом є не стільки виявлення характерних рис організаційної культури, скільки її можливий розвиток, що здійснюється вже на фазі діагностики або слідом за нею

Література

1. Ігнат'єва І.А. Корпоративне управління / І.А. Ігнат'єва, О.І. Гарафоновна. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 600 с.
2. Шейн Э. Организационная культура и лидерство: пер. с англ./ [под ред. Т. Ю. Ковалевой]. – СПб. : Питер, 2007. – 336 с.

3. Харчишина О.В. Дискусійні питання організаційно–культурного підходу в системі управління підприємствами [Електронний ресурс] / О. В. Харчишина // Економіка. Управління. Інновації. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2009_1_17.pdf

Красота О.В.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри економічної теорії, макро– і мікроекономіки,
кандидат економічних наук, доцент*

**СЕРЕДНІЙ КЛАС ЯК ОСНОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ**

Середній клас – це передумова й головний чинник соціально-економічної та політичної системи країни, громадянської й соціально-політичної активності суспільства. Недостатній розвиток середнього класу порушує стабільність країни, загострює внутрішньо– й зовнішньоекономічні та політичні проблеми.

В Україні поняття середнього класу існує переважно у суто академічній, науковій площині, аніж у практичній. Різним аспектам аналізу середнього класу приділяють увагу Гальчинський А., Геєць В., Лібанова Е., Ткаченко Л., Шангина Л. та інші. Дослідження проводяться передусім у площині визначення класифікаційних ознак середнього класу та самооцінки населення щодо приналежності до різних його верств. Так, до основних критеріїв ідентифікації середнього класу в Україні відносять матеріальні (середньомісячний рівень поточного доходу, володіння рухомим і нерухомим майном), нематеріальні (освіта та інтелектуальний потенціал, професійний та кваліфікаційний статус) й суб'єктивні (самоідентифікація із середнім класом, наявність вільного часу та якість дозвілля) чинники. Існуючі критерії мають обмеження та неоднозначність трактування. А розгляд в якості основного критерію середньорічний рівень доходу спричиняє хибні висновки [1].

Разом з тим змінюється структура українського середнього класу. Так, у 2002 році Міжнародним центром перспективних досліджень було визначено вісім знакових для середнього класу предметів: мобільний телефон, мікрохвильова піч, персональний комп'ютер, відеокамера, куплена родинною

квартира, пральна машина–автомат, відеомагнітофон та автомобіль. [2]. За наступні 12 років не тільки зросли доходи населення, але і був використаний потенціал для зростання ринків побутової техніки, мобільного зв'язку тощо. Із восьми знакових предметів середнього класу наразі залишився лише один – самостійно придбане родиною житло. Решта побутових приладів стали предметами повсякденного вжитку.

Український середній клас має власну специфіку і за своєю структурою значно відрізняється від свого аналога в країнах із розвинутою економікою. Якщо в останніх протягом століть традиційно існує «старий» середній клас, представлений власниками малого й середнього бізнесу і які володіють засобами виробництва, то українське суспільство характеризується наявністю «нового» середнього класу, який складають високооплачувані наймані працівники, власники інтелектуального капіталу. Більше того, в нашій країні немає єдиного середнього класу, а є безліч «квазі–класів». До одного квазі–класу можна віднести людей з вищою освітою – вчителів, лікарів, науковців тощо. Наявність прекрасної освіти є вагомим аргументом віднесення їх до середнього класу, але за рівнем доходів вони потрапляють до нижчого прошарку суспільства. До іншого квазі–класу можуть потрапити дрібні та середні підприємці, які повністю вписуються в середній клас за доходами, але вибиваються за іншими показниками.

Таким чином, середній клас в Україні має власні специфічні ознаки, а також великий потенціал стати гарантом стабільності економіки. Подальший його розвиток безпосередньо пов'язаний з успішними демократичними реформами в країні і поверненням у його коло численної інтелігенції, що і становить осередок середнього класу в розвинених країнах.

Література

1. Красота О.В. Середній клас в Україні: сутність та класифікаційні ознаки / О.В.Красота // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2011. – Вип. 122. – С. 76–81.
2. Середній клас в Україні; чисельність та поведінка / Вісник центру. Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень. – 18.11.2002. – №166.

Любохинець Л.С.

Хмельницький національний університет, завідувач кафедри економічної теорії, кандидат економічних наук, доцент

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ефективність трансформаційних змін в національній економіці в значній мірі залежить від ступеня її інституціоналізації, внаслідок чого створюються формальні та неформальні інститути розвитку соціально-економічних відносин, що регулюють механізм нагромадження людського капіталу, встановлення соціальної справедливості, реалізацію соціальної відповідальності суб'єктів господарювання.

Інституціоналізація соціально-трудових відносин проявляється в таких формах соціального взаємозв'язку як захист зі сторони трудового законодавства інтересів найманих робітників в системі соціально-трудових відносин та державного регулювання трудових відносин, реалізація відносин соціального партнерства, культура праці, покращення якості життя. Інституціоналізація відносин на ринку праці визначає формування стійких норм, правил, процедур, ліній поведінки та взаємодії найманих працівників, роботодавців та держави.

Інституціоналізація відносин зайнятості передбачає активну трансформацію системи соціальних відносин: формування конкурентного економічного середовища, сприятливого для розвитку диверсифікованої структури зайнятості населення; розвиток недержавного сектора економіки та нового типу соціально-трудових відносин; забезпечення соціального захисту населення. При цьому основним джерелом конкурентоспроможності, лідерства та переваг стає людський інтелект – схильність до інновацій та інноваційних змін, спроможність моделювати напрямки та механізми перспективного розвитку, вміння пристосовуватись до умов динамічного середовища, використання переваг через реалізацію кластерної системи господарювання, яка забезпечує створення нових робочих місць та зростання обсягів залучення найманих працівників.

Специфіка інституціоналізації соціально-трудових відносин в умовах становлення інформаційної економіки проявляється в таких тенденціях розвитку як флексибілізація, тобто підвищення гнучкості ринку праці, форм зайнятості, системи оплати праці; індивідуалізація, що визначає

індивідуальний підхід до проблем розподілу обов'язків, обмеження відповідальності, вибору системи винагороди; дерегулювання, тобто зниження контролю, адміністративного тиску при виборі та виконанні роботи, розширення свободи в прийнятті рішення, підвищення відповідальності за результати праці; деформалізація (спрощення процедури укладання контрактів, зниження частки формальних угод, посилення ролі організаційної культури при неформальному регулюванні); соціалізація через гармонізацію соціально-трудова відносин, підвищення уваги роботодавця до соціальних питань бізнесу, соціальних програм, впровадження коучингу, зростання значимості колективних інтересів.

В процесі інституціоналізації можуть створюватися не тільки ефективні інститути, а й інституціоналізуватися процеси, що погіршують стан національної економіки, породжують неінституціоналізований ринок праці, поглиблюють кризові явища, перешкоджають створенню передумов для стабілізації й економічного зростання. Тому для забезпечення підвищення рівня конкурентоспроможності трудових ресурсів необхідно не лише вдосконалювати діяльність інституцій ринку праці, але й проводити комплексну політику держави, спрямовану на створення умов якісного розвитку трудових ресурсів та їх ефективної реалізації через створення високотехнологічних робочих місць, що буде відповідати концепції гідної праці та рівню розвитку інформаційної економіки.

Нижник В.М.

*Хмельницький національний університет,
проректор з науково-педагогічної роботи, доктор економічних наук,
професор, академік Академії економічних наук України*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Основним показником ефективності соціальної політики держави є високий рівень життя населення. Саме досягнення високого рівня життя найчастіше ототожнюється із досягненням європейських соціальних стандартів. Україна дуже відстає від більшості європейських країн за багатьма показниками економічного розвитку.

Найважливішим джерелом підвищення рівня життя в Україні має стати зростання заробітної плати. Вирішальну роль у підвищенні рівня добробуту населення в Україні повинно відіграти підвищення мінімальної заробітної плати (МЗП) до рівня європейських країн. Особливо важливим підвищення МЗП з повним використанням єдиної тарифної сітки буде для працівників державного сектора економіки, які все ще становлять вагомую частку усієї робочої сили в Україні.

Необхідною є розробка системи соціальних стандартів, яка б дійсно забезпечувала гідний рівень життя населення та відповідала європейським стандартам, при цьому її запровадження має передбачати поступові етапи досягнення цих стандартів протягом кількох років окремо для кожної категорії населення. З огляду на це, в основу розрахунку допомог необхідно закласти не прожитковий мінімум, як це визначається в діючих соціальних законах, а соціальні стандарти [1].

Важливим напрямком підвищення рівня добробуту в Україні має стати покращання умов для підприємницької діяльності. Частка доходів від підприємницької діяльності у структурі грошових доходів населення в Україні є ще недостатньо високою порівняно з іншими країнами. Високі податки на бізнес та складність їх сплати є лише одним з чинників несприятливого інституційного середовища в Україні. Незважаючи на постійні декларації уряду про прагнення створити сприятливе бізнес-середовище в Україні, реальна картина є далека від уявлень можновладців.

Для досягнення соціального розвитку життєво потрібним стає підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Досі основою конкурентних переваг України є традиційні чинники, такі як відносно дешева ресурсна база, низька вартість робочої сили та сприятлива світова кон'юнктура. Однак вичерпність природних ресурсів, посилення конкуренції зі сторони країн, що розвиваються та покладання на обмежений перелік експортної продукції може істотно послабити позиції нашої країни на світових ринках. Тому, нашу думку, майбутній розвиток України повинен ґрунтуватися на використанні науково-технічного потенціалу нашої країни.

Україна, маючи значний науковий потенціал, використовує його недостатньо. Для підвищенні ролі науки у забезпеченні економічного зростання, необхідною є допомога держави. У цьому плані плідною є ідея створення Національного банку розвитку, основним призначенням якого було б фінансування інноваційних проєктів.

Важливим напрямом підвищення рівня життя в Україні має стати

всебічний розвиток людського капіталу. Підвищення рівня освіти, покращення охорони здоров'я (а відтак і тривалості життя), всебічний розвиток особистості – ось ті ключові напрямки підвищення якості життя населення України, що повинні бути пріоритетом у розробленні програм соціального розвитку.

Отже, ефективна соціальна політика, яка спрямована на забезпечення досягнення відповідного життєвого рівня населення, може бути реалізована лише за умови всебічного врахування системної дії комплексу соціально-економічних чинників як головних для входження України в ЄС.

Література

1. Закон України «Про прожитковий мінімум» (зі змінами та доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

Мельник О.М.

*Хмельницький національний університет,
здобувач кафедри міжнародних економічних відносин*

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Еволюція суспільних формацій обумовлена розробкою економічних теорій та концепцій розвитку людського капіталу. Кожен етап супроводжується новими, часто суперечливими пропозиціями щодо трактування.

Дослідження історії цієї проблеми дозволяє зробити висновок, що вона виникла не сьогодні і цікавила вчених давно. Спроба вирішення проблеми оцінки людського капіталу простежується з часів зародження класичної політичної економії і пов'язується з її родоначальником Вільямом Петі. Уже в той час він висловив думку про те, що життя людини має грошовий вираз. Остаточного ж визнання концепція теорії людського капіталу набула лише століття потому. Саме в 1776 році класик політичної економії А. Сміт у праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» писав, що добробут людства визначається, головним чином, кількістю працюючих та їх навичками. Століттям пізніше автор «Економіки промисловості» Альфред

Маршал підкреслив довгострокову природу інвестицій в людський капітал і роль людини в інвестиційному процесі. У наш час розробку теорії «Про людський капітал» завершив нобелівський лауреат 1979 року Теодор Шульц, який здійснив «вимір ефективності праці найманого персоналу» стосовно слаборозвинутих країн. Теорія людського капіталу науковими методами доводить ефективність, економічну доцільність розвитку людини. Найбільш застосовуваними підходами на практиці слід визнати наукові дослідження зарубіжних вчених, а саме: Й. Бен–Порет спробував реально моделювати життєвий цикл отримання доходів; Дж. Мінсер оцінив внесок освіти та тривалості трудового життя у людський капітал [1]; Дж.–Дж. Хекмен розвинув модель Й. Бен–Порета життєвого циклу пропозиції праці, одержання доходів, споживання і неринкової вигоди від освіти [2]; у межах концепцій Ф. Модільяні та М. Фрідмена проводиться оцінювання інвестицій у людський капітал [3]; Г. Беккер вперше почав розглядати людський капітал на мікрорівні і визначив його як сукупність навичок, знань та вмінь людини [4]; Дж. Кендрик під час оцінювання вартості людського капіталу запропонував використовувати витратний метод; аналітики Всесвітнього банку в межах концепції національного багатства узагальнили результати та методи оцінювання людського капіталу різних наукових шкіл та авторів.

Проаналізувавши різні методики, можна стверджувати, що складність розвитку людського капіталу, полягає у тому, що одиниця людського капіталу – це не працівник, а його знання, вміння та навички, і цей капітал без його носія – людини, не існує. Перелік даних підходів не гарантує ефективного його розвитку, що доводить необхідність подальшого вивчення проблем формування та використання людського капіталу, поклавши в основу аналітичного інструментарію, запропоновані попередньо підходи.

Література

1. Тугускина Г. Оценка стоимости человеческого капитала предприятий/ Г. Тугускина // Кадровик. – 2009. – № 11. – С. 4–13.
2. Фитц–енц Я. Рентабельность инвестиций в персонал: измерение экономической ценности персонала/ Я. Фитц–енц; пер. с англ. [М. С. Меньшикова, Ю. П. Леонова]; под общ. ред. В. И. Ярных. – М.: Вершина, 2006. – 320 с.
3. Mulligan C. B. X. Sala–i–Martin. Measuring Aggregate Human Capital. — Working Paper of the NBER, No 5016 (Feb. 1995).

4. Becker Gary S. Human Capital / Becker Gary S. – N.Y. : Columbia University Press, 1964.

Попадинець І.Р.

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
аспірант кафедри менеджменту та адміністрування*

МОНІТОРИНГ РІВНІВ ІЄРАРХІЇ МОТИВАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НАФТОГАЗАВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проблема мотивації управлінської праці набуває все більшої актуальності. Адже, результативність роботи та прибутковість підприємства прямопропорційно залежать від працездатності управлінського персоналу, а їхня праця від мотиваційного механізму. Доцільно відзначити відмінність мотивації управлінської праці на рівнях ієрархії. Адже, при кар'єрному рості управлінського персоналу змінюються мотиваційні потреби керівників, тому мотиваційний механізм повинен своєчасно реагувати на зміну мотиваційних потреб управлінських кадрів.

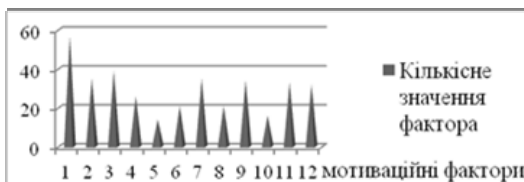
Для отримання об'єктивної інформації про стан мотивації управлінської праці ієрархії управління було проведено соціологічне опитування керівників НГВУ «Долина нафтогаз» ВАТ «Укрнафта».

Опитування управлінського персоналу вище зазначеного підприємства проводилося шляхом заповнення респондентами (керівниками різних рівнів ієрархії) анкети. За основу взято дослідження двох британських вчених Шейли Річі та Пітера Мартіна за допомогою розробленого ними мотиваційного профілю особистості, який складається з 12 факторів, ідентифікуючих причини, що спонукають працівників вибирати стратегію поведінки на робочому місці.

Перелік мотиваційних факторів: 1 – заробітна плата і премії, 2 – умови праці, 3 – структурованість роботи, 4 – соціальні контакти, 5 – взаємовідносини, 6 – визнання заслуг, 7 – прагнення до досягнень, 8 – влада і впливовість, 9 – різноманітність і зміни, 10 – креативність, 11 – самовдосконалення, 12 – цікава і корисна робота [1].

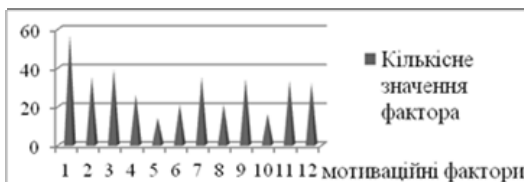
Розроблена анкета нараховувала 33 питань, кожне з яких містить кілька варіантів можливих відповідей. Із 100 надісланих у зазначену організацію

анкет добровільно і анонімно були заповнені 73. Отримані дані дали змогу побудувати мотиваційний профіль кожного керівника. Оскільки, дослідження було спрямоване на визначення мотиваційних профілів ієрархії управління, то дані були згруповані відносно посад керівників. Мотиваційні профілі керівників представимо графічно на рис. 1–3 (взято середній показник факторів).

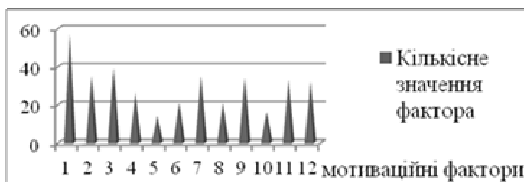
Переважають наступні фактори: 6,12,7, 3, 11.

Рис. 1. Мотиваційний профіль TOP рівня управління

Переважають наступні фактори: 12, 9, 7, 10, 11.

Рис. 2. Мотиваційний профіль MIDDLE рівня управління

Переважають наступні фактори: 1, 3, 2, 7, 9.

Рис. 3. Мотиваційний профіль LOWER рівня управління

Аналіз показав, що кожний рівень управління має незадоволені різні потреби. Тому, при формуванні мотиваційного механізму управлінського персоналу треба застосовувати індивідуальний підхід та рівень ієрархії.

Література

1. Ричи Ш., Мартин П. Управление мотивацией: Учеб. Пособие для вузов/ Шейла Ричи, Питер Мартин / [Пер. с англ. под ред. проф. Е. А. Климова]. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2004. – С. 18–25.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Хом'як І.В.

Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Конкуренція як невід'ємний елемент ринкової економіки, притаманна не тільки сфері виробництва та послуг, але й сфері праці. Підвищення конкурентоспроможності людського потенціалу в соціально–економічних системах досягається шляхом формування та використання ефективних механізмів координації його становлення й розвитку на макро–, мезо– і локальному рівнях державного регулювання. Ідея підвищення конкурентоспроможності персоналу промислового підприємства не може бути реалізована у повному обсязі лише завдяки проведенню певних заходів або залученню тих чи інших стимулів на рівні підприємства. Вона повинна обов'язково передбачати низку заходів на рівні регіону, країни. Йдеться про обов'язковість реформування політики держави у сфері відтворення населення, освіти і професійної підготовки, зайнятості і доходів населення, охорони здоров'я, соціального захисту, належного фінансування людського розвитку на рівні регіонів [1]. Зростанню конкурентоспроможності кадрів вітчизняних підприємств протидіє гостра демографічна криза, руйнація соціально–економічного механізму збереження єдності якості й кількості відтворення населення, скорочення попиту на робочу силу на ринку праці, зокрема висококваліфіковану, деформації в оплаті праці і доходах. Це веде до недовикористання робочої сили, неефективного та нераціонального використання трудового потенціалу персоналу підприємств загалом, гальмуючи засвоєння інноваційної моделі розвитку. Таким чином зменшується рівень зайнятості та збільшується рівень безробіття [2].

Для підвищення конкурентоспроможності персоналу підприємств необхідно, щоб в Україні зросла доступність освіти, її якість, рівень охоплення населення освітою, особливо вищою, різноманітними формами навчання на виробництві та за його межами. Йдеться передусім про капіталовкладення в

освітньо–кваліфікаційний розвиток людини. Кардинального перегляду потребує політика соціального інвестування за рахунок залучення державних та позадержавних (приватних) коштів. Вагомими чинниками економічного зростання і зміцнення конкурентних позицій промислових підприємств та їх персоналу є підвищення інвестиційної активності та впровадження науково–технологічних інновацій, що сприятиме створенню нових робочих місць, ефективному залученню знань, досвіду, інтелектуальних здібностей висококваліфікованих кадрів, впровадженню політики упередження масових звільнень на регіональних ринках праці, забезпеченню своєчасного перенавчання і підготовки необхідних фахівців на підприємствах. При цьому ключове значення має стимулювання трудової й інноваційної активності та професійного зростання працівників. Отже, у забезпеченні конкурентоспроможності людських ресурсів зацікавлені як самі працівники, так і роботодавці. Проте проблема формування трудового потенціалу повинна знаходити підтримку і на державному рівні.

Література

1. Богиня Д.П. Методологічні засади формування мотиваційного механізму конкурентоспроможності робочої сили // Д.П. Богиня / Мотиваційний механізм формування конкурентоспроможності робочої сили : зб. наук. праць. – К. : Ін–т економіки НАН України, 2002. – с. 10–27.

2. Тархов П.В. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності людського капіталу підприємства // П. В. Тархов, Ж. В. Деркач / Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнарод. науково–практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф. (Суми, 24–26 квітня 2013 р.). – Суми : Сум ДУ, 2013. – Т.1. – с. 257–259.

Скиба Г.В.

*Хмельницький національний університет,
ст. викладач кафедри міжнародних економічних відносин,*

Скиба К.М.

*Хмельницький національний університет, доцент кафедри перекладу
кандидат психологічних наук, доцент*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Для України європейська інтеграція – це вагомий стимул для успіху економічної і політичної трансформації, що може стати основою національної консолідації. Європейська інтеграція, таким чином, стає ключовою ланкою відкриття України світу, переходу від закритого тоталітарного до відкритого демократичного суспільства. Інтеграція української освіти повинна відбуватися в контексті відповіді на вимоги зовнішніх змін, до яких відноситься глобалізація, інформаційна революція. Але дуже важливими в українському суспільстві є внутрішні зміни, такі як становлення державності, відродження культури, збереження гуманістичних принципів виховання, формування нової моралі.

У сучасних реаліях, коли світові глобалізаційні процеси ведуть до загострення суперечностей між країнами, Україна чітко визначилась із євроінтеграційним вибором. У 2014 році між Україною та ЄС були підписані політична та економічна частини Угоди про асоціацію України в ЄС.

Оскільки в Україні сьогодні присутня несприятлива демографічна ситуація (за роки незалежності кількість населення України скоротилась на 6412, 3 тис. осіб), то основними завданнями освітньої політики в контексті подолання нагальних демографічних проблем мають стати:

- орієнтація на сімейні та духовні цінності, розширення можливостей людського розвитку;
- орієнтація на ведення здорового способу життя, культивування здоров'я як найвищої соціальної цінності;
- активізації народжуваності серед високоосвічених громадян, поряд з цим оптимізація народжуваності у найбільш вразливих категоріях населення, зниження масштабів соціального сирітства;
- адаптація вихідців з неблагополучних сімей, їх соціальна інтеграція та

полегшення виходу на ринок праці;

– збереження та залучення інтелектуального капіталу внаслідок оптимізації міграційних процесів;

– забезпечення збалансованого демографічного розвитку регіонів за рахунок регіональної раціоналізації закладів системи освіти.

Отже, для поліпшення демографічної ситуації важлива чітка координація освітньої політики на кожному з рівнів системи освіти – у дошкільній освіті, шкільній та позашкільній, професійно–технічній та вищій, а також у системі освіти дорослих.

Європейський рівень якості і доступності освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки країни, дотримання міжнародних норм і вимог національного законодавства щодо реалізації конституційних прав громадян України на здобуття якісної освіти.

Література

1. Акімова Е. В. Управление человеческим капиталом промышленного предприятия посредством персональных сбалансированных систем показателей / Е. В. Акімова, О. А. Каменская // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5. – С. 37–45.

2. Бендасюк О. О. Людський капітал як основний фактор економічного розвитку / О.О.Бендасюк // Держава та регіони. – 2011. – №2.– С.10–14.

3. Борова Т.С. Сутнісні характеристики формування людського капіталу у вищому навчальному закладі / Т. Борова // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С.43–37.

Федоришина І.В.

*Хмельницький національний університет
здобувач кафедри міжнародних економічних відносин*

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Протягом більш ніж двох десятиліть соціальний капітал займає одне з центральних місць в соціологічній та економічній науці як теоретична концепція і як предмет емпіричних досліджень. Активний інтерес до феномену

соціального капіталу з боку різних сфер соціальних наук пов'язаний з тим, що дана концепція дозволяє, з одного боку, осмислювати роль соціальних ресурсів економічної взаємодії, а з іншого боку – застосувати деякі принципи економічного підходу до дослідження соціальної поведінки. Вивчення природи і функцій соціального капіталу одночасно в рамках традицій соціологічного та економічного підходів веде до розширення рамок теоретичного діапазону концепції соціального капіталу, диференціації та спеціалізації емпіричних досліджень даного соціального явища, формуванню різних, часто взаємовиключних трактувань його сутності.

Концепція соціального капіталу, будучи ключовою для багатьох напрямків соціально-економічного знання, ще не стала визнаним науковим інструментом пізнання у вітчизняній соціології. Освоєння відповідних теоретичних підходів, понять, конструювання власної дослідницької традиції - актуальні завдання для спільноти українських соціологів, які досліджують соціально-економічні процеси. Освоєння соціальних концепцій, прийнятих у світовій соціології, дозволяє не тільки подолати відоме «запізнювання» вітчизняної соціології в теоретичному осмисленні сучасної соціально-економічної реальності, але також сприяє оформленню предметної галузі вивчення та придбання автономного статусу економічної соціологією в нашій країні.

Нова соціально-економічна реальність може бути осмислена лише на основі адекватного концептуального апарату, розробленого соціальними науками, в тому числі економічної соціологією. концепція соціального капіталу є однією з теоретичних розробок, яка виявила свою продуктивність при вивченні соціальних детермінант сучасної ринкової економіки.

У вітчизняній науці традиційно існує досить жорстке міждисциплінарне поділ теоретичних підходів і концептуального апарату соціологів та економістів. Подолання такого поділу вчених-суспільствознавців – актуальне завдання, вклад у вирішення якої здатна внести концепція соціального капіталу.

Дослідження проблематики соціального капіталу має не тільки теоретичне значення, але й практичну значимість. Сучасний етап розвитку з усією очевидністю показує актуальність таких проблем, як проблема довіри в економічній взаємодії; високі витрати дефіциту загальноприйнятих норм бізнес-відносин; поширеність опортуністичних практик економічних суб'єктів; відсутність надійного і передбачуваного інституційного середовища економіки. Отже, зазначені проблеми мають пряме відношення до стану і

рівню розвитку соціального капіталу в суспільстві, структуруванню його різних форм. Розробка концепції соціального капіталу може служити основою для осмислення специфіки розвитку української моделі ринкових відносин і способів соціального структурування нових економічних практик.

Література

1. Петти У. Избранные работы: Трактат о налогах и сборах / У. Петти. – М.: Ось-89, 1997. – 457 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: 1962. – 333 с.
3. Милль Дж. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии / Дж.С. Милль. – М.: Эксмо, 2007. – 568 с.

Харун О.А.

Хмельницький національний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВ РОЗВИТКУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На сучасному етапі складається якісно нова ситуація, коли соціально–економічний і політичний розвиток, що відбувається в окремих країнах, знаходиться під впливом європейських інтеграційних процесів. Не залишається осторонь цих тенденцій і Україна. За цих умов проявляються існуючі проблеми, пов'язані з управлінням трудовим потенціалом підприємства.

Аналізуючи дослідження провідних науковців в даному напрямку можна виокремити декілька поглядів щодо управління трудовим потенціалом. Одні автори досліджень розрізняють економічну, соціальну, організаційну ефективність управління персоналом. Інші – економічну, соціальну та технічну. Враховуючи вимоги функціонування ринкової економіки вважаємо доцільним поєднання вищезазначених складових в єдину цілісну систему управління персоналом [1].

На нашу думку, сутність управління потенціалом полягає в тому, що

працівники розглядаються як механізм забезпечення конкурентоспроможності, яку необхідно розміщувати, розвивати, мотивувати разом з іншими ресурсами, щоб досягти стратегічних цілей. В свою чергу, система управління трудовим потенціалом, в основі якої лежить стратегічне планування, передбачає наявність механізму узгодження поточних і стратегічних рішень і забезпечує контроль за реалізацією цих рішень та можливістю їхнього своєчасного коригування. Серед основних аспектів управління трудовим потенціалом варто виокремити: техніко–технологічні, що відображають розвиток виробництва з використанням техніки і технологій; організаційно–економічні, які передбачають планування чисельності, персоналу, морального і матеріального стимулювання, використання робочого часу; соціально–психологічні, що відображають питання соціально–психологічного забезпечення управління персоналом; педагогічні передбачають вирішення питань пов'язаних з вихованням персоналу [2, с. 54].

Управління трудовим потенціалом підприємства покликано мобілізувати можливості впливу всієї системи механізмів управління різного напрямку на всі сторони розвитку діяльності підприємства. Структура системи управління трудовим потенціалом підприємства складається з двох підсистем – керівної та керованої. Кожна з них, у свою чергу, складається з елементів або складових підсистеми. Кожен елемент виконує конкретні, притаманні лише йому функції, які спрямовані на розвиток кожного з них, а за кінцеву мету мають підвищення ефективності використання трудового потенціалу підприємства [3, с. 103].

Отже, управління трудовим потенціалом підприємства це система взаємозалежних заходів, що забезпечують спрямовуючий, координуючий і стимулюючий вплив менеджменту на працівників і орієнтовані на інтенсивні фактори використання робочої сили. Для того, щоб повноцінно використовувати трудовий потенціал на підприємстві має бути розроблена ефективна система формування та управління трудовим потенціалом.

Література

1. Ратушенко О.І. Ефективність управління трудовим потенціалом в сучасних умовах [Електронний ресурс] / О.І. Ратушенко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2566>

2. Одегов Ю.Г. Управление персоналом: учебник для вузов / Ю.Г. Одегов, П.В. Журавлев. – М. : Финстатинформ, 1997. – 878 с.

3. Васильченко В. С. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.

9

СЕКЦІЯ

*Моделі сталого
розвитку,
адаптивних та
життєздатних
економічних систем*

Shokotko L.

*Zaporizhzhia Institute of Economics and Informational Technologies,
branch in Kryvyi Rih*

STUDY OF CORRELATED COMPLEX SYSTEMS BY NETWORK METHODS

The idea of complexity is sometimes said to be part of a new unifying framework for science, and a revolution in our understanding of systems the behaviour of which has proved difficult to predict and control thus far, such as the human brain and the world economy.

There was a new direction of studying of the complex systems last years, considering them as networks. Nodes in such networks represent elements of these complex systems, and links between nodes – interactions between elements.

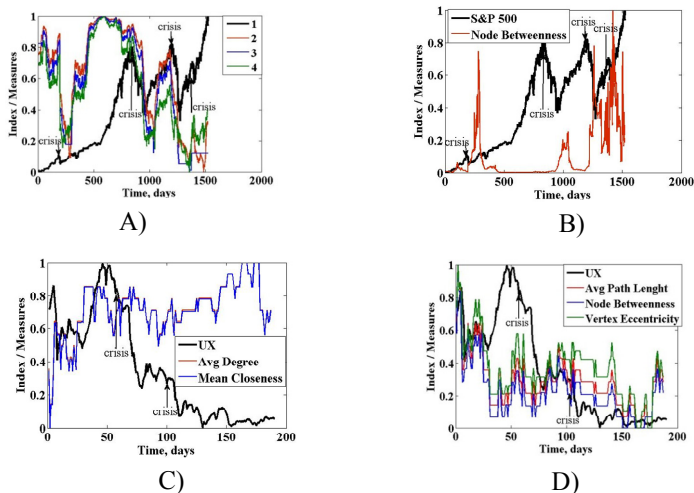
The hierarchical structure of interactions among elements strongly affects the dynamics of complex systems. Therefore a quantitative description of hierarchies of the system is a key step in the modeling of complex systems (Anderson, 1972). The analysis of multivariate data provides crucial information in the investigation of a wide variety of systems. Multivariate analysis methods are designed to extract the information both on the number of main factors characterizing the dynamics of the investigated system and on the composition of the groups (clusters) in which the system is intrinsically organized.

These researches deal with real systems, and in particular with financial systems. A complex network model provides a unified empirical structure that we can use to examine how the connections between actors shape individual behavior as well as the performance of the international financial system as a whole.

We analyze cross-correlations between price fluctuations of different stocks using methods of random matrix theory (RMT).

Spectral and topological measures of complexity used to analyze comparative dynamic complexity of systems. In comparison with similar network-based techniques, the new approach has important conceptual advantages and can be considered as a unifying framework for transforming time series into complex networks.

As an example on fig.1 we suggest dynamics of topological measures of the stock indexes USA (S&P500) for the period from 01.04.1982 y. was on 01.03.2014. and Ukraine (UX) for the period 26.03.2009 - 13.05.2014's.

Figure. 1 Dynamics of topological measures of the stock indexes USA (A, B) and Ukraine (C, D). Figure.A: 1- S&P500, 2- link density, 3- mean closeness, 4- clustering

A theory is approved on the real time series of economic dynamic, the achieved results are open to discussion.

References

1. J. Zhang. Complex network from pseudoperiodic time series: Topology versus dynamics / J. Zhang, M. Small. – Physical Review Letters, 96:238701, 2006.
2. R. N. Mantegna and H. E. Stanley, “An Introduction to Econophysics: Correlations and Complexity in Finance,” Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
3. Stanley H.E. Random matrix approach to cross correlations in financial data./[Plerou V., Gopikrishnan P., Rosenow B., Amaral L.A.N., Guhr T.] – Phys.Rev.E 2002, v.65, N 12. – pp. 126-142.

Більовський К.Е.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук*

Матковська О.В.

Хмельницький національний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання, коли існують висока конкуренція та нестабільні економічні умови діяльності, будь-якому підприємству особливо важливо ефективно здійснювати свою діяльність та покращувати результати цієї діяльності.

Господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Основним методом вивчення господарської діяльності є аналіз. Предметом аналізу господарської діяльності є причинно-наслідкові зв'язки економічних явищ і процесів. Об'єктом аналізу господарської діяльності є економічні результати господарської діяльності. На виробничому підприємстві до об'єктів аналізу належать виробництво та реалізація продукції, її собівартість, використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, фінансові результати виробництва, фінансовий стан підприємства та інші [1, с.123].

Моделювання - один із важливих інструментів економічного аналізу. Моделювання являє собою метод дослідження економічних явищ і процесів шляхом створення їх абстрактного образу – моделі. Модель дозволяє отримати чітке уявлення про аналізований об'єкт, охарактеризувати його та кількісно описати внутрішню структуру та зовнішні зв'язки.

В повсякденній практичній діяльності, аналізуючи господарську діяльність підприємства, економісту доводиться серед багатьох альтернативних варіантів обирати найбільш оптимальний, при цьому навіть зовсім незначні помилки можуть призвести до великих втрат, тому, у зв'язку з цим, виникає необхідність залучення до аналізу економіко-математичних

методів, що є основою для прийняття науково обґрунтованих рішень. Такі методи дозволяють:

1) знайти приховані, але об'єктивно існуючі закономірності, які визначаються дією внутрішніх і зовнішніх факторів на процес, що досліджується;

2) виявити та вивчити статистичні зв'язки результативних ознак з факторними;

3) прогнозувати розвиток процесу.

Як зазначається у роботі [2, с. 65], здійснюючи кореляційно-регресійний аналіз господарської діяльності підприємства в якості результативних ознак беруть показники результату (виручка, товарообіг, обсяг реалізації, прибуток), або показники ефективності (рентабельність, оборотність). В якості факторних ознак варто брати показники, які комплексно характеризують досліджуване явище, орієнтуючись на відносні показники.

Таким чином, саме моделювання господарської діяльності дозволяє визначити можливі резерви підвищення результатів цієї діяльності для кожного окремого підприємства. Врахування в моделі лише обмеженої кількості реально домінуючих факторів є передумовою якісного аналізу, прогнозування і управління господарською діяльністю виробничого підприємства.

Література

1. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник / Г.В. Савицкая. - 5-е изд., перераб и доп. - М.: ИНФРА-М, 2009. - 536с.

2. Бражко О. В. Формування прибутку як передумова ефективного функціонування підприємств в ринкових умовах / О. В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід, 2008. - №7. - С. 33-36.

Будзяк В.М.

*Національний університет біоресурсів та природокористування України,
професор кафедри управління земельними ресурсами,
доктор економічних наук, професор*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ЇХ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ

Загалом специфіку використання земель несільськогосподарського призначення визначають два основні аспекти. Перший аспект пов'язаний із необхідністю забезпечення відповідної несільськогосподарської діяльності. Другий аспекти пов'язаний із забезпеченням експлуатації відповідних переважно несільськогосподарських об'єктів. Якщо у першому випадку більшість рішень щодо експлуатації приймаються на рівні відповідних несільськогосподарських підприємств, то у другому - рішення приймаються, переважно на рівні або окремої території або підгалузі чи галузі виробництва. Тобто для першого випадку потрібно розробляти індивідуальну класифікацію земель несільськогосподарського призначення а для другого – загальну (цільову). Індивідуальна класифікація земель означає врахування всіх особливостей роботи даного підприємства а загальна класифікація підпорядковується досягненню загальних, конкретних цілей і завдань.

Для об'єктивної класифікації земель несільськогосподарського призначення необхідно визначити, які із видів земель окремої категорії можуть у майбутньому виділятися в самостійні категорії. Особливо актуальним це питання є для земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. По-перше, в даній категорії не прописаний повний перелік видів земель. По-друге, такі землі як землі промисловості, транспорту та зв'язку відрізняються не лише за функціональним призначенням, але й часто входять до складу інших категорій земель.

Більшість із даних видів земель використовуються не локально а лінійно. Ця та багато інших особливостей використання цих земель може в майбутньому служити суттєвою підставою для їх виділення в окремі категорії земель. Частково вирішити дану проблему можна, наприклад створивши дві одночасно діючі класифікації – внутрішню та зовнішню. Внутрішня класифікація земель повинна враховувати всі особливості земель для забезпечення їх максимально ефективного використання. Тоді як зовнішня класифікація повинна відображати вже існуючі загальні або універсальні підходи та критерії щодо класифікації всіх категорій та видів земель.

Для об'єктивної класифікації земель несільськогосподарського призначення важливим є ще й той аспект, який говорить про або фактичне використання або фактичне призначення. До того ж і використання і призначення може бути ймовірним або перспективним. Тобто потрібно створювати щонайменше чотири основні класифікаційні групи земель несільськогосподарського призначення.

Власне нова класифікація земель, з одного боку, повинна відобразити рівень їхньої придатності для виконання відповідних господарських завдань, а з іншого – рівень успішності використання земель як майна та рівень успішного використання іншого майна у певних господарських цілях. При цьому успішність використання майна означає не лише ефективне, але й соціально-справедливе його використання. Земельні ресурси у земельно-майновому комплексі повинні відігравати ключову роль не лише з точки зору забезпечення виконання відповідних господарських завдань, але й з точки зору формування специфіки промислового виробництва, забезпечення екологічної безпеки навколишніх територій, розвитку соціальної сфери тощо.

Для земель несільськогосподарського призначення, які відведені під забудову важливо визначити щільність такої забудови, відстань між будівлями, їх конфігурацію, а також особливості відведення даних земель під різні виробничі, промислові та соціальні об'єкти. Слід ідентифікувати права на землю в межах як окремих землеволодінь чи землекористувань, так і в межах окремих земельних ділянок та визначити межі їхнього цільового призначення.

Будзяк О.С.

*Державна екологічна академія післядипломної освіти Міністерства
екології та природних ресурсів України,
завідувач кафедри сталого природокористування, доктор економічних
наук, старший науковий співробітник*

СТАЛЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРОМИСЛОВОСТІ

Особливої уваги заслуговують землі промисловості, які можуть використовуватися не лише для виробництва продукції та її переробки і зберігання, але й для оборонних цілей, добування корисних копалин тощо. Таке значне різноманіття видів діяльності, які спостерігаються на землях

промисловості вимагає відповідного різноманіття щодо класифікації цих земель з метою сталого землекористування.

У більшості випадків землі промисловості зайняті певними промисловими об'єктами чи будівлями, а тому ці землі практично не можливо використовувати для інших, у тому числі і несільськогосподарських цілей, наприклад під заліснення. Це в свою чергу вимагає встановлення чітких меж як функціонування промислових підприємств, так і промислової експлуатації земель.

Не промислове і не ефективне використання земель промисловості веде до значних економічних втрат у промисловому виробництві та до негативних екологічних наслідків для якості власне земель. При цьому під промисловим використанням земель слід розуміти таке їх використання, яке максимально сприяє збільшенню обсягів промислового виробництва та одночасно є найбільш наближеним до їх цільового і функціонального призначення.

Втім навіть власне промислове використання земель не гарантує їх максимально ефективного використання. Причин цьому кілька. Перша, не завжди землі виділені під промислове використання є найбільш придатними для такого використання. По-друге, при самому промисловому використанні існує багато специфічних промислових напрямів використання власне земель, які важко задовольнити за рахунок вже використовуваних земель. По-третє, промислове використання земель часто супроводжується непередбачуваними, в першу чергу негативними процесами. По-четверте, ефективність промислового використання в значній мірі залежить від тривалості та періодичності такого використання. По-п'яте, в промисловому виробництві спостерігаються різні цикли, які по різному впливають на землі, принаймні навколишні.

Крім цього вироблений вид та кількість продукції можуть мати значний вплив на використовувані для цих цілей землі. Так, екологічно шкідлива або небезпечна продукція потребує залучення додаткової кількості земель, наприклад для створення охоронних зон, або для складування або для утилізації самої продукції. Крім цього землі, які тривалий час використовувалися для виробництва такого роду продукції потребують не менш тривалої реабілітації або й повної консервації. До того ж дані землі можуть суттєво вплинути і на режим використання сусідніх земельних ділянок та навіть цілих територій і регіонів.

Розміри земельних ділянок, які виділяються для потреб промисловості сьогодні повинні бути обґрунтованими і насамперед слід обґрунтувати їх

мінімальні площі. Нині їхня мінімальна площа визначена або проектно-технічною документацією або встановленими державними нормами. Хоча ні в одному а ні в іншому випадку дана норма не відображає загальнотериторіальних потреб чи особливостей використання земель. До того ж в різних ситуаціях ці мінімально обґрунтовані норми будуть різними а загальнодержавні норми не відобразатимуть регіональної специфіки несільськогосподарського землекористування.

Власне тому пропонується визначати максимально допустимі норми використання земель промисловості в залежності від регіональних та територіальних особливостей землекористування. Тобто слід здійснювати як загально регіональне, так і загально територіальне нормування земель промисловості для промислових цілей і вже на цій основі проводити відповідну класифікацію земель з метою сталого землекористування.

Дерій Ж.В.

*Чернігівський національний технологічний університет, завідувач
кафедри теоретичної та прикладної економіки,
кандидат економічних наук, доцент*

Мірзодасєва Т.В.

*Українсько-американський гуманітарний інститут «Вісконський
міжнародний університет» (США) в Україні, декан факультету
менеджменту і бізнесу,
кандидат економічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Відповідно до концепції сталого розвитку, головною метою екологічної освіти має бути формування у населення планети усвідомлення того, що виникла глобальна проблема захисту довкілля, усвідомлення того, що довкіллям необхідно опікуватися і для цього треба мати відповідні знання, досвід, уміння, мотивації та зобов'язання як для індивідуальної, так і для колективної роботи.

З року в рік людство дедалі глибше розуміє відповідальність за наслідки

свого впливу на довкілля, якість життя в якому значно погіршилася через постійні викиди забруднюючих речовин в усі компоненти природи.

Стратегія сталого еколого-економічного розвитку передбачає, що структура економіки, спеціалізація виробництва в сучасних умовах повинні якнайтісніше узгоджуватися з наявними ресурсами, відтворювальним потенціалом біосфери. На думку провідних вчених на сьогодні немає альтернативи сталому розвитку в сучасному світі, а екологічна освіта є життєво необхідною для впровадження в суспільство.

Головними напрямками сучасної освітньої політики розвинутих країн є демократизація і гуманізація освіти; поєднання ролі держави та громадської і приватної ініціативи; свободи вибору викладачами методів і засобів навчання; увага до матеріального забезпечення реалізації освіти, залучення до освітніх потреб сучасних досягнень науки; зацікавленість економічної сфери у вдосконаленні освіти; координація діяльності освітніх закладів громадськими об'єднаннями; дотримання у всіх ланках освітньої системи встановлених у державі норм законодавства, а також історичних національних традицій.

Останнім часом в європейській освіті спостерігається активне впровадження ідеї компетентнісного підходу. Рух у цьому напрямі особливо активно почався у Великій Британії після обробки даних опитування працедавців, на думку яких працівники не підготовлені відносно ключових компетенцій.

До системоутворювальних і ціннісно-орієнтованих компетенцій сьогодні відносять життєві компетенції, різновидом яких є екологічні, і саме набуття таких компетенцій забезпечить окремій особистості також екологічну компетентність. Екологічні компетенції ґрунтуються на міжпредметних знаннях і сукупно є основою фундаменталізації освіти. Адже саме процес фундаменталізації освіти забезпечує високий освітній рівень населення, екологізацію виробництва, розробку жорстких екологічних стандартів, використання безвідходних технологій, формування системи управління відходами тощо.

За основу екологічної освіти в Україні можна взяти приклад Скандинавських країн, для яких характерна просвітницько-валеологічна модель, що акумулює в собі цілеспрямоване поєднання знань про навколишнє середовище, здоровий спосіб життя і вміння знаходити у середовищі засоби для здійснення своїх законних прав на всі життєві потреби, але в той же час все це підкріплено жорсткими морально-правовими нормами та законодавчою системою. Така система передбачає просвітницьку діяльність з молодшого

віку і закінчуючи підготовкою фахівців у ВНЗ.

Можна стверджувати, що екологічна освіта XXI ст. стає новим сенсом життя для цивілізованого суспільства, його філософією і конкретною метою сучасного освітнього процесу, дієвого засобу продовження і розвитку людської цивілізації в цілому.

Дьячук І.В.

*Східноєвропейський університет економіки і менеджменту,
старший викладач кафедри маркетингу*

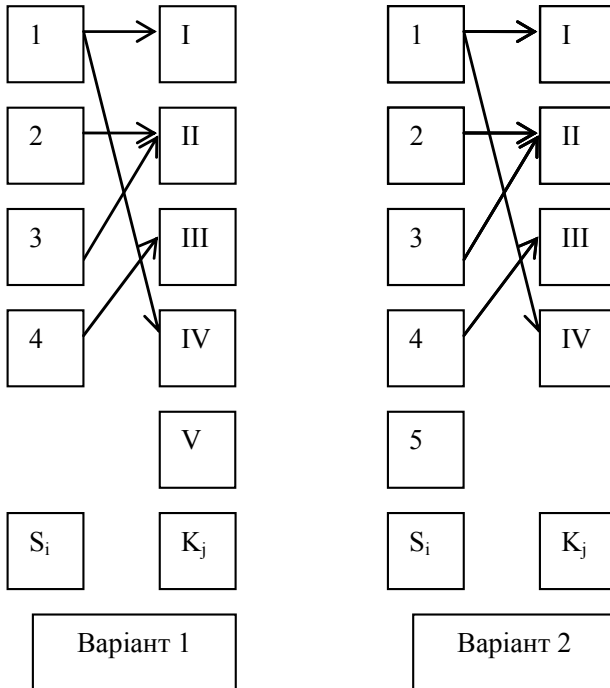
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ГРАФІВ У МОДЕЛЮВАННІ ПРОМОЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасній економічній науці при моделюванні структури життєздатної економічної системи широко застосовується апарат теорії графів. Питаннями структурного моделювання життєздатних соціально-економічних систем та застосування інструментів теорії графів при моделюванні складних систем займаються такі вітчизняні вчені, як Л.Н. Сергєєва, А.В. Бакурова, Р.М. Лепа, О.В. Расвєнєва, В.М. Тимохин.

В працях вітчизняних економістів поняття «структури» розглядається безпосередньо у зв'язку із таким поняттям, як «система». В теорії життєздатності систем «структура – це сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечують збереження його основних властивостей при різних зовнішніх і внутрішніх змінах; основна характеристика системи, її інваріантний аспект» [1, с. 44]. Тобто структура виражає стійкість, те, що остається більш менш незмінним в системі, є певним набором форм або елементів, які взаємодіють між собою у визначеному порядку для виконання системою своїх функцій. Методологічною основою для дослідження структури є структурний аналіз, метою якого є перетворення нечітких знань в моделі, а інструментом їх побудови є графи різного ступеня складності, за допомогою яких можна пояснити поняття структури та її зміни, упорядкувати, визначити й формалізувати її атрибути.

Промоційна діяльність виноробних підприємств є певною системою, особливістю якої є складність взаємовідносин між споживачами виноробної продукції та виробниками. Тому при формуванні каналів просування продукції

слід враховувати типи споживачів, їх уподобання, смакові переваги, ментальність, клімат, місце проживання, вік тощо. При моделюванні структури каналів просування виноробної продукції в залежності від типології споживачів пропонується використовувати двудольний орієнтований граф, ребра якого мають напрям і називаються дугами. Такий граф матиме два типи вершин (дві долі) – «типи споживачів» (S_i) та «канали просування» (K_j), а дуги графу – характеризуватимуть залежність типу каналу просування від типу споживача (рис. 1).

Рис. 1. Схеми графу формування структури каналів просування виноробної продукції

При цьому коли кількість вершин в долях в загальному випадку не співпадає ($i \neq j$), ступінь вершин (кількість інцидентних дуг) може бути різною, якщо є вершини в долі S з нульовим ступенем, то необхідно формувати нові канали просування (варіант 2). Якщо ступінь вершини в долі $K=0$ (варіант 1), то цей канал є не затребуваним.

Література

1. Моделювання структури життєздатних соціально-економічних систем : [монографія] / [Л.Н. Сергєєва, А.В. Бакурова, С.О. Зульфугарова, В.В. Воронцов]. – Запоріжжя : КПУ, 2009. – 200 с.

Катан Л.І.

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет,
завідувач кафедри фінансів, доктор економічних наук, доцент*

ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації економічних відносин розвиток сучасного суспільства характеризується стрімкими змінами структурного й інституційного характеру, що пов'язано з активізацією фінансового – господарської діяльності задля переходу на моделі сталого розвитку як національного господарства в цілому, так і окремих видів економічної діяльності, в першу чергу, аграрної сфери України.

Проведений ретроспективний аналіз основних макроекономічних показників соціального і економічного розвитку свідчить, що джерел фінансового забезпечення аграрної сфери, які мають тісний зв'язок з її розвитком, належать інвестиції в основний капітал сільського господарства (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,89) та прямі іноземні інвестиції (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,94), але вони не впливають на зростання валового продукту сільського господарства (зростання прямих іноземних інвестицій на 1 млн дол. США стимулювало зростання на 0,14 млн грн). Виявлено наявність тісного зв'язку (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,72) між бюджетним фінансуванням витратів аграрної сфери та її валовим продуктом, що дозволяє зробити важливий соціально-економічний висновок: за відсутності бюджетної підтримки валовий продукт аграрної сфери буде зменшитися. Такий висновок, ще раз підтверджує, що в аграрній сфері України держава повинна здійснювати державне регулювання інноваційно-інвестиційного процесу і здійснювати як контроль за наданими інвестиціями, так і використовувати ці інвестиційні ресурси для фінансового забезпечення національних проєктів,

цільових і регіональних програм.

На нашу думку, в умовах глобалізаційної економіки, у межах обраної державної інвестиційної політики, необхідно мати якісно нові фінансово-економічні механізми та інституціональні рішення у сфері трансформації державного управління, які б здійснювали координацію загальної стратегії розвитку та соціально-економічної політики. Для розв'язання цієї проблеми нами запропоновано динамічну модель фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності аграрної сфери України:

$$\Delta I_{cc} \geq \Delta EK_{cc} \geq \Delta BP_{cc} \geq \Delta PPP_{cc}, \quad (1)$$

де ΔI_{cc} – темпи приросту інвестицій в основний капітал сільського господарства;

ΔEK_{cc} – темпи приросту експорту сільськогосподарської продукції;

ΔBP_{cc} – темпи приросту валового продукту аграрної сфери;

ΔPPP_{cc} – темпи приросту продуктивності праці в аграрній сфері.

Запропонована модель побудована відповідно до теорії «нового прагматизму», який для України, виступає логічним продовженням нового підходу до модернізації державного управління інвестиційно-інноваційною діяльністю як в аграрній сфері, так і інших видах економічної діяльності [1]. Водночас вона постає як засіб оцінки ефективності відтворювальних процесів з метою внесення в інвестиційну політику держави задля забезпечення сталого розвитку аграрної сфери України

Таким чином, можна констатувати, що фінансове забезпечення інноваційної діяльності в аграрній сфері України і підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів аграрної сфери в контексті концепції сталого розвитку вимагає мати якісно нову модель фінансового забезпечення, яка б дозволяла здійснювати трансформацію державного управління та координувати загальну стратегію розвитку та інвестиційну політику.

Література

1. Колодко Гжегож В. Глобализация, трансформация, кризиса - что дальше? / Г.В. Колодко; Вводная часть Р.С. Гринберга. - М.: Магистр, 2011. - 176 с.

Кондрашихін А. Б.

Академія муніципального управління, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів, доктор економічних наук, професор

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРЕЗ АДАПТАЦІЮ ВЗАЄМНИХ ВИМОГ УЧАСНИКІВ РИНКУ

Усе більш вагому роль у процесах соціально-економічного реформування грають ринки фінансових активів (ФА) – інвестицій, цінних паперів, валютний, нерухомості тощо [1]. Йдеться про спільну орієнтацію національних, регіональних та індивідуальних (приватних) цілей розвитку на стратегічних засадах але на умовах пріоритетності державних інтересів [2]. Пошук методологічної єдності моделі у фінансовому дослідженні підштовхує до індивідуалізації певних властивостей території, визначаючи при таких стратегічних підходах окремі утворення, зокрема кластери [3].

Фінансовий потенціал регіону – це взаємопов'язаний комплекс фінансових активів, що зосереджені у суб'єктів фінансових відносин та мають використовуватися під час реалізації фінансових дій як з боку держави, так і недержавних утворень ринку. Господарський комплекс регіону є соціально-економічною системою із виробничими функціями на ринках товарів та послуг, тому використання фінансового потенціалу окремого учасника ринку – суб'єкта фінансових відносин – має узгоджуватися із діями інших суб'єктів. Учасник ринку прагне до збільшення фінансового результату операції з ФА через використання власного фінансового потенціалу у найкращий спосіб. Його можна розрахувати, як отриманий (одержуваний) дохід від ФА, зменшуваний на величину витрат, пов'язаних із придбанням (ціна придбання – ЦП) і користуванням таким ФА – його вартістю обслуговування ($CO_{ФА}$):

$$ФР = Д - (ЦП + CO_{ФА}). \quad (1)$$

У моделі як показник оцінки фінансового потенціалу суб'єкта передбачається величина в грошовому вимірі, наприклад, розмір податку, що розраховується для операції із ФА у покупця і продавця, коли як суб'єкт фінансових відносин розглядається податковий орган зі стратегічною метою зростання податкових платежів (нарощування податкового потенціалу). Відповідно, будь-які орієнтири за фінансовими показниками для суб'єктів управління – контролюючих органів - у моделюванні цих випадків не передбачаються, залишаючи головним стратегічну мету, тобто:

$$П^1 = 0; m^*_k \neq 0. \quad (2)$$

Високі фінансові результати досягаються у разі сумісного використання різних типових схем фінансування активів та узгодженого використання фінансових потенціалів. Досягнення стратегічної мети на фінансовому ринку при моделюванні відносин між будь-яким суб'єктом управління й учасником угоди сприяє зростанню фінансового потенціалу. Це виявляється через виділення величини фінансового показника і-го суб'єкта управління Пі та вартості обслуговування відносин інвестора з цим суб'єктом управління в процесі здійснення.

Література

1. Концепція і стратегія розвитку та розміщення продуктивних сил України / Дорогунцов С.І., Фашевський М.І., Чернюк Л.Г. / За ред. Дорогунцова С. І., Данилишина Б. М. – К.: РВПС України НАН України, 2003. – 304 с.
2. Основы формирования инвестиционной политики региона [Текст] : дис... д-ра экон. наук: 08.10.01 / Онищенко Владимир Александрович ; НАН Украины, Институт экономико-правовых исследований. – Донецк, 2002. – 558 л.
3. Фінансова система регіонів : новітні погляди та перспективи / С. А. Безрука, Є. М. Борщук, Н. В. Васильєва та ін. – Київ - Севастополь: АМУ, 2011. – 444 с.

Манькута Я.М.

*Східноєвропейський університет економіки і менеджменту,
викладач кафедри економічної кібернетики*

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ ВНЗ

Найважливішим аспектом забезпечення ефективності освіти є побудова якісної системи оцінки ефективності навчання. Відсутність такої системи може привести: до значного зниження якості навчання; відсутності ефективних засобів управління навчанням; загального зниження ефективності навчання.

Оцінювання ефективності освіти може бути представлено оцінкою

навчання, яка базується на роботах Киркпатріка і Варр, Берда і Рекхема.

Модель Киркпатріка є базовою у великій кількості альтернативних моделей оцінювання ефективності навчання; зокрема: цільовий підхід Тайлера; модель Скрівенса; модель Стафлебіма; схема CIRO; натуралістичний підхід Губа; модель Брюса Аарона; модель Джека Філіпса.

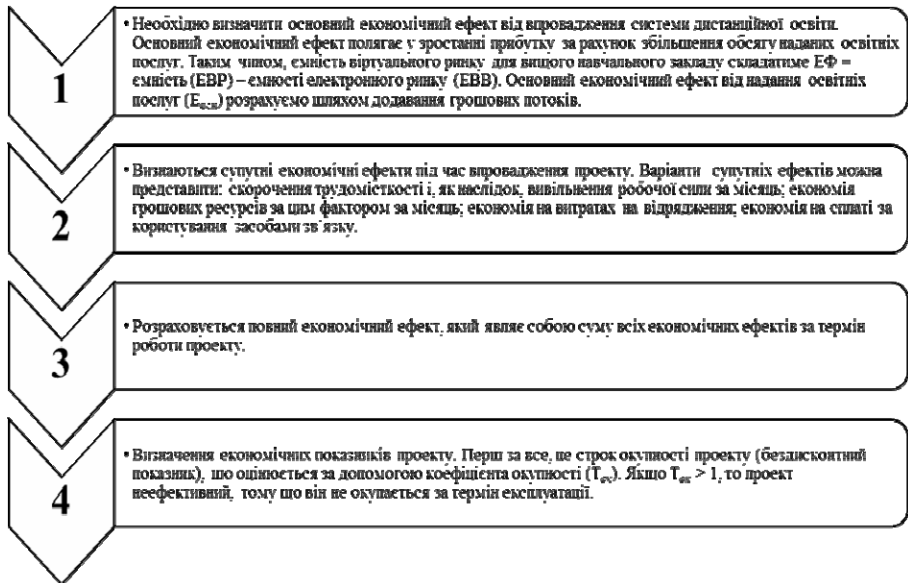
Методика оцінювання ефективності передбачає чотириохрівневу оцінку ефективності програми: оцінка Реакції; оцінка Засвоєння; оцінка Поведінки; оцінка Результатів.

У методиці, запропонованій Філіпсом, припускається п'ятиуровнева оцінка ефективності освітньої програми: чотири рівня з моделі Киркпатріка і новий п'ятий рівень - показник ROI (коефіцієнт повернення інвестицій), який розраховується залежно від доходу і витрат на навчання (1):

$$ROI = ((\text{Дохід від навчання-витрати}) / \text{Витрати}) \cdot 100\%. \quad (1)$$

Для оцінювання систем дистанційної освіти (ДО) за Д. Гуллером пропонується використовувати певний перелік критеріїв [1]. В основу моделі оцінки ДО Г. Рамбла закладено чотири показники [2].

Для побудови моделі оцінювання ефективності дистанційної освіти автором запропоновано чотириетапну модель (рис. 1).

Рис. 1. Модель оцінювання ефективності дистанційної освіти (адаптовано з [3])

З часом цінність майбутніх надходжень знижується, необхідність приведення майбутніх надходжень до початкового моменту інвестування у процесі надання освітніх послуг дистанційно призведе до порівняння, тобто дисконтування. Один з дисконтних критеріїв – чиста поточна вартість (NPV). Надання освітніх послуг дистанційно має сенс якщо $NPV > 0$.

Таким чином, розрахунок економічного ефекту дистанційної освіти та проведення аналізу його прибутковості, дасть можливість обґрунтування рішення щодо доцільності впровадження системи дистанційної освіти в системі управління якістю послуг ВНЗ.

Література

1. Алтайцев А. М. Аналитический обзор международных тенденций развития высшего образования [Электронный ресурс] / А. М. Алтайцев, М. Ф. Гербовицкая, А. М. Корбут, Ю. Э. Краснов и др. – Мн.: ИЦ ПРО БГУ – 2003. – № 5. – Режим доступа к сайту : <http://charko.narod.ru/index15.html>.
2. Rumble G. Universites pour L'enseignement a distance en Europe / G. Rumble // Higher education in Europe. – 1983. – № 3, Vol. 8. – P. 5–14.
3. Ніколаєв І. В. Підходи щодо оцінки економічної ефективності системи дистанційної освіти / І. В. Ніколаєв // БІЗНЕСІНФОРМ –2012. – № 7. – С. 218 - 221.

Негрей М.В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри економічної кібернетики,
кандидат економічних наук, доцент*

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасне суспільство постійно виражає стурбованість станом навколишнього середовища. Інтерес до екологічних проблем зростає щороку, особливо у зв'язку з розумінням наслідків антропогенного впливу, зміною клімату, глобальних катастроф.

Процеси євроінтеграції, що відбуваються сьогодні, сприятимуть актуалізації екологічних питань і в українському суспільстві. Дослідження, проведені Ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля» у Львові,

показали, що переважна більшість львів'ян дотримується думки, що європейське екологічне законодавство та екологічні стандарти ЄС є необхідними для захисту довкілля в Україні (80% і 74% відповідно). Для 93% львів'ян є актуальним питання охорони довкілля, 87% вважають, що екологічні проблеми мають прямий вплив на їхнє повсякденне життя. Для порівняння зазначимо, що 76% європейців вважають, що екологічні проблеми мають прямий вплив на їхнє повсякденне життя.

Проте в Україні на сьогодні неефективно діє система екологічного менеджменту, про що свідчить стан довкілля та оцінка світовим товариством діяльності українських урядовців. Зокрема 5 червня 2014 року на Раді сторін Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище було прийнято два рішення щодо невиконання Україною своїх зобов'язань по цій конвенції.

Для забезпечення сталого розвитку України необхідна побудова ефективної системи екологічного менеджменту. Згідно міжнародного стандарту ISO 14001:2004 така система може ґрунтуватися на методології Плануй-Дій-Аналізуй-Покращуй. Система екологічного менеджменту повинна включати наступні етапи:

Плануй: встановлення цілей і процесів, необхідних для досягнення результатів у відповідності до екологічної політики. На даному етапі особливу увагу необхідно приділяти оцінці впливу на навколишнє середовище.

Дій: впровадження процесів.

Аналізуй: проведення моніторингу і змін процесів у відповідності з екологічною політикою. Моніторинг навколишнього середовища дозволяє вчасно отримати дані, необхідні для реалізації політики, прийняття рішень і проведення переговорів по всіх питаннях, що стосуються екологічних питань. Повідомлення результатів.

Покращуй: організація заходів для послідовного покращення результатів системи екологічного менеджменту.

Для побудови ефективної системи екологічного менеджменту Україні доцільно орієнтуватися на європейський досвід управління навколишнім середовищем. Європейські моделі екологічного менеджменту вчасно запобігають та мінімізують негативний вплив екологічно небезпечних об'єктів на навколишнє середовище та здоров'я людей.

Ефективна система екологічного менеджменту сприятиме покращенню стану навколишнього середовища та підвищенню якості життя населення України загалом.

Література

1. Environment Action Programme to 2020: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>
2. ISO 14001:2004 Environmental management systems : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:14001:ed-2:v1:en>
3. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rac.org.ua/skhovishchenovin/novina/article/lvivjani-vvazhajut-shcho-jevrointegracija-sprijatime-okhor/>

Мазарчук А.Ю.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Більовська Г.С.

Хмельницький національний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Оскільки прибуток є основним джерелом зростання виробництва та одним із найважливіших критеріїв результативності діяльності підприємств, в умовах жорсткої конкуренції дедалі більш актуальною постає проблема моделювання прибутку промислових підприємств.

Термін «прибуток» розуміють як виробничу категорію, яка характеризує відносини, що складаються в процесі суспільного виробництва, як частину додаткової вартості, створену і реалізовану, готову до розподілу [1, с. 95].

Величина прибутку складається під впливом багатьох факторів і відображає практично усі сторони діяльності господарського суб'єкта [2, с. 154].

Оскільки прибуток підприємства у ході його формування та розподілу зазнає значного впливу різноманітних факторів, важливого значення для дослідження даного показника ефективності діяльності підприємства набуває

кількісний та якісний аналіз такого впливу з використанням економіко-математичних моделей.

Одним із найбільш простих методів дослідження прибутку підприємства виступає аналіз динаміки даного показника та прогнозування його майбутнього рівня з використанням методу екстраполяції [3, с. 193]. Іншими підходами до моделювання прибутку підприємства є комбінований аналіз функцій доходу та витрат, ситуаційне моделювання [4, с. 118].

Використання кореляційно-регресійного аналізу є оптимальним методом моделювання прибутку підприємства, оскільки дозволяє змодельовати процес формування будь-якого виду прибутку, врахувавши набір найбільш суттєвих з боку дослідника факторів впливу, аналітично дослідити якість отриманої моделі, значущість включених до моделі чинників, отримати інтервальний прогноз рівня прибутковості на наступний період.

Аналіз основних показників діяльності ДП «Новатор» за період 2008-2012 рр. показав, що протягом досліджуваного періоду підприємство здійснювало успішну діяльність у напрямку підвищення прибутковості своєї діяльності, оптимізації статей доходів та витрат, а також поліпшення ефективності використання наявних ресурсів.

У результаті дослідження основних показників діяльності підприємства було побудовано економіко-математичні моделі формування чистого прибутку ДП «Новатор». На основі отриманих моделей було зроблено висновки про пряму залежність показника чистого прибутку підприємства від валового прибутку, витрат на збут та інших операційних витрат.

Згідно із отриманими моделями прибутку, для подальшого нарощування рівня чистого прибутку підприємству варто надалі нарощувати обсяги реалізації продукції. При цьому найбільший вплив на зростання чистого прибутку матиме збільшення саме обсягів валового прибутку підприємства.

Література

1. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / за ред. А.М. Поддєрьогіна. – К:КНЕУ, 2002. – 571 с.
2. Ширягіна О.Є. Значення прибутку у фінансово-господарській діяльності підприємств/ О.Є. Ширягіна // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2004. – №1, Ч.2. Т.1. – С. 152-155.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевський,

М.І. Горбаток.; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г.Чумаченка. –К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.

4. Проскура К.П. Шляхи удосконалення планування прибутку підприємства/ К.П. Проскура//Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №5. – С. 115-121.

Овчиннікова О.Р.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ МІГРАНТІВ ЯК ВИД ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Протягом останніх років в Україні спостерігається тенденція: доходи більшості верств населення не є достатніми для елементарного задоволення першочергових потреб, і це тому, що рівень мінімальної заробітної плати і реальної оплати праці перебувають на рівні нижче прожиткового мінімуму. За даними Міжнародної організації праці, від 27% до 29% українців живуть за межею бідності.

Низькі зарплати є однією з основних причин масової трудової міграції українців за кордон. Якщо порівняти умови оплати праці в Україні і, наприклад, у сусідній Польщі, то при однаковому навантаженні чи аналогічній продуктивності праці люди отримують зарплати, які можуть різнитися в 10 разів.

Таким чином, трудова міграція сьогодні є серйозною державною проблемою.

Економічні і соціальні наслідки еміграції робочої сили за кордон мають, безумовно, як позитивний, так і негативний ефект. До переваг можна віднести відчутне послаблення напруги на ринку праці, зменшення рівня зареєстрованого і прихованого безробіття. Крім того, зароблені і надіслані на батьківщину кошти є значним інвестиційним джерелом поступлень валюти в національну економіку.

З огляду на масштаби вітчизняних міграційних потоків та обсягу грошових переказів мігрантів є актуальним розглянути фінансові

надходження, як джерело інвестицій в економіку України.

Грошові перекази мігрантів (міграційний капітал), на відміну від інших інвестиційних ресурсів, найменшою мірою залежать від кризових процесів і мають чітко виражену циклічну природу формування і функціонування. Якщо не враховувати коштів МВФ, то через різке зниження іноземних інвестицій офіційні грошові перекази стали, зокрема у 2009 році, найбільшим зовнішнім фінансовим ресурсом, який надійшов в Україну.

Грошові перекази допомагають покращити матеріальне становище значним прошарком населення в періоди економічних спадів, які час від часу переживають країни, що розвиваються.

На сьогодні дедалі більше постає питання не тільки щодо обсягів грошових переказів, а щодо того, як цей величезний фінансовий ресурс використати на розвиток домогосподарств мігрантів та відповідних територій. Тому проблему надходження міграційного капіталу слід підняти на національний рівень і визнати його важливою складовою системи обліку, формування грошової, кредитної та банківської політики, а також фінансового ринку. Тільки в такому випадку ми відчуємо, що міграційний капітал може стати справжнім генератором соціально-економічного розвитку.

Але, на жаль, законодавча й виконавча влади не чують і адекватно не реагують на негативні тенденції міграції населення і її наслідків. Досі не вироблено чітких засад державної міграційної політики, не розширюється коло країн, з якими укладені угоди про взаємне працевлаштування громадян, практично не приймаються заходи щодо соціального забезпечення працюючих за кордоном, не вживається жодних ефективних заходів, спрямованих на те, аби люди не лише не від'їжджали на роботу за кордон, а навпаки, поверталися на батьківщину. А задля підвищення ефективності та рівня безпеки грошових переказів мігрантів необхідно забезпечити введення у вітчизняну практику загальних принципів надання послуг у сфері міжнародних грошових переказів.

Згідно з деякими припущеннями, українська економіка втратила б приблизно сім відсотків свого потенціалу без стимулюючого впливу грошових переказів мігрантів, а збільшення грошових переказів на душу населення на 10% приведе до зменшення частки населення, яке проживає у злиднях, на 3,5%. Таким чином, управління грошовими переказами мігрантів повинно було актуальним питанням досліджень.

Орищин Т.М.

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент*

ВІД УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ ДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ

Зростання промислового та аграрного виробництв, урбанізація зумовлюють збільшення обсягів споживання природних ресурсів, що актуалізує проблему підвищення ефективності їх раціонального використання.

Глобалізаційні тенденції взаємовідносин природи і суспільства викликають необхідність формування новітніх підходів через призму створення нової системи управління природними ресурсами, базованої на інноваційних технологіях. Домінантами даної системи є: економічна та екологічна доцільність використання і відтворення природних ресурсів; оптимізація споживання, виробництва та пошук нових моделей природокористування; обґрунтування нормативно-правової бази використання природно-ресурсного потенціалу [1].

У даному контексті доцільно сформулювати єдиний теоретико-методологічний підхід до дослідження процесу управління ресурсним потенціалом енергетичних підприємств та енергетичного сектора економіки в цілому. При цьому ресурсний потенціал суб'єктів господарювання, регіонів та держави необхідно виокремлювати як самостійний об'єкт управління, матеріальною основою якого є конкретні види ресурсів з їх біологічними, фізичними та функціональними властивостями.

Дослідження загальних та спеціальних законів соціально-економічного розвитку є підґрунтям для формування методології управління ресурсним потенціалом, яка впливає із теоретичних узагальнень принципів управління та методів дослідження управлінських процесів. Економічні відносини, зважаючи на період формування та притаманні різним країнам особливості, в історичному аспекті характеризувались істотно різними підходами до теорії управління ними.

За сучасних умов, основна увага науковців зосереджена на розв'язанні проблем соціально-економічної розбудови ринкових відносин як у глобальному масштабі, так і з врахуванням особливостей розвитку ринкових відносин у різних країнах. Високий рівень глобалізації та поглиблення зв'язків між усіма сферами діяльності зумовлює нагальну потребу в розробці нових

методів управління соціально-економічними процесами на національному та міжнародному рівні.

Енергетичний комплекс будь-якої держави – це складне поєднання виробничо-організаційних структур, які формують певну систему, метою функціонування якої є задоволення енергетичних потреб суспільства і забезпечення енергетичної безпеки держави. Категорія “система” в науковому аспекті є певною множиною елементів, що перебувають у взаємовідносинах і взаємозв’язку, у стані цілісності і єдності.

Відповідно до загальної теорії систем, усі процеси та явища доцільно розглядати як системи. Такий підхід відповідає певній упорядкованості, яка властива як природі, так і суспільним інституціям, і має значення з гносеологічного та методологічного погляду. Дослідження теоретичних аспектів формує структуру наукового пізнання складних соціально-економічних процесів і дозволяє приймати ефективні управлінські рішення щодо них.

Аргументація доцільності використання методології дослідження систем в контексті розуміння важливості управління паливно-енергетичними ресурсами передбачає необхідність розгляду сутності категорії “система”, сучасних математичних методів і технологій у забезпеченні функціонування та ефективного управління соціально-економічними системами.

Література

1 Інноваційна стратегія українських реформ /А.С.Гальчинський, В.М.Геєць, А.К.Кінах, В.П.Семіноженко – К.: Знання України, 2002. – 336с.

Пирог О.В.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
доктор економічних наук, доцент*

АДАПТАЦІЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Проблематика формування та становлення моделей розвитку національної економіки в умовах постіндустріального суспільства вивчається

та досліджується провідними вітчизняними та іноземними науковими школами. Розвиток теорії розвитку економічної системи в умовах постіндустріального суспільства пов'язують з працями Д. Белла, Й. Шумпетера, В. Іноземцева, Г. Колодко. Значний внесок у розробку проблематики моделей розвитку національної економіки внесли вітчизняні вчені: О.І. Амоша, В.Е. Воротін, В.М. Геєць, З.В. Герасимчук, Я.А. Жаліло, М.З. Згуровський, Б.Є. Кваснюк, Ю.В. Кіндзерський, Л.Г. Мельник, Л.І. Федулова, А.С. Філіпенко, А.А. Чухно та інші.

В умовах постіндустріального суспільства розвиток економічної системи зумовлює необхідність вибору, формування та обґрунтування власної моделі, орієнтованої на забезпечення стабільного розвитку з визначальним впливом інтенсивних факторів, збереження наявного економічного потенціалу, а також створення передумов для високотехнологічних виробництв, що супроводжується глибокими змінами у виробництві й суспільно-виробничих відносинах.

На сучасному етапі розвитку національна економіка України знаходиться на четвертій фазі – депресії, для якої характерні невпевненість, безладні дії з боку державних органів управління, повільне відновлення довіри підприємців до ринкової кон'юнктури, небажання інвесторів ризикувати значними коштами у бізнесі, тощо. Отже, постає необхідність формування нової моделі розвитку національної економіки, яка забезпечить перехід країни на наступний цикл в умовах постіндустріального суспільства.

Як стверджують вчені Національного інституту стратегічних досліджень України [1, с. 5], у сучасній економіці формування нової моделі економічного розвитку може бути успішним, якщо держава не буде моделювати як втілення ідеального, відірваного від об'єктивних реалій бажаного образу, а скеровує процеси формування моделі під впливом об'єктивних закономірностей глобального та національного розвитку, з огляду на потребу підтримки конструктивних процесів, що сприяють досягненню визначених цілей та орієнтирів, максимального послаблення ризиків і загроз розвитку.

Сучасна модель розвитку національної економіки України характерна для країн з індустріальним суспільством, оскільки за період 2001 – 2013 рр. економічний розвиток забезпечували традиційні для індустріального суспільства види економічної діяльності – добувна та переробна промисловість, які належать до первинного та вторинного секторів. Поступово відбувається зростання значення сфери нематеріального виробництва, що свідчить про поступальне становлення постіндустріального суспільства:

фінансової та страхової діяльності, операцій з нерухомим майном і діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування.

Для досягнення стратегічної мети – розвитку України на рівні постіндустріальних країн світу має бути сформована новітня модель розвитку національної економіки із пріоритетним впливом інтенсивних (інноваційно-інвестиційні) факторів. Слід зазначити, що такі види економічної діяльності, що визначають розвиток постіндустріального суспільства, – інформація та телекомунікації; освіта; професійна, наукова та технічна діяльність; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги мають можливості стимулювати економічний розвиток національного господарства України.

Література

1. Формування моделі економічного розвитку України у післякризовому світі: аналіт. доп. / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін. – К.: НІСД, 2014. – 116 с.

Поліщук В.Г.

*Луцький національний технічний університет,
старший викладач кафедри фінансів, кандидат економічних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Механізм стимулювання сталого розвитку регіону передбачає застосування фінансових методів стимулювання сталого розвитку регіону. Фінансові методи стимулювання є способом стимулюючого впливу фінансових відносин на сталий розвиток регіону.

Сталий розвиток регіону – це процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик регіональної соціо-еколого-економічної системи, спрямованого на досягнення динамічної рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям, що забезпечує при цьому добробут нинішніх та майбутніх поколінь з дотриманням принципів рівноважності, збалансованості, гармонійності, стабільності, конкурентоспроможності та безпеки регіону [2].

Стимул у регіональному вираженні виступає зовнішнім каталізатором розвитку регіональної СЕЕ системи, спрямованим на досягнення динамічної

рівноваги регіону, а відтак і його сталого розвитку. Стимул регіону передбачає залучення зовнішніх впливів на регіональну систему для досягнення сталого розвитку регіону.

Основним фінансовим методом механізму стимулювання сталого розвитку регіону можна вважати фінансове забезпечення політики стимулювання сталого розвитку регіону, що включає фінансування таких основних складових процесу стимулювання сталого розвитку як податкове, інвестиційно-інноваційне, трансфертне та інституційне стимулювання сталого розвитку регіону.

Фінансовий інжиніринг передбачає створення (конструювання) нових фінансових продуктів (інновацій), надання нових фінансових послуг; використовує цінні папери та фінансові інструменти у вигляді контрактів для створення їх гібридних та синтетичних комбінацій; застосовується для управління ризиками, ліквідністю та доходністю; перерозподілу грошових ресурсів та інформації, передбачає вироблення схем оптимізації фінансової в цілому та податкової зокрема, виробничої та маркетингової діяльності із врахуванням законодавчих та ринкових недосконалостей [1;4].

В Положенні (Стандарті) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти”, фінансові інструменти трактуються як контракти, які одночасно призводять до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов’язання або інструмента власного капіталу в іншого [3].

У фінансовому інжинірингу використовуються як грошові, так і фінансові інструменти. Фінансовими інструментами будемо вважати такі, що передбачають отримання доходу та можуть існувати у вигляді контрактів або цінних паперів.

Інноваційні фінансові інструменти – це модернізовані або нові фінансові товари та послуги, які передбачають як несподіване застосування відомих ідей, об’єднання існуючих технологій, так і справжні і якісні зміни, які призводять до появи революційних управлінських технологій.

Література

1. Вахович І.М., Поліщук В.Г. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів: магістерський курс: навчальний посібник в 2-х т. – 2-ге вид. – Т.2. Поліщук В.Г. Фінансовий інжиніринг бізнес-процесів. – Луцьк: СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф»тм, 2014. – 380 с.

2. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: Монографія / Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 516 с.

3. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти”, затвердженому наказом Міністерства України від 30.11.2001 р. №559.

4. Фінансовий інжиніринг: Навчальний посібник / За ред. О.М. Сохацької. – К.: Кондор, 2011. – 660 с.

Потьомкін Л. М.

Одеський інститут післядипломної освіти Національного університету харчових технологій, директор, доктор економічних наук, професор, академік УАЕК

Потьомкін М.Л.

Одеський інститут післядипломної освіти Національного університету харчових технологій, старший викладач

**МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКО-ФІНАНСОВИМИ СИСТЕМАМИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Однією з головних функцій промислових підприємств є мобілізація власних резервів і спрямування їх на підвищення ефективності функціонування виробництва. Необхідність цієї діяльності обумовлена національними інтересами і потребами у розвитку громадського суспільства. В економічній ситуації функціонування промислових підприємств, що склалася, доцільним є застосування двох моделей розрахунку фінансових нормативів. Згідно з першим здійснюється розрахунок арифметичної суми оцінок кожного фактора за атестованим працівником і знаходиться його середня величина, яка є нормативною. Другий спосіб дає можливість ліквідувати вказаний недолік і одночасно наблизити рівень вимог до персоналу з вищих критеріїв, що забезпечують суттєве зростання надійності й конкурентоспроможності підприємства. Він передбачає кількісну оцінку факторів, що характеризують рівень виконання роботи й ефективності характеристик працівника, а також елементи їхньої оцінки і ступінь диференціації.

До сучасних систем мотивації персоналу належать різноманітні способи посилення його зацікавленості у підвищенні ефективності функціонування промислових підприємств (табл. 1). Їх впровадження в господарську практику є найбільш оптимальним у поєднанні з почасовою формою мотивації персоналу [1]. Важливою перевагою цих моделей є те, що вони диференціюються й видозмінюються відповідно до економіко - фінансових і соціальних завдань, котрі виникають перед власниками підприємств. Непринципова відмінність основних напрямків розвитку систем полягає у різноманітності показників, способах, термінах і формі їхнього сплачення.

Таблиця 1

Кількісна оцінка факторів, що визначають рівень оптимальності праці робітника

Назва фактору	Ступінь впливу на ефективність виробництва, балів							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
I. Виробленої продукції								
1. Порівняльний об'єм роботи	10	12	14	16	18	20	22	24
2. Порівняльна якість продукції, що випускається	10	12	14	16	18	20	22	24
3. Ступінь освоєння виробничих операцій	10	12	14	16	18	20	22	24
4. Ступінь освоєння продукції, що випускається	12	14	16	18	21	24	27	30
2. Діяльність працівника								
1. Порівняльний рівень виробничого і суспільного мислення	10	12	14	16	18	20	22	24
2. Порівняльний рівень отримання виробничої дисципліни працівника	-	-	3	4	5	6	7	8
3. Рівень освоєння ринкових вимог, що ставляться до робітника	-	-	3	4	5	6	7	8

До першої моделі мотивації відноситься посилення зацікавленості персоналу до зростання балансового прибутку або рентабельності промислового виробництва. Друга - мотивація за зниження витрат виробництва. Третя - передбачає комбіновану мотивацію персоналу за прирост виробничих і комерційних показників [2].

Література

1. Колот А. Організаційно-економічний механізм регулювання заробітної плати в Україні: стан і шляхи вдосконалення / А. Колот // Економіст. – 2009. – № 9. – С. 42 – 53.
2. Потьомкін Л. М. Ефективність функціонування харчових підприємств: мотивація персоналу / Потемкин Л. М. – Одеса : Пальміра. – 2011. – 243 с.

Рамазанов С. К.

*Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля,
зав. кафедрою економічної кібернетики, доктор техн. наук,
доктор економ. наук, професор*

ІНТЕГРАЛЬНА НООСФЕРНА МОДЕЛЬ СТІЙКОГО І БЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ

Розвиток людства як глобальної системи, як і еволюція будь-якої відкритої нерівноважної системи, підкоряється законам нелінійної динаміки і синергетики. Нелінійність розвитку призводить до існування особливостей, тобто криз, а кризи - це шлях внутрішнього життя складних систем, що час від часу суспільство потрапляє в такі стани, коли посилюються турбулентності, хаотичні процеси і відбуваються викиди ірраціонального в соціально-гуманітарному і культурному плані.

Людство підійшло до тієї риси, коли сучасна цивілізація, що називається як техногенно-споживчою, виявила свою тупиковість, коли необхідно найсерйознішим чином переглянути її підстави і свідомо обрати інноваційну, духовно-екологічну і соціогуманітарну стратегію розвитку; інакше людство може зникнути із землі в результаті глобальних і системних криз. Суспільство повинне навчитися розумно управляти собою і порівнювати свою діяльність з природним чинником, забезпечивши таке взаємовідношення з природним довкіллям, яке дозволить гармонійно розвиватися усій соціоприродній цілісності. З цією метою людству необхідно направити вектор цивілізаційного розвитку на формування сфери розуму(ноосфери).

Інтегральна модель стійкого і безпечного розвитку суспільств і світу в цілому має бути побудована на основі інтегральної парадигми соціо-еколого-

економічної єдності і соціогуманітарних технологій. Об'єктом дослідження системного аналізу, синтезу, інноваційних технологій моделювання і управління в даному випадку являється система «Творець – Людина – Соціогуманітарна-Еколого-Економічне Середовище». При цьому глобальною метою для забезпечення безпечного існування і стійкого розвитку усієї світової цивілізації є дослідження і розробка інтегральних моделей [1].

Концептуальну модель інтегрального еколого-економічного, соціально гуманітарного розвитку і управління складною системою в умовах невизначеності, нестабільності, складності і тому подібне "НЕ - чинників" і "БАГАТО - чинників" можна представити у вигляді теоретико-множинного кортежу[1-3]:

$$IS := \langle \langle E_c, E_n, S_o, H_u \rangle; \langle X_I, Y_I, F_I, G_I, K_I, \Omega_I \rangle, R_I, U_I, E_I, T \rangle,$$

де $\langle E_c, E_n, S_o, H_u \rangle$ - інтегральний кортеж основного набору систем, причому E_c – економіка (економічна система); E_n – довкілля (екосфера); S_o - соціальна сфера (соціальна система); H_u - гуманітарні компоненти в моделі. Кортеж $\langle X_I, Y_I, F_I, G_I, K_I, \Omega_I \rangle$ складається із загальновідомих компонент для кожної вищезгаданих підсистем. $R_I = \langle R_c, R_n, I_n, \tau_{II}, R_S \dots \rangle$ - кортеж ресурсів, причому R_c і R_n - економічні і екологічні ресурси; I_n - інвестиції; τ_{II} - інформаційні і інноваційні потенціали; R_S - ресурс для забезпечення безпеки від сукупності загроз, ризиків і криз.

Загальна схема інтеграційної моделі стійкого і безпечного соціогуманітарного розвитку системи можна представити у вигляді інтегратора: $\_$, тобто як інтегральна «4-х-єдина» система, причому Загальна схема інтеграційної моделі стійкого і безпечного соціогуманітарного розвитку системи можна представити у вигляді інтегратора: $S = E_n \oplus E_c \oplus S_o \oplus H_u$, тобто як інтегральна «4-х-єдина» система, причому E_c, E_n, S_o, H_u - економічна, екологічна, соціальна і гуманітарна системи, відповідно [1].

Література

1. Рамазанов С.К., Бурбело О.А., Вітлінський В.В. и др. Ризики, безпека, кризи і сталий розвиток в економіці: методології, моделі, методи управління та прийняття рішень. Монографія / Під заг. ред. проф. С.К. Рамазанова. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012.– 948с.
2. Євтух М.Б., Шевченко Г.П., Рамазанов С.К. Синергетичний аналіз

розвитку культури й духовності в умовах системної кризи// Збірник наукових праць «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». – Вип.. 4 (33). – Луганськ: изд - во СНУ ім. В. Даля, 2009. – С. 4-14.

3. Рамазанов С.К. Інноваційні технології антикризового управління економічними системами. Монографія/ С.К. Рамазанов, Г.О. Надьон, Н.І. Кришталь, О.П. Степаненко, Л.А. Тимашова; Під ред. проф. С.К. Рамазанова. – Луганськ – Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 584 с.

Савенко І. С.

*Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана,
аспірант*

ДИАЛЕКТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: МАРЖИНАЛІСТСЬКИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХОДИ

В економічній літературі багато уваги приділяється вивченню категорій «економічний розвиток» і «економічне зростання», оскільки проблема забезпечення зростання і розвитку завжди була визначальною в діяльності практиків і теоретиків з початку Нового часу.

Теорії економічного росту і розвитку досить глибоко розглянуті в науковій літературі. При цьому, варто зазначити, що існує досить багато помилкових думок описують взаємозв'язку між процесами економічного зростання і розвитку як в теоретико-методологічних так і в прикладних аспектах.

До кінця XVIII століття проблема економічного розвитку розглядалася в основному з боку економічного зростання через те, що всі існуючі загальнонаукові концепції та напрямки дивилися на розвиток суспільства не як на його безперервний прогрес, а як на циклічне повторення аналогічних фаз, де постійно змінюються процеси прогресу і деградації. Тому показником прогресу в економічній сфері виступав економічне зростання.

В цілому, західна економічна теорія напрацювала декілька напрямів-підходів до досліджуваної проблеми, але особливо показовими серед них- наступні два:

- маржиналістський, для якого характерний обмежений, спрощений погляд на зростання і розвиток. Він обумовлений домінуванням методології

граничного аналізу, заснованого А. Маршалом, в якому основна увага приділяється кількісним складовим–фазам обміну та споживання [1, с.65].

- інноваційний, заснований на уявленнях про зростаючу роль нововведень у суспільстві. Його методологічною основою є теорія економічного розвитку Й. Шумпетера [3].

Для того, щоб відобразити різницю в підходах зазначених напрямків наведемо кілька прикладів. Так, М. Шніцер, відзначає, що «Поняття економічного зростання означає здатність країни розширювати свої можливості з виробництва потрібних людям товарів і послуг ... А економічний розвиток– це не тільки збільшення реального обсягу виробництва, але і різноманітність різновидів продукції, порівняно з тими, що випускалися раніше »[2, с. 322]. В даному випадку центральної установкою для дослідника є виробництво для споживання. Хоча споживання, як стандарт життя, виключає якісну складову–розвиток, оскільки досягнення якості, неможливо внаслідок безперервної спекуляції на знову вироблених альтернативах.

На противагу маржиналістам, Й. Шумпетер ширше підходить до розгляду особливостей економічного зростання і розвитку: «Основний імпульс, який приводить капіталістичний механізм у рух і підтримує його просування, походить від нових споживчих благ, нових методів виробництва і транспортування товарів, нових ринків і нових форм економічної організації, які створюють капіталістичні підприємства »[3], тобто зростання він бачить в нових благах, методах виробництва, ринках і формах організації. Вони є похідними від інноваційної активності підприємств, яка, в свою чергу, виступає джерелом розвитку.

Література

1. Черковец В. Перший елемент системи економічних наук // Російський економічний журнал. - 2005 - №5-6. - С.65.
2. Шніцер М. Порівняння економічних систем / Пер. з англ. - К.: Основи, 1997 - 519с.
3. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. Шумпетер [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.esdek.narod.ru/40/shumpeter3.htm>

Щурик М.В.

*Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького,
проректор з наукової роботи, доктор економічних наук, професор*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Надмірне технологічне та антропогенне навантаження на природно-ресурсний потенціал, а також небувало швидкий економічний розвиток багатьох країн світу призвели до загострення проблем збереження, відновлення, та охорони природних ресурсів. Як результат загострюється протиріччя між інтересами соціуму та дотриманням вимог законів онтології. Йдеться про те, що людство на шляху свого розвитку часто ігнорує потребами збереження, покращення та охорони природних ресурсів. Результатом чинної економічної моделі слугує зростання обсягів споживання природно-ресурсного потенціалу. Змінити формат використання природних ресурсів, на думку окремих учених можна шляхом побудови нового концепту, в основу якого слід покласти засади сталого розвитку. Новою ідеологічною платформою політики модернізації має стати відмова від стратегії розвитку, орієнтованої на безперервне зростання споживання на користь формування раціональних стандартів життя і такої моделі добробуту, яка дозволила б користуватися всіма благами цивілізації, дбайливо ставитися до природи та її ресурсів, виховувати здорову, освітчену і духовно багату людину [1, с. 21]. Реалізація зазначеної моделі розвитку стане можливою завдяки усвідомленості землян, що природні ресурси є необхідною життєдайною субстанцією забезпечення життя на землі. Людина є часточкою Всесвіту в якому Світовим Розумом все досконало збалансовано. Порушення балансу, рівноваги може призвести до катастрофи. Саме такі засади світосприйняття та стратегій розвитку містяться в прийнятій Конференцією ООН (1987 р.) Концепції сталого розвитку «Порядок денний, на XXI століття». Якщо людство не усвідомить, що воно лише ланка в піраміді життя, яка, хоча й знаходиться на її вершині, але не має жодного права вести себе як слон у посудній лавці по відношенню до тих ланок, що знаходяться на нижніх щаблях, але є основою для верхівки, то воно приречене [2, с.116]. В загальному, судячи зі змісту прийнятого Організацією Об'єднаних Націй документа – імплементація засад сталого розвитку повинна забезпечити одночасне вирішення економічних, екологічних і соціальних завдань без додаткового залучення в економічний

обіг природних ресурсів.

Зважають на значущість, прийнятого світовою спільнотою програмного документа наша країна приєдналась до виконання його основних вимог. Однак його вирішення поки що не одержало практичного втілення у природо-ресурсній сфері. В зв'язку з цим вітчизняними вченими пропонується розробити Державну програму сталого розвитку, котра би охоплювала макро-, меза- та мікрорівні.

Генезис зазначеного документа слід доручити науковцям, ученим діяльність котрих безпосередньо пов'язана з процесами використання, збереження, покращення, відновлення та охороною природних ресурсів. При цьому належна увага має бути спрямована на фінансове забезпечення організації раціонального використання та охорони природо-ресурсної сфери, усього довкілля. Офіційна Державна статистика засвідчує, що за останніх 10 років питома вага коштів, спрямованих на збереження та охорону природних ресурсів, проведення науково-дослідних робіт не перевищує 0,1 %. Зрозуміло, що при такій організації фінансування, ігноруванні державними чиновниками досягнень науки імплементація теоретичних і практичних сталого розвитку в Україні унеможливлена. Без належного фінансового забезпечення, передусім науково-дослідницьких робіт природно-ресурсна сфера продовжуватиме занепадати та деградувати.

Наступним важливим заходом запроваджено моделі сталого розвитку, спрямованої на раціональне використання та охорону природних ресурсів має стати формування нових цінностей світосприйняття, включаючи ставлення земель до природно-ресурсної сфери. Світ загалом повинен обмежити надмірне споживання та боротися з консьюмеризмом. Якщо їх не подолати, це, на думу багатьох аналітиків, призведе до загибелі цивілізації через надмірне виснаження природних ресурсів, і насамперед енергетичних, а також водних ресурсів, надмірного накопичення відходів, що забруднюють довкілля та сукупно впливають або навіть визначають погіршення клімату [3,с. 13]. Зазначимо, що відмова від розвитку без додаткового залучення в обіг природних ресурсів слугуватиме наріжним каменем імплементації новітніх засад їх збереження, охорони, вирішення соціально-економічних і екологічних завдань.

Література

1. Новий курс: реформи в Україні 2010-2015рр. : Національна доповідь /За заг. ред. В.М. Гейця. – К., НВЦНБУВ, 2010. –21 с.

2. Кириленко І.Г. До 150-річчя з дня народження В.І. Вернадського /І.Г. Кириленко // Економіка АПК.- 2013. – №3. – С. 111-119.

3. Геєць В.М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економіки України й Росії (макроекономічний спектр) / Геєць В.М. // Фінанси України. – 2011. – №2. – С.11-23.

10

СЕКЦІЯ

*Моделювання
прийняття рішень
за умов
невизначеності
та ризику*

Бабенко В.О.

*Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
завідувач кафедри економічної кібернетики,
кандидат технічних наук, доцент*

МОДЕЛЮВАННЯ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ДЛЯ СИСТЕМАХ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК УКРАЇНИ

Моделювання процесів оптимізації управління інноваційними процесами (ІП) на підприємствах, їхній аналіз і наступне вдосконалювання з урахуванням впливу ризиків - основний резерв для підвищення конкурентоспроможності й ефективності роботи сучасного підприємства.

Нехай переробне підприємство сільськогосподарської продукції здійснює перехід на випуск продукції на основі інноваційних технологій. Технологічний процес містить у собі n -складників (різні види виробничих факторів, сировини, проміжних і кінцевих продуктів) і може складатися з p -технологічних способів організації виробництва. Необхідно здійснити оптимальне управління на заданому часовому проміжку T вибором пропонованих (можливих) інноваційних технологій так, щоб загальний обсяг прибутку від випуску продукції на підприємстві був максимальним.

Розглядаємо економіко-математичну модель дослідженого процесу управління ІІІ. Введемо позначення: на підприємстві випускається n видів продукції; $n \in \mathbf{N}$; $t \in \overline{0, T-1} = \{0, 1, 2, \dots, T-1\}$ - період часу, у який здійснюється вибір управління; $\overline{0, T}$ - заданий проміжок часу ($T > 0$ і цілочисельне);

$x(t) = (x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))' \in \mathbf{R}^n$ - фазовий вектор, що характеризує стан системи (наявності обсягів продукції підприємства) у період часу t .

Передбачається, що процес управління ІІІ на підприємстві по переробці сільськогосподарської продукції описується векторним дискретним (рекурентним) рівнянням виду:

$$x(t+1) = A(t)x(t) + B(t)u(t) + C(t)v(t), x(0) = x_0, \quad (1)$$

де $A(t)$, $B(t)$, $C(t)$ - матриці розмірностей $(n \times n)$, $(n \times p)$ і $(n \times q)$, відповідно.

$u(t) \in \mathbf{R}^p$ - вектор інноваційного управління; $p \in \mathbf{N}$; $\forall t \in \overline{0, T-1}$:

$u(t) \in U_1$ - кінцева множина в $\mathbf{R}^p$, що обмежує ресурс інноваційного

управління; $v(t) \in V_1$ – опуклий, замкнутий і обмежений багатогранник в $\mathbf{R}^q$, $v(t) \in \mathbf{R}^q$ – вектор ризику (ризика, невизначеності або погрішності моделювання процесу).

Тоді для фіксованих припустимих реалізацій програмного інноваційного управління $u(\cdot) \in U(\overline{0, T})$ і перешкоди $v(\cdot) \in V(\overline{0, T})$, нехай $x_{0,T}^+(T; x_0, u(\cdot), v(\cdot))$ – фінальний стан (стан у момент часу T) траєкторії процесу, породженою системою (1), що відповідає парі $(u(\cdot), v(\cdot))$. Нехай

$$\begin{aligned} G_{0,T}^+(T; x_0, u(\cdot), V(0, T)) &= \{x(T) : x(T) \in \mathbf{R}^n, x(T) = \\ &= x_{0,T}^+(T; x_0, u(\cdot), v(\cdot)), v(\cdot) \in V(0, T)\} \end{aligned} \quad (2)$$

є область досяжності системи (1), тобто множина всіх припустимих фінальних фазових станів цієї системи, що відповідає фіксованому програмному інноваційному управлінню $u(\cdot) \in U(\overline{0, T})$.

Якість процесу управління системою (1) на цілочисельному проміжку часу $\overline{0, T}$ оцінюється функціоналом $\Phi(u(\cdot))$, значення якого для фіксованого програмного інноваційного управління $u(\cdot) \in U(\overline{0, T})$ обчислюються по формулі:

$$\Phi(u(\cdot)) = \max_{v(\cdot) \in V(\overline{0, T})} \gamma(x_{0,T}^+(T; x_0, u(\cdot), v(\cdot))) = \max_{x(T) \in G_{0,T}^+(T; x_0, u(\cdot), V(0, T))} \gamma(x(T)), \quad (3)$$

де $\gamma : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}^1$ є функціонал, що оцінює якість **III**.

На основі запропонованої динамічної економіко-математичної моделі оптимізації управління **III** на підприємствах по переробці сільськогосподарської продукції можлива розробка різних чисельних методів рішення відповідної задачі (3) та створення комп'ютерної інформаційної системи підтримки прийняття оптимальних управлінських рішень.

Григорук П. М.

*Хмельницький національний університет,
професор кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
доктор економічних наук, доцент*

ПРИНЦИП РАЦІОНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ

Зазвичай ефективність рішення оцінюється за певною сукупністю критеріїв, яка повинна відображати всі характеристики альтернатив рішення; бути доступною для одержання оцінок з усіх критеріїв; позбавленою елементів дублювання під час оцінювання альтернатив рішень; володіти достатньою роздільною здатністю стосовно альтернатив, лаконічною. Представлені вимоги є досить суперечливими, тому засобом вирішення поставленого завдання є їх інтегральна згортка у вигляді узагальненого показника.

В [1] запропоновано комплексний критеріальний підхід до побудови інтегрального показника шляхом урахування як метричних, так і неметричних критеріїв.. Сама сукупність критеріїв подається у вигляді:

$$X = \{X^{(1)} | X^{(2)}\} = \{X_1^{(1)}, X_2^{(1)}, \dots, X_{k_1}^{(1)}, X_1^{(2)}, X_2^{(2)}, \dots, X_{k_2}^{(2)}\}, \quad (1)$$

де $X^{(1)} = \{X_i^{(1)}\}$ – підсистема метричних показників, $i=1,2,\dots, k_1$; $X^{(2)} = \{X_i^{(2)}\}$ – підсистема рангових показників, $i=1,2,\dots, k_2$; k_1, k_2 – кількості показників у кожній підсистемі.

Процедура побудови інтегрального показника реалізується за допомогою адитивної згортки часткових метричних показників:

$$I = \beta \cdot \sum_j a_j \cdot X_j^{(1)}. \quad (2)$$

Коефіцієнт β потрібен для покращення інтерпретації результату. Для вирішення цього завдання з точки зору прийнятності рішення пропонується використати шкалу бажаності Харрінгтона [2]. В основі її побудови покладено використання функції Харрінгтона:

$$d = \exp(-\exp(-z)), \quad (3)$$

де d – значення шкали переваг; z – значення кодової лінгвістичної шкали Z , розташовані на деякому відрізку $[-Z_1^*; Z_2^*]$.

Проведемо узгодження значень I зі значеннями кодової лінгвістичної шкали $[Z_1^*; Z_2^*]$:

$$z = I + Z_1^*, \quad (4)$$

де Z_1^* та Z_2^* обираються з умови забезпечення необхідної точності розрахунків.

Для вибору значення коефіцієнта β сформулюємо принцип раціональної відповідності рішення: рішення, яке можна вважати дуже добрим за інтегральним показником, повинно мати таку ж оцінку і за шкалою Харрінгтона. Мінімальне значення шкали бажаності d для ступеня бажаності «дуже добре» становить $d=0,8$, що відповідає значенню $z=1,5$. Подамо побудований нами інтегральний показник у вигляді добутку:

$$I = \beta \cdot I_1, \quad (5)$$

де $0 \leq I_1 \leq 1$. Позначимо граничне значення нижньої межі інтегрального показника, що відповідає категорії «дуже добре», через I_1^* . Тоді β можна визначити як:

$$\beta = \frac{1,5 - Z_1^*}{I_1^*}. \quad (6)$$

Зокрема, якщо значення інтегрального показника I_1 також повинно становити не менше, ніж 0,8 для категорії «дуже добре», а нижнє значення кодової лінгвістичної шкали $Z_1^* = -2$, отримаємо $\beta=4,375$.

Література

1. Григоруk П. М. Модель комплексного інтегрального оцінювання ефективності маркетингових рішень / П. М. Григоруk // Актуальні проблеми економічної кібернетики : колективна наукова монографія / Під ред. О. Ю. Чубукової, Н. В. Геселевої. – К. : ВД «Стилос», 2014. – С. 180-196.
2. Адлер Ю. П. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий / Ю. П. Адлер, Е. В. Маркова, Ю. В. Грановский. – М : Наука, 1976. – 139с.

Данильчук Г.Б.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
старший викладач кафедри економічної кібернетики,*

Сердюк О.А.

старший викладач кафедри прикладної математики

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОКАЗНИКА ЕНТРОПІЇ МЕРЕЖ

Багато складних систем, в тому числі й економічних, можуть бути описані за допомогою мережі взаємодій між їх компонентами. Якщо не брати до уваги специфічні властивості, характерні для кожної конкретної мережі, залишається широкий спектр загальних характеристик, властивих переважній більшості мереж [1, 2]. Економічна система є не лише складною системою, а й системою термодинамічною. Основним же поняттям, на якому ґрунтується другий закон термодинаміки, є ентропія. Такі міркування дозволяють нам використовувати ентропію для дослідження та аналізу складних економічних систем.

У наближеному визначенні другий закон термодинаміки полягає у властивості закритих систем прагнути досягнути стану рівноваги. Відповідно до нього, у замкнутій системі, що досягла свого рівноважного термодинамічного стану, ніяка частина внутрішньої енергії системи не може бути перетворена у енергію механічну, і внутрішній безлад (хаос) поступово зростає [3].

Поняття ентропії мереж базується на понятті ентропії Шеннона [4]. Соле і Вальверде [5] подають визначення ентропії мережі як

$$H(q) = - \sum_{k=1}^N q(k) \log(q(k)), \text{ де } q = (q(1), q(2), \dots, q(N)), \text{ а } q(k) = \frac{(k+1)P_{k+1}}{\langle k \rangle}$$

називається залишковим степенем вузла, при цьому P_{k+1} є розподілом степенів вузлів, а $\langle k \rangle$ – середнім значенням степенів.

Іншим підходом є визначення поняття ентропії мережі на основі випадкових ненаправлених мереж (що описуються неорієнтованими графами, як це часто буває у економічних моделях) [6]. Для таких мереж N – загальна кількість вузлів, p – ймовірність існування зв'язку для будь-яких двох вузлів.

Позначивши можливі конфігурації як $\Omega(N, p)$ з загальною кількістю вузлів N і ймовірністю p та використовуючи низку спрощень та переходів, можна отримати ентропію випадкової мережі на основі її конфігурації у загальному вигляді:

$$S(N, p) = \langle m \rangle \log_2 p - \langle M - m \rangle \log_2 (1 - p) \quad (1)$$

У випадку, коли $M \rightarrow \infty$ при $N \rightarrow \infty$, $P(m)$ наближається до Гаусового розподілу. В решті-решт, ентропія мережі буде знаходитись за формулою:

$$S(N, p) = -\frac{1}{2} N(N-1) (p \log_2 p + (1-p) \log_2 (1-p)) \quad (2)$$

Дослідження поведінки показника ентропії мереж для складних економічних систем дозволяє отримати додаткову інформацію про їх внутрішню структуру, механізми роботи та динаміку зміни. Також, що є надзвичайно важливим, показник ентропії мереж може служити характеристикою стану системи та, можливо, передвісником кризових та критичних явищ. У цьому напрямку наразі ведуться дослідження.

Література

1. Albert R. Statistical Mechanics of Complex Networks / Albert R., Barabasi A.-L. // Review of Modern Physics, Volume 74, 2002. – p. 47-97.
2. Bornholdt S. Handbook of Graphs and Networks. From the Genome to the Internet / Bornholdt S., Schuster H.G. // WILEY-VCH GmbH & Co. KGaA, Weinheim, 2003.– 417 p.
3. Кубо Р. Термодинамика / Кубо Р. // Пер с англ. – М.: Мир, 1970. – 307 с.
4. Shannon C.E. A mathematical theory of communications // Bell Systems Tech. J., 1948. -V. 27. – P.623-656.
5. Sole R.V. Information theory of complex networks: on Evolution and Architectural constraints / Sole R.V., Valverde S. // Lecture Notes in Physics, Volume 650, 2004. – pp. 189-207.
6. Li J. Network entropy based in topology configuration and its computation to random networks / Li J., Wang B.-H., Wang W.-X., Zhou T. // Chinese Physics Letters, Volume 25, Number 11, 2008.– pp. 4177-4180.

Дупляк О.М.

*Хмельницький національний університет,
асистент кафедри автоматизованих систем і моделювання
в економіці, кандидат економічних наук*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Аналіз конкурентоспроможності ґрунтується на наступних системних принципах:

- єдність аналізу і синтезу, що припускає розклад на складові частини аналізованих об'єктів з метою вивчення їх властивостей і подальший їх розгляд в цілому із виявлення взаємозалежностей;

- ранжування факторів, що впливають на досягнення мети;
- порівнянність варіантів аналізу за обсягом, якістю, термінів, методам отримання інформації тощо.

- оперативність і своєчасність аналізу, направлених на скорочення часу виконання робіт за рахунок раціональної організації частинних процесів [2].

Основні чинники, що впливають на конкурентоздатність продукції та їх взаємозв'язок це: якість, ціна, попит та якість обслуговування інноваційного продукту під час та після випуску його на ринок.

На першому етапі проводиться моделювання часткових конкурентних переваг (ціна, якість, споживчі переваги). Конкурентоспроможність i -ї продукції 1-го підприємства щодо j -ї продукції 2-го підприємства за ціною знаходиться в зворотній залежності від їх цін, а саме:

$$K_{ij} = \frac{P_j}{P_i} \quad (1)$$

де K_{ij} конкурентоспроможність i -ї продукції першого підприємства щодо j -ї продукції другого підприємства за ціною; P_j - ціна j -ї продукції другого підприємства; P_i - ціна i -ї продукції першого підприємства.

Конкурентоспроможність продукції підприємства відносно продукції конкурентів за якістю має пряму залежність:

$$C_{ij} = \frac{Q_i}{Q_j} \quad (2)$$

де C_{ij} - конкурентоспроможність i -ї продукції першого підприємства

щодо j -ї продукції другого підприємства за обраним критерієм якості;

Q_i - рівень показника якості i -ї продукції першого підприємства; Q_j - j -ї продукції другого підприємства.

Аналогічно можуть бути побудовані інші приватні показники конкурентоспроможності: споживчі вподобання, найбільш важливі якісні параметри, витрати експлуатації і т. д. Кількість використаних в моделі показників залежить від кількості значущих для споживачів параметрів конкурентоспроможності продукції [1].

Таким чином, нами у роботі було досліджено лише перший етап моделювання конкурентоспроможності інноваційної продукції, а саме на стадії виготовлення та створення. Подальші дослідження будуть спрямовані на процес впровадження інноваційної продукції на підприємстві.

Література

1. Конкурентоспособность предприятий подходы к обеспечению, критерии, методы оценки. / А. М. Кратков, Ю. Я. Еленеева / Маркетинг в России и за рубежом. 2006. - № 6. С. 63–66.
2. Прангишвили И. В. Системный подход и общесистемные закономерности / И. В. Прангишвили: М.: СИНТЕГ, 2000. 528 с.

Рогатинський Р.М.

*Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя,
завідувач кафедри економічної кібернетики,
доктор технічних наук, професор;*

Гарматій Н.М.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної кібернетики.*

МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ІНСТРУМЕНТАРИЄМ ТЕОРІЇ «VALUE AT RISK»

Сучасний розвиток економіки України, а також сучасний стан банківської системи України характеризується суттєвою зміною результатів

функціонування банків. За таких умов банкам край необхідно ефективно вирішувати задачі, що направлені на забезпечення їх майбутнього функціонування.

Аналіз фінансових показників, які характеризують поточні фінансові позиції банку і його очікуваний стан, служить базою для прогнозування та визначення альтернатив управління фінансовим розвитком банку. На основі цього аналізу власники банківського бізнесу, керівники банківських установ, аналітичні служби банків мають змогу зорієнтуватися у ситуації, що склалася для їхнього банку, та орієнтуючись на визначені фінансові цілі скорегувати свої дії щодо закріплення поточних результатів на майбутнє або забезпечення суттєво покращеного фінансового розвитку банку зокрема та розвитку банку в цілому.

Відповідно звіту НБУ за фінансовими показниками 2013 року до 35% банків України закінчили 2013р. зі збитками, до таких банків належить “Кредитпромбанк”, “ІНГ Банк Україна”, “Банк Форум” та інші банки, тому у такій ситуації пропонуємо використовувати сучасний інструментарій економіко-математичного моделювання стратегічного розвитку фінансових інституцій, на основі методології Value-at-Risk (VaR), яка дозволяє оцінити величину максимально можливих збитків на визначеному горизонті планування із встановленим рівнем ймовірності. В даній методології під втратами розуміють від’ємну зміну вартості портфеля фінансових інструментів в момент часу t та в момент $t - 1$:

$$\Delta P = P_t - P_{t-1}, \quad (1)$$

Показник VaR може бути оцінений на основі величини абсолютних збитків або величини втрат відносно середнього доходу. Існує три основні методи розрахунку VaR: метод історичного моделювання, метод параметричної оцінки, метод імітаційного моделювання.

В загальному випадку даного підходу, якщо досліджуваний показник необхідно максимізувати, то VaR можна обчислити за допомогою формули:

$$Var = m - kM_r, \quad (2)$$

де m – математичне очікування; M_r – міра ризику (в загальному випадку – середньоквадратичне відхилення); k – коефіцієнт, який залежить від обраної довірчої ймовірності (встановлює вартість ризику).

Застосувавши дану методологію Value-at-Risk до покращення стратегічного розвитку на прикладі комерційного банку ПАТ «Банк Форум», фінансові показники якого у 2013 році по такому фінансовому показнику, як прибуток(збиток) до оподаткування склав -723110 тис.грн., а чистий прибуток

(збиток) склав -777209 тис.грн., при виборі стратегії на подальший розвиток, модернізацію, залучення зовнішніх інвестицій, а не ліквідацію фінансової установи, тобто відповідно моделювання стратегічного розвитку ПАТ «Банк Форум» по методології VaR збиток у 2016 році повинен складати лише 900,13 тис.грн., проти 19151,7 тис.грн. у 2015 році, за ризик враховувався рівень інфляції, прогнозований на 2015-2016 рік [2].

Отже результати моделювання стратегічного розвитку ПАТ «Банк Форум» по методології VaR, можна лише в 2017 році повністю вийти зі збитку, та прогнозувати позитивний фінансовий результат банку по чистому прибутку(збитку) фінансової установи.

Література

1. Електронний ресурс доступу до сторінки комерційного банку «Форум» [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт. – Доступний з : www.forum.ua.

2. Електронний ресурс доступу до сторінки НБУ [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт. – Доступний з : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

Соколик М.П.

*Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”,
провідний науковий співробітник відділу моделювання та прогнозування
економічного розвитку, кандидат економічних наук*

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗПОДІЛУ НАЯВНОГО ДОХОДУ НА СПОЖИВАННЯ І ЗАОЩАДЖЕННЯ У СЕКТОРІ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Об’єктом дослідження є структура доходів і витрат домашніх господарств (ДГ). Джерелами доходів (IN) є заробітна плата (FWG), прибуток та змішаний дохід (EIN), доходи від власності (одержані) (INPO), соціальні допомоги та трансферти (SSD), зокрема, соціальні трансферти у натурі (STN). Витратами домашніх господарств (E) є витрати на придбання товарів та послуг (CPRIS), доходи від власності (сплачені) (EPS), поточні податки на доходи та майно (TAXT), приріст заощаджень (CS) у формі нагромадження нефінансових активів (ANFA) і приросту фінансових активів (GFA).

Основним показником у взаємозв'язку ДГ з іншими секторами економіки і макропоказниками є наявний дохід (CIN), що розраховано на основі рівнянь: $CIN1=IN-STN-TAXT+EPO$, $CIN2=(CPRI-STN)+ANFA+GFA$, де EPO – сальдо доходів від власності. Важливу роль в економічному зростанні відіграють показники середньої, граничної схильності до споживання, заощадження:

$$(CSSH(CPRI)=CPRI/CIN;$$

$$SH(CS)=(ANFA+GFA)/CIN; GSH(CPRI_t)=(CPRI_t-CPRI(t-1))/(CIN_t-CIN(t-1));$$

$$GSH(CS)_t=((ANFA_t+GFA_t)-(ANFA(t-1)+GFA(t-1)))/(CIN_t-CIN(t-1)),$$

де SH, GSH - середня і гранична схильність, CPRI – кінцеві споживчі витрати ДГ у структурі ВВП. Такі рівняння характеризують розподіл наявного доходу на споживання і приріст заощадження. Відносно незначне відхилення середньої, граничної схильності до споживання і заощадження ДГ від її попереднього значення є однією із ознак стабільного розвитку економіки. У публікації автора запропоновано економетричну модель для прогнозування витрат у взаємозв'язку з доходами ДГ, до складу якої входять економетричні рівняння всіх основних складових доходів і витрат, балансові рівняння для наявного доходу, витрат на придбання товарів і послуг, отриманих соціальних трансфертів, сплачених податків і трансфертів. Економетричні рівняння актуалізовано на даних балансу доходів і витрат за 1996-2013 рр. у порівнянних цінах 2005 р. Економетрична модель доповнена рівнянням платоспроможного попиту ДГ виду:

$$PSP=CIN+(KF-KF(-1))-(DF-DF(-1))+OPNS,$$

де KF, DF – кредити і депозити ДГ, OPNS - обсяг економіки, що не спостерігається. В модель включено допоміжні рівняння для визначення структури доходів і витрат, реальних темпів їх складових [1, с. 180-196].

Розроблену економетричну модель використано для прогнозування складових балансу доходів і витрат, середньої, граничної схильності до споживання і заощадження, реальних темпів оцінки платоспроможного попиту, наявного доходу, кінцевих споживчих витрат ДГ, чистого заощадження, кредитів, депозитів ДГ, частки основних соціальних показників у ВВП.

Базовим сценарієм для прогнозування передбачено спад ВВП від (-6,5%) порівняно з попереднім роком у 2014 р. і до (-1,2%) – у 2015 р., у 2016-2017 рр. реальний темп ВВП в середньому не перевищуватиме 2,2%. Індекс споживчих цін у 2014 р. становитиме 12,4%, у 2015 р. – 8,5% і у 2016-2017 рр. - 6,2%. Передбачено також оцінку основних напрямів формування політики

доходів згідно взятих зобов'язань Україною відповідно до Меморандуму про економічну та фінансову політику і Технічного меморандуму про взаєморозуміння. У Меморандумі визначено, що у 2014 р. реальний темп ВВП знизиться на 5% порівняно з попереднім роком; у 2015 р. – підвищиться до 2%, а надалі зростатиме до 4-4,5% і вище. Індекс споживчих цін у 2014 р. становитиме 16%, а у 2015-2016 рр. поступово знижуватиметься, щоб до кінця 2016 р. досягти рівня 6% і нижчого. Прогнози основних соціальних показників включено в узагальнений Консенсус-прогноз Мінекономрозвитку України поряд з прогнозами інших організацій. Реальні темпи основних соціальних показників спадатимуть, зміни у структурі доходів і витрат характеризують відсутність структурних зрушень в економіці, забезпечення певної макроекономічної стабільності на основі консервації попередньо реалізованої моделі економічного зростання.

Література

1. Соколик М.П. Економетрична модель для прогнозування витрат на споживання і заощадження домашніх господарств України // Моделювання та інформаційні технології в економіці на шляху до міждисциплінарності: монографія / За заг.ред Соловійова В.М. - Черкаси: Брама-Україна, 2014. – 458 с.

Чайковская М.П.

*Одесский национальный университет имени И.И.Мечникова
кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента и
математического моделирования рыночных процессов*

Хмелевская О.В.

магистр экономической кибернетики

АГЕНТНАЯ МОДЕЛЬ ВНУТРЕННИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ИНЖИНИРИНГОВЫХ КОМПАНИЙ

Критичной проблемой динамического рынка отечественных инжиниринговых компаний является проблема неэффективного управления проектами. Это выражается в неконкретном разграничении обязанностей и зон

ответственности между исполнителями проекта, что приводит к задержке реализации проекта и увеличение расходной статьи бюджета, и тем самым уменьшает рентабельность самого проекта и конкурентоспособность предприятия в целом. Эффективное управление проектами являются основным способом их успешного завершения в рамках временных ограничений, стоимости и качества.

Основной целью работы является анализ проблем и рисков внутренних взаимоотношений инжиниринговых компаний в Украине, разработка модели внутренних взаимоотношений инжиниринговой компании на базе имитационного моделирования, агентного метода моделирования [1] и инструмента моделирования AnyLogic, выработка рекомендаций по повышению конкурентоспособности предприятия путем построении взаимосвязей между исполнителями проекта и оптимальном использовании трудовых ресурсов.

Модель внутренних взаимоотношений инжиниринговой компании представляет собой взаимосвязи сотрудников (исполнителей) в ходе реализации проекта – начиная с инициализации до завершения проекта. Модель включает популяции агентов: «Руководство», «Менеджер проекта», «Логист» и «Техническая служба». Для каждой популяции созданы Коллекции, настроены параметры и переменные, задано поведение агентов как последовательность состояний и переходов.

Результаты работы модели позволили проанализировать динамику изменений количества сотрудников в коллекциях, издержки и прибыль компании и успешность выполнения заказов.

На базе построенной модели были проведен ряд экспериментов с такими показателями, как количество заказов и количество сотрудников. Были выданы следующие рекомендации по оптимизации штатного персонала и повышению конкурентоспособности компании: необходимо изменить построение взаимоотношений между исполнителями проекта; предприятию необходимо сбалансировать количество сотрудников в департаментах для избегания их простоя или уменьшения их загруженности, от чего повысится их эффективность и конкурентоспособность предприятия в целом; руководству необходимо постоянно контролировать количество свободных и занятых сотрудников и их соотношение с количеством заказов, и при необходимости применять меры.

Правильно налаженные коммуникации являются залогом эффективности работы сотрудников и компании в целом

Результаты, полученные в работе, могут быть использованы преимущественно для предприятий, работающих в сфере инжиниринговых услуг. Однако при некоторой модификации построенной модели, они могут быть использованы и в других областях экономики.

В дальнейших работах будет исследована проблема качества системы управления с учетом распространенных рисков и спецификой инжиниринга.

Литература

1. Chaikovska M. Conceptual approach to the creation of IT-project management simulation modeling // M. Chaikovska, A.Zharova/ Сборник научных статей Экономической академии Молдовы Analele ASEM XII. 2014.- Кишинев: ASEM, 2014. – с.33-38.

11

СЕКЦІЯ

*Моделювання
соціально-
економічного
розвитку регіонів*

Горбатюк К.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Сьогодні імітаційне моделювання є ефективним та найчастіше єдиним методом дослідження та вирішення складних управлінських проблем. В умовах зростаючої складності економічних об'єктів знань та інтуїції експертів буває недостатньо для оцінки наслідків реалізації того чи іншого управлінського рішення.

Методологічною основою моделювання соціально-економічного розвитку регіону є системний аналіз [1], центральною процедурою якого є побудова узагальненої моделі регіону, що відображає усі фактори та взаємозв'язки реальної системи.

Регіон як об'єкт моделювання характеризується слабкістю теоретичних знань, якісним характером знань про систему, високим рівнем невизначеності вихідної інформації. Аналіз та моделювання соціально-економічних регіональних процесів необхідно виконувати з врахуванням наступних характерних особливостей: регіон слід розглядати як складну динамічну соціально-економічну систему з врахуванням стохастичного характеру факторів, що впливають на його розвиток; слід враховувати існуючий конфлікт між цілями довгострокового планування та короткостроковими рішеннями; а умовою нормального розвитку регіону є підтримання економічної рівноваги. Основними факторами, що діють в регіональних системах є ресурсний потенціал (трудові, природні, виробничі, фінансові ресурси) та ресурси, що залучаються (інвестиції та централізовані капіталовкладення), а також реальні процеси суспільного виробництва.

Основним методом моделювання в задачах соціально-економічного розвитку регіону є метод імітаційного моделювання, який реалізує ітераційний характер розробки моделі, поетапну деталізацію підсистем, що моделюються, що дозволяє поступово збільшувати повноту оцінки рішень, що приймаються, по мірі виявлення нових проблем та надходження нової інформації. Він пропонує нову методологічну основу наукового дослідження – експеримент на імітаційній моделі, що дозволяє оцінювати наслідки прийняття різних

управлінських рішень не на реальних об'єктах, а на комп'ютерних моделях.

Моделі регіонів – це моделі ресурсного типу: ресурси (трудові, фінансові, природні тощо) вичерпуються, ресурси поповнюються та можуть бути описані як мережа різнорідних потоків [2]. Стан регіональної системи описується змінними (кількість населення різних категорій, виробничі фонди, використовувані матеріали). Зовнішні впливи та управлінські рішення визначають темп (динаміку) системи, що моделюється (швидкість подачі та вилучення ресурсів).

На основі обробки експертних знань виявляються усі фактори, які діють в досліджуваній системі, та причинно-наслідкові відношення між ними. За допомогою сучасних систем моделювання (iThink, Vensim, AnyLogic тощо) модель формується на ідеографічному рівні [2]. Візуальний конструктор моделей спрощує їх інтерпретацію, а отримані системні потокові діаграми є формою структуризації знань експерта. В блоках прийняття рішень на основі цієї інформації видаються управляючі впливи на різні види об'єктів, а сучасні системи моделювання мають розвинені засоби для проведення сценарних розрахунків та аналізу результатів моделювання.

Література

1. Катренко А.В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: навч. посібник. – Львів: «Новий світ – 2000». – 424с.
2. Лычкина Н.Н. Имитационное моделирование экономических процессов : [уч. пособие.] / Н.Н. Лычкина. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 254 с.

Дубиківський С.Л.

*Університет економіки та права «КРОК», м. Київ,
здобувач кафедри управління фінансово-економічною безпекою*

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Інформаційна економіка, що притаманна розвиненим країнам світу і має свої особливі властивості і характеризується великою динамічністю, вимагає нових підходів та економіко-математичних методів для її дослідження. Вивчення особливостей і факторів, що є впливовими для розвитку і безпеки

інформаційної економіки дає змогу зрозуміти тенденції світового господарства і зробити певні висновки для власної економіки.

Величина ВВП країни є кількісним показником економічної безпеки і соціально-економічного розвитку країн з розвинутою інформаційною економікою. Тому важливим завданням є визначення ступеню впливовості значущих компонент, притаманних інформаційній економіці, на формування і, відповідно, величину ВВП.

Для дослідження особливостей моделювання економічної безпеки країн з інформаційною економікою нами використовувалось синтезування за допомогою методу групового урахування аргументу (МГУА) індуктивних моделей, які описують формування ВВП країн за властивостями показників притаманних країнам з розвинутою інформаційною економікою. Зазначимо, що МГУА відноситься до програмних методів штучного інтелекту [1, 2].

У результаті програмної обробки було синтезовано адекватні моделі, апробовано і перевірено, та поділено за певними подібними ознаками на сім кластерів. Моделі мають вигляд величезного поліному і не несуть корисної інформації, а тому, для нас найбільш важливими є величини коефіцієнтів впливовості змінних моделей, бо саме вони мають найбільший вплив на величину ВВП, і, відповідно на стан економічної безпеки країни.

Отже, згідно наших розрахунків, основними характеристиками умов які формують величину ВВП та відповідно мають найбільший коефіцієнт впливовості на розвиток інформаційної економіки країн є: величина валових внутрішніх видатків на НДДКР; величина державного боргу; величина експорту hi-tech товарів. Отримані результати в повній мірі описують реальний стан інформаційної економіки держав та відповідають процесам які відбуваються у певний період часу. Коефіцієнти впливовості змінних моделей, які мають найбільші показники означають найбільший вплив саме цих індикаторів змінної моделі на ВВП і, відповідно, на економічну безпеку країни.

В Україні соціально-економічні параметри, що включають видатки на товари і послуги ІКТ, їх виробництво і експорт, розвиваються досить повільно, що пояснюється відсутністю чіткої загальної стратегії соціально-економічного розвитку. В умовах світової фінансово-економічної нестабільності надважливим є завдання диверсифікації і модернізації економіки, техніко-технологічне переоснащення виробництв. Саме потужний розвиток ІКТ сектору може дати поштовх для подальшого сталого розвитку і диверсифікації національної економіки, покращення її конкурентоспроможності у світі

завдяки впровадженню випереджаючої моделі соціально-економічного розвитку.

Література

1. Ивахненко А.Г. Моделирование сложных систем по экспериментальным данным / А.Г. Ивахненко, Ю.П. Юрачковский. – М.: Радио и связь, 1987. – 120 с.
2. Ивахненко А.Г. Индуктивный метод самоорганизации моделей сложных систем / А.Г. Ивахненко – К.: Наукова думка, 1981. – 296 с.

Кальченко О.М.

*Чернігівський національний технологічний університет,
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук,*

Тарасенко А.В.

*Чернігівський національний технологічний університет,
асистент кафедри фінансів*

МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Формування і розвиток інфраструктури агропромислового комплексу носить динамічний характер. Визначити ефективність рівня розвитку інфраструктури конкретного регіону можна при використанні сучасних методів оцінки як кількісної, так і якісної її сторін. Сучасні наукові методи дозволяють оцінити інфраструктуру як у розрізі окремих її елементів, так і в цілому.

Однак, єдиний підхід до комплексної оцінки інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу, що враховує його специфіку та специфіку формування та функціонування елементів його інфраструктури, у вітчизняній науці майже не знайдений, а оцінка інфраструктурного забезпечення конкретної територіальної одиниці, ведеться в основному стосовно до більш широкого об'єкту – товарному ринку.

При оцінці інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу певної територіальної одиниці використовується ряд методів.

Метод порівняння інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу в країнах (регіонах), де в якості об'єкта порівняння вибирають елемент інфраструктури і визначають ряд параметрів, за якими проводять порівняння. Це можуть бути кількісні та якісні показники (кількість підприємств та організацій інфраструктурного комплексу, середня зона обслуговування в розрахунку на одну організацію, технічне оснащення підприємств і організацій тощо).

Оцінка інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу регіону повинна базуватися на комплексній оцінці діяльності окремих інфраструктурних об'єктів і на оцінці сформованої моделі інфраструктури в конкретному регіоні (області), оскільки кількість інфраструктурних об'єктів в регіоні (області) має підкріплюватися якістю послуг, що надаються конкретним інфраструктурним об'єктом. На якість послуг, що надаються об'єктами інфраструктури, впливають численні фактори: зовнішні і внутрішні.

Узагальнивши науковий досвід, ми пропонуємо наступні етапи до оцінки інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу.

На першому етапі необхідно визначити місце і роль інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу на рівні конкретного територіального утворення. У якості показників можуть виступити частка інфраструктурного комплексу продовольчого ринку в ВРП, частка підприємств та організацій інфраструктурного комплексу продовольчого ринку, частка працівників, зайнятих в інфраструктурному комплексі агропромислового комплексу.

На другому етапі проводиться оцінка кількісного складу інфраструктури агропромислового комплексу.

На третьому етапі оцінюється розміщення об'єктів інфраструктури агропромислового комплексу на територіальному утворенні з метою визначення їх доступності виробникам продовольчої продукції.

На четвертому етапі оцінюється якість послуг, що надаються елементами інфраструктури агропромислового комплексу.

На п'ятому етапі проводиться узагальнення результатів оцінки, отриманих на попередніх етапах і дається загальна оцінка інфраструктурного забезпечення агропромислового комплексу конкретного територіального утворення.

Кузнцова О.В.

*Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова,
аспірант кафедри економіки підприємства та корпоративного управління*

СІЛЬСЬКИЙ ЗВ'ЯЗОК ТА ЙОГО ВАЖЛИВІСТЬ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Світ стрімко увійшов в нову економічну еру, названу «постіндустріальною» або «інформаційною». Визначальною характеристикою нової економічної епохи, за загальної оцінкою, є роль процесів створення, обробки, передачі та зберігання інформації. При з'єднанні телекомунікаційних та інформаційних технологій з'явився Інтернет, така глобальна інфокомунікаційна система, яка торкнулася і перетворила всі грані соціально-економічних відносин людей у всіх країнах світу. Загальнодоступність Інтернет-ресурсів та інфокомунікаційних послуг для населення на його основі розглядаються зараз як одна з найважливіших характеристик економічного розвитку країни, запорука соціально-економічного прогресу, а також як одна з умов ліквідації бідності та безробіття. А розвиток інформаційно-телекомунікаційного ринку неможливий без безпосередньої участі регіонів у розвитку нового інформаційного суспільства.

В процесі становлення ринкових відносин в Україні актуальною залишається проблема забезпечення сільських населених пунктів сучасними послугами зв'язку. Це є необхідністю для збільшення економічного потенціалу регіонів, поліпшення соціально-економічних умов життя людини, своєчасного отримання достовірної інформації для прийняття управлінських рішень з використанням нових інформаційних комунікацій.

Необхідність розвитку соціальної сфери регіонів була визначена ще в 2002 році Указом президента України «Про першочергові заходи щодо підтримки розвитку соціальної сфери села» [1]. Одним з обов'язкових умов розвитку соціальної інфраструктури села було зазначено розширення і оновлення мереж телекомунікацій. У зв'язку з необхідними високими затратами капіталовкладень в розвиток сільських мереж зв'язку, вони залишаються недостатньо розвиненими, а як наслідок непривабливими для операторів.

Нами були проведені дослідження, які дозволяють зробити наступні висновки, спрямовані на створення доцільних шляхів розширення сільського зв'язку з метою соціально-економічного розвитку регіонів:

- зміни у законодавстві в галузі регулювання та розвитку послуг зв'язку;
- пільги, в тому числі податкові, для операторів, що надають інфокомунікаційні послуги в сільській місцевості;
- заходи щодо зниження тарифів на послуги Інтернет-доступу в сільській місцевості;
- включення доступу в Інтернет до переліку загальнодоступних послуг зв'язку;
- створення Фонду загальнодоступних послуг зв'язку;
- розвиток Інтернет-послуг: е-уряд, телемедицина, е-торгівля, дистанційне навчання;
- розробка відповідної нормативної бази;
- проаналізувати досвід розвитку сільського зв'язку в інших країнах світу і, на базі отриманих результатів, розробити свою стратегію подальшого її розвитку в Україні.

Для всебічного розвитку інфокомунікацій в сільській місцевості необхідна активна участь держави. Першим кроком, на цьому складному шляху, повинна стати розробка і введення відповідної державної програми.

Література

1. Указ Президента України “Про першочергові заходи щодо підтримки розвитку соціальної сфери села” прийнятий 15 липня 2002 р. № 640. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

Райко Г.О.

*Херсонський національний технічний університет,
доцент кафедри економічної кібернетики та управління проектами,
кандидат технічних наук, доцент*

Карамушка М.В.

*Херсонський національний технічний університет,
доцент кафедри економічної кібернетики та управління проектами,
кандидат технічних наук, доцент*

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

На сучасному етапі розвитку людства регіон виступає як головний суб'єкт державного утворення. Для реалізації політики економічного розвитку регіону застосовується програмно-цільовий метод управління. Аналіз програм регіонального розвитку та результатів моніторингу їх виконання виявив наявність основних проблем ефективного управління, а саме: розмитість цілей, нечітке інформаційне відображення сукупності статистичних та інтегрованих показників, що відображають досягнення стратегічних цілей, обґрунтованість обсягів ресурсів, виділених на реалізацію соціально-економічних програм. В матеріалах представлено інформаційну модель управління процесом економічного розвитку регіону через призму множини інтегральних показників програм.

Для деякого регіону R розглядається сукупність P_R програм соціально-економічного розвитку на період $[t_0, T]$, де t_0 - базовий період, T - період завершення програм. Стан регіону характеризується множиною X показників соціально-економічного розвитку. Кожна програма $p_j \in P_R$ характеризується підмножиною показників $X_j \subseteq X$ та множиною цілей економічного розвитку G_j , при чому рівень досягнення кожної цілі $g_i \in G_j$ може бути оцінений деякою підмножиною $X_{ji} \subseteq X$ показників.

Розподіл коштів на реалізацію програм $p_j \in P_R$ обсягом v_j за періодами у проміжку $[t_0, T]$ задається k -вимірним вектором $\vec{v}(t)$ виду $\vec{v}(t) = (v_1(t), v_2(t), \dots, v_k(t))$, $k = |P_R|$ за умови, що $U(t)$ - простір можливих векторів $\vec{v}(t)$, де $U(t) \subset E^k$, де E^k - k -вимірний евклідовий простір [1].

Враховуючи вищезазначене, під управлінням розвитком регіону $u \in U$ приймається сукупність векторів або кортеж виду

$$u = \langle \vec{v}(t_0), \vec{v}(t_1), \dots, \vec{v}(t_\tau), \dots, \vec{v}(T) \rangle,$$

$$U := U(t_0) \times U(t_1) \times \dots \times U(t_\tau) \times \dots \times U(T).$$

Простір управління формується U на підставі обмежень:

$$v_j(t) \geq 0 \quad \forall (j = \overline{1, k}) \wedge (t \in [t_0; T]); \quad \sum_{j=1}^k \sum_{t \in [t_0; T]} v_j(t) \leq V = \sum_{j=1}^k V_j.$$

Оптимальним управлінням $u^* \in U$ є траєкторія економічного розвитку регіону на проміжку $[t_0, T]$ згідно обраного критерію W , при цьому вимірювати дану катерогію можна за допомогою вектора $\Delta \vec{x}(t_0; T)$, де $\Delta \vec{x}(t_0; T) = \Delta \vec{x}(T) - \Delta \vec{x}(t_0)$ та неявно залежить від вектора $\vec{v}(t)$ розподілу ресурсів, тобто

$$\Delta \vec{x}(t_0; T; \vec{v}(t_0), \dots, \vec{v}(T)) = \Delta_1 \vec{x}(t_0; T) + \Delta_2 \vec{x}(t_0; T; \vec{v}(t_0), \dots, \vec{v}(T)).$$

Проблема оптимального управління u^* економічним розвитком регіону формалізується наступною узагальнюючою оптимізаційною задачею: для обраного критерію $W(u)$ та множини показників X оцінювання стану регіону знайти таке оптимальне управління u^* реалізацією сукупності програм P_R ,

щоб $\max_{u \in U} W(u^*) = W(u^*)$, за умов

$$\vec{x}(t_0) = \vec{x}^0, \quad \vec{x}^0 + \Delta_1 \vec{x}(t_0; T) + \Delta_2 \vec{x}(t_0; T; u) = \vec{x}(T).$$

Представлена оптимізаційна модель є загальною та потребує уточнення, зокрема конкретизації критерію W , типу оптимізації та вибір норми вектора як міри економічного розвитку регіону на часовому інтервалі $[t_0, T]$.

Література

1. Згуровський М.З. Глобальне моделювання процесів сталого розвитку в контексті якості та безпеки життя людей / М.З. Згуровський, Т.А. Маторина, Д.О. Прилуцький, Д.А. Аброськін // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2008. – №1. – С.7-32.

Савчук О.П.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри прикладної математики та соціальної інформатики*

СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕПРОДУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Сучасні демографічні тенденції пострадянського простору суттєво впливають на зміну ментальних характеристик, а отже, й на формування людського капіталу, який повинен відповідати ринковим відносинам. Саме тому проблема поліпшення демографічної ситуації в Україні є актуальною для дослідження як з теоретичного, так і практичного боку.

В останні десятиліття як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники зафіксували трансформацію усталених уявлень про сім'ю, деградацію етичних норм, нестабільність і зменшення чисельності шлюбів, зростання числа незареєстрованих шлюбів та неповних сімей, переважання малодітних сімей та поширення добровільної бездітності, зниження ролі сім'ї в соціалізації дітей.

У науковій літературі широке поширення набув термін «криза сім'ї». Як правило, криза сім'ї пов'язують з погіршенням соціально-економічної ситуації в країні, матеріальною незабезпеченістю, поганими житловими умовами, відсутністю розвиненої сімейної інфраструктури. Але на практиці вже давно було помічено: чим вище рівень соціально-економічного розвитку країни, тим більше сімейних проблем виникає в суспільстві. Отже, проблеми сім'ї не завжди слід пов'язувати з важкими соціально-економічними умовами; актуальним стає питання зміни ціннісних установок і моральних орієнтирів сучасної людини.

Система цінностей в сучасному суспільстві виділяє насамперед особисті досягнення, індивідуальну свободу, право на самореалізацію, професійне зростання. З цієї причини створення сім'ї і народження дітей молодь сьогодні відкладає, як правило, на більш пізній період. У сформованих умовах прийнятними стають так звані альтернативні форми сім'ї (гостьовий шлюб, пробний шлюб, відкритий шлюб, співжиття, фіктивний шлюб), які отримують все більше поширення.

Традиційно низький рівень народжуваності пов'язують з важкими матеріальними умовами життя сучасної семи. Але заходи економічного стимулювання не принесли очікуваних результатів ні в одній країні. Таким чином, результатом економічного стимулювання стає лише нетривалий ефект від збільшення народжуваності, що не в змозі змінити демографічну ситуацію

в довгостроковій перспективі.

Поширена точка зору, що рівень народжуваності пов'язаний з особливостями культури в суспільстві, де на перше місце ставлять сімейні цінності. Разом з тим на практиці це думка не отримало вагомого підтвердження. Відзначається, що надзвичайно низький рівень народжуваності може поєднуватися з надзвичайно сильною орієнтацією на міцну сім'ю. Велике значення в оцінці репродуктивної поведінки сучасної сім'ї має соціально-психологічний показник потреби в дітях. Якщо раніше потреба в дітях була досить високою і крім соціально-психологічної мотивації мала економічну, то сьогодні система пенсійного забезпечення поклала на себе функцію забезпечення старості, що зменшує зацікавленість сім'ї в наявності великої кількості нащадків.

Таким чином, причин низької народжуваності існує досить багато. Подолання негативних демографічних тенденцій – складний і тривалий процес. Його мета полягає у поліпшенні якості життя населення, збереженні та відтворенні його життєвого й трудового потенціалу. Разових заходів щодо стимулювання народжуваності явно недостатньо - необхідний комплексний підхід і розробка заходів соціальної політики, в тому числі створення необхідних умов для народження та виховання здорового покоління.

Сментина Н.В.

*Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки та управління національним господарством,
кандидат економічних наук, доцент*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ МОДИФІКОВАНИХ ПІДХОДІВ КОМПЛЕКСНОЇ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ

В науковій літературі зустрічаються доволі різні підходи та методи комплексного оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів, які, на думку окремих дослідників, є найбільш доцільними у певному конкретному випадку. Різняться вони і за напрямками оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів, і за кількістю показників, які складають ці напрямки та відбираються науковцями для відображення змін,

що мають місце в регіоні, та за низкою інших критеріїв.

Зміна показників, що обираються у якості вхідної інформації, у підсумку здатна вплинути на кінцевий результат оцінки, навіть якщо таке оцінювання переслідує одну й ту саму мету. На підтвердження цього приведемо результати оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів країни за результатами реалізації стратегічних планів їх розвитку у розрізі двох підходів, а саме за умови використання різного набору індикаторів. У першому випадку, у якості вхідної інформації для обчислення комплексного інтегрального показника ефективності обрано показники, що пропонуються Постановою КМУ «Про порядок розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку» у їх загальній кількості 22 індикатори [1]. У другому випадку кількісний склад індикаторів зменшено до 10 та представлено у розрізі 2-х груп: індикаторів поточного соціально-економічного стану регіону (до складу яких увійшли такі показники: темп зростання ВРП на душу населення, темп зростання обсягу прямих іноземних інвестицій; темп зростання інвестицій в основний капітал; зміна роздрібного товарообороту; індекс споживчих цін) та індикаторів якості життя в регіоні (у групу увійшли такі показники: природний приріст населення; рівень економічної активності населення; рівень безробіття за методологію МОП; доходи населення; забезпеченість населення житлом).

Результати оцінки соціально-економічного розвитку регіонів у 2012 році засвідчують, що зміна індикаторів інтегрального показника впливає на діапазон інтегральної оцінки для низки регіональних соціально-економічних систем, як в сторону покращення ситуації так і в сторону її погіршення, зокрема, змінюються і претенденти на передові місця. Відносно лише двох регіонів (Львівської та Харківської областей) ситуація не змінилася: зміна набору індикаторів змінила рівень ефективності функціонування соціально-економічних систем лише на 4 та 2%п. відповідно. Натомість, якщо у першому випадку передові позиції посідали Дніпропетровська та Донецька області, то за новим набором індикаторів найвищий рівень розвитку демонструє вже Київська область.

Така ситуація дозволяє судити про те, що рівень соціально-економічного розвитку, який розраховується за допомогою комплексного інтегрального показника, напряму залежить від того набору показників, які приймаються у якості вхідної бази для його обчислення. У випадку, коли рівень визначався за показниками Постанови КМУ, на його розмір вплинули, в більшій мірі, економічні показники: розвиток промисловості, сільського

господарства, що визначає спеціалізацію регіонів. У другому випадку, рівень соціально-економічного розвитку, на наш погляд, має більше тяжіння саме до стратегічної мети соціально-економічного розвитку – покращення рівня та якості життя населення, а не до економічної складової, як беззаперечно, важливої бази для досягнення цієї стратегічної мети.

Література

1. Порядок розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку: Постанова КМУ від 16 листопада 2011 р. №1186. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

Ткаленко С.І.

*Київський національний економічний університету імені Вадима
Гетьмана, доцент кафедри європейської інтеграції,
кандидат економічних наук, доцент*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розробка та впровадження дієвої стратегії економічного розвитку держави має надзвичайно важливе значення для кожної окремої країни. Це є головний документ, який визначає довгострокові цілі та напрями соціально-економічного розвитку країни, шляхи та засоби їх досягнення. Національні стратегії економічного розвитку найкраще були розроблені у європейських країнах, зокрема варто згадати сучасну стратегії розвитку країн ЄС «Європа 2020».

Що стосується розробки стратегії економічного розвитку в Україні, то варто зазначити, що ми значно відстаємо від провідних західних держав у процесах стратегічного планування економіки і впровадженню стратегій у життя. Дослідники, фахівці майже єдині в тому, що в Україні немає адекватної та чітко сформульованої економічної стратегії. Відповідно, інвестиційна та інноваційна активність вітчизняної економіки залишається низькою, галузева структура – незбалансованою, вихід з кризового стану затримується. Більшість учених-економістів і практиків визнає відсутність послідовної стратегії переходу від індустріальної до постіндустріальної моделей розвитку, дієвої

політики посилення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. В українській практиці вже мала місце розробка стратегічних програм економічного і соціального розвитку, жодна з яких не була реалізована. З цього можна зробити висновок, що механізм впровадження стратегії економічного розвитку в Україні неефективний; він не враховує реальний потенціал країни і не має в своїй основі чітких заходів, які б сприяли виконанню стратегії.

Отже, проблема впровадження і реалізації стратегії економічного розвитку України є дуже актуальною. В цьому напрямі здійснюються різні заходи, проте вони часто не є ефективними, тому що не мають в собі конкретних цілей, підтверджених науково обґрунтованими показниками розвитку економіки країни, також не завжди виявляються потенційні можливості господарської діяльності, не відбувається моніторинг та контроль за реалізацією заходів, визначених у стратегії. Інформативний характер стратегій економічного і соціального розвитку не зобов'язує до суворого їх виконання. До того, в Україні не існує єдиної загальнодержавної стратегії економічного розвитку. При цьому існує низка галузевих, міжгалузевих, територіальних та інших програмних документів довгострокового характеру, розроблених у різні часи, неузгоджених між собою за пропонуваними заходами. Зазначені недоліки впровадження стратегій розвитку в Україні потребують свого переосмислення і зміни.

З метою подолання зазначених проблем варто переосмислити механізм розробки стратегій економічного розвитку держава, застосовувати світовий досвід, зокрема країн ЄС (стратегія «Європа 2020») та використати конкурентні переваги, що може прискорити економічне зростання держави, підвищити соціально-економічне становище населення та здійснити реальну інтеграцію в глобальну економічну систему.

Чайковська І.І.

*Хмельницький університет управління та права,
в.о. старшого викладача кафедри математики, статистики та
інформаційних технологій, кандидат економічних наук*

ФРАКТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується стрімким зростанням інноваційної складової у діяльності промислових підприємств, які є найбільш активним чинником науково-технічного прогресу. Незважаючи на те, що Україна має досить високий інтелектуальний потенціал, інноваційна складова забезпечення економічного розвитку використовується слабо. Оскільки інноваційний розвиток стає пріоритетом економічної стратегії, тому задача його прогнозування є досить актуальною. Для отримання достовірного прогнозу необхідно дослідити часовий ряд інноваційних процесів та встановити, чи він є персистентним (антиперсистентним), тобто його поведінка породжується детермінованим нелінійним законом, чи він повністю випадковий, тобто здійснити фрактальний аналіз, та визначити тенденції його розвитку і встановити оптимальний метод прогнозування.

Різного роду фрактальні структури в економічних системах призводять до фрактальної поведінки економічних показників таких систем. Метод Херста, який застосовується для аналізу фрактальних властивостей економічних систем по часових рядах, починаючи від економіки регіону і закінчуючи макроекономікою, може застосовуватися і для прогнозування поведінки таких систем (визначення тенденцій змін) [1].

Проведений фрактальний аналіз стану інноваційної діяльності промислових підприємств Хмельницької області з 2000 по 2013 рік у Хмельницькій області дав змогу визначити, що питома вага підприємств, що впроваджували інновації, кількість освоєних інноваційних видів продукції та питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової відносяться до антиперсистентних часових рядів, а кількість впроваджених нових технологічних процесів – до випадкових, де прогнозування є недоцільним. Оскільки антиперсистентні часові ряди мають властивість «повернення до середнього», тому в якості методу прогнозування було обрано метод експоненціального згладжування [2] та ковзного середнього. Не

дивлячись на певну позитивну тенденцію зміни показників впровадження інновацій, прогнозні значення демонструють недостатній рівень розвитку інноваційних процесів на промислових підприємствах Хмельницької області і збереження аналогічних тенденцій у майбутньому сприятиме погіршенню економічної ситуації як у регіоні зокрема, так і у країні в цілому.

Встановлено, що необхідно змінювати основні засади проведення інноваційної політики на промислових підприємствах. Вирішення проблем інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств потребує розробки та реалізації дієвих програм підтримки та стимулювання інноваційного розвитку на державному рівні; надання державних гарантій щодо проектів, які передбачають впровадження сучасних технологічних процесів, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних; створення сприятливого інвестиційного клімату, що дозволить залучати кошти іноземних інвесторів із світового фінансового ринку.

Література

1. Лыков И. А. Влияние изменения функции Херста на возможности экономического прогнозирования / И.А. Лыков, С.А. Охотников // *Фундаментальные исследования*. – 2013. – № 10. – С. 1539-1544.
2. Дубницький В. Ю. Вибір методу прогнозування вартості цінних паперів з урахуванням фрактальної вимірності ряду спостережень / В.Ю. Дубницький // *Бізнес Інформ*. – 2011. – № 7 (1). – С. 120-121.

12

СЕКЦІЯ

*Інтелектуальні
інформаційні
системи і технології
в економіці*

Ludosław Drelichowski

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Polska

**ANALIZA PORÓWNAWCZA ZASTOSOWAŃ ZINTEGROWANYCH
SYSTEMÓW INFORMATYCZNYCH ERP I SYSTEMÓW MONITORINGU
EKSPLOATACJI MASZYN W KORPORACJACH
MIĘDZYNARODOWYCH**

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМПЛЕКСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
СИСТЕМ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА,
СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ МАШИН
У МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЯХ**

В статті проаналізовано результати досліджень, які дозволили зробити діагностику стану і результати застосування інформаційних технологій у двох міжнародних корпораціях. Запропоновані вибір методу реалізації планування ресурсів підприємства (ППП,) системи допомоги вибору рішень з управління проектами, що сприяють вдосконаленню системи управління в організаціях та їх конкурентоспроможності, що також відноситься і до систем, що використовуються для контролю за роботою машин.

Realizowane w ostatnich pięciu latach prace badawcze dotyczące analizy uwarunkowań zastosowań systemów klasy ERP (Enterprise Resource Planning) oraz narzędzi Business Intelligence w zarządzaniu przedsiębiorstwami oraz administracji publicznej, uzasadniały podjęcie próby dokonania syntezy wcześniejszych publikacji. Problemy analizowane w publikacjach [1], [2], [3] i [4], ujmują ocenę wyników badań empirycznych efektywnej realizacji strategii tworzenia nowych standardów systemów zintegrowanych. W artykule [5], zaprezentowano Metodologię PRINCE2 and AIM(Application Implementation Metod for Oracle e-Business Suite) zintegrowanej implementacji systemu ERP w korporacji przemysłu chemicznego. Wyniki badań prezentowane w publikacjach [4] i [5] ukazują wiele aspektów zastosowań technologii informacyjno-komunikacyjnych ICT do podejmowania decyzji na szczeblu regionalnym w administracji. Główny problem omawianych rozwiązań systemowych dotyczy budowy hurtowni danych (data warehouse), które umożliwiają zastosowania narzędzi Business Intelligence. Omówione w referacie ilustrują podstawy efektywnego wspomaganie zarządzania właściwym doбором i eksploatacją systemów zintegrowanych ERP w warunkach ogromnego zróżnicowania dynamiki zmian zachodzących w tych organizacjach.

Jednym z omawianych w referacie przedsiębiorstw jest producent pojazdów szynowych PESA Bydgoszcz SA realizujący produkcję w asortymencie tramwajów, zestawów kolejowych wielocłonowych dla ruchu podmiejskiego oraz dla ruchu dalekobieżnego i tzw. szyno-busy dla komunikacji lokalnej. Pierwszy próg infrastruktury rozwojowej stanowiło opracowanie i zastosowanie w codziennej praktyce zarządzania nowo tworzoną spółką PESA SA, systemu planowania i rozliczania budżetów poprzez zasady controllingu i zarządzania planowanymi budżetami, które miało zapewnić edukację kadry kierowniczej i załogi Firmy w zakresie efektywnego ekonomicznie prowadzenia działalności gospodarczej. Ponieważ własne źródła finansowania rozwoju były nader skromne, konieczne było szybkie nabycie umiejętności efektywnego opracowywania projektów i wygrywania konkursów na finansowane ze środków zewnętrznych tworzenia nowych konstrukcji i technologii wytwarzania wyrobów, łącznie z finansowaniem fazy wykonania ich prototypów. Dysponowanie własnymi prototypami pozwalało na testowanie ich wartości użytkowych w zastosowaniach u różnych użytkowników, z których część organizowała przetargi na krótkie serie oferowanych przez PESA Bydgoszcz SA wyrobów. Te z niezwykle dużym stresem uzyskiwane doświadczenia pozwalały na podejmowanie udziału w konkursach na dostawy długich serii wyrobów produkowanych dla odbiorców krajowych i zagranicznych m.in. Ukraina Czechy i Włochy Węgry, Niemcy, Turcja i Rosja. Konsekwentny rozwój funkcjonalności wdrożonego systemu ERP (IFS Applications) w warunkach organizacji o wysokiej dynamice rozwoju, umożliwia stabilizację organizacji a w powiązaniu z rozwojem aplikacji internetowych skuteczne rozwiązanie komunikacji międzyorganizacyjnej umożliwiające koordynację masowych dostaw w systemie JiT co wystąpiło w organizacji PESA Bydgoszcz SA

Literatura

1. Drelichowski L.A. Parafian(2008): Uwarunkowania wdrożenia zintegrowanego systemu zarządzania (ERP) na przykładzie wiodącego przedsiębiorstwa branży chemicznej. Studia i Materiały PSZW Bydgoszcz nr 17 s. 47-58.
2. Drelichowski L., Parafian A.(2009): Using the rollout methodology during the ERP systems implementations in foreign countries. Studies & Proceedings PSZW nr 20 Bydgoszcz s. 23-31.
3. Drelichowski L., Parafian A.(2009): Appliucation analysis of Prince 2 and AIM ORACLE as tools stabilizing the process of ERP system implementation. Studies & Proceedings PSZW nr 24 Bydgoszcz s. 17-25.46.

4. Drelichowski L.(2009) Czynniki determinujące zastosowanie narzędzi business intelligence w sektorze MSP oraz zarządzaniu regionalnym. Zesz. Nauk. US w Szczecinie nr 24 Studia Informatica s. 111-122.

5. Drelichowski L.(2009): Narzędzia wspomagania wdrożeń systemów zintegrowanych jako źródło przewagi konkurencyjnej adaptacji do zmian zachodzących w otoczeniu. Komputerowe Systemy Zarządzania WN WZ UW Warszawa s. 155-166.

Лепа Р.Н.

*Институт экономики промышленности НАН Украины
заведующий отделом проблем моделирования экономических систем
доктор экономических наук, профессор*

ВОЗМОЖНОСТИ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА КООРДИНАЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И АНАЛИЗА ВЫПОЛНЕНИЯ ПРОГРАММ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА

Ежегодно на уровне районных исполнительных комитетов, городских, и областных советов осуществляется формирование программ социального-экономического развития и мониторинг их выполнения. На городском уровне координатором этого процесса является Главное экономическое управление городского совета. Ответственными исполнителями выступают отделы и управления городского совета, исполнительные комитеты районных в городе советов, предприятия и организации города. Формирование программ происходит на основе взаимодействия всех ответственных исполнителей, характеризуется наличием значительного количества информационных связей между ними. Только управлений городского совета (на примере г. Донецка), задействованных в разработке программы, насчитывается около 20, районных исполнительных комитетов – 9, не считая их структуры по отделам. Взаимодействие исполнителей предусматривает обмен разноплановыми потоками данных, требует формирования различных видов и форм документов, показателей прогнозов и мероприятий социальной-экономического развития города. При этом возникает необходимость их постоянного согласования и корректировки, что приводит к усложнению

системы взаимодействия исполнителей и координатора, нарушает сроки разработки программ и отчетов, снижает оперативность сбора, анализа и представления информации по социально-экономическому развитию города в необходимом виде и в сроки.

Наличие вышеуказанных проблем вызвало необходимость разработки Информационно-аналитического комплекса координации формирования и анализа выполнения программ социально-экономического развития города, который представляет собой программный продукт, состоящий из нескольких модулей, предназначенных для автоматизации формирования программ и отчетов развития города, согласования мероприятий, объектов и объемов финансирования развития, мониторинга выполнения программ. Внедрение такого комплекса позволит: автоматизировать формирование программ и отчетов о социально-экономическом развитии города; выдавать задания исполнителям по формированию пунктов/разделов программ и отчетов, организовывать взаимодействие между участниками формирования программ/отчетов путем создания уведомлений; формировать шаблоны текстовых и табличных документов программ/отчетов для заполнения ответственными исполнителями; контролировать качество и своевременность предоставления отделами, управлениями и райисполкомами пунктов, разделов программ и отчетов, а также сопроводительных документов; мониторить выполнение запланированных в программе социально-экономических мероприятий и расходы на их реализацию; оперативно предоставлять необходимые данные для анализа изменений различных показателей социально-экономического развития города; создавать и использовать электронный архив программ, отчетов, нормативно-справочной и аналитической документации; иметь доступ в on-line режиме к информации о социально-экономическом развитии города, его районов всем зарегистрированным пользователям системы различного уровня управления (районного, городского, областного).

Комплекс позволит упорядочить процессы формирования и мониторинга выполнения программ развития города, минимизировать взаимодействие исполнителей и координатора при разработке программ и отчетов, снизить количество бумажного документооборота, своевременно в оперативном режиме получать интересующую пользователей информацию в различных разрезах о процессе формирования программ и их выполнении.

Тулякова А.Ш.

*Одеський Національний Університет ім. І.І. Мечникова
аспірант кафедри менеджменту та математичного моделювання
ринкових процесів*

МЕТОДИ ОБЧИСЛЕННЯ ПОКАЗНИКІВ САМОПОДІБНОСТІ ДЛЯ ФІНАНСОВИХ ЧАСОВИХ РЯДІВ

В статті [1] Мандельброт так пояснює адекватність концепції фрактальної динаміки цін: «Фрактал – геометрична форма, що може бути поділена на частини, кожна з яких – зменшена версія цілого. В фінансах ця концепція не безпідставна абстракція, а теоретичне переформулювання практичного біржового прислів'я – динаміка акцій або валюти зовнішньо подібна незалежно від масштабів часу і ціни. Спостерігач не може за зовнішнім виглядом графіку відрізнити, чи це є данні недільних, денних або годинних змін. Така властивість визначає графіки як фрактальні криві, і дає можливість застосувати потужні інструменти з математичного і комп'ютерного аналізу».

Концепція фрактальності ринків стверджує, що ринки самоподібні на різних часових масштабах. Відомо, що припущення про самоподібність передбачає виконання деякої умови про степеневу залежність від масштабу, в якій і полягає сама суть поняття «самоподібного об'єкту». Спеціально для аналізу часових рядів на наявність в них властивості самоподібності дослідниками було розроблено різні методи фрактального аналізу.

Для аналізу часових рядів цін біржових активів і фондових індексів підібрано цілий комплекс методів [2], що включає: метод R/S-аналізу Херста, модифікований метод R/S*-аналізу Ло, стандартний метод аналізу флуктуацій SAF, метод аналізу детрендованих флуктуацій ADF. Це методи обчислення декількох показників самоподібності, що характеризують масштабування трохи різних за змістом «переміщень системи» в залежності від часу. В рамках кожного з цих методів перевіряється справедливність степеневого закону залежності від масштабу часу. В рамках теоретичного обґрунтування адекватності і ефективності застосування запропонованої комплексної методики, проаналізовано теоретичні основи цих методів, проведено порівняльний аналіз методів, виявлено їх спільні риси і суттєві відмінності, зазначено переваги та істотні обмеження, вказано можливості вдосконалення комплексу алгоритмів шляхом приведення всіх до єдиної схеми, що необхідно

для порівняння результатів. Також приведено специфічні для фондового ринку економічні інтерпретації результатів такого аналізу рядів.

Застосування цих чотирьох методів дозволяє отримати цілий набір показників самоподібності $\left\{H_{R/S}, H_{R/S^*}, H_{SAF}, \left\{H_{ADF(m)}\right\}_{m=1,2,\dots}\right\}$ (з різними аналогами відстані «переміщення системи»), що дає змогу досліднику зрозуміти з дещо різних точок зору самоподібність (скейлінговість) часового ряду. На основі практичних досліджень робимо висновок, що ці методи взаємодоповнюють інформацію і можуть застосовуватися в комплексі. Слід зазначити високу цінність застосування технології ковзного вікна для розрахунку показників, що дозволяє відстежувати можливість існування в часовій послідовності як персистентних так і антиперсистентних ділянок. Аналіз динаміки локальних показників самоподібності може допомогти при інтерпретації суттєвих змін у динаміці системи. Цей підхід [3] використовується для моніторингу трансформаційних процесів в динаміці фондових ринків і для побудови системи індикаторів-передвісників кризових явищ. Взагалі, фрактальний аналіз часових рядів є інформативним і корисним методом виявлення прихованих закономірностей в динаміці цін біржових активів.

Література

1. Mandelbrot B.A. Multifractal Walk down Wall Street / Benoit B. Mandelbrot // Scientific American. – February 1999. – P. 70-73.
2. Тулякова А.Ш. Комплексна методика дослідження мульти- і монофрактальних властивостей динаміки фондового ринку / А.Ш. Тулякова, М.П. Чайковська // Моделювання та інформаційні технології в економіці : колективна монографія за ред. В.М. Соловйова. – Черкаси : Брама-Україна. – 2014. – С. 32-61.
3. Тулякова А.Ш. Моніторинг трансформаційних процесів на сучасних фондових ринках / А.Ш. Тулякова, М.П. Чайковська // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський Політехнічний Інститут». – 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/>.

Шалева О.І.

*Львівська комерційна академія,
доцент кафедри комерційної діяльності і підприємництва,
кандидат економічних наук, доцент*

Креденець О.В.

*Львівська комерційна академія,
аспірант кафедри комерційної діяльності і підприємництва*

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У сучасному суспільстві відбуваються активні глобальні зміни світового менеджменту, що обумовлюються інноваційним характером підприємництва.

Значною мірою рівень інноваційного розвитку країни оцінюється рівнем інформатизації, впровадження інформаційних систем та розвитком мережових технологій. Тому суттєво зростає роль електронної торгівлі, завдяки якій товаровиробники можуть суттєво знизити витрати на просування продукції, розширити існуючі й освоїти нові ринки збуту, підвищити ефективність і адресність взаємодії зі споживачами. Традиційно сфера обігу вважається середовищем із низьким інноваційним потенціалом, однак на сьогодні це твердження є суперечливим. Так, на думку дослідників найбільший інноваційний потенціал серед суб'єктів роздрібного сегменту мають системи саме електронної торгівлі [1].

Впровадження інновацій у діяльність систем електронної торгівлі дає змогу досягти зростання показника конверсії (ефективності перетворення відвідувачів сайту в покупців); розширити та збільшити глибину асортименту пропонуваного на сайті товарів; знизити вартість товарів за рахунок зниження собівартості процесу розподілу продукції; розробити ефективну процедуру повернення товару в разі незадоволення потреб покупця; впроваджувати різноманітні системи електронних платежів, у тому числі кредитних і смарт-карток; підвищувати рівень безпеки електронних платіжних систем тощо.

Загалом практичні інновації, які застосовуються в комерційних Інтернет-проектах, на нашу думку, можна класифікувати таким чином: інновації в моделях продажу та організації бізнесу; інновації в процесі вибору та придбання товару; інновації в організації оплати і доставки товару. Інновації в моделях продажу та організації бізнесу визначаються новизною у

способах просування товару до споживача, форматах продажу та методах ведення комерційної діяльності в мережі Інтернет. Найбільш ефективними в цьому випадку є соціальні ресурси та Інтернет-аутлети [2].

Позитивним є корейський досвід застосування інновацій в процесі вибору і продажу товарів під час функціонування віртуальних магазинів у метро, де за допомогою сучасних засобів мобільного зв'язку із використанням QR-кодування пасажирів можуть обрати і замовити потрібний їм товар [3].

Процес придбання товару не може бути завершений без здійснення оплати і доставки, організація яких сьогодні також зазнає активного інноваційного впливу. Прикладом таких нововведень є створення платіжними інтеграторами готових модулів для онлайн-оплати, інтегрованих зі всіма популярними CMS (системами управління сайтами), а також формування та розвиток мережі постаматів та пунктів приймання і видачі замовлень (ППВ) у місцях зі значними потоками споживачів.

Література

1. Раціоналізація застосування електронної комерції в Україні // Міжнародна електронна комерція (International E-Commerce). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://e-commerce2000.blogspot.com/2010/09/blog-post_2539.html.
2. Шалева О.І. Сучасні підходи до формування стратегії розвитку українських Інтернет-магазинів / О.І. Шалева // Мережевий бізнес і внутрішня торгівля України : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – С. 199-202.
3. Кузьменко К. Бизнес-идея № 38: Открываем магазин в метро / К. Кузьменко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://1c-club.com/people/user/11/blog/1833/>.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ   **ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Давиденко Н.М. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ АПК	6
Донченко Т.В. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА	7
Доценко І.О. НЕФІНАНСОВІ КОРПОРАЦІЇ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ	9
Журавльова Т.О., Назаркіна Л.І. УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ: СУТНІСТЬ ТА ПРОЦЕДУРИ	11
Казакова Т.С. СУЧАСНІ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	13
Квасницька Р. С., Дерикот О. М. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ	15
Квасницька Р.С., Джерелейко С.О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	17
Корпан О.С. ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	19
Мантур-Чубата О.С. АВТОМАТИЗУВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	20
Ларіонова К.Л., Капінос Г.І. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ САНАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	22

Параска С.Г. СКЛАДОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	24
Петришина О.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	26
Пойда-Носик Н.Н. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ	27
Скоробогата Л.В. ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ОБЛІКОВІ НАСЛІДКИ ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЇ	29
Стеценко Н.А. ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	31
Титарчук І.М. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	33
Тюріна Н.М., Карвацка Н.С., Назарчук Т.В. УПРАВЛІННЯ САНАЦІЄЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	35
Хрущ Н.А. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ	36
Чукурна О.П. ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ	39

СЕКЦІЯ   *СТРАХОВИЙ РИНОК: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ*

Внукова Н.М. ОЦІНКА ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ SOLVENCY II	42
Горбунова А.І. СПЕЦИФІКА ВРЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВИХ ВИПАДКІВ ПРИ СТРАХУВАННІ ЗДОРОВ'Я	44
Михайловська І.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВОГО ТА БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ	46

Нестерова Д.С. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ	48
Орлова О.В. РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НАСК «ОРАНТА»	50
Пивоваров О.В. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ПОІНФОРМОВАНOSTI ПРО РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	51
Проскурович О.В. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	53
Проскурович О.В., Петриченко А.С. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМАТИКА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	55
Стопчак А.Ю. ВИКОРИСТАННЯ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	57

***ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ, СУЧАСНІ
СЕКЦІЯ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
КРЕДИТУВАННЯ Й ІНВЕСТИВАННЯ***

Hulko L.G. PROBLEMS OF FINANCIAL MONITORING SYSTEM DEVELOPMENT IN UKRAINE	60
Бакаїм Н.Я. ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	62
Безвух С.В. ФОНДОВИЙ БІРЖОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ І ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ	63
Бондарь Д.О. ПОЛИТЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭЛЕКТРОННЫХ ДЕНЕГ	66
Вовчак О.Д. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	67

Гребенюк Н. В. МЕЗОСЕРЕДОВИЩЕ: ВПЛИВ НА ТЕХНОЛОГІЮ УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ	69
Єгоричева С.Б. СИНДИКОВАНИЙ КРЕДИТ ЯК МЕТОД ІНВЕСТИЦІЙНОГО ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	71
Квасницька Р.С. СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ОЦІНЦІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНСТИТУТІВ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ	73
Кошонько О.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	74
Олійник А.В. ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ В УМОВАХ КРИЗ	76
Маринчак Л.Р. ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ КЛІЄНТІВ ДО БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	78
Пенкаль Н.А. ВИДИ ТА СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	80
Супрун В.О. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ	81
Тимохова Г.Б. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ДЕНЕГ ПРИ ФИНАНСИРОВАНИИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ	83
ЧмUTOва І.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У БАНКІВСЬКОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	85

СЕКЦІЯ

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ludosław Drelichowski, Cezary Graul. ZASTOSOWANIE HURTOWNI DANYCH ORAZ NARZĘDZI BUSINESS INTELLIGENCE DO PLANOWANIA I ANALIZY BUDŻETÓW SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	88
--	-----------

Gordeeva T.A. PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A DIRECTION FOR TRANSFORMATIONS OF UKRAINE'S STATE FINANCES	90
Вдовенко Н.М. ВЗАЄМОУЗГОДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РИБНОЇ ГАЛУЗІ	92
Гоцуляк Л.В. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН	95
Зеленська О.О., Зеленський С.М., Алешугіна Н.О. ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	97
Іжевський П.Г. ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ТА ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ	99
Котлубай В.О. МІСЬКА ВЛАДА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ПОРТОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	101
Матвійчук Л.О. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ	102
Миколайчук М.М., Миколайчук Н.С. АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА РІВНІ РЕГІОНУ	104
Проскурович О.В., Щипанова Я.І. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	106
Філончук Л. Я. БОРГОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	108
Форкун І.В., Бака С.М. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ	110
Форкун І.В., Устименко О.П. ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	112

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ

СЕКЦІЯ

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ

ГОСПОДАРЮВАННЯ

Говорецький О.Б. ПРОЦЕС СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ-УЧАСНИКАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	115
Думанська І.Ю. ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК НОВА КАТЕГОРІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	116
Йосипенко О.А. ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	118
Конєв С.І. НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	120
Коваленко С.І. ЕФЕКТ МЕРЕЖЕВОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	121
Медвідь Ю.О. СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МИТНИЦЕЮ ЯК ОДНА З УМОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	123
Опанасюк Н.А., Охріменко А.Г. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ	125
Пухальська Я.П. ВЗАЄМИНИ УКРАЇНИ І НАТО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	127
Савіцький А.В. АКТИВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ПРОДУКЦІЇ	129
Сюй Цзянь. УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ С ЦЕЛЬЮ УВЕЛИЧЕНИЯ ДОХОДНОСТИ БИЗНЕСА НА РЫНКЕ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННОГО ОБОРУДОВАНИЯ	130

Черевко О. АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЕС	132
Черняк Є.О. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	134
Чубар М. М. ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ НА РИНОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	136

***МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ РОЗВИТКУ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ***

СЕКЦІЯ

Tadeusz Trocikowski, Malgorzata Zajdel, Jurij Szalapko, Janusz Musial. INNOVATIVE AND CREATIVE IN THE ENTERPRISE BASED ON KNOWLEDGE	139
Антонюк П.П. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА І ПРАЦЮЮЧОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	141
Балджи М.Д. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОДУ НА СВІТОВИЙ РИНОК ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗІ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ	143
Березін О.В. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ	145
Бєлова А.І. РЕФОРМУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ	146
Білецька О.О. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	148

Бойко Н.О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗІ СПОЖИВАЧАМИ В СЕКТОРІ В2В	150
Бойчук Л.М. ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА	152
Васильківський Д.М. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ЕТАПІВ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	154
Грицина В.В. СУЧАСНІ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	155
Дасив А.Ф. ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ ПО ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РЕАГИРОВАНИЮ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	157
Джеджула В.В. ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ	159
Дорофеева А.А. РЕГУЛИРОВАНИЕ МОТИВОВ СОТРУДНИКОВ ПРЕДПРИЯТИЯ	161
Квасницька Р.С., Ардашкіна Н.С. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	163
Кібік О.М. РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ	164
Крупа О.В. МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ АУТСОРСИНГУ	166
Лешук В.П. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	168
Маслій Н.Д. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ КОНТРОЛІНГУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	169
Матюх С.А. ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	171

Осадчук Ю.М. СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ РОЗВИТКУ	174
Полінкевич О.М. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА В АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	175
Поплавська О.В. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	177
Пристапа Л.А. НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОПІДПРИЄМСТВ	179
Проскурович О.В., Шклярук О.П. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКУ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ УКРАЇНИ	181
Ромашко О.М. ПЕРЕДУМОВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ	183
Румянцев Н.В. ЛОГИСТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	184
Сидорчук І.П. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ТА ПЕРСПЕКТИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	186
Ткач К.І. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	188
Толстая Н.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	190
Транченко Л.В. МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ	192
Хрущ В.О. ПОЗИЦІЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ	193
Чередніченко С.В. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	195

Шапошников К.С., Темнюк Т.О. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ
СФЕРИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ 197

Юдіна М.І. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ СОБІВАРТОСТІ
ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ 199

***ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЧИХ
СИСТЕМ ЗА УМОВ ПОГЛИБЛЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ ТА
АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ***

СЕКЦІЯ

Бабець І.Г. НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 202

Березіна Л.М. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ:
ЗМІСТ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 204

Ваганова Л.В. СИСТЕМАТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 206

Вальков О.Б. ВПЛИВ СВІДОМОГО РИЗИКУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ
ПІДПРИЄМСТВА 208

Гранатуров В.М., Михайлова Л.В. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ
ВИТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ 210

Желіховська М.В. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕРОБКИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ
ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ 212

Орлов В.М., Новицька С.С. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ
ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 214

Павлов К.В. ІНВЕСТИЦІЇ І ІННОВАЦІЇ ІНТЕНСИВНОГО І
ЕКСТЕНСИВНОГО ТИПА 215

Сусіденко О.В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА 217

Хмелевський О.В. ДЕФІНІЦІЯ КАТЕГОРІЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ	219
Шишкіна О.В., Панченко О.І., Базілінська О.Я. ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МОНОПРОФІЛЬНИХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ	221
Яременко О.Ф. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «СТІЙКИЙ РОЗВИТОК» ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	223

***ПІДВИЦЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
СЕКЦІЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ФОРМУВАННІ
СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА РИНКУ ПРАЦІ***

Dluhopolskyi Oleksandr. SOCIAL CAPITAL AS PHENOMENON IN THE MODERN ECONOMY	226
Грицина Л.А. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ	229
Жигар Н. М. БІДНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇЇ ОБМЕЖЕННЯ	230
Змерзла Т.І. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА	232
Красота О.В. СЕРЕДНІЙ КЛАС ЯК ОСНОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	234
Любохинець Л.С. ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	236
Нижник В.М. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЦЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	237
Мельник О.М. ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	239

Попадинець І.Р. МОНІТОРИНГ РІВНІВ ІЄРАРХІЇ МОТИВАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НАФТОГАЗАВИХ ПІДПРИЄМСТВ	241
Проскурович О.В., Хом'як І.В. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ	243
Скиба Г.В., Скиба К.М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	245
Федоришина І.В. СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ	246
Харун О.А. УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВ РОЗВИТКУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	248

СЕКЦІЯ   *МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, АДАПТИВНИХ ТА
ЖИТТЄЗДАТНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ*

Shokotko L. STUDY OF CORRELATED COMPLEX SYSTEMS BY NETWORK METHODS	252
Більовський К.Е., Матковська О.В. МОДЕЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА	254
Будзяк В.М. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ЇХ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ	256
Будзяк О.С. СТАЛЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРОМИСЛОВОСТІ	257
Дерій Ж.В., Мірзодаєва Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	259
Дьячук І.В. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ГРАФІВ У МОДЕЛЮВАННІ ПРОМОЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ	261

Катан Л.І. ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	263
Кондрашихін А. Б. МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРЕЗ АДАПТАЦІЮ ВЗАЄМНИХ ВИМОГ УЧАСНИКІВ РИНКУ	265
Манькута Я.М. МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ ВНЗ	266
Негрей М.В. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	268
Мазарчук А.Ю., Більовська Г.С. МОДЕЛЮВАННЯ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА	270
Овчиннікова О.Р. ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ МІГРАНТІВ ЯК ВИД ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ	272
Оришин Т.М. ВІД УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ ДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ	274
Пирог О.В. АДАПТАЦІЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА	275
Поліщук В.Г. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	277
Потьомкін Л. М., Потьомкін М.Л. МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКО-ФІНАНСОВИМИ СИСТЕМАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	279
Рамазанов С. К. ІНТЕГРАЛЬНА НООСФЕРНА МОДЕЛЬ СТІЙКОГО І БЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ	281
Савенко І. С. ДІАЛЕКТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: МАРЖИНАЛІСТСЬКИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХОДИ	283

Щурик М.В. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	285
---	-----

СЕКЦІЯ

**МОДЕЛЮВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЗА УМОВ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ**

Бабенко В.О. МОДЕЛЮВАННЯ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ДЛВ СИСТЕМАХ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК УКРАЇНИ	289
Григорук П. М. ПРИНЦИП РАЦІОНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ	291
Данильчук Г.Б., Сердюк О.А. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОКАЗНИКА ЕНТРОПІЇ МЕРЕЖ	293
Дупляк О.М. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ	295
Рогатинський Р.М., Гарматій Н.М. МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ІНСТРУМЕНТАРИЄМ ТЕОРІЇ «VALUE AT RISK»	296
Соколик М.П. МОДЕЛЮВАННЯ РОЗПОДІЛУ НАЯВНОГО ДОХОДУ НА СПОЖИВАННЯ І ЗАОЦАДЖЕННЯ У СЕКТОРІ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ	298
Чайковская М.П., Хмелевская О.В. АГЕНТНАЯ МОДЕЛЬ ВНУТРЕННИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ИНЖИНИРИНГОВЫХ КОМПАНИЙ	300

Горбатюк К.В. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ	304
Дубиківський С.Л. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ	305
Кальченко О.М., Тарасенко А.В. МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ	307
Кузнєцова О.В. СІЛЬСЬКИЙ ЗВ'ЯЗОК ТА ЙОГО ВАЖЛИВІСТЬ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	309
Райко Г.О., Карамушка М.В. ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	311
Савчук О.П. СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕПРОДУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	313
Сментина Н.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ МОДИФІКОВАНИХ ПІДХОДІВ КОМПЛЕКСНОЇ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ	314
Ткаленко С.І. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	316
Чайковська І.І. ФРАКТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	318

Ludosław Drelichowski. ANALIZA PORÓWNAWCZA ZASTOSOWAŃ ZINTEGROWANYCH SYSTEMÓW INFORMATYCZNYCH ERP I SYSTEMÓW MONITORINGU EKSPLOATACJI MASZYN W KORPORACJACH MIĘDZYNARODOWYCH	321
Лепя Р.Н. ВОЗМОЖНОСТИ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА КООРДИНАЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И АНАЛИЗА ВЫПОЛНЕНИЯ ПРОГРАММ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА	323
Тулякова А.Ш. МЕТОДИ ОБЧИСЛЕННЯ ПОКАЗНИКІВ САМОПОДІБНОСТІ ДЛЯ ФІНАНСОВИХ ЧАСОВИХ РЯДІВ	325
Шалева О.І., Креденець О.В. ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	327

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

“МЕХАНІЗМИ, СТРАТЕГІЇ, МОДЕЛІ ТА
ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ
СИСТЕМАМИ ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА”

2-4 жовтня 2014 року
Хмельницький

Відповідальний за випуск: **Хрущ Н.А., Квасницька Р.С.**

Підписано до друку _____ Формат _____
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Ум. друк. арк. _____
Наклад 200 прим. Зам. № _____

Надруковано у друкарні ПП Мошак М. І.

32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський

Вул. Іоанно-Предтечинська, 2. Тел./факс (03849)2-72-01

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 867 від 22.03.2002р.